

॥ श्रीगुरुभ्यः ॥

“विनम्र-निवेदन”

ગમભગી દર્બીવતીના ગમભવાં રમ-આંગણેથી રમગજ શીલ્યા-
ગમગાર્ભિએ શીલ્યામસુદરના-શીરાધેસ્થામના ગસઅમતારમે રમાએલા
ગસહૃદયની રમયર્ષા-રસધારા અવિરત વગમાથી હતી.-એ રમયર્ષાના
રમવદોભમા, એ રમધારાના રમપાનમાં ગુજરાતનાં રમ-ગરીબાં
નગનાગીઓ રમમન્ત બન્યાં હતા. દર્બીવતી નો મદાએ ગમમગ જ
રહેતુ-એગનાં આપણે વંગજેન્દ્રીએ.

શ એ ગેમસાહિત્યના ક્રમગદ્ય પ્રકાગન-વાગ્તે આપણે કશયે
પાછી કરી ગયીએ ? ગુ ધી દ્યારાગભાર્જિને માટે આપણને કશીયે અરે
નથી ? શ આપણે પગ પર પગ ચડાવીને એગી રહેશુ ? જરૂર ચાલક ગણો,
ત મેગને માટે યાદ ગણો કે આ ખાતા વગગ્નુ ઝાખુ છે. એ ઝાખુને
કેડના કટિબદ્ધ આઓ. તન મન ધનથી કેડવા તત્પર થાઓ-તત્પર થઈ
એક વિશાલ અને સુદૃઢ -મારક કરો.

શ્રી. દ્યારાગભાર્જિનો સારોયે અક્ષરદેહ શુદ્ધ ગ્યુપગા સૌના ધરમા
—હૃદયમા ધર કરીને રહે તે માટે સમિતિને મદદ કરો. સમિતિનું ધ્યેય
પૈમા કમાવાનું નથી જ. એ ખોટમા જ કાર્ય કરે છે. એનું ધ્યેય કક્તા
એક જ છે અને તે એ જ કે શ્રી દ્યારાગભાર્જિના સાહિત્યનો અદોળો
પ્રચાર કરવો, દરેક પ્રકાગનને પડતર કિમતે કે ખોટ ખર્ચને વેચવું.

આ અદના ધ્યેયને ધ્યાનમા રાખીને જ આશરે પાંચેક વર્ષ
પહેનાં ડોહાઈના મેવાભાવી અને ઉત્પાહી નાગરિકોએ આશરે બે હજારની
રકમ એકઠી કરી પ્રકાશન-કાર્ય શરૂ કર્યું હતું. પણ, ખેદની વાત

એથી જ એમનું સારુએ સાહિત્ય પ્રકટ કરવા માટે સૌ કટિબદ્ધ થાએ. દુર્ભાવતી-નાગરિકો અને શ્રી. દયારામ-ત્રેમીઓ કમર કસો, એજ. પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વર અસારા આ નાનકડા કાર્યને વેગવંતું બનાવે એજ અમર આશા સાથે વિનમ્ર વિનંતિ.

સદર પ્રંયના પ્રકાશન બાબતમાં શ્રી. જોદાલાલ જો. શાહ અને શ્રી. મોહનલાલ વિ. ગાંધીએ એમના અમૂલ્ય સમયના ભોગે પણ વખતો વખત અવર નવર જે સલાહ સૂચન આપ્યાં છે તે માટે અને તલોદ સહકારી સુદ્રણાલયના મેનેજર શ્રી. ચુનીલાલ વિ. ભુટ્ટાલાએ ઘણા જ વિપરીત સંજોગોમાં પણ શ્રી. દયારામભાઈ પ્રત્યંનો પોતાનો અસાધારણ ભાવ બતાવી જે સરસ પ્રકાશન કરી આપ્યું છે તે માટે તેમનો હું સમિતિ તરફથી અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું, અને ભવિષ્યમાં પણ એવી અવર નવર મદદ આપ્યા જ કરજે એ અમર આશાએ અટકું છું.

સંવત ૨૦૦૫,
ચૈત્ર વદી. ૧૧,
શનિવાર.

(શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય
પ્રાદુર્ભાવ મહોત્સવ) કબોઈ

શ્રી. જમનાદાસ ચુનીલાલ
જનવાલા.

પ્રમુખ.

બકત કવિ શ્રી. દયારામ.
સ્મારક સમિતિ, કબોઈ.

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

“પ્રાસ્તાવિકા”

એ પગમ પુનિત પુષ્ટિમાર્ગના પ્રખર પ્રચારકના પરમ પ્રસન્ન મહે,
એ મહાગુરુદાતના બળનીય બક્તવર્ષના જ્ઞાનક બક્તો, એ
રસિકશિરોમણિના રમહૃદયના સાત્તાઓ, એ ગુરુરસાદિત્યના
પ્રાચીન યુગના અનિમ મહાકવિના અદ્ય અવધામહે—એ ગુરુગુરુ
ગુરુદાતની ગરવી ગોપીના હૃદયને, જાગરે, મર્મને, અશખે, સિદ્ધા
નને અગિયાર સમજી શકે તે વાગ્દે વિવિધભેદે અબદ અને વારેવારે
ખિન્ન નિરખાતું છતા અખિન્ન એવું વિવિધ વિભે ગમાએકું
ગસસાદિત્ય પીરસવાનું સદમા આલસ ખેડ્યુ છે

એ અબુધાધી પશુ આદ્ય અને અદિતીય રસમેડાખથી એ
ગુરુસિયાનું રસહૃદય પીડાનાય છે, એ બક્તવર્ષની બાવજાવના
અનુભવાય છે, એ પ્રેમભાંની ગોપીની પ્રેમ-મલ્લી નીરખાય છે,
એ મહાકવિની અલેક કાવ્યકલાની અપ્રતિમ પ્રતિભા અવનોમ્મર
છે એ સંગીત-સમાજના રમગજરે-હૃદયગીતાએ રખડતા રમવારા
ગીનાય છે

‘ધી દવારાગ-કાવ્યામૃત’મા ન્યાયેલ એકેએક અથ એક કે
બીજી રીતે, એક કે અનેક પ્રકારે અનોખી જાત પાડે જ છે.
આદિત્યિક, આપદાયિક, મેદાતિક, મૈતિદાસિક, અને શૈમણિક દૃષ્ટિએ
એ બધાએ મર્યાનું વિગત અને રિપદ વાર વિવેચન રચનામકોચને
લીધે યર્ષ મહે એમ નથી છતા પશુ, પાન ૧૦૫થી ૧૪૬ સુધીનો
‘નાયિકા-મય-રીતિ-મધ’ ગુરુરસાદિત્યમાં અનોખી જાત
પાડી અડપમ ગ્યાન ભેદમમ્મર જ, એટલું જ નહિ પણ નાયિકાને

વિધેના શ્રી. દયારામભાઈના તલસ્પર્શી જ્ઞાનની સાચા માર્ગી સાખ પૂરી સચોટ માહિતી આપશે જ.

નરસિંહ મહેતાથી તે અત્યાર સુધીના ગુજરાત સાહિત્યકારો તરફ નજર ફેરવીશું તો સ્પષ્ટ માલૂમ પડશે કે આવો નાવિકા ભેટની સવિસ્તર અને સચોટ સમજ પાડતો મૂંઝવણ ગદ્યમાં કે પદ્યમાં રચાયો નથી. તદુપરાંત શ્રી. દયારામભાઈના પ્રથમ તરફ એક અભ્યાસીની દૃષ્ટિએ અવલોકન કરીશું તો એ નિર્ણયપર આવશે કે સદર મૂંઝવણ રચના 'સતસૈયા'ની પહેલાં ચંદ્રેશી હોવી જોઈએ; કારણ કે જે નાવિકાઓનું વર્ણન અહીં વિગત અને લક્ષણ વગેરે સાથે વિસ્તાર પૂરક આપવામાં આવ્યું છે તે જ વિગત અને લક્ષણ વગેરે પ્રમાણે સંક્ષેપમાં 'સતસૈયા'માં દોહામાં કરવામાં આવ્યું છે. અંધારે ધીમે વખતના વહેવા સાથે કલમ કસાતાં કસાતાં, જ્ઞાનનો ખડુ-શ્રુતપણાનો વગેરે અનુભવ પાકત યનાં યતાં—પદ, ગરબા, ગરબી વગેરેમાં એ નાવિકાઓના હૃદયને, હાવભાવને દૃબ્ધ ચિત્રગણેલાં નીર-ખાવ છે; એટલું જ નહીં પણ તાદ્દશ યનાં અનુભવાવ છે.

પાન ૧થી ૨૪૯ સુધીના ૬ અંશે શ્રી. દયારામભાઈના પદ શિષ્ય પુત્ર પૂજ્ય કાકાશી નાથજીભાઈ પામેના હસ્તલિખિત મંત્રહ-માર્ગી લેવામાં આવ્યા છે. એ મૂલ્યોમાં રહેલા બાવ વગેરે નિયમને ખ્યાનમાં રાખી ગીર્ણા આપ્યાં છે. ધવલ ધનાશ્રી રાગના આશરે મોએક મંથ પૂ. કાકાશીના સંત્રહમાં મોજૂદ છે. એ બધાંએ મૂલ્ય શ્રીદયારામભાઈએ પોતાની ૩૯ વયની વય સુધીમાં રચ્યા હોય એમ એ મૂલ્યોની બાપા, જાવ, વિવધ વગેરે ૫૦થી માલૂમ પડે છે. એ મૂલ્યોનું મંપાદન અને મંજોશન કરવા માટે પૂ. કાકાશીની બાવુક મંડલીએ અને તેમણે ખાસ કરીને બગવદીય શ્રી. ગોવિંદલાલ અદોદીવાગાએ, બગવદીય શ્રી. ગોવિંદલાલ વાઘિયાવાગાએ, બગવદીય શ્રી. જીજ્ઞાસુલાલ મલ્લિકારે અને બગવદીય શ્રી. જોશીલાલ મલ્લિકારે નાથી

ને મહાય અને સહકાર આપ્યો છે તે માટે તેમનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું અને શ્રી. દયારામભાઈના પ્રકટ અને અપ્રકટ સાહિત્યના પ્રકાશનમાં વખતો વખત પ્રસંગ સાંપડે એ પ્રમાણે સદાય અને સહકાર આપ્યા જ કરશે એવી આશા રાખું છું. મહાય અને સહકારની સાથે સાથે સાચી અને સહૃદયી સખાવા આપશે તો મોનામાં મુગધ મળશે અને એ સૌરભ સૌનાં હૃદય શામેલ.

પાન ૧૫૦થી ૨૪૨ સુધીના ૧૩ પ્રયોગો શ્રી. દયારામભાઈના ખર્ચ શિષ્ય જોષી રણુજીભાઈ પાસેના હસ્ત-લિખિત સંમૂલમાંથી મેલામાં આપ્યા છે. પ્રકીર્ણમાં આવેલા પદો વગેરેનું સંપાદન બંનેના સંમૂલના આધારે કર્યું છે. ૧થી૬, ૮, ૯, ૧૧, ૧૦, ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૭, ૧૮, એ અપ્રકટ પ્રયોગો ૧૪થી૧૭ વજ્રભાષાના, ૧૮માં મરાઠી ભાષાનો અને બાળીના બધા મુજરાની ભાષાના પ્રંથા છે.

શ્રી. દયારામભાઈની બાવા માંમે માંમે કેવી રીતે કસાતી કસાતી ત્રિકામ પામતી જાય છે એના અભ્યાસીઓ સારી રીતે અભ્યાસ કરી શકે એ દષ્ટિ ખ્યાનમાં રાખીને જ મંદ્ર પ્રંથનું સંપાદન કર્યું છે. ધન્ય ધનાથી રામના પ્રંથો એમ ૧૧ ઉદ વરસની વય સુધીની કૃતિ હોય છે. ત્યાર પછી એમની કલ્પમને હરેક રીતે અનુપમ આપ આપ છે અને તે આપણે ધન્ય ધનાથી રામના પ્રંથો પછી આવેલા મુજરાની પ્રંથોમાં દુબલુ જોઈ શકીએ છીએ. આ તો એક માત્ર પ્રસારો જ ક્યો છે વિશેષ નિવેચન તો પ્રસંગ સાંપડે થશે જ.

શ્રી દયારામરમારક સમિતિએ શ્રી. દયારામભાઈના અપ્રકટ સાહિત્યને પ્રકટ કરવાનું ને અધુધાર્યુ સાદમ ખેડ્યું છે તેમનત માત્રુ રાખદે જ અને શુદ્ધ સ્વરૂપમાં શ્રી. દયારામભાઈનું જ સાહિત્ય બહાર પાડી અમર નામના મેમરમે જ—એ જ અમર આસાએ અખંડ ભૂમંડલા-ચારંવર્ણ અમરદ્વનનાનવાનવાર પરમ પુનિત પ્રુષ્ટિમાર્ગના કૃપામાર્ગના

રમમાર્ગના-ભાવમાર્ગના મર્વોત્તમ દક્ષસ્વરૂપ, મર્વોત્કૃષ્ટ પ્રમેય સ્વરૂપ,
 વિપ્રયોગાત્મક ભાવસ્વરૂપ, ધનીજૂત રમસ્વરૂપ—શ્રીમદ્વલ્લભાધીશના
 કમનીય કરકમલમાં એમના જ અનન્ય ભક્તવર્ધી શ્રી. જ્યારામભાઈના
 રમમાહિત્યના-ભાવમાહિત્યના, મિહાંતસાહિત્યના મંપાદન કાર્યને
 હોશી હોંશે રસબેર પધરાવી-અવિરત વિરામ ન પામતી હિંમુક જોષિની
 પૃથ્વી વિરામનું ચિહ્ન મુકે છે.

સંવત ૨૦૦૫, ચૈત્ર વદી ૧૧, (શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજી પ્રાદુ ભાવ મહામહોત્સવ) શનિવાર.	}	લેખક-જીવનલાલ છગનલાલ જોષી. એડવોકેટ ડભોઈ. (શ્રીજ્યારામભાઈના પદ શિષ્ય પ્રપૌત્ર)
---	---	--

“अनुक्रमणिका”

क्रम	विषय	पान
(१)	अग्नि-होम (अग्नि-होम)	१ थी ४३
(२)	मद्गुरु मन्त्राध्याय	४० थी १९५
(३)	आर निरुप	७ थी १६
(४)	अग्नि-होम	६० थी ६३
(५)	२१ पाषाण प्रमाण	६८ थी १०४
(६)	अनौष्ठिक नारायण विद्या-होमनाम अष्टप सप्तम्य के अग्नि-होम	१०५ थी १४०
(७)	रामयथावाध्यायीनाम गुरु	१५० थी १५३
(८)	गङ्गादेव प्रणिधान अन्तर्मात्रात्मन अङ्गनाम गुरु	१५० थी १५३
(९)	अग्निहोमनाम गुरु	१५० थी १५३
(१०)	पञ्चमा प्रणीप	१५० थी १५३
(११)	विनय मन्त्रिमी	१५० थी १५३
(१२)	श्रीकृष्ण अन्तर्मात्रात्मन अङ्गनाम गुरु	१५० थी १५३
(१३)	गुरुप्रमाण अग्नि	१५० थी १५३
(१४)	दरिदास भण्डाराला	१५० थी १५३
(१५)	‘माझी’	१५० थी १५३
(१६)	श्रीहोमनाम विनाम	१५० थी १५३
(१७)	श्रीकृष्णनाम अङ्गनाम	१५० थी १५३
(१८)	श्रीकृष्णनाम अङ्गनाम	१५० थी १५३
(१९)	श्रीकृष्ण अङ्गनाम	१५० थी १५३
(२०)	अङ्गनाम	१५० थी १५३

॥ श्रीवहभः ॥

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभायनमः ॥

“श्रीदयाराम डोयभृत”

—❀❀❀—

“मंगलाचरण”

रामः कल्याण-तान् दुष्ट (मोलाय-माना—१२

- महा मंगलरूप श्रीगुरुदेव श्रीमहाप्रभु;
ज्याके पदपद्मको प्रथम सींग नाइए. महामंगल...(१)
- नाम लेत उदे होत, परम आनंद कन्द;
सकल पाप ताप दूरत, छव ध्याइए. महामंगल...(२)
- ब्रह्मा सीथ विष्णु परब्रह्म, मो श्रीगुरुराय;
सकल तीरथ आदि अंधीरज नाइए. महामंगल...(३)
- ‘दयो’ कहे आचारज, अधिक को, दुजो नाहि;
गुरुसेवा चिंतामनि, ईप्सित फल पाईए. महामंगल...(४)

ટીપ.—ડોઝ વગેરે ગ્યજે જ્યાં જરા બેઠક થતી હતી ત્યાં ત્યાં
 ‘મહામંગલકથા શ્રીગુરુદેવ શ્રીમદ્દા પ્રભુ’ એ મંગલાચરણ
 પહેલું ગવાતું હતું. પદ કીર્તનો વગેરે ગવાઈ રહ્યા પછી અંતમાં
 “આરજ્યો કુખી રહે તુમ સદસ દગિજન”—આ આશીર્વાદમંત્ર
 ગાયતો ગાયમા આવતો હતો. પછી આશરનાં—આવના પદો નાઈ
 બેઠકની મમામિ થતી હતી આ પ્રજ્ઞાસિકા રસિક બહુ કવિ-
 મહાદેવ શ્રી દયાગમજીના મમયથી જ ચાલે છે. એ પ્રજ્ઞાસિકા
 એમણે જ રચી હતી એ પ્રજ્ઞાસિકાને અનુસરીને જ ગાંધી
 શરુઆત થતા પહેલાં જ મંગલાચરણ મુક્યું છે અને અંતમાં
 આદર્શ આશીર્વાદ આપતો રજતો મુક્યો છે.

લા. દા. રૂચન-લેખી.

-સિક્ક બાગકવિસાહ

શ્રી દયારામભાઈ

જન્મ નવર ૧૮૩૩

(ભાવરવા મુ. ૧૧-૧૨ વામન ઇશી)

નિત્યસીવા પ્રવેશ (ચિયતિ)

નવર ૧૯૦૮ મહા પદી ૫

૫ ગુરૂદેવ

શ્રીમદ્ ગોપ્તામી ૧૦૮

શ્રી હોમાજી મહારાજ

ગાજનગર (અમદાવાદ)

સવ હક્ક સપાદને રવાખીન ૩

ટીપ — જોઈ ગેરે સ્થળ જ્યાં જ્યાં મેડા થતી હતી ત્યાં ત્યાં
 'મહામગલદાય શ્રીગુરુદેવ શ્રીમહાપ્રભુ' એ મમવાચરણ
 પહેનું ગાનું હતું પદ કીર્તનો ગેરે મનાઈ રજા પડી અતમા
 "ચારણ્યો મુખી રહે તુમ સકન સરિજન" — આ આશાવાં લખ
 ગયો ગાવામાં આવતો હતો પડી આસરના — આશના પદો ગાઈ
 બેઠકની મમામિ થતી હતી આ પ્રજ્ઞાસિકા રસિજ બન્ધ કવિ
 સમાદ શ્રી દયાગમજાના મમયથી જ ચાને છે એ પ્રજ્ઞાપિકા
 એમણે જ શરૂ કરી હતી એ પ્રજ્ઞાવિકાને અનુમરીને જ મથતી
 શરૂઆત થતા પહેલા જ મમવાચરણ મૃત્યુ ડ અનો અતમા
 આદર્શ આશીર્વાદ આપનો રખતો મુક્યો કે

દા. દા. છુનન-જોષી.

॥ श्रीगणेश ॥

“समीक्षाने पंथे”

श्री. नर्मदाशंकरभाषिणी ते आचार सुधीना श्री. दयारामभाषिणी
 रित्र लेખकेअये श्री. दयारामभाषिणी जवन विषे जे सभ्यु छे
 जे कांछि जोहुं प्रवेश यवा पाभ्युं छे तेमांथी योउहुं-जाउहुं
 ॥ धरारा पुरतुं, साहित्यरसिके, विवेचके अने अभ्यासकेनी
 ॥ नथु भातर विनम्र भावे अेक अभ्यासीनी दृष्टिअे रचु कर-
 नी रगत छडिं छु.

श्री. नर्मदाशंकरभाषिणी श्री. दयारामभाषिणी जन्म संवत् १८३३
 वावे छे-(जुअो ननु नर्मभघ). रा. भा. हरमोविंददास कांटा-
 ११११ अने २२. छत्राराम देसाई श्री. दयारामभाषिणी जन्म संवत्
 १८२३ अतावे छे-(जुअो प्रा. का. भा. भा. गीने कवियरित्र.
 ११११ अ. का. हो. भा. पांयमो कवियरित्र).

श्री. दयारामभाषिणी जन्माक्षर अेमनी जन्मकुंडली अने अेमनुं
 ११११ रचित कवित्त जेता जन्म संवत् १८३३ अरी मानवी पडे
 छे. जन्माक्षर अने जन्मकुंडली श्री. शंकरप्रसाद रावजे जवन-
 ११११मां अहार पाडेलां होवाथी अही ते न आपता इत कवित्त
 अभ्यासीअोनी नथु भाटे रचु कडे छुं.

“कवित्त”

मेघत अष्टादश तेतीस, शके सोलमजानू,
 भादों अमल पछ तिथि द्वादशि जांनिये;
 मनीषार, नक्षत्र अवन, योग अतीगंज,
 रश्मिद्वय गत घटी पक्षतालीस पदेचांनिये;

॥ શ્રીચલ્લભ. ॥

“ સમીક્ષાને પંથે ”

સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ ત્રી. દયારામભાઈના જીવનચરિત્ર લેખકોએ શ્રી. દયારામભાઈના જીવન વિષે જે લખ્યું છે તેમાં જે કંઈ ખોટું પ્રવેશ થવા પામ્યું છે તેમાંથી થોડેટું-ઝાડેટું —એક ઇસારા પૂરતું, સાહિત્યરસિકો, વિવેચકો અને અભ્યાસકોની ખાસ જાણ ખાતર વિનંત્ર બાવે એક અભ્યાસીની દૃષ્ટિએ રજૂ કરવાની રજા લઉં છું.

સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ શ્રી. દયારામભાઈની જન્મ સંવત ૧૮૩૩ જણાવે છે—(જુઓ નૂનુ નર્મગદ્ય). ૨૧ બા. હરમોવિંદદાસ કાંટાવાળા અને સ્વ. હજીરાશમ દેસાઈ શ્રી. દયારામભાઈની જન્મ સંવત ૧૮૨૩ બતાવે છે—(જુઓ. પ્રા. કા. મા. બા. બીજો કવિચરિત્ર, તથા બૂ. કા. દો બા. પાંચમો કવિચરિત્ર).

શ્રી. દયારામભાઈના જન્મદક્ષર એમની જન્મકુંડલી અને એમનું રચન રચિત કવિત જોતાં જન્મ સંવત ૧૮૩૩ ખરી માનવી પડે છે. જન્મદક્ષર અને જન્મકુંડલી શ્રી. શંકરપ્રસાદ રાવશે જીવનચરિત્રમાં બહાર પાડેલાં હોવાથી અહીં તે ન આપતાં ફક્ત કવિત અભ્યાસીઓની જાણ માટે રજૂ કરું છું.

“ કવિત ”

સંવત અષ્ટાદસ તેતીસ, શકે મોલનમાનું,
ભાદો અમલ પછ તિથિ દ્વાદશિ જાનિયે;
સનીયાર, નક્ષત્ર અવન, યોગ અતીગંજ,
રચિઉદય ગત ઘટી પક્તાલીસ પ્દેશાનિયે;

કુજે રાહુ, તીજે ગુરુ ગુહ ઉમય, ચોથે શુક્ર,
 રવિ પંચમ, છઠ્ઠે સતિ, સતતમ વૃક્ષ માંતિયે;
 અષ્ટમ વેનુ, નોં સતિ. યદ્યપિધિકે જન્માહર,
 કૃષ્ણદાસ 'દયારામ' તાવે તર આંતિયે. (૧)

॥ અથ જન્મલગ્નમિદમ્ ॥

૨૧. નમંદાસંકરભાઈએ, ૨૨. હરગોવિંદદામે, ૨૩. હજારામ-
 ભાઈએ અને ત્યારપછી થી. શંકરપ્રસાદ રાવળ સિવાયના એકે એક
 જીવનચરિત્ર લેખકોએ શ્રી. દયારામભાઈની માતૃશીનું નામ 'રતનબાઈ'
 લખ્યું છે. એ નામ એટલું જ છે. શ્રી. દયારામભાઈની માતૃશીનું
 નામ મહાલક્ષ્મી હોઈ રાજકોર હતું. એ ગ્રંથાલે શ્રી. શંકરપ્રસાદ
 રાવળ જણાવે છે. એટલું જ નહીં પણ, જન્મઆહારમાં પણ મહા-
 લક્ષ્મી હોઈ રાજકોર જ જોવામાં આવે છે. તદુપરાંત શ્રી. દયારામ-
 ભાઈએ પોતાની તેર વરસની વયે જે ૬૬ કડીનું ધવલધનાશ્રી
 રાગમાં તત્ત્વ ગ્રંથ ડાબે લખ્યું છે તેમાં પણ એમણે ૨૫૪
 શબ્દોમાં માતૃશીનું નામ મહાલક્ષ્મી હોઈ રાજકોર જ જણાવ્યું છે-
 (જુઓ- શ્રી. દ. ૩ મ. મા. બા. ૭૩૦ પા. ૮૦).

“ઝેવેરી સંગમ ચંડીપુરીમાં થીવંત ‘ભટ’ દયારામજી,
રાજકોર મહાલક્ષ્મી સુત, પિતાશ્રી પ્રજુરામજી.” (૬૬)

આ પરથી ખાતરી થાય છે કે શ્રી. દયારામભાઈની માતૃશ્રીનું નામ રાજકોર ઉદ્દે મહાલક્ષ્મી હતું, નહીં કે સ્વ. નર્મદાશંકર વગેરે જીવનચરિત્ર લેખકોના જણાવવા મુજબ રતનબાઈ. મહાલક્ષ્મી અને રાજકોર એ નામ સમ્રમાણુ અને સાયુ સિદ્ધ થાય છે. રતનબાઈ નામ અપ્રમાણુ અને ખોટું ઠરે છે.

શ્રી. દ. કે. કા. સંગ્રહમાં જે જે ગ્રંથો છપાઈ ગયા છે તેમાં તેમ જ ત્યારપછી પ્રકટ થયેલા દરેક ગ્રંથમાં શ્રી. દયારામભાઈએ પોતાની અટક ‘ભટ’ સ્પષ્ટ જણાવેલી હોવાથી સ્વ. ધ્રુષ્ટારામભાઈ અને તે પછીના જીવનચરિત્ર લેખકોએ જે ‘પંડયાની’ અટક જણાવી છે તે શ્રી. દયારામભાઈના જ ગ્રંથોથી ખોટી ઠરે છે. જુઓ:—સતસૈયા, રસિકવલ્લભ, ભક્તિપોષણ, ભગવદ્ગીતામાહાત્મ્ય, ત્રિકમળીવિવાહ, નામજિતિવિવાહ, અભિસલાખ્યાન, મારાવસિ વગેરે અનેક ગ્રંથો.

સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈના લખવા મુજબ શ્રી. દયારામભાઈ એળ-સત્તર વર્ષની વયે પહેલ વહેલા ‘કારી’ ગયા નહોતા, સ્વ. ધ્રુષ્ટારામ દેસાઈના જણાવવા મુજબ ૨૧ વર્ષ સુધી ચાણોદમાં રહ્યા નહોતા, પહેલ વહેલા શ્રીનાથજી ગયા નહોતા, સ્વ. હરગોવિંદ-દાસ કાંટાવાગાના લખવા મુજબ ૧૫-૧૬ વરસની વયે ચાણોદ છોડી, બરુચ જઈ મામાને ઠેકાણે ૮૨ વરસ સુધી કુચ્છ પર મરકારી નોકરી કરી નહોતી; (સ્વ. ધ્રુષ્ટારામભાઈ જ. કા. દો. બા. ૫માં જણાવે છે કે સરકારી રેકાર્ડમાં શ્રી. દયારામભાઈએ સરકારી નોકરી કરી હોય એવો કિલેખ તપાસ કરતાં જણાતો નથી. હજી પણ કોઈ તપાસ કરે ને એ કિલેખ મળી આવે તો જ સ્વ. હરગોવિંદદાસના કથનને પુષ્ટિ મળે અને સાયુ માની શકાય).

—પણ તેર વરસની વયે તેનતતાવ આગળ ડાકેરવાળા પેટલાદ નિવાસી ત્રિકાલદર્શી મહાત્મા શ્રી ઇચ્છારામ બદંજનો સોહામણો સમાગમ થયા પછી જ એમના આશીર્વાદથી અને એમની આગાથી બાલ દયારામભાઈ, પહેલ વહેલું યમુના સ્નાન કર્યા પછી ગોકુલ-વૃંદાવને પરવર્યા હતા. ત્યાર પછી એમણે વ્રજની પરિક્રમા કરી હતી. ત્યાર પછી ફરતા ફરતા ચિત્રકૂટ યર્ધને કાશી ગયા હતા. શ્રીનાથજી તો સૌથી છેલ્લા જ ગયા હતા. ત્યાર પછી ફરી પાછા સારાધે વ્રજમાં નિવર્યા હતા. એ પ્રથમ પર્વટન સાત વરસનું નડોતું પણ બાર વરસનું હતું. (જુઓ—સરખાવો. પદ. ૨થી ૧૦)

સરખાવો: “એવી દયામા ‘તીર્થ’ કરવા ગયો ‘કાશીમત્ય’ (૫૬-૨)

★

“એમ ભ્રમ્યો હું કાશી વર્ષજી” (૫૬-૩)

“મેં પ્રથમ શ્રીયમુના પ્રુનિત જલ કર્યું સુંદર સ્નાન;

★

શ્રીગોકુલ મધુરા વૃંદાવન ગિરિરાજ દર્શ મહાન (૫૬-૪)

પછી ચિત્રકૂટ પવિત્ર સ્થળ, ત્યાં વચ્ચા સીતારામ;

જન દયા પ્રીતમ પુર્ણ પુરુષોત્તમ, સહ સુખધામ. (૫૬-૫)

★

પછી ‘શ્રીકાશીપુરીમાં’ જઈનેજી, શ્રીગંગા ન્હાયો શુચિ

થઈનેજી (૫૬-૬)

પછી ‘શ્રીજલદારે’ હું ગયો, જે પરમ પાવન ધામ;

મેં નિરખિયા થીનાથજી, પગલ પૂરણકામ. (૫૬-૧૦)

જુઓ પ્રશ્નોત્તર માલિકા (મણમંથ) પ્રશ્ન પહેલો.

સરખાવો—“અને પૂર્વે હું આપનો શિષ્ય છું, તે

‘કાશી અવસ્થામાં તીર્થાર્તન’ કરવાને ગયેલો ... ..”

શ્રી. દયારામભાઈને તેર વરસની વયે શ્રી ઇચ્છારામ બદંજનો સમાગમ થયા પછી એમણે હિંદના પ્રથમ પર્વટનમાં બાર વરસ

પસાર કર્યા હતાં એમ ન્યારે આપણને રસિકવલ્લભનાં ૨ થી ૧૦
 ૫૬ વાંચતાં ૨૫૪ માલૂમ પડે છે અને સંપૂર્ણ ખાતરી થાય છે,
 ત્યારે આપણે બેધડક છાતી ઠોકીને કહી શકીશું કે શ્રી. દયારામભાઈની
 મારીયે યુવાવસ્થા—એમની ૧૪ થી ૨૬ વરસની વય એમના જ કથન
 મુજબ એમના જ લખાણ પ્રમાણે સારાંયે હિંદના પર્યટનમાં જ
 પસાર થઈ હતી. સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ, સ્વ. હરગોવિન્દદાસ
 કે સ્વ. ઇન્દ્રારામભાઈના જણાવવા મુજબ એ યુવાવસ્થા આણ્ણાદ
 ડોહાઈ કે ભરૂચમાં પસાર થઈ જ ન હોતી. તેથી જ શ્રી.દયારામભાઈની
 યુવાવસ્થાને લગતા જે જે બનાવો આલેખવામાં આવ્યા હોય,
 એમની યુવાવસ્થાને લગતી જે જે હકીકતો કહેવામાં આવી હોય, પછી
 તે આલેખનાર કે કહેનાર અગે તે હોય પણ તે શ્રી.દયારામભાઈના જ
 કથનથી જ—લખાણથી જ ખોટી દરે છે. શ્રી.દયારામભાઈ જાતે જ
 કહે છે કે મારી સારીયે યુવાવસ્થા હિંદના પર્યટનમાં જ પસાર થઈ
 હતી. તો પછી તે જ યુવાવસ્થાને શ્રી.દયારામભાઈના કથનથી
 —લખાણથી વિરૂદ્ધ જઈને આણ્ણાદ, ડોહાઈ કે ભરૂચમાં કેવી રીતે
 પસાર કરાવી શકાય ? એ યુવાવસ્થાને લગતા નાપાયાદાર બનાવો
 પર, એ યુવાવસ્થાને લગતી કાપોત્તકલ્પિત હકીકતો અને
 પાતોપર ફેટકેટલો વિશ્વાસ મૂકી શકાય ? ન જ મૂકી શકાય !
 સર્વથા નહિ જ. શું એક જ યુવાવસ્થા એકી વખતે બે ત્રણ
 ઠેકાણે પસાર થઈ શકતી હશે ? શું એ બનાવો એવી રીતે
 એકી સાથે જુદી જુદી જગ્યાએ બની શકતા હશે ? શું એ
 હકીકતો એક સામટી એક જ મમયે જુદે જુદે ઝથાને બની
 શકતી હશે ? વ્યક્તિ છે ક્યાં ? બનાવ બને છે ક્યાં ? એ ઓએ
 વિચારવા જેવું છે. તટસ્થપણે વિચારણા અને વિવેચના થશે તો જ
 માત્રો ન્યાય આપી શકાશે. શ્રી.દયારામભાઈની મારીયે યુવાવસ્થા
 હિંદના પર્યટનમાં જ પસાર થઈ હતી. એ શ્રી.દયારામભાઈના

કચનને—લખાણને પૂરવાર કરવા વરતે હવે ખીબ પુરાવાની શું
જરૂર રહે છે ખરી? હા કહેશે તો હાસ્વાસ્થ્ય કહેવાશે, ના કહેશે
તો સત્ય માને જ છૂટકો.

૪૬ કમલાખર્જના મુખમાં મુકવામાં આવેલો પ્રસંગ—
શ્રી. દયારામભાઈની મુલાવસ્થાનો પ્રસંગ—ચાણોદમાં બનેલો પ્રસંગ
નીચેનાં કારણોને લીધે સર્વથા ખોટો કહે છે.

- (૧) શ્રી. દયારામભાઈ રસિકવલ્લભના ૫૬ રથી ૧૦ માં બને
પ્રમોત્તરમાલિકાના પહેલા પ્રથમાં પોતાની સારીયે મુલાવસ્થા
હિંદના બાર વર્ષના પ્રથમ પર્વટનમાં પસાર કરીનું જણાવે છે.
- (૨) હિંદમાં બાર વરસના પ્રથમ પર્વટનમાં પસાર થએલી
મુલાવસ્થા ચાણોદ, ડોહાઈ કે બરચમાં પસાર ન થાય એ
સ્વાભાવિક અને નૈસર્ગિક છે.
- (૩) રતનખાઈ જાતે માસ્તાન સોની હતી. એમની ન્યાનનું એછેથે
ધર ચાણોદમાં ન હોતું જ અને નથી જ. એમની શાંતિનાં
ધરો ડોહાઈમાં આવેલી માસ્તાન સોનીમાં હતાં અને છે. ત્યારે
માસ્તાન સોનીનું એછેથે ધર ચાણોદમાં નહોતું ત્યારે રતનખાઈની
સગી સોનારણ ચાણોદમાં પાણી બરવા થી રીતે આવી? શું
તે ડોહાઈથી ચાણોદ આવતી જતી હતી? ડોહાઈથી ચાણોદ
સાન માર્ગે થાય છે તેનું શું?.
- (૪) શ્રી. દયારામભાઈની સારીયે મુલાવસ્થા હિંદના પર્વટનમાં પસાર
થએલી દોવાથી રતનખાઈની સગી સોનારણ સાથે ચાણોદમાં
પ્રસંગ ન સાંપડે એ સ્વાભાવિક અને નૈસર્ગિક છે.
- (૫) રતનખાઈની સગી સોનારણનું નામદામ પણ જણાવવામાં
આવ્યું નથી.
- (૬) કમલાખર્જ અને કેશવાનંદનું નામદામ જણાવવામાં આવ્યું

ત્યારે એ સગી સોનારણુને અને મિત્રોનાં નામકામ જણાવવામાં શો વાંધો આવ્યો હશે?

- (૭) જ્યારે રતનબાઈની સગી સોનારણુનો પ્રસંગ ખાટો હોય છે ત્યારે કેશવાનંદના પ્રસંગને શી રીતે માન્ય રખાય? જો એ પ્રમાણે પ્રસંગ સાંપડ્યો જ હોત તો એ બાબતનું સૂચન શ્રી. દયારામભાઈએ ક્યાંયે પણ કર્યું જ હોત. જો શ્રી. ઇચ્છારામભટ્ટજીનો ઉદ્દેશ વારંવાર કરે તે શું કેશવાનંદને ભૂલી જાય? એ શું બનવા જોગ છે? શુ શ્રી. દયારામભાઈ નચણા હતા, કે ગુણ કરનારને એ વિસરી જાય? જો ગુણીજનને સોનાનો અછોડો બક્ષીસ આપે તે શું કેશવાનંદનો ઉદ્દેશ કરવાનું ભૂલે ખરા કે?
- (૮) 'ગુરુ મોટા ગુરુ મોટા' વાળું પદ જૂ. કા. દો. ના ટાઈપણ બાગમાં તેમ જ અત્યાર સુધી પ્રકટ થયેલા ગ્રંથોમાં ક્યાંયે પણ હપાયું જ નથી.
- (૯) શ્રી. દયારામભાઈ પોતાના મિત્રો પાસે કપી લાવણી જવડાવરાવી હતી તે જણાવવામાં આવ્યું જ નથી. તેમ જ તેમના ગાનાર મિત્રોનાં નામકામ પણ જણાવવામાં આવ્યા જ નથી.
- (૧૦) સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ નર્મગદ્યમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે કે હાલમાં એકલી રતનબાઈ જ જીવતી છે (જનુ નર્મગદ્ય-પા. ૪૮૭). તો પછી પ્રશ્ન એ થાય છે કે સ્વ. ઇચ્છારામભાઈને કમલાબાઈનો મોટો ક્યાંથી થયો?

સદર કારણોને લીધે કમલાબાઈને, રતનબાઈની સગી સોનારણુને તેમ જ કેશવાનંદને કાલ્પનિક માનવા પડે છે.

શક શબ્દ પરથી સંવત તારવવાની કલ્પના સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈએ જો 'ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય' ગ્રંથના રચના કાળ માટે કરી છે તે સાવ અસ્થાને છે એટલું જ નહીં પણ તદ્દન ખોટી છે.

એ પ્રમાણે ગણીશું તો શ્રી.દયારામભાઈએ શક શબ્દ મૂકીને જે જે મથો લખ્યા છે તે તે શ્રી.દયારામભાઈના અવસાન પછીના અને સંવત ૨૦૦૦ પછીના એટલે આશરે એક સદી પછીના આવે છે, જે દરેક દૃષ્ટિએ ખોટા જ દરે. શ્રી.દયારામભાઈએ શક શબ્દ સંવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે.

“શક અષ્ટદશ અધ્યાય, ત્રીમધ્યે સુભગ આવણ માસઃ
જન્માષ્ટમી રાગુવાર ગાયા, પૂરજી યર્ષ ધર્મતિહાસ.”

(શ્રી. દ. ક. કા. સંમદ ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય).

૨૪. નર્મદાશંકરભાઈ ‘શક’ શબ્દ પરથી આ પ્રમાણે સ વત તારવે છે. “શક એટલે શાલીવાહન શક ૧૭૦૦ તો ખરો જ. પણ તે ઉપર અષ્ટદશ તે અઢાર અને ‘શ્રી’ તે દસ (દસ વિધિ સદમી કહેવાય છે) એટલે ૧૭૨૮. એટલે ૧૮૬૬માં એટલે ૩૦ વરસની ઉંમરે ઉપસી કવિતા જોડી છે.” (જનુ નર્મગણ પા. ૪૮૦).

શક સ વતના અર્થમાં લેવાનો છે. શક સ વત તરીકે ગણવાનો છે. અષ્ટ દશ એટલે અઢાર ને અધ્યાય એટલે ૬૦. ‘અધ્યાય’ શબ્દ શ્રીમદ્ભાગવતના દશમ સ્કંધના અધ્યાય વ્યાક્રમિક છે. દશમ સ્કંધના અધ્યાય ૬૦ છે. તેથી શ્રીદયારામભાઈએ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય મંથ સંવત ૧૮૬૦માં ૫૭ વરસની વયે આણેદ-ડબોઈ રહી રચ્યો કહેવાય. દશમ સ્કંધના ત્રણ અધ્યાય પ્રસિદ્ધ ગણીએ તો સંવત ૧૮૮૭માં ૫૪ વરસની વયે એની રચના થઈ ગણાય. આ મથ રચના કાળની તારવણી નવ નર્મદાશંકરભાઈની કલ્પના મુજબ નહીં થઈ.

૧૬મા સરસના ખાતર શ્રીદયારામભાઈએ શક શબ્દથી લખેલા બીજા મથો તપમીએ.

પત્રલીલા:—

દયારામશંકર દર્ભાવતી સેવે, મૂળ ચાણોદ નિવાસ;
શક અષ્ટાદશ આસઠમાંછે, દયા પ્રીતમે પૂરી આશ.

સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈની ગણતરી મુજબ શક એટલે શક, અષ્ટાદશ આસઠ એટલે ૧૮૬૨. ૧૮૬૨માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી સંવત ૧૯૯૭ આવી. ૧૯૯૭ની સંવત શ્રી. દયારામભાઈના અવસાન પછીની છે. સંવત, ૧૯૦૯ના મહાવદી પાંચમના દિવસે શ્રી. દયારામભાઈનું, ડોહામાં અવસાન થયું હતું. આથી શક શબ્દને સંવતના અર્થમાં ગણીશું તો જ બરાબર બંધબેસતું આવશે. શ્રી. દયારામભાઈના શક શબ્દ લખતી વખતે એ જ આશય હતો. એ પ્રમાણે ગણતાં શ્રી. દયારામભાઈએ સંવત ૧૮૬૨માં ૨૯ વરસની વયે ડોહામાં પત્રલીલા રચી.

સતસૈયા:—

“શક અષ્ટાદશ દુહૃતરા, શુભ પચ્છ નભ માસ;
મિતિ શ્રીરાધાઅષ્ટમી, બાર ગુરુ શુભ રાસ.”

સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈની કલ્પના મુજબ ગણીશું તો શક એટલે શક, ‘અષ્ટાદશ દુહૃતરા’ એટલે ૧૮૭૨. શક ૧૮૭૨માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી સંવત ૨૦૦૭ આવી. એ સંવત આવવાને હજી વાર છે. એ પ્રમાણે ગણીએ તો સતસૈયા અને તેની પછી રચાએલા ગ્રંથો શ્રી. દયારામભાઈના ન જ ગણાય—તે તો કોઈ કહેવાને સમર્થ નથી. કારણકે દરેકની હસ્તલિખિત પ્રત મળે છે. તેથી શ્રી. દયારામભાઈએ શક શબ્દને સંવતના અર્થમાં જ વાપર્યો છે, એમ જ માનવું પડશે. એ પ્રમાણે માનતાં શ્રી. દયારામભાઈએ સંવત ૧૮૭૨ ના ભાદરવા સુદી આઠમના દિવસે ગુરુવારે ૩૯ વરસની વયે ચાણોદમાં સતસૈયા સર્જ્યો.

ભાગવતાનુક્રમણિકા —

“શક અઠાર અઘન્યાસિ, શુભ રાત્રિન દિતીયા કૃષ્ણ,
અથ સમાપતિ તાહિ દિન, પુરન કરી પ્રજા તૃણ” (૨)

અ નર્મદાસ કરભાઈની તારવણી મુજબ તારણ કાઢીશુ તો શક એટલે શક “અઠાર અઘન્યાસિ” એટલે ૧૮૭૮ શક ૧૮૭૮માં ૧૦૫ ઉમેરવાથી સવત ૨૦૧૪ આવી જેને આવવાને હજી શક જેવી પડશે. આથી આ તારવણીને ઠેરજે જ મૂકવી પડશે. મકને સવતના અર્થમાં ગળીને જ મવત તારવી એ પ્રમાણે રચનાકાળ ગણવો પડશે એ રીતે અધુતા થાંદ્યારામભાઈએ સવત ૧૮૭૮ના ફાગણ સુદી (વદી) બીજના ગેજ ૪૬ વરસની વધે આજોના ભાગવતાનુક્રમણિકા પૂરી કરી, એ જ માનવું પડશે

સારાવલિ —

“શક અષ્ટાદશ એ રી, આવણ કાઠરી રવિવાર
વર વસન પક્ષોસવવાસર, ‘સારાવલિ’ સરસ વિચાર (૧૧૧૫)

અ નર્મદાસ કરભાઈની ગણની મુજબ મવત તારવીશુ તો શક એટલે શક અષ્ટાદશ એ રી એટલે ૧૮૮૦ શક ૧૮૮૦માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી સવત ૨૦૧૫ આવી. જેને માટે હજી ઘણી શક જેવી પડશે એ ન જેવી પડે તે માટે શકને સવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે એમ માને જ છૂટકા. એ રીતે માનતા શ્રી દયારામભાઈએ મવત ૧૮૮૦ના આવણ સુદી જારણને રવિવારે ૪૭ વરસની વધે ૩૭૦૬માં સર સારાવલિનું સમ્પન્ન ભાષાતર “કર્તું

વ્રજવિલાસામૃત —

“શક અષ્ટાદશ બીહાસીયા, પચમિ શુકલ કુઆર,
પુરવ અથ તા દિન બચો, ‘વ્રજપુર’ રચના સાર (૬)”

સ્વ. નર્મદાસ કરભાઈની ઠ પનાનુસાર શક એટલે શક

‘અષ્ટાદશ ધીહાસીયા’ એટલે ૧૮૮૨માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી સવત ૨૦૧૭ આવી જેને આવવાને ઘણી વાગ છે એ વાર જોવાનો મમય ન આવે તે માટે શકને સવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે એમ ગણવું પડશે એ ગીતે શ્રી દયારામભાઈએ સવત ૧૮૮૨ના આસો વદી પાચમના દિવસે ૪૯ વરસની વયે ભરૂચમાં પ્રજાવિવાસા મૃત સંપૂર્ણ રચ્યો.

રમિકવદ્ધભ —

“શક અષ્ટાદશ ચોરાશી, આવણુ એકાદશી ગુરુવાર,
હે અમલ પક્ષોમ્બવ દિવસ, આ મથના નિસ્તાર (૯)”

સ્વ નર્મદાશ કરભાઈની તારવણી મુજબ શક એટલે શક ‘અષ્ટાદસ ચોરાશી’ એટલે ૧૮૮૪ શક ૧૮૮૪માં ૧૩૫ ઉમેરવાથી સવત ૨૦૧૯ આવી જેને માટે હજી ખૂબ રાહ જોવી પડશે એ જોવી ન પડે તે માટે શકને સવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે એમ જ માનવું પડશે એ પ્રમાણે માનતા શ્રી દયારામભાઈએ સવત ૧૮૮૪ના આવણુ સુગી અગિયારસને ગુરુવાર ૫૧ વરસની વયે ચાણોદમાં રમિકવદ્ધભ રચ્યો.

સ્વ નર્મદાશ કરભાઈના કલ્પના મુજબ શક પરથી સવત તારવીશું તો જે મથે શ્રી દયારામભાઈના જ છે તે એમના અવસાન પછી ઘણી જ લાખી મુદતે લગભગ એક સૈકા બાદ લખાયા હોય એમ ભવિષ્યના અભ્યાસકોને લાગ્યા વગર રહેશે જ નહીં એ ન લાગે તે માટે શ્રી દયારામભાઈએ શક શબ્દ સવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે એમ માનવું જ પડશે.

પણ, સ્વ નર્મદાશ કરભાઈની તારવણી મુજબ શક શબ્દ પરથી સવત તારવવાની જે અત્યાર સુધી વિધિ કરી તેની હવે જરૂર નથી કારણ કે અમારી પાસે શ્રીદયારામભાઈના હાથની

દાખેલી ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય અંચની જે હસ્તલિખિત પ્રત છે તેમાં ૨૫૯ શ્લોકોમાં રચનાકાળ જણાવવામાં આવ્યો છે. પણ, આ બધી મહેનત કરવાનું કારણ ફક્ત એ જ કે સ્વ નર્મદાસંકરભાઈની શકે પરથી સંવત તારવણની કલ્પના થી દ્વારામભાઈના પ્રથોના રચના કાળ માટે ફરક દિલ્હિએ સગીરે બધેએસની નથી એ બતાવવાનું છે. હવે અસહ્ય પ્રત પર આવીએ.

ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય —

“શક અષ્ટદશ અધ્યનાશિ, મધે સુભગ આવળુ માસ;
જનમાષ્ટમી વગુનાર માસા, પૂર્ણ થે ઇતિહાસ (૪૨)”

(હસ્તલિખિત અસહ્ય પ્રત. પાન. ૨૩૬)

ઉપરની ચર્ચા પરથી આપણને ૨૫૯ માત્રમ પડ્યું છે અને સંપૂર્ણ ખાતરી થઈ છે કે શ્રી દ્વારામભાઈએ પોતાના પ્રથોમાં જ્યાં જ્યાં શક લખે વાપર્યો છે તે સંવતના જ અર્થમાં વાપર્યો છે. એથી શ્રી. દ્વારામભાઈએ સંવત ૧૮૭૬ના આવળુ વરી આઠમને શુરુવારે ડોહા અને ચાલોહ બંને કેકાણે ગદી ૪૬ વરસની વયે ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય અંચ સંપૂર્ણ રચ્યો—સ્વ નર્મદાસંકરભાઈની તારવણી મુજબ ૩૦ વરસની વયે નહોતો જ. શ્રી. દ્વારામભાઈએ ૪૬ વરસની વયે બે પ્રથો લખ્યા. ભાગવતાનુક્રમણિકા અને ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય. એક સ્વપ્નો જનમાષ્ટમા અને બીજો રચ્યો ગુર્જરેશ્વરમાં. શ્રી. દ. કૃ. દા. સંમહમાં ભગવદ્ગીતા માહાત્મ્ય છપાયું છે. તે અસહ્ય પ્રત સાથે મેળવના ધણું જ અશુદ્ધ માત્રમ પડે છે અને તેથી અચનો અનર્થ થવાનો ધણો જ સંભવ છે. એ ન થાય તે માટે વહેલી નહે અને પ્રસિદ્ધ કરવાની જરૂર છે. તેથી જ રિયલિ પ્રા. કા. મા. મા. છપાએલી ભાગવતાનુક્રમણિકાની ૯

શ્રી. દ્વારામભાઈનો અને જનનમહોની પહેલી ગ્રંથાકાશની ઉંમર

ટાંકતો પ્રસંગ સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈએ જે ટાંક્યો છે તે એમના જ લખાણથી ખોટો દરે છે. સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ અષ્ટ જણાવે છે કે શ્રી. દયારામભાઈની '૨૦ થી ૪૦' વરસની ઉંમર દેશાટનમાં પસાર થઈ હતી. (જૂનું નર્મગદ પા. ૪૭૯). શ્રી. દયારામભાઈની ૧૪ થી ૨૬-૩૧ થી ૩૯ વર્ષની વય હિંદના પહેલા અને બીજા પર્વટનમાં પસાર થઈ હતી તેથી ૩૨ વરસના દયારામભાઈને ૧૮ વરસની રતનબાઈનો બોટો ક્યાંથી ચાલે? બીજો એક પ્રસંગ આલેખતી વખતે સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈ શ્રી દયારામભાઈની ઉંમર '૫૧'ની અને રતનબાઈની '૨૫' સેકની જણાવે છે. (જૂઓ જૂનું નર્મગદ પા. ૪૭૬-૪૭૯). અ. ઇચ્છારામભાઈના જણાવવા મુજબ રતનબાઈ ઇ. સ. ૧૮૬૬માં ગુજરી ગયાં હતા—(બુ. કા. દો. ભા. ૫-પા. ૪૫). સ્વ. નર્મદાશંકરભાઈના જણાવવા મુજબ ઇ. સ. ૧૮૫૬માં રતનબાઈની ૬૦ વરસની ઉંમર હોવાથી ઇ. સ. ૧૮૬૬માં મરણ વખતે તેમની વય ૬૭ વર્ષની હોવી જોઈએ. ૫૧ ને ૨૫ વધ ખરી માનવી કે ૩૨ ને ૧૮? ૫૧ ને ૨૫ વરસની વય ખરી માનીએ તો જ ૬૦ વરસની વય બંધએસતી આવે. ઇ. સ. ૧૮૬૬ માં ૬૭ વરસની વયે રતનબાઈ ગુજરી ગએલાં હોવાથી એમનો જન્મ ઇ. સ. ૧૭૬૯માં થએલો હોવો જોઈએ. તે વખતે શ્રી. દયારામભાઈની ઉંમર ૨૩ વર્ષની હતી. શ્રી. દયારામભાઈનો જન્મ ઇ. સ. ૧૭૭૬માં થયો હતો. (સ્વ. ઇચ્છારામભાઈ અને રા. બા. હરગોવિન્દદાસે જણાવેલી ઇ. સ. ૧૭૬૭ પ્રમાણે ગણતાં તો રતનબાઈના જન્મ સમયે શ્રી. દયારામભાઈ ૩૨ વર્ષના હોય છે. ત્યારે શું ૩૨ વરસના દયારામભાઈને જન્મ પામેલી રતનબાઈનો બોટો થયો હશે? (પ્રસંગ સાંપડ્યો હશે?) શ્રી. દયારામભાઈની ૩૨ વરસની વય હોય છે ત્યારે રતનબાઈ ફક્ત ૯-૧૦ વરસનાં હોય છે. ૫૧ અને ૨૫ વરસની વય ગણતાં તો શ્રી. દયારામભાઈની ૩૨ વરસની વયે રતનબાઈ ફક્ત સાત જ

‘વરસના હોય છે આથી મને રીતે જોતા ૩૦ ને ૧૮ વરસની મુલાકાતને પ્રસંગ ખોટો હરે છે ‘૩૨ ને જન્મ’, ‘૩૨ ને ૭’ તેમજ ‘૩૨ ને ૬-૧૦’ની રૂએ સ્વ નર્મદાશ કરભાઈના કથન મુજબ મુલાકાત સંભવી શકતી જ નથી

આણેદની નામજદી ગાનારીની હકીકત સાચી માની શકાય જ નહીં સ્વ ઇન્દારામભાઈના શ્રી દયારામભાઈની પાછલી વય —ઉત્તરાવસ્થા માટે ઉમ્મર અભિપ્રાય મુજબ, સદર બાઈની—નામજદી ગાનારીની બતાવેલી વય મુજબ તો તે સર્વથા શિષ્યાને જ લાપક છે ધ મ ૧૮૮૪મા સ્વ ઇન્દારામભાઈ આણેદ ગયા હતા ત્યારે સદર બાઈની વય ૭૫-૭૬ વરસની હતી, એમ એઓમી જાતે જ જણાવે છે (બુ કા દો બા પ પા ૧૬) ધ સ ૧૮૮૪મા ૭૫-૭૬ વરસની વય હોય તો તેણીનો જન્મ ધ સ ૧૮૦૮મા થયેલો હોવો જોઈએ એનો જન્મ થયો હતો ત્યારે શ્રી. દયારામભાઈની વય ૩૦ વરસની હતી સદર બાઈની ૧૮ વરસની વય થાય છે ત્યારે શ્રી દયારામભાઈ ૫૦ વરસના હોય છે ૫૦ ને ૧૮, ૬૦ ને ૨૮ ૭૦ ને ૩૮, ૭૫ ને ૪૩ આ વય સર્વથા શિષ્યા થવાને જ યોગ્ય છે એ ઇન્દારામભાઈના જ અભિપ્રાયે શિષ્યા હરાવવા કમર કસે છે (બુ કા દો બા પ પા ૪૩, ૨૨ ૨૩, ૧૭) તદુપરાંત એ. નર્મદાશ કરભાઈ નર્મદાશમા પશુ ૨૫૬ જણાવે છે કે હાલમા એકલી રતનબાઈ જ જીવતી છે (શુનુ નર્મદાશ પા ૪૮૭) ત્યારે પ્રશ્ન એ થાય છે કે આ નામજદી ગાનારીનો ખોટો સ્વ ઇન્દારામભાઈને આણેદમા શી રીતે અને ક્યાથી થયો ? એ નર્મદાશ કરભાઈ ધ સ ૧૮૫૮મા વડોદરા આણેદ ઉતારી ગયા હતા એ ઇન્દારામભાઈ ધ સ ૧૮૮૪મા આણેદ ગયા હતા એ નર્મદાશ કરભાઈ ગયા ત્યારે એકલી રતનબાઈ જ જીવતી હતી તે આ બંને ૩,૧૪ ન જ જોઈએ

એથી નામળદી ગાનારીનું પાત્ર કદપનાના બોળે જ-મેહું લાગે છે. નામળદી ગાનારીનું અને તેની ભાજી આપનાર એક વૃદ્ધ નાગરનું નામ સ્વ. ઇચ્છારામભાઈએ શા વાસ્તે—શા હેતુથી નહીં જણાવ્યું હોય? જોએશી વૃદ્ધ નાગર સાથે વાતચીત કરે, જેમને વાતચીતમાં વૃદ્ધ બાઈની, નામળદી ગાનારીની ભાજી મળે, જે તે નામળદી ગાનારી પાસે કવિતા સાંભળે તે શું તે વૃદ્ધ નાગરનાં તે નામળદી ગાનારીનાં નામ ઠામ જાણ્યા વગર રહે ખરા? શું નામ ઠામ જાણે જ નહીં? તે નામળદી ગાનારીએ કયી કવિતા સંભળાવી હતી તે પણ શું તેઓશ્રી ન જાણે?! તેણીએ કયી કવિતા સંભળાવી હતી તે પણ મ્. ઇચ્છારામભાઈએ જણાવી નથી. એ જણાવી હોત તોપણ સ્વ.ની શોધ પર કંઈક વિશ્વાસ રખાત. એ પ્રમાણે નથી એટલે વિશ્વાસ રાખી શકાય જ નહીં, ભેદભ્રંતીભાઈ અને કમલાબાઈનાં નામ આપવામાં—જણાવવામાં આખ્યાં ત્યારે વૃદ્ધ નાગર અને નામળદી ગાનારીનાં નામ આપવામાં—જણાવવામાં ગો વાંધો આવ્યો હશે? વાંધો હશે તેથી જ નહીં જણાવ્યાં હોય. તેથી જ વૃદ્ધ નાગર અને નામળદી ગાનારીને કદપનાનાં પુતળા જ માનવાં પડશે, એ વગર છૂટકો જ નથી

સ્વ. ત્રિભુવન જમનાદાસ રોકની પ્રસ્તારના વાંચતા જ ત્યારે સ્પષ્ટ માલૂમ પડે છે કે કવિ વિજ્ઞાસકરનું કાર્ય દક્ષત થી. દયારામ-ભાઈની છત્રી પૂરતું જ હતું. શ્રી. દયારામભાઈના જીવનચરિત્ર વિશેની હકીકતો મેળવવામાં એમનો જરાયે ભાગ કે લગીરે હિસ્સો નહોતો જ; જનું નર્મમલ પા. ૪૭૭-૪૭૮ ઉપરના મ્. નર્મદાસકર-ભાઈના સખાભૂતી મ્. વિજ્ઞાસકરનું કાર્ય દક્ષત થી. દયારામભાઈની છત્રી મેળવવા પૂરતું જ હતું. એમ ત્યારે ચોક્કસ પાયે અપ્રમાણ ખાતરી થાય છે ત્યારે બૂ. કા. દો. બા. પમાં આલેખવામાં આવેલો રતનભાઈ અને વિજ્ઞાસકરનો પ્રસંગ માત્ર કથોલકસ્થિત

જા માનવો પડે છે. વિજયાશંકર એ ખાતતની જાતે જ ના પાડે છે, ત્યારે આપણે બગજગરાઈથી ટેવી રીતે હા પડાવી શકીએ!! જો એ પ્રસંગ રતનગાર્હ એ વિજયાશંકરને કહ્યો જ હોત તો જરૂર એમોથીએ નર્મદાશંકરબાઈને કહ્યો જ હોત અને એમણે, કે જેમણે થી. દયારામબાઈના, જીવનચરિત્ર માટે અનહદ પ્રયાસ કરી અયામ શ્રમ વેળો હતો, તેમણે વિના વિશ્વે નર્મગદ્યમાં તે લખ્યો જ હોત, જે સારુએ નર્મગદ્ય તપાસતા કયારે પણ માલુમ પડતો જ નથી. જેને વાત કહેવામાં આવે છે તે જ ભ્યારે ના પાડે છે ત્યારે તેને સાચી હરાવવા—હમાવવા પ્રયત્ન આદરવો એ સુ હારવાખૂદ ન કહેવાય શું!!

બુ. કા. દો. ભા. ૫ માં જે વાર્તાઓ છાપવામાં આવી છે. તે નીચેનાં કારણોને લીધે ખોટી કરે છે.—

(૧) સિધ્ધને ગુરુની જન્મતિથિ ચાદ હોય કે નહિ? ડાહ્યાભાઈ લાલશંકર સાહોદરાએ શ્રી.દયારામબાઈની જે જન્મતિથિ સખી છે તેથી સ્પષ્ટ માલુમ પડે છે અને ચોક્કસ ખાતરી થાય છે કે તે શ્રી દયારામબાઈનો સિધ્ધ જન્મી શકતો જ નથી. શ્રી દયારામબાઈનો જન્મ સંવત ૧૮૭૩ ના ભાદરવા સુદી એકાદશી ઉપરાંત વામન દ્વાદશાના દિવસે સનિવારે થયો હતો. ડાહ્યાભાઈ લાલશંકર સાહોદરા 'કાર્તિક સુદી અષ્ટમીને ગુરુવાર' જણાવે છે. શ્રી. દયારામબાઈની જન્મકુંડલી, એમના જન્મભક્ષર અને એમના સ્વપરચિત દવિત્તના આધારે ડાહ્યાભાઈ લાલશંકર સાહોદરાએ જણાવેલી જન્મતિથિ માત્ર જુદી સિદ્ધ થાય છે. જે સિધ્ધ હોય તે શ જન્મતિથિ સુદાયે ન જાણે? શું માસ, તિથિ કે વાર સુદાયે ન જાણે? શું જાણમાં આટલો બધો ફરક જન્મવી શકે ખરો? શું આટલું બધું અક્ષર હોઈ શકે ખરું? હોય તો સાચું મનાય ખરું. (જુઓ બુ. કા. દો. ભા. ૫. પા ૧૨ વાર્તા પહેલી.)

(૦) 'કૃષ્ણને રાધારમણમાં લીન થયેલ' સૂચવતું વાક્ય.
(બુ. કા. દો. ભા. ૫. પા. ૧૧ પહેલી ત્રણ-લીટી—વાર્તા પહેલી). શુ
કૃષ્ણ વળી રાધારમણમાં લીન થતા હશે? શુ 'રાધારમણ' એ
કૃષ્ણનું નામ મથી ?

(ક) વાર્તા ચોથીમાં ગિરિભજ કરભાઈ કેવીરીતે ઝડપાઈ ગયા
તે જરાયે સમજી શકાતું નથી. (બુ. કા. દો. ભા. ૫. વાર્તા ચોથી
પા. ૨૦—લીટી સાતમી) શ્રી. દયારામભાઈની ૩૯ વરસની વયે
ગિરિભજ કરભાઈ હશે ખરા કે? આ વાર્તા સંવત ૧૮૭૨ માં લખાઈ
સૌ કોઈ જાણે છે કે ગિરિભજ કરભાઈ શ્રી. દયારામભાઈના પદ
શિષ્ય જોશી રણછોડભાઈના નાનાભાઈ થાય છે. જ્યારે આ ખનાવ
ખંચો ત્યારે—જ્યારે આ વાર્તા લખાઈ ત્યારે જોશી રણછોડભાઈને
જન્મ થયોજ ન હતો, તો પછી ગિરિભજ કરભાઈની તો વાત જ
શી રીતે થાન? એમને વાર્તામાં કેવી રીતે રજુ કરાય? એ
જગુઆત શું વાર્તાને ખોટી કરાવતી નથી? શ્રી. દયારામભાઈની
૪૭ વરસની વય હતી ત્યારે જોશી રણછોડભાઈનો જન્મ થયો
હતો. શ્રી. દયારામભાઈની ૬૦ વરસની વય હતી તે સમે જોશી
રણછોડભાઈને એમની તેર—ચૌદ વરસની વયે શ્રી. દયારામભાઈની
પહેલ પહેલી પહેલી મુલાકાત થઈ હતી. આથી શ્રી. દયારામભાઈની
૩૯ વરસની વયે ગિરિભજ કરભાઈ ન જ હોય એ સ્વાભાવિક
અને નૈસર્ગિક છે. રણછોડભાઈ ન જ હોય તો પછી
ગિરિભજ કરભાઈ કેવી રીતે હોય? જોશી રણછોડભાઈના નાનાભાઈ
ગિરિભજ કરભાઈ વગર ખીજ કોઈ પણ ગિરિભજ કર આપ્યાર સુધી
કોઈ પણ હંવનચરિત્ર લેખકે ક્યાંયે પણ લખ્યા જ નથી તેથી સદર
વાર્તા વગર વગરની' છાએ છે. વગર વગરની હોવાથી તે સાચી અને
વિશ્વાસપાત્ર ફરી શકતી નથી.

(ઢ) રતનગાઈ ચાલે 'આસ્તાન સોની હતો. છતાં જી

વાર્તામાં 'શ્રીમાદ્વીજનવાજાં' બતાવવામાં આવ્યાં છે. (બુ. કા. હો. ભા. ૫. વાર્તા છઠી પા. ૩૦. લીટી પાંચમી) જે શ્રીદયારામ-ભાઈના શિષ્ય હોય તે જે રતનનાથની વાર્તા લખે તે શુ રતનનાથ રી ન્યાતમાં હતા તેટલુંયે ન જાણે? આટલું બધું અનુગત્તું અજ્ઞાન સભવી શકે—કોઈ શકે ખરું? એવું અજ્ઞાન દર્શાવનારને શિષ્ય માની શકાય ખરો? રાત દિવસ પાસે રહેનારો શિષ્ય શુ આટલુંયે—નામઃમેયે—ન્યાતગ્નતેયે ન જાણે?

(૫) બહિષાન, કબાણ, જાગર, મલડા, સપદાઈ, કેયે વાગુ વગેરે શબ્દો આશોહ—ડોહાં તરફના નથી જ. એ શબ્દો સુરત—નવસારી તરફના હોય એમ લાગે છે. નર્મમઘમા મી. દયારામભાઈના જ હવનચરિત્રમાં જ નર્મદાશંકરભાઈ 'કેયે' શબ્દ વાપરે છે. (સુત્રુ નર્મમઘ. પા. ૪૮૧).

(૬) 'સિદ્ધાંતસાર' ગ્રંથની પાછળ સદૃશ વાર્તાઓ લખવામાં આવેલી હતી એમ સ્વ. ઇચ્છારામભાઈ જણાવે છે (બુ. કા. હો. ભા. ૫. પા. ૧૦). એ સિદ્ધાંતસાર સુરતના પ્રસિદ્ધ મહેતાજી દુર્ગારામને મી. દયારામભાઈના પરમ મિત્ર ચિમનલાલે વાંચવા આપ્યો હતો. દુર્ગારામ મહેતાજી પાસે એ સિદ્ધાંતસાર બહો સમય પડી રહેલો હોવો જ જોઈએ. તે સમયે સદૃશ વાર્તાઓ કોઈએ લખી નાખી હોય એમ લાગે છે. વાર્તાઓ જ એવા પ્રકારે લખાઈ છે કે એ અનુમાન સાચું પડે છે ચોથી વાર્તામાં જિરિન્નચકરભાઈનું નામ આવે છે તે એ બતાવે છે કે એ વાર્તા જિરિન્નચકરભાઈના જન્મ પછી જ કાઢ્યે લખેલી હોય. એટલે એ વાર્તાઓ ચંકારપદ જ માનવી પડે છે. સ્વ. ઇચ્છારામભાઈએ સદૃશ વાર્તાઓ છાપી છે. પરંતુ સિદ્ધાંતસાર ગ્રંથ એઓથીએ બુ. કા. હો. ના કોઈપણ ભાગમાં ક્યાંયે પણ છાપ્યો જ નથી. તેમ જ તેમના વિદ્વાન અને સાહિત્યપ્રિય વંશજોએ, પણ હજી સુધી ક્યાંયે પણ તે ગ્રંથ છાપ્યો જ

નથી. એથી જ એ વાર્તાઓને શંકાસ્પદ જ માનવી પડે છે. સદર વાર્તાઓવાળું પુસ્તક જે અસંખ્ય સ્વરૂપમાં જેવામાં આવે તો જ તેને માટે ઘટતો વિચાર થઈ શકે. બાકી તો એ વાર્તાઓને કા'પનિક માને જ છૂટકો.

(૭) વાર્તા પાંચમીમાં શ્રી. દયારામભાઈના સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ સિદ્ધાંત આલેખવામાં આવ્યો છે. એથી પણ એ વાર્તાઓ ખોટી હોય છે. શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય શ્રી. દયારામભાઈના સિદ્ધાંતથી અજાણ્યો રહે—હોય એ માની શકાય નહીં. શુ શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય એમના સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ સિદ્ધાંત આલેખે ખરો? એવો સિદ્ધાંત આલેખનાર શું શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય સંભવી શકે છે ખરો? 'હરિ અને હર જગતના દીકરામાં નિરાળા છે, પણ એક જ છે.' (જૂ. કા. દો. ભા ૫ પા ૧૩. સીટી ચોથી. વાર્તા ૫મી). શું આ સિદ્ધાંત શ્રી. દયારામભાઈનો છે? સર્વથા નહીં. એ સિદ્ધાંત જ બતાવે છે કે વાર્તાલેખક શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય હોઈ શકે જ નહીં. વાર્તાલેખક કોઈ બીજો જ હોઈ શકે કે જેને એ સિદ્ધાંત માન્ય હોય. વાર્તાલેખકનો સિદ્ધાંત શ્રી. દયારામભાઈનો સિદ્ધાંત છે જ નહીં. એમનો અસંગ્રહેક એ બાબતની આવ સાચી સાખ પૂરી રહી છે. એ સિદ્ધાંત વાર્તાલેખકનો જ હોઈ શકે. "હરિહરાર્દિ સ્વરૂપ તારતમ્ય, પ્રશ્નોત્તરમાલિકા વગેરે ગદ્ય ત્રયો વાંચતાં સ્પષ્ટ માલુમ પડે છે કે શ્રીદયારામભાઈના સિદ્ધાંત પ્રમાણે હરિ અને હર ભિન્ન જ—જુદા જ છે; એટલું જ નહીં પણ હરિ સર્વોત્કૃષ્ટ છે. સદર ગદ્ય ત્રયો સાથે વાર્તાઓનું વખાણ અગ્રખાતનાં માળાની દૃષ્ટિએ ઘણો જ દરક પડે છે. જરા પણ માન્ય દેખાતું નથી. એથી પણ અદર વાર્તાઓને ખોટી જ માનવી પડે છે.

(૮) વાર્તાઓ અનુક્રમવાર લખવામાં આવી જ નથી. વાર્તા પહેલો પછી પાંચમી, પાંચમી પછી ત્રીજી, ત્રીજી પછી ચોથી,

ચોથી પછી બીજી અને બીજી પછી છઠી આવે છે. પહેલી વાર્તામાં
 પ્રથમ પ્રવાસનું વર્ણન છે. પાંચમીમાં બીજા પ્રવાસનું વર્ણન છે.
 ત્રીજીમાં ત્રીજા પ્રવાસનું વર્ણન છે. ચોથીમાં ગિરિભ્રમણના
 ઝડપાઈ ગયા છે. બીજીમાં કાંકરોડીના મહારાજાની વાત છે.
 છઠીમાં રતનબાઈના પ્રસંગ છે. પહેલી વાર્તામાં પ્રથમ પ્રવાસનું
 વર્ણન આવે પણ પાંચમીમાં બીજા પ્રવાસનું વર્ણન શી રીતે આવે ?
 ત્યારે બીજી ત્રીજી અને ચોથી વાર્તા તે પહેલાં લખાએલી માનવી ?
 ત્યારે બીજા પ્રવાસનું વર્ણન લખતાં પહેલાં એકદમ ત્રીજા પ્રવાસનું
 વર્ણન શી રીતે લખાય ? પાંચમી વાર્તા કયાં લખવામાં આવી તે
 શા માટે નહીં જણાવવામાં આવ્યું હોય ? પહેલી વાર્તા સંવત
 ૧૮૬૨ની કાર્તિક સુદી અષ્ટમીને અગ્રવારે લખવામાં આવી છે.
 ત્યારે તે પછીની વાર્તાઓ તે પછી લખાએલી માનવી કે નહીં ?
 ત્યારે વાર્તા ચોથી સંવત ૧૮૭૨ના કાર્તિક સુદી ૧૧ને અગ્રવારે
 શી રીતે લખાઈ ? ત્યારે વાર્તા ચોથી સંવત ૧૮૭૨ના કાર્તિક સુદી
 ૧૧ અગ્રવારે લખાએલી હોય ત્યારે વાર્તા પહેલી સંવત ૧૮૬૨ના
 કાર્તિક સુદી અષ્ટમીને અગ્રવારે લખાએલી સંભવી શકે છે ખરી ?
 જો એ પ્રમાણે સંભવી શકતું હોય તો વાર્તા પહેલી લખતાં
 પહેલાં વાર્તા ચોથીનો અંક ચોથો એકદમ ક્યાંથી આવી ગયો ?
 વાર્તા પહેલી જો ચોથી વાર્તાના પહેલાં લખવામાં આવી હોય તો
 તેની લખ્યા સંવત ૧૮૬૨ હોય કે ૧૮૭૨ પહેલાંની હોય ? વાર્તા
 ચોથી તો સંવત ૧૮૭૨માં લખાઈ છે, ત્યારે વાર્તા પહેલી સંવત
 ૧૮૬૨માં લખાઈ છે ? આ શું બતાવે છે ? ત્યારે વાર્તા ચોથી
 સંવત ૧૮૭૨માં લખાઈ ત્યારે વાર્તા પહેલી સંવત ૧૮૬૨માં
 લખાઈ હોય એમ સંભવી શકે છે ખરું ? એમ માની શકાય ખરું ?
 વાર્તા પહેલી લખતા પહેલાં વાર્તા ચોથી લખી શકાય ખરી ? ૧, ૨ને
 ૩ લખતા પહેલાં એકદમ ૪ લખી શકાય ખરું ? જો 'વાર્તા'

ચોથી સખતાં પહેલાં વાતો પહેલી, બીજી અને ત્રીજી સખાએલી હોય તો વાતો પહેલીની સખ્યા સંવત ૧૮૬૨ સંભવી શકે છે ખરી? ને વાતો પહેલાંની સખ્યા સંવત ૧૮૬૨ સંભવી શકે તો વાતો ચોથીની સખ્યા સંવત ૧૮૭૨ ખરી મનાય ખરી? વાતો ચોથીની સંવત ૧૮૭૨ છે તો પછી વાતો પહેલીની સંવત, સંવત ૧૮૭૨ પહેલાંની હોય કે નહીં? ને તે પ્રમાણે હોઈ શકે તો વાતો પહેલીની સંવત ૧૮૬૨ શી રીતે સખાઈ? પહેલી વાતોમાં પહેલા પ્રવાસનું વર્ણન છે. ત્રીજીમાં ત્રીજા પ્રવાસનું વર્ણન છે. ત્યારે બીજા પ્રવાસનું વર્ણન બીજીમાં આવે કે પાંચમીમાં? એ અનુક્રમ કેમ નહીં સચવાયો હોય? બીજા પ્રવાસનું વર્ણન બીજીમાં ન આવે તો તે ત્રીજીમાં કે ચોથીમાં આવે પણ એકદમ પાંચમીમાં શી રીતે આવે? શું બીજા પ્રવાસનું વર્ણન એટલું બધું મોડું કરવામાં આવ્યું હશે? કે તેને પાંચમી વાતોમાં કરવું—સખવું પડ્યું? ત્યારે પહેલી વાતોની સખ્યા સંવત ૧૮૬૨ કાર્તિક સુદી અષ્ટમી ને બુધવાર, વાતો ચોથીની સંવત ૧૮૭૨ના કાર્તિક સુદી ૧૧ને બુધવાર, વાતો છઠ્ઠીની સંવત ૧૮૭૧ ફાગણ વદી ૧૫—આ પ્રમાણે સખવામાં આવે છે ત્યારે વાતો બીજી, ત્રીજી અને પાંચમીની સંવતો કેમ નહીં સખવામાં આવી હોય? સખવામાં શો વાંધો આવ્યો હશે? વાતો લેખક સખવાની ધૂનમાં ને ધૂનમાં ફાગણ સુદી ૧૫ને બદલે ફાગણ વદી ૧૫ લખે છે. ફાગણ વદી ૧૫ હોય કે ફાગણ વદી અમાસ?

(૧૦) સદર વાર્તાઓનું સખાણુ શ્રી. દયારામભાઈના પ્રશ્નોત્તર માસિકા અને હરિહરાદિવરૂપનારતમ્ય ગ્રંથોના ગદ્ય સખાણુ માથે ભાષાની દૃષ્ટિએ જરાયે મળતું આવતું જ નથી.

સદર કારણોને લીધે વાર્તાલેખક ડાહ્યાભાઈ સાક્ષરાંકર મોડોદરા શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય હોઈ ગયે જ નહીં. શ્રી. દયારામભાઈનો શિષ્ય આવી ૨૦મીઃ જૂનો ન કે, એટલું બધું જરૂર

ન જ લખે. આથી સદર વાર્તાઓ થી. દયાગમભાઈના સમયમ લખાએલી નથી જ એમ સપ્રમાણ્ય માનવું જ પડે છે. તેથી જ એ વાર્તાઓ પર લગીરે વિશ્વાસ મૂકી શકાય જ નહીં. કાલ્પનિક વાર્તાઓ પર વિશ્વાસ મૂકવા પ્રયત્ન કરીએ તો તે હાસ્યાપદ જ ગણાય.

પ્રા. કા. મા. ગ્રંથ બેના કવિચરિત્રના પાન ૨ અને ૩ પાચતાં સ્પષ્ટ માવૂમ પડે છે કે પ્રા. કા. મા. ગ્રં. બેનું કવિચરિત્ર, ડબોઈમાં ઘણી જ જર્જર અવસ્થા બોગવતા દ્યારામભાઈના શિષ્યો-ભાંના એકે જે હકીકત કહી હતી તેના આધારે તેમ જ નર્મગણ અને 'તા. ૧૯મી ઓક્ટોબર સને. ૧૮૮૪ના 'મૂલરાતી'માં 'દ્યારામ અને તેની બાની' એ મથાળા તળે કવિ વિશે કેટલીક હકીકત આવી છે' તેના આધારે આલેખવામાં આવ્યું છે. નર્મદાસ કરભાઈ નર્મગણમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે કે "દયાગમેને ઘણા શિષ્યો હતા, તેમાં ખાસ અને હાલ જીવતા બેયો ગણીએક છે." (જુનું નર્મગણ પા ૪૮૭). ત્યારે એ પ્રશ્ન થાય છે કે સ્વ. હરગોવિંદદાસને શ્રી દ્યારામભાઈના કયા શિષ્યનો ભેટો થયો? એ શિષ્યે કહેલી હકીકતોમાં અને બેયો સંબંધોડભાઈએ સ્વ. નર્મદાસ કરભાઈને કહેલી સુખ્ય બાબતોમાં ફેર પડે છે તેનું શું? સુખ્ય બાબતોમાં ફેર પડે ખરો? એવા ફેરવાળી હકીકતો કહેનાર શિષ્ય સભવી શકે છે ખરો? નર્મદાસ કરભાઈની તપાસ ખરી કે હરગોવિંદદાસની? સ્વ. નર્મદાસ કરભાઈ ઇ. સ. ૧૮૫૯માં આગ્રા, ડબોઈ, વડોદરા ગયા હતા. સ્વ. હરગોવિંદદાસ કાંઠાવાળા ઇ. સ. ૧૮૭૬-૭૭માં ડબોઈ ગયા હતા. સ્વ. નર્મદાસ કરભાઈ બેયો ગણ-હોડભાઈ વમર બીજે કોઈ જણ સિધ્ધ જીવતા નહીં હોવાનું જણાવે છે તેનું શું? ત્યારે પ્રશ્ન એ થાય છે કે સ્વ. હરગોવિંદ-દાસને કોઈ શિષ્યનો ભેટો થયોનો અર્થ, શકે છે ખરો? થયો હોય તો

તે સાચો શિષ્ય હોઈ શકે ખરો? જો એ સાચોસાચ શિષ્ય જ હોય
તો મુખ્ય બાબતોમાં ફેર પડે ખરો? એવા શિષ્યે કહેલી વાતોને
માન્ય રાખી શકાય ખરી? એવી વાતો પર વિશ્વાસ મૂકાય ખરો?
મુખ્ય બાબતોમાં જ જ્યારે ફેર પડે છે ત્યારે પછી પૂછવાનું જ
—કહેવાનું જ શું રહેતું?

પ્રા. કા. મા. ગ્રંથ બેનું કવિચરિત્ર, નર્મગણં અને બૃ. કા.
દો. મા. પમાં આવેલી હકીકતોને આધારે લખવામાં આવેલું
હોવાથી તેમ જ સ્વ. ત્રિભુવનલાલ જનનાથસ શેઠથી તે રા. શંકર-
પ્રસાદ જનનાથસ રાવળ સુધીના એકે એક જીવનચરિત્ર લેખક
ચોડે ઘણે અંશે નર્મગણં પ્રા. કા. મા. ગ્રંથ ૨ અને બૃ. કા. દો.
મા. પમાં લખાએલા જીવનચરિત્રને જ અનુસરેલ હોવાથી—એ
બધાં જીવનચરિત્રોની આ ટૂંકા લેખમાં સમીક્ષા કરવાનું યોગ્ય
ભારતો નથી. સાહિત્યરસિકો, અભ્યાસકો અને વિવેચકો અત્યારે
તો આટલેથી જ સંતોષ માનશે.

લેખક :

જીવણલાલ જીનલાલ જોષી, એડવોકેટ
ડહોઈ.

(શ્રી. દ્વારામભાઈના પદશિષ્ય પ્રપૌત્ર)

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ श्रीदत्तः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

॥ श्रीमदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ॥

॥ श्रीगुसांईजीपरमदयालये नमः ॥

“ ભકિતદંડત્વ ” (ભકિતદંડાવ).

ગૂંથી લાવેરે માલનીયાં એકેરે ૨ .....એ નરેદ.

- હોય ભકિતવશ ગિરિધારી રે, તેથી લાગી સુને ઘણી પ્યાગી રે,
સૌ ધર્મનુ ક્ષણ તે જ રે, હરિ આરાધન એ જ રે. ૧
- ભકિતવિષ્ણુનો ધર્મ શ્રમરૂપ રે, એકાગ્ર મને એવવા મળભૂપ રે;
ફક્ત અનુમંધાનરહિતની ભકિત રે, તેની કરવી રાખી આસક્તિ રે. ૨
- એ દલભક્તિ પરમ ધર્મ રે, એ મમ આવે ન કોઈ કર્મ રે;
એ ભકિતયોગે તત્કાળ રે, વૈરાગ્ય ગાનનુ હોય પ્રતિપાળ રે. ૩
- જોજો હરિકથામાં ન પ્રીતિ કપજો રે, તે ધર્મને સુજો નજો રે,
આત્મારાગો રમણવત્ જન રે, તે પણ ભકિત કરે નનગન રે. ૪
- અધર્મ ત્યાગીને હરિ ભગનાર રે, અપૂર્ણ ભકિત પણ તે સાર રે;
ભકિતવંત પણ જો અજીવિકારી રે. તદપિ એવકર્તા મુખકારી રે. ૫
- હરિની લીલા સુજો રમરે ગાય રે, સ્વસ્થમાં નરી હરિને પાય રે;
શ્રીભાગવત પ્રથમ સ્કંધે રે, કથ્યાં વચન ગાયાં પદ બધે રે. ૬

ત્વં તુ મક્તિઃ પ્રિયા તસ્ય મતતં પ્રાણતોડધિકમ્ ॥

ત્વયાદૃતસ્તુ મગવાન્યાતિનોચગૃહેષ્વપિ ॥૬॥

સત્યાદિ ત્રિયુગે વોધવૈરાગ્યો મુક્તિમાધકો ॥

કલોતુ કેવલા મક્તિર્નિર્લમાયુજ્યકારિણી ॥૬॥

મનમસ્કે છે બાખ્યુ પણ એહ છે, શ્રીહરિ મુક્તિ આપે નિઃસ દેહ છે;
 પણ ભક્તિ ભગવંત ન આપે રે, માટે મુક્તિ ન આવે એ માપે રે. ૨૦
 પદ્મપુરાણ ભાગવત માહાત્મ્ય રે, નારદજીનાં વચન છે અત્ય રે;
 યોગ્યતા સમજવા દાખી મુક્તિ રે, ભક્તિની દાખી છે મુક્તિ રે. ૨૧
 શ્રીહરિજાને અતિશય ખંત રે, ઘણા કાળ જન્મ પર્યંત રે,
 અહમ્કાર પર્યંત અનંત રે, મૌ પદાર્થે વિરક્તવંત રે. ૨૨
 એવો શાંત ધીર જે સંત રે, યથાર્થ અરૂપનો ને લહે અંત રે,
 પરમાત્મ સ્વરૂપે વિરામે રે, ભક્તિયે છવતા જ પ્રજુને પામે રે. ૨૩
 તૃતીયસ્કંધે આ વચન રે, મ્હેના સુજાતા પુણ્યને મન રે,
 અહમ્કાર જ્ઞાન જેને થાય રે, મુક્તિ અધિકારી તે મળાય રે. ૨૪
 પ્રેમભક્તિયે હરિની પ્રાપ્તિ રે, પ્રેમોપાસને સૌની મમાપ્તિ રે,
 વાચ્યજ્ઞાને તો અર્થ ન હોય રે હરિનું સુખ તે સ્વપ્ને ન જોય રે. ૨૫
 રાવણ શિશુપાલ વાચ્ય જ્ઞાન રે, જોખી નમ ન કમું હરિજાન રે,
 મનજન સુખ લેશ ન જાણે રે, એ રસ તે જોખી જ માણે રે. ૨૬
 શાંદિલ્યસુત્રમાં બાખ્યુ એમ રે, ભક્તિ મીમાસાએ વર્ણ્યો પ્રેમ રે,
 હરિ ભક્તોને જેવા સુસ્વખ રે, ગુરુવેદાંતીને અપ્ને પણ દુર્લભ રે. ૨૭
 નિવેદન પરભાર્યું હરિને રે, ભાવયુક્ત હૃદય વરીને
 ખીજું ગુરુદ્વારે જે કગરે રે, તેમ ઉત્તમ ખીજુ કગરે રે. ૨૮
 વામને દારપાળપણ બાખ્યુ રે, બધાએ નિજ વ્યર્થે મન રાખ્યુ રે
 આમીમેવક્ષ્યાવ જ જોજો રે, હૃદય ભાવ હરિ શુ જોજો રે. ૨૯
 ઉપવાસ આરતાદિ જદા હોય રે, બોધ્યો બોધ્ય નહ તે સ્તોત્ર રે,
 પરંતુ માત્રમા હોય અપાઝ રે, શુદ્ધતા વિવિ હોય ગુરુદ્વારે રે. ૩૦
 આત્મપૂર્ણ એહે અર્પણ કરશે રે, ત્યાગે પ્રજુ અંગીકાર કરશે રે
 અંગીકાર થવું દુર્લભ જાણી રે શુદ્ધ એહે અનિ આદર આણી રે. ૩૧
 નિનતાએ ગુરની કહાણી રે, બાળી નમવું વેણપાણિ રે
 દેવળ હરિઅર્થે નિષ્કામ રે, મીલનદાથી મુંઝ આમ રે. ૩૨

અન્ય સાધનના કરનારે, તેનું મુખિત સર્વત્ર અધિકાર રે
 તેને બક્ષિત શ્રીહરિ નાં આપે રે, દ્વિતીયમ્કંધે વચન આનાપે રે,
 પાગમાદે વિદ્યપણુ દાખું રે, બર્તશયનો પ્રમંગલ બાખું રે,
 ગાન્ય નાગી વને નાપ કષ્ટ રે, હરગુણાગ દયામા યથા બ્રહ્મ રે
 શ્રીજી જન્મે વિષ્ણુ વેગ આવી રે, મૌનવત ને ત્યામ દર્શાવી રે,
 બાનપાન કષ્ટ મશ્તુ બારી રે, યથા જ્ઞાનતથા અધિકારી રે,
 જ્ઞાનનુ રક્ષ મુખિત લીધી રે, એમા નાગવો નિરેષ વિધિ રે,
 સૌભરી મુષિ જલની માદે રે, કષ્ટ મતન અનિ કયું ત્યાહિ રે,
 મધ્યમંગ જોઈ વિદ્યુજ મતિ મીધી રે, માધાના ગજકન્યા વગી લીધી રે,
 ચુરાસર્યા-અર્થ તથ મકેયુ રે, હસ વિષ્ણુમા પગવારી ચૂકી રે,
 યોગયાસિદ્ધમાં સમાધિવાગી રે, કરી ચક્ર મનવૃત્તિ ક્યાંકા બાગી રે
 ધ્યાન નપ અમરક કહે ભગ રે, કલ્પ મનવૃત્તિ ઐક્ય સર્ગમ રે,
 પ્રાચીન અર્હિષ યગાર્ચન રે; આલી યજ્ઞ વમગ નહીં ધણું રે,
 રહે પ્રત્યેકમા માધન મદ રે તેજો પ્રાપ્તિ ન હોય પરમપદ રે ૧
 પિપવત પ્રવેના મંગભારે રે, જમ દારે અપચળા વળની ત્યારે રે,
 નૃગરાય ધની અગ્રપૂર રે, મૌરને ડોળ વગેરો હો રે ૨
 કક્ષાશ ચક્રુ પડ્યુ જેને રે, દિવસ રાત અન્દજો તેને રે,
 ભક્તિવિષ્ણુ માધન મી એવા રે, ભાગવત કહે આગા મુશ્કવળેવા રે ૩
 હવમી ગંગી સુખમી પડે રે, બક્ષિતવિષ્ણુ ધર્મ અધર્મ કહે રે,
 ગામાય બુદ્ધે તથા ગોઢાય રે, માન્ય અમરજી હરિ દીનદયાલ રે ૪
 ગુણકા અર્પ નામે એવ મલ રે, જુનમીસે નારાયણ દંભ રે,
 દયાવુ તણિઃ ધનાદય અનિમદ રે, નારાયણ કહે ન બવદ રે ૫
 જમ મુ. હસ રહિત મારું રે, પુત્ર અર્થો અંત ડાર મધ્યુ રે,
 બમવદ બક્ષિત તેને જે ધાય રે, નેના હોય નિરત સી ધાય રે ૬
 બક્ષિત આગમ મુખિત ચાંડીદોગી રે, નિષ્કામ બક્ષિત અતિમે મોરી રે,
 ૭ રત્નામયન દ્વિતીયમ્કંધે રે, ૧૫૪ સુજેશી જામે મદે રે ૧૬

નવમસ્કંધે બાખ્યુ પશુ એકે ૨, શીદરિ મુક્તિ આપે નિમદેક ૩,
 પણ બક્તિ ભગવંત ન આપે ૩, માટે મુક્તિ ન આવે એ માપે ૨.
 પદ્મપુરાણુ ભાગવત માહાત્મ્ય ૨, નારદજ્ઞાનાં વચન છે અત્ય ૩:
 ચોગ્યતા સમજવા દાખી મુક્તિ ૩, બક્તિની દાખી છે મુક્તિ ૩. ૨૧
 શીદરિજ્ઞાને અતિશય ખંત ૨, ઘણા દામ જન્મ પર્યંત ૩,
 બ્રહ્મલોક પર્યંત અનંત ૩, મૌ પદાર્થો નિરક્તવંત ૩. ૨૨
 એવો શાંત ધીર જે સંત ૩, મયાર્થ અવ્યપનો તે પહે અંત ૩,
 પરમાર્થ અવ્યપે તિરામે ૩, લક્ષિયે હવતા જ પ્રશુને પામે ૩. ૨૩
 તૃતીયસ્કંધે આ વચન ૩, મ્હેના સુખતાં દુઃસે મન ૩,
 બ્રહ્મનુ જ્ઞાન જેને થાય ૩, મુક્તિ અધિકારી તે ગણાય ૩. ૨૪
 પ્રેમબક્તિયે હરિની પ્રાપ્તિ ૩, પ્રેમોપામને સૌની મગાપ્તિ ૩,
 વાચ્યજ્ઞાને તો અર્થ ન હોય ૩, હરિનું સુખ તે સ્વપ્ને ન જોય ૩. ૨૫
 રાવણુ શિશુપાત વાચ્ય જ્ઞાન ૩, ગોપી સમ ન કશું હરિદાન ૩;
 મજ્જન સુખ લેશ ન જાણે ૩, એ રસ તે ગોપી જ માણે ૩. ૨૬
 શાંતિદયસુત્રમાં બાખ્યુ એમ ૨, બક્તિ મીમામાએ વળ્યો પ્રેમ ૩,
 હરિ બક્તોને જેવા સુદક્ષ ૩, ગુપ્તવેદાંતીને અપ્રે પણ દુર્લભ ૩. ૨૭
 નિવેદન પરણાઈ હરિને ૩, બાવયુક્ત ઉપદ ધરીને ૩
 બીજું ગુરુદારે જે કરમે ૨, તેલ ઉત્તમ બીજુ દરમે ૩. ૨૮
 વામને દારપાળપણુ બાખ્યુ ૩, બાવિએ નિજ અવધે મન રાખ્યુ ૩;
 આર્મીસેવકભાવ જ જોણો ૩, ઉપદ બાવ હરિ શુ જોણો ૩. ૨૯
 ઉપવાસ આરનાદિ જદા હોય ૩, બોગ્ય ચોગ્ય નદા તે મોય ૩,
 જસુ માત્રમા દોષ અપાર ૩, શુદ્ધતા વિવિ હોય ગુરુદારે ૩. ૩૦
 આર્તપૂર્ણ સ્નેહે અર્પણુ કરમે ૩, ત્યારે પ્રભુ અંગીકાર કરશે ૩
 અંગીકાર થવુ દુર્લભ જાણી ૩, શુદ્ધ સ્નેહે અનિ આદર આણી ૩. ૩૧
 દીનતાએ ગુરુની કહાણી ૩, બાખી નવવુ વેણુપાણિ ૩
 કેવળા દગિઅર્થે નિષ્કામ ૩, ગીતવદાથી સુંદર આમ ૩. ૩૨

ગુરુદ્વાર વિષ્ણુ અર્પણ કરતાં રે, હરિને શ્રમ પડે શુદ્ધ જ કરતાં રે;
 સદ્ગુરુનો સંબંધ વિચારી રે, જટ દયાળુ લેશે સ્વીકારી રે. ૩૩
 ગુરુદ્વારે શુદ્ધ સઘ થાય રે, વળી ઇચ્છિત કાર્ય સધાય રે;
 મૂળ સદ્ગુરુ શીતું અંગ રે, જાણી હરિને અતર થાય ઉમંગ રે. ૩૪
 માટે આઘ સર્વમાં ગુરુ રાય રે, કરનાં હરિ પશુ પ્રસન્ન જ થાય રે.

“ નારદીય પુરાણે ”

કેવળ ભક્તિથી હરિની પ્રાપ્તિ રે, દેવ્યાદિક સાધન સૌની અપ્રાપ્તિ રે. ૩૫
 ભક્તિથી કરે જે પૂજન રે, પૂરે મનોરથ લહિ નિજજન રે;
 સર્વાંગે યજન કરાંતો અતિ પ્રભાવ રે, અર્ધ યજનનો કરું દર્શાવ રે. ૩૬
 એકાંગ પશુ જે પૂજન થાય રે, તેણે સૌ દુઃખ સઘ દૂર જાય રે;

“ વામન પુરાણે ”

નારાયણ જે શંખ ચક્ર ધારી રે, અનન્ય ભક્તિ મહિમા ભારી રે, ૩૭
 અદ્વિતીય અનન્ય કરે જાય રે, નિમે નારાયણની પ્રાપ્તિ થાય રે;

“ મહાભારતે ”

હજારો જન્મેમાં જપ-તપ-જ્ઞાની રે, તેણે કરી જેણે પાપની હાની રે.
 ભક્તિ તેના હૃદયમાં જાય રે, ત્યારે ભગવદ્ભક્તિ થાય રે. [૩૮

“ પદ્મપુરાણે ”

ત્રેમભક્તિ હોય જેને મન રે, તેને ત્રેમે ન થમ દર્શન રે. ૩૯
 ત્રેત પિશાચ કે કાષ્ઠિણી દેવ રે, વિદ્ય ન કરે જેને ભક્તિની દેવ રે;

“ નારદીય પુરાણે ”

ચૌપદાર્થ* ઇચ્છાએ કરે શ્રમ રે, તદ્દપિ દુર્ગમ કહે નિગમ રે. ૪૦
 વિષ્ણુ પરિશ્રમે સર્વે સાધ્ય રે, એવી ભક્તિ અતિ નિર્જામ્ય રે;

૧ નાર્ય સુગ્રામી મગધાન્ દેહિર્ના ગોપિવાસુતઃ ॥

જ્ઞાનીનાં ચાતમમૂતાનાં યજ્ઞ મક્તિમતામિદ ॥

*ચૌપદાર્થ—ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ.

“પદ્મ પુરાણે”

અન્ય સાધને ન હોય નિસ્તારે, ભક્તોને મુક્તિનું ખુલ્લું દાર રે. ૪૧

“શ્રીમદ્ભાગવતે”

દેવ કિંવા ઋષિ કે ઉગ્ર્ય વર્ણુ રે, કેવળ ભક્તિયે ભગવદ્દર્શનુ રે,
નહિ જરૂર ધન યત્ન ને જ્ઞાનરે, ભક્તિયે જ પ્રસન્ન ભગવાન રે, ૪૨

અન્ય સાધન ગણીયાં એવરિ, આડંબર આળા સુંધવાં જેવાં રે.
ભીક્ષ ભત્તિ સવરી ખાઈ રે, કરી ભક્તિ આરતે રઘુરાઈ રે. ૪૩
શ્રીમુખે રઘુનંદને^૧ ભાખ્યુ રે, મુખ્ય ભક્તિ વરણી દાખ્યુ રે,

“શ્રીમદ્ભાગવતે”

નહિ વય વિદ્યાનું કામરે, વિત્ત-વર્ણુ-રૂપ અભિરામ રે ૪૪
ન પરાક્રમ પવિત્રાચારરે, નહિ કોઈની જરૂર લગાર રે;
ધ્રુવને વય ક્યાં રે? સુદામાને ધનરે, ઉગ્રસેન સુ પુરુષાત્મન રે? ૪૫
ગજને ક્યાં દુતી વિદ્યાપરે? શુભાચરણ ક્યાં પારધી ગણાય રે?
કુબળ નાં રૂપે લગારરે, સૌમાં ભક્તિભાવ એકસારરે. ૪૬
કેવળ ભક્તિ મુખ્ય સરદારરે, હરિ પ્રાપ્તિ થઈ નિર્ધારરે;

૧ પુસ્તકે સ્ત્રીત્વે વિશેષો યા જાતિનામાશ્રમાદયાઃ ॥

■ કારણં યદ્ ભજને ભક્તિરેષ દ્વિ કારણમ્ ॥ કડી ૪૩ માટે
(વાલ્મીકી રામાયણે સવરી પ્રતિ શ્રી રઘુનાથજી વચનમ્)

૨ વ્યાધસ્યાચરણં ધ્રુવસ્ય ચ વયો વિદ્યા ગજેન્દ્રસ્ય કા ।

કુટજાયાઃ કિમુ નામરૂપમધિકં કિં તત્ સુદામ્નો ધનમ્ ॥

પંશઃ કો વિદુરસ્ય યાદવપતેરુપસ્ય કિં પૌરુષમ્ ।

મક્ત્યા સુખ્યતિ વેયલે ન ત્તુ ગુણૈર્ભક્તિપ્રિયો માધવઃ ॥

કડી ૪૪-૪૫-૪૬ માટે.

“શ્રીમદ્ભાગવત ચતુર્થ સ્કંધ”

ભક્તોના સમઘી ભક્તિ ઉપજો રે,

ભક્તિ અભિલાષી હુંસંગને તજો રે. ૪૭
સસાર સમુદયી પાર રે, સહેજે ભાકતથી થાય નિસ્તાર રે;
મન નિર્મલ એથી જ થાય રે, ભક્તિયોગે અલય ધર્મ જાય રે. ૪૮
વશું ધર્મ બહુ જન્મ સમ પામે રે, સ્વભાના મથાને જતાં નકા ખામે રે;
એથી વિરોધ પુણ્ય જો થાય રે, ત્યારે કેનાસ રથાનને પાય રે. ૪૯
પણ ભક્તિથી ભક્ત જ જાય રે, ઉત્તમ વૈકુંઠ પ્રાપ્તિ થાય રે
નિર્વિકાર દિવ્ય એ ધામ રે, ભક્તિવતનો હોય ત્યાં દામરે. ૫૦
પ્રાપ્તિ ભક્તિની ગુરુ ઉપદેશો રે, શ્રીમદ્ગુરુ સહેજે દેશે રે;
ચતુર્થ સ્કંધ તથા આ સાર રે, ભક્તિ મહિમા અપરંપાર રે. ૫૧

“શ્રીમદ્ભાગવત પંચમ સ્કંધ”

સૂણે કાણે ભક્તિટલિ થાય રે, હૃદય કોમલ ધર્મ પીમણી જાય રે,
ઉત્કંઠા જ્યારે વાધે રે, વિકળ પરવશપણ તવ સાધે રે. ૫૨
પ્રેમ અશ્રુએ ઢીપાં પડતાં રે, તન રોમાંચ બિભાં તેણે ચાના રે,
દાસનુ દાસપણ હરિ કરતા રે, ભક્તેચ્છિત પૂણ્ય ભરતા રે. ૫૩
સામાન્ય લજને મુક્તિ આપે રે, પણ પ્રેમ-ભક્તિ મોઘી તેન આપે રે;
ભાટે મુક્તિ વણીં સોઘી રે, સૌ પુરુષાર્થોથી એ બહી મોઘી રે. ૫૪
પંચમ સ્કંધમા આ જતાત રે, એ પ્રેમભક્તિ સિદ્ધાંત રે,
મુક્તિનુ રૂપ ભક્તિરસ દાખ્યુ રે, ભાગવતે કહ્યુ તે જાં બાખ્યુ રે. ૫૫

“શ્રીમદ્ભાગવત એકાદશ સ્કંધ”

ધર ત્યાગી વૈરાગ્ય ચરાની રે, આખ્ય કે વેદાખ્યાન કરાની રે,
કથાની પણ સૂઝા ન લગાર રે, એક ભક્તિ જેને છે સરદાર રે. ૫૬
શ્રીમંતે હૃદય પ્રતિ બાખ્યુ રે, ભક્તિમે વધ જેવુ મુદ્દ દાખ્યુ રે,

“સ્કંદ પુરાણે”

એસમ માર્ગ ન અન્ય કો કહાવે રે, જે ભક્તિની તોલે આવે રે. ૫૭

“શ્રીમદ્ ભાગવતે”

વૃક્ષ સર્પ અમુરાદિ પશુ તરીઆ રે, જે ભક્તિપદે ડરી વરીઆ રે,
જર્મ તપ જ્ઞાન વૈરાગ્ય દાન ને, સૌનુ કય ગેયું ન ભક્તિ સમાન રે. ૫૮

“મહાભારતે” “શ્રીમદ્ભાગવતે”

આરવેદનો કદિ પામી કાય રે, તદપિ ભક્તિ વિષુ જે હોય રે,
વેદાધ્યયન કૃતિ કરે ગથી રે, તદપિ હરિને પ્રિય ભાગતો નથી રે. ૫૯
તદ્વત્ ભાગવત એકાદશમાહે રે, ઉદ્ધવપ્રતિ કૃષ્ણે કહ્યું ત્યાહે રે,

“વલ્લભ”

મુજ ભક્તિએ વિમુખ છતાં, જે સાર્વાધ્યયન
સો જન્મ સગી કદિ કરે તોડે, ન જ્ઞાન કે મોક્ષ સદન ૧

“શ્રીમદ્ભાગવતે”

વારંવાર કામ ને લોભથી, જે પડિત આત્મમન,
મીઠરિ સેવન ભક્તિ યદી, સાતિ પામે તે જન. ૨

૧ ધિપ્રાદિગ્દગ્ગણયુતાદરચિન્દનામ-

પાદારચિન્દવિમુખાત્ત્વપર્ચ પરિષ્પ્ત્ ।

મન્યે તદર્પિતમનોષ્ઠનેદિતાર્થપ્રાણમ્

પુનાતિ સદુલ્લ ન ત્તુ મૂરિમાન. ॥૧૦॥

શ્રીમદ્ભાગવત ૨૩ ધ ૭, અધ્યાય ૯, શ્લોક ૧૦.

૨ મદ્ગતિધિમુક્તાનાં હિ શાસ્ત્રગતેષુ મુદ્ધતામ્ ॥

ન જ્ઞાનં ન જ મોક્ષ મ્યાત્ત્વેષાં જન્મશતૈરર્પિ ॥

યમનિયમાદિ યોગમાર્ગો ધણા, પણ તેણે થાય ન સાત.
યોગ માર્ગો ગમન કરતા સુનિ,^૧ ભક્તિ જેવડ સિદ્ધાત. ૩

“શ્રીમદ્ભાગવત પ્રથમસ્કંધ”

આત્મસ્વરૂપે રમણાર્યો, એ હૃદયમધ્યના વિમાર,
અદ્વંકારકેધાદિતજાઈ સૌ, તદ્દર્પ કરે તે ભક્તિ લહી સાર. ૪
નિષ્કામ ભક્તિ એવા પણ કરે, ભક્તિ પ્રભાવ અપાર,
શ્રીભાગવતમાં વર્ણવ્યુ, પ્રથમસ્કંધ મોહાર.^૨ ૫

દેવ બ્રાહ્મણ કે ત્રાપિપણ, મદાર્યાર સામ્રાજાન થણું રે. ૬૦
દાન તપ મત સૌચ ને યજ્ઞ રે, નતાર્દિ રાજ ન સર્વસ રે,
નિર્મળભક્તિયે જ પ્રસન્ન થાય રે, પ્રહૂતાદિ^૩ સુદક્ષીને ગાય રે. ૬૧
શ્રી ગુરુ^૪ કે મક્ષ ગદસ રે, મગ્ધ્યાગી આહિર ખાસ રે,
પક્ષી મૃગ કે પાપી જીવ રે, ભક્તિયે લેાય સર્વનું શિવ^૫ રે. ૬૨
સૌ ભગવદ્ ભક્તિ કારણ રે, પામ્યા છે અસંખ્યસરણ રે,

૧યમાદિભિર્યાગપથૈ કામલોમહતા મુહુ. ॥

મુકુન્દસેવયા યદ્વત્ તથાત્માડદ્વા ન શામ્યતિ ॥

૨આત્મારામશ્ચ મુનયો નિર્ગંધા અપ્યુન્નમે ॥

કુર્વેત્યદેતુકીર્તિમિત્યં ભૂતગુણો હરિ ॥

૩નાલં દ્વિજત્યં દેવત્યમૃષિત્વં યાઽસુરારામજા ॥

પ્રીણનાય મુકુન્દસ્ય ન વૃક્ત ન મહુક્ષતા ॥ ૬૧ ॥

ન દાર્ન ન તપો ન ચેક્રયા ન શૌચં ન વ્રતાનિ ચ ॥

પ્રીયતેઽમલયા મક્ત્યા હરિરન્યદ્વિદમ્બનમ્ ॥ ૬૨ ॥

(શ્રીમદ્ભાગવત, સ્કંધ ૭ અધ્યાય. ॥ સ્લોક ૫૧. ૫૨)

૪દેવેયા યક્ષરાક્ષાસિ સિચ. શૂદ્રા વ્રજીક્ષ ॥

૫વ્રમા મૃગા નાપજીવા. સન્તિ હ્યચ્યુતતાં ગતાઃ ॥

૫ શિવ=કૃત્યાણ

(શ્રીમદ્ભાગવત)

શ્રીમદ્ભાગવત પદ્મસ્કંધ

મુખ્ય ને મુગ્ધ કહ્યો એ ઉપાય રે, શુભ્રુમક્રિયે સઘ એય યાય રે. ૬૩
એકલી બકિત સૌ પાપ કાપે રે, પ્રભુપ્રાપ્તિને પશુ એ આપે રે;
જ્ઞાનમાર્ગથી પશુ શ્રેષ્ઠ કહાવે રે, માટે ભકિત રહી ભાવે રે. ૬૪
વૈષ્ણવ મેવાથી નિકટે આવે રે, એ સમ નહોં સરગ અન્ય કલાવે રે;
મોક્ષના સ્વામી શ્રીભગવાન રે, તેનું ભકિતયે અનુસંધાન રે. ૬૫
તેનં અન્ય કુદનું શું કામ રે, જેને ભકિત શ્રીમુદ્ગ સ્વામ રે;
ભાગવત પદ્મસ્કંધે સંવાદ રે, માટે ભકિતશુ સાન્યો નાદ રે. ૬૬

“ સ્મૃતી ”

વાસુદેવનું ન વદન કરે તેહ રે, ચતુર્થેદી^૧ કહિ વિપ્ર હોય જેહ રે,
ખર ચંદનમાર ત્યમ તાણે રે, ત્યમ ભક્તિહીન વિપ્રને પ્રમાણે રે. ૬૭
વેદવેદાંગ જાણે કહિ પૂર્ણ રે, તદાપિ ભક્તિવિણનું સર્વ અપૂર્ણ રે;
વિપ્ર આરે^૨ શુણે કહિ સુકન રે, પ્રભુથી વિમુખ તો તે ન સુકન રે. ૬૮
ગાંડાસજાત પશુ જે ભકિત સહિત રે, માન વાણી કર્મ ધન હરિ
અર્પિત રે;
અપય છનાં વિપ્રથી તે શ્રેષ્ઠ રે, જેણે ભકિતયે ક્યુ^૩ સૌ બેટ રે. ૬૯
કુદ સહિતને પાવન કરે રે, વિપ્ર પોતે પશુ નહોં તરે રે;
સમમરકંધે નવમે આધ્યાય રે, પ્રહ્લાદહજી ગાયો મહિમાય રે ૭૦

૧ ચતુર્થેદી તુ ચો વિપ્રો વાસુદેવં ન વિન્દતિ ॥

વેદમારમરામાન્તઃ સ વૈ બ્રાહ્મણગર્ધભઃ ॥

યથાસ્વરજ્જન્દનમારવાદો મારસ્ય ચેત્તા ન ચન્દનસ્ય ॥

તથાહિ વિમાન્શુતિવેદપૂર્ણાન્મદ્ભક્તિહીન્ સ્વરયત્ વદન્તિ ॥

૨ જુઓ કહી પદ ઉપરની નોંધ.

દા.દેવે નિ નિશ્ચય બાખ્યો રે, અષ્ટમરુદ્ધે મુદ્ધકલી દાખ્યો રે,
 બગવદ્ ભક્તિયે મદ્ધજે હોય રે, અન્યની ભક્તિયે મન નહિ કાય રે. ૭૧
 નાધાભક્તિમાધી પદ્ય એક ર, થાપ પ્રાપ્તિ ચોખ્ખતા વિશેક રે,
 મદ્ધે ભક્તિ એક પ્રદ્નાદ ર, ભક્ત નામે મુનિન અદ્નાદ રે. ૭૨
 મર્ધ પ્રકારે જે ભક્તિ કરે રે, તેના મકળ મનોરથ સરે રે,

“શ્રીમદ્ભાગવત નવમસ્કંધ”

શીવ સ્વભાવી સમન્તો ભક્ત ર, જે ભગવતમા જ આપ્તકારે ૭૩
 જેલો હૃદય રંગૂ હરિ સાથ રે, તેને વશ છે ત્રિલોકનાથ રે,
 પતિવ્રતા જાને પતિ સ્વાધીન રે, તેમ શ્રીહરિ ભક્તધીન રે. ૭૪
 નવમસ્કંધે શ્રીમુખની વાણી રે, તેથી ભક્તિયે મતિ રંગાણી રે,

“નારદ ભક્તિમુખ”

જેલો અધ્યયન દાય ભક્તિ રે, નહિ અન્યમા કદિ આસક્તિ રે. ૭૫

૧થયર્ણ કીર્તનં ચિષ્ણો સ્મરણં પાદસેવનમ્ ॥

અર્ચન વન્દનં દાસ્યં મહ્યમાત્મનિવેદનમ્ ॥ ૭૧. ૭-૫.

કીર્તન અર્ચનં ચૈવ વન્દનં પાદસેવનમ્ ॥

તત્પાદોદયસેવા ચ તન્નિવેદિતમોજનમ્ ॥ (પાદ્મે).

શૌભચર્મૌર્ધ્વપુણ્ડ્રાદિધારણં સ્મરણ દરે ॥

તન્માત્મકીર્તનં ચૈવ તન્નિવેદિતમોજનમ્ (“દારિત”).

શ્રીચિષ્ણા થયર્ણે પરીક્ષિદમથન્ ધૈયામકી કીર્તને ।

પ્રદલાદ સ્મરણં તદ્દધિમજ્જને લક્ષ્મી પૃથુ પૂજને ॥

અપ્રૂરસ્થમિવન્દને કપિપતિદાસ્યે ચ મરુયંડર્જુન ।

સર્યમ્વાત્મસમર્પણં કલિરમુન્ કૈશલ્યમેત વિયુ ॥

(શ્રીમદ્ભાગવત ૩૬ ૧૦. અ. ૫૪) (કી ૭૧-૭૨-૭૩-૭૪ માટે)

-ગત્પાપ્ય ન વિચિદ્રાન્હતિ ન શોચતિ ન દ્વેષ્ટિ ન રમસે-

નાસ્માહી મયતિ (૫) નારદ બ સુ. (કી ૭૫-૭૬ માટે)

ધન્યતા શોક દ્વેષથી રહિત રે, ભક્તિ વિષુ કૃતિમાં ભાસે અહિત રે;
 ભક્તિ વગરનાં અન્ય સૌ કાર્ય રે, નિરુત્માહી લહે સૌ આર્થ રે. ૭૬
 નિરુપહીત સ્તબ્ધ થઈ જાય રે, આત્માનન્દ મમ થઈ જાય રે;
 ભક્તિ કામનાથી નવ થાય રે, કામના નિરોધભક્તિયે થઈ જાય રે. ૭૭
 લોક શાસ્ત્ર પ્રણીત બેઠે કર્મ રે, લૌકિક વૈદિક એવા ધર્મ રે;
 ભક્તિ વગરનાં કર્મો સર્વ રે. ભક્તિ એ જ શ્રેષ્ઠ મહાપદ રે. ૭૮
 એ બુદ્ધિયે કર્મો છોડે રે, તેનું નામ નિરોધ^૧ કહ્યું છેડે રે,
 ભક્તિવંત અનન્ય એક નિષ્ઠ રે, નિરોધ લક્ષણ એ અધિષ્ઠ રે.
 ભક્તિવિષુ કાર્ય વીતરાગી રે, નિરોધ ચિહ્નને રંગપુષ્પ બાગી રે; ૭૯
 ખીજા સર્વ આશ્રય મૂકે રે,^૩ અનન્ય નિષ્ઠા નાં ચૂકે રે;
 શાસ્ત્ર વેદ રહસ્ય^૪ અનુકૂળ રે, વર્તી ત્યાગે એથી પ્રતિકૂળ રે, ૮૦
 ભક્તિ વિરોધી ન કદા આચર્યું રે, ભક્તિમાર્ગ ભવાખ્તિ^૫ તથ્યું રે,
 કર્મ યોગ અને જ્ઞાન રે,^૫ સૌથી શ્રેષ્ઠ ન કો એ સમાન રે. ૮૧
 કર્મ યોગ જ્ઞાન ત્રિસાધન રે, ફક્ત ત્રણેનું ભક્તિ વન^૬ રે,
 કેવળ ભક્તિનું જ્ઞાન જ હોય રે, નહિ વર્તન તો સાધન^૬ સોય રે. ૮૨
 એવું એક આચાર્યનું મત રે, બાળ્યાવત્ કરવા લહે ગત રે;
 જ્ઞાન ભક્તિ ઉભયનો સંબંધ રે, એક આચાર્યમત અનુસંધ રે. ૮૩

(યજ્ઞાત્વા મતી ભવતિ સ્તબ્ધો ભવત્યાત્મારામો ભવતિ ॥૬॥
 ના ન કામ્યમાના નિરોધરૂપત્વાત્ ॥૭॥ (નારદ ભક્તિશ્રુત)

- ૧ નિરોધસ્તુ લોકવેદવ્યાપારન્યાસઃ ॥૮॥ ૬૬ી ૫૮ માટે
- ૨ તસ્મિન્નન્યતાદિરોધિપૂદામીનતા ચ ॥૯॥ ૬૬ી ૭૬ માટે
- ૩ અન્યાશ્રયાણાં ત્યાગોડનન્યતા ॥૧૦॥ ૬૬ી ૮૦ માટે
- ૪ લોકેષુ વેદેષુ તદનુકૂલાચરણં તદિરોધિપૂદામીનતા ॥૧૧॥
- ૫ સા તુ કર્મજ્ઞાનયોગેભ્યોડપ્યધિકતર ॥૧૨॥ ૬૬ી ૮૧ માટે
- ૬ કલરૂપત્વાત્ ॥૧૬॥ ૬૬ી ૮૧ માટે
- ૬ તસ્યાજ્ઞાનમેય સાધનમિત્યેકે ॥૨૮॥

અન્યો અન્યમાં એકમેક^૯ રહે છે કે, ભક્તિમૂલે આવર્થન કહે છે કે;
 પશુ નારદજી વધિ એમ બાપે કે, અતઃભક્તિશ્વરુપિણી^૮ દાખે કે. ૮૪
 રાગ હિતમ^૯ એવું હોય જાન કે, પશુ તેથી ન હોય તે ગુણમાન કે;
 જોજન સામગ્રી જાણે કૈય કે, તેણે શુદ્ધા નિર્વર્ત ન હોય કે. ૮૫
 તદ્વત્ત્વાન જેનું તેનું મેાન કે, તેણે તે હોય પ્રસન્ન કે;
 તેમ પાક સામગ્રી^{૧૦} વરી જમે ન્યારે કે, જૂખ નિવારણ હોય ત્યારે કે. ૮૬
 માટે મોક્ષેચ્છિત^{૧૧} જે જન કે, ગુનોત્તર ભક્તિ કરવા વચન કે;
 સૌ માધન ક્ષમ કઢાવે ભક્તિ કે, બે વાત છાડે તેની પ્રીતિ કે. ૮૭
 ૧૨સર્વ વિષયતજી દુસ્સંગતિ મૂકે કે, આવે ભક્તિ પ્રાદુર કે, પ્રા
 નિરંતર વ્યાપ્તિ રહિત^{૧૩} બજન કે, કરે પ્રાપ્તિ તેનેય ક્ષત્ર કે. ૮૮

૭ અન્યોન્યાશ્રયસ્વમિત્યન્યે ॥૨૯॥

૮ ક્વયયફલરૂપેતિ યત્નકુમારઃ ॥૩૦॥

૯ રાજગૃહ ભોજનાદિષુ તયેષ્વ બ્રહ્મત્યાત્ ॥૩૧॥ (નારદભક્તિ સૂત્ર
 કહી ૮૨ થી ૮૮ માટે ૨૮ કડી)

૧૦ ન તેન રાજપરિતોષઃ શુચ્છાંતિર્વા ॥૩૨॥

૧૧ તસ્માત્સૈયમાદ્યા મુમુક્ષુભિઃ ॥૩૩॥

૧૨ તત્તુ વિષયસ્ત્યાગાત્સંગત્યાગાથ ॥૩૪॥

૧૩ અધ્યાવૃત્ત ભજનાત્ ॥૩૫॥

૧૪ લોકેઽપિ મગધદ્રુજ ધ્રુવજ કીર્તનાત્ ॥૩૬॥

મુખ્યતસ્તુ મદત્તૃપયૈય મગધત્કૃપા લેશાદ્યા ॥૩૮॥

(૮૯ થી કહી માટે).

૧૫ મદત્ત્વંગસ્તુ દુર્લભોઽગમ્યોઽમોઘઘ ॥૩૯॥ ૯૦ કહી માટે.

૧૬ ઓમ્યતેઽપિ નૃપયૈય ॥૪૦॥

૧૭ તસ્મિન્તઽજ્જને મેદાભાવાત્ ॥૪૧॥

૧૮ તદેય સાધ્યર્તા, તદેય માધ્યતામ ॥૪૨॥

} ૯૧ કહી માટે.

૧ શ્રીહરિગુણ શ્રવણે ધરે રે, અથવા વાણીથી હચ્ચરે રે;
 ૨ હરિ કે હરિજનની કૃપા થાય રે, તેણે બક્તિ મઘ પમાય રે. ૮૪
 હરિ હરિજન જાણે સમાન રે, મહત્સંગ લાધ્ય તે અતિ ભાગ્યવાન રે;
 ૩ અગમ્ય અમોઘ ને વળાદુર્લભ રે, છતાં પ્રાપ્તિ તો સર્વે સુલભ રે. ૮૦
 સત્સમાગમ મળે છે જ્યારે રે, લડો કૃષ્ણ કૃપા યઈ ત્યારે રે;
 માટે મહત્સંગની કરો શોધ રે, મળે સમાગમે મહો સદા બોધ રે. ૮૧
 ભાગવત અર્થ દીકા અનેક રે, બિંદુ માધવે પ્રમાણી એક રે;
 બક્તિરહિત ને મદ મનમાંડે રે, સર્વેને શીકા કરિયા ત્યાંડે રે. ૮૨
 ગાન સહિત બક્તિયે યુક્ત રે, શ્રીધર સ્વામી અન્યથી મુક્ત રે;
 વૈરાગ્યમાં પણ પૂરા રે, નહિ હરિરસમાં લેશ અધુરા રે. ૮૩
 તદપિ તે નિરબિમાન રે, તે સ્તીકર્તૃ ભાગવત વ્યાખ્યાન રે;
 ગાનિ હરિજન ગાવા એહ રે, કવણ આત્મ બોધાર્ય તેહ રે. ૮૪
 અન્યને વિદ્યામદ જગજન્ય રે, તેણે વિશ્વેશ્વર નહીં વશ રે;
 ૪ શ્રીધરી સંમત કરી શૂદ્ધપાણી રે, ૨ જગ માન્ય પ્રસરત પ્રમાણી રે. ૮૫
 વેદાચાર્ય આમહી કર્મ રે, લોકાચાર્ય ભુદ્ધિ હરિ ધર્મ રે;
 શ્રીસાંપ્રદાયિક આચાર્ય માહેરે, શ્રીરંગે પ્રસંગ ધડ્યો ત્યાંડે રે. ૮૬
 સાયંસંધ્યાકર્મની વેળારે, ઉત્સવે વૈષ્ણવ થયા સૌ બેળારે;
 વિમલમૂર્તિ વિમાન સિદ્ધાર્થ રે, લોકાચાર્યે મનમાં ધાયુ રે. ૮૭
 હરિ તુલસી વાડીએ જાય રે, સેવા પ્રવૃત્તિની કરી ઇચ્છાય રે;
 હરિ સેવા કર્મ જ એહું રે, અન્ય કર્મ મને જળ્યુ છોહું રે. ૮૮
 સંધ્યા વંદનાદિક કૃતિ છોડી રે, હરિ સેવાના થયા કોડી રે;
 વિમાન લીધું રકંઘે ઉમંગી રે, વેદ્યાર્યે ગ્રંથડો કર્યો જંગી રે. ૮૯

૧. બિંદુ માધવે પ્રમાણી એકરે=કાશી વિશ્વેશ્વરે ગણી એકરે
 (પાદાંતર)

૨. શૂદ્ધપાણીરે=જગજળણીરે
 (પાદાંતર)

પોતાથી અધિક હરિ માની કે, હરિ કારણ યદ્યપિ સૌ હાની કે,
 હરિપ્રાપ્તિ સી રીતે ચાપ કે? ખાંચપણથી શોધતા હિપાય કે ૧૨૫
 આતુરતા અતિ દામોદરદાસ કે, મંભરવાળા ધ્યામા પ્રમાણે,
 વિરહે આતુરતા ન્યારે વાધે કે, ત્યારે પુષ્ટિભક્તિ લાધે કે. ૧૨૬
 હરિ-ગુરુનો અનુગ્રહ થાય કે, ત્યારે આતુરતાને પાપ કે,
 મેહાસક્તિ વધી પડે ન્યારે કે, કૃપાનુ પાત્ર થાય તે ત્યારે કે. ૧૨૭
 મજનધાવનયત્ હોય ભક્તિ કે, ત્યારે કહાવે તે રમેહાભક્તિ કે,
 અનુભવાદિ હરિ અમલકાર કે, દડ વિધાસાચ્ય દયા નિધાર કે. ૧૨૮
 પદ્મનાભ વિગ્ર હરિભક્ત કે, અનુભવથી હરિશુ આસન્તા કે
 મહાભાગતે ધર્મપ્રતિ ભાખ્યુ કે, શ્રીકૃષ્ણે વરણી દાખ્યુ કે. ૧૨૯
 મૃપપર દાખી હરિ પ્રીતિ કે, મુણો, જૂપ' ભક્તાની ગીતિ કે,
 સેવામા અતિ પ્રાંત ધારે કે, જહુભાતિ સ્તુતિ વિગ્નારે કે. ૧૩૦
 વદન કરે પ્રદક્ષિણા દેઈ કે, માણાગ ચગ્ધામૃત લેઈ કે,
 સર્વમા એક મુજને જાણે કે, મુજ જન ત્યા મુજ રમ માણે કે. ૧૩૧
 માફ હિત હોય તે જ કરે કે, મુજ વણુ તેને પગરે કે,
 માગ હેતુ અર્થ સૌ ત્યાગે કે, આડે ભોગે મન વેરાગે કે. ૧૩૨
 યોગ યત્ જપતપ વ્રત દાન કે, સ્વપનારાન ભોગન જલપાન કે,
 આદિ સર્વ મુજ હિત કરે કે, એમા અતર તે પરહરે કે. ૧૩૩
 સદા આપનું મને નિવેદે કે, પ્રેમ યાત્ર ને અધિષો છેદે કે,
 મુક્તિ શુક્તિ આદિ ન કોઈ આશ કે, તેના દહરે કઈ હું વામ કે. ૧૩૪
 એવી ન્યારે માદારી ભક્તિ લહેર, તેને જાળી કશુ ના રહે કે,
 જેને હિત ભક્તિ હૃદયામા ધારી કે, તેસો મુધર્જના અધિકારી કે. ૧૩૫
 મારી ભક્તિ હૃદય જે જન નહી કે, તેસો ધર્મ અધર્મ જ સહી કે,
 તે શુચિ માધુ કબો કે. ૫ કે, તેને ભક્તિ મારી કિચિત્ હોય કે. ૧૩૬
 પ્રથમ ભક્તિનું આધન કરાય કે, તેને ભક્તિ ઉદ્દન થાય કે:
 રીત પ્રથમ આરત ભજે કે, ત્યારે હરિ તેની પાસે મામે કે ૧૩૭

પછી આસક્તિ જય વાધે રે, ત્યારે ભક્તિ તેને લાભે રે;
 ગુરુ વૈષ્ણવ પણુ વહાવા લાગે રે, જાણે સૌ ભક્તિમાં તે આગે રે. ૧૩૮
 શ્રીવિઠ્ઠલનાથમુતની એ રીત રે, અષ્ટ પ્રહર સેવામાં ચિત્ત રે;
 અહિતુકી ભક્તિ કરતા રે, હરિ હિતે સેવન ચિત્ત ધરતા રે. ૧૩૯
 આરત પૂર્વક મેવા સદા રે, અન્યે રંચ મતિ નહીં કદા રે;
 નિષ્કામવૃત્તિ પણુ ન અધૂરી રે, વળી દીનતા પણુ હરિ પૂરી રે. ૧૪૦
 તદ્દપિ શ્રી ગુસાંધજી વાણી એમ રે, શું સમજે મેવા પ્રેમ રે ?
 પુષ્ટિમાર્ગને રસ્તે પડીઆ રે, હજી વયમા છે નોધડીઆ રે. ૧૪૧
 હરિ આગ્રાએ ડોકાર ધામ રે, મટુલાલજી ગોસ્વામી નામ રે;
 છાપન ભોગ ક્યોં જો વાર રે, બાલ સમયનો ક્યોં ઉદ્દગાર રે. ૧૪૨
 નિજતાન શ્રીનાથજી જાય રે, અર્પતા ધન મન કાપ રે;
 તેમની સાથે મુને તેડી જાય રે, મેવા કરી પછી પડતા પાપ રે. ૧૪૩
 ત્યારે વિરહે પ્રેમાશ્રુ જરતા રે, મુખ પર ગિન્દુ આવી ઠરતા રે;
 બાલક શુદ્ધ અવસ્થા મારી રે, તદ્દપિ જોતો આ નિર્ધારી રે. ૧૪૪
 મુજ પિતાને કોઈ કષ્ટ જ બારે રે, મને સોચ કડું વારે વારે રે;
 એકલા પૃથ્વી રક્તનો પ્રસંગ રે, નાત ! શુ દુઃખ થાય છે અંગ રે. ૧૪૫
 બાલ જાણીને આંતર્ય મર્મ રે, પ્રકટ ન કયો નિજનો ધર્મ રે;
 ત્યારે માજીને વાન મેં જણાવી રે, તદ્દપિ ગોપ્ય મુને ન જણાવી રે. ૧૪૬
 પિતાશું આગ્રહ જ્યારે કીધો રે, ત્યારે બોધ એવો દીવો રે,
 રડવાની વાત તું શું જાણે રે ? જાણે તે જન જો રસ માણે રે. ૧૪૭
 મુજ સમ યર્ષિ તું જ્યારે રે, આપો આપ મમજશે ત્યારે રે;
 આશીર્વાચને યર્ષ કાંઈ લાખ્ય રે, નથી સાધનથી એ સાધ્ય રે. ૧૪૮
 વળી એક બાલક હતા એવા રે, લાવ લગ્ન સમય કરી મેવા રે;
 લગ્ન કાર્યથી સેવા પડે રે, જાણી આકંદ કરીને રડે રે. ૧૪૯
 લગ્ન કાર્યમાં રંચ ન મન રે, મેવા કરી યથા મનથી પ્રમન રે;
 એનું નામ તે સેવાભક્તિ રે, જેને આરતે સ્નેહામજિ રે. ૧૫૦

વાદ્યા પ્રમાણો ન હોય કર્મ રે, લોકચાર્યે વખાણ્યો હરિધર્મ ર
 હરિ કિંકર ચર્ચ હરિ અર્થ રે, એ । અનુકૂળ ન થાય તે વ્યર્થ રે. ૧૦૦
 વાદ્યો કયમ આવે અત રે, વેદાચાર્ય આગ્રહી કયો તત રે,
 શ્રીગંગ અમીષ બેઉ વાત રે, સ્વમત બેઉના જાનીમાન રે ૧૦૧
 લખા હરિ આગળ બેઉ ધરો રે, હરિ માન્ય કરે તે ખરો રે,
 વેદાતાચાર્યે પણ મધુ લારે રે, મુજ અમાન્ય તો વર્ષ જ ભારે રે ૧૦૨
 હરિથી દૂર રહુ એ સ્વીકારી રે, લોકાચાર્યને કરવા મતિ ધારી રે,
 તમે પણ 'પણુ' કરો આ વાર રે, નમ પદની હોય જો ભાર રે ૧૦૩
 ત્યારે નિર્માને મોલ્યા લે રે, હરિ માને તે નિસ્ત્ર દેહ રે
 ન એમા 'પણુ'નું 'પયોજન' રે, આગ્રહે માન્ય ન તેનું વચન રે ૧૦૪
 ત્યારે એના લોકાચાર્ય રે, હરિ ભૂત્ય ભૂત્ય ચર્ચ કરુ કાર્ય રે
 વેદનાચાર્યે શાસ્ત્રે ન અધરા રે, લોકાચાર્ય ભક્તિરસે પૂરા રે ૧૦૫
 પગ પર સમત અનુમાર રે, પ્રમાણ લખીઆ તેણે કાર રે
 હરિ અમીષ ધર્મો તે વાર રે, મોને આરત મેનો સ્વીકાર રે ૧૦૬
 વેદાચાર્યને પ્રાજ્ઞમદ ભારે રે, જો ત્યાચાર્યની મુલિ વાર વારે રે,
 લોકાચાર્ય અથ જો માર રે, હરિમ વપેયો તેને હરહાર રે ૧૦૭
 વ્યક્તિ યા । પરિજન રે લોકમદ ન લોકાચાર્યને મન રે
 એમા નીચાણુ એ સિદ્ધાંત રે, એવ હરિનાથ કર્મ અમાન રે ૧૦૮
 અન્ય કર્મે સાધનમ થાય રે, તેણે હરિથી દૂર જાણ રે
 હરિઅર્થે જો મર્મ સધાય રે મરિચકિત દિશાએ માવ રે ૧૦૯
 હરિપરિચયો એ જ કર્ય રે, એ તોને ન આવે કો ધર્મ રે
 કોઈ મુજા શ્રીની જગતા રે, જ્ઞાતાસા માત્ર જ ધરતા રે ૧૧૦
 આર્ય પરમાર્યને કાળે રે, કોઈ મોક્ષને અર્થે માળે રે
 જોની જોડ આગત જાગે રે તેને તેહ જ મુજ લાગે રે ૧૧૧

અન્ય શ્રીકાં લહી સહુ ત્યાગે રે, લાગી લગની તેહ જ માગે રે;
 અર્થી અર્થ થતા લગી કરે રે, પછી સ્પૃહા ન તેની ધરે રે. ૧૧૨.
 ગાન ધરાવી હરિ હિત કરીએ રે, રંચ ગર્વ ન મનમાં ધરીએ રે;
 જો અર્થ ન તેનો સધાય રે, ઉલટ અવગુણ તેના ગાય રે. ૧૧૩
 જેની ધમ્મજા તે ઉદ્ધમ કરવો રે, આશ્વસાદિ સ્વભાવ પરહરવો રે;
 હરિહિતાથે ને જનપરમાથે, એમ ઉભય ને ત્રીજી સ્વાથે રે. ૧૧૪
 શ્રેષ્ઠ હરિ હિત, પરાય મધ્યમ, સ્વાર્થ તો કુમે ગણ્યો અધમ રે;
 કામના દોષ વાતે ન જેને રે, હરિહિત ચિંતક ભૂત્ય તેને રે. ૧૧૫
 એ નિષ્કામી નિર્ગુણ બક્ષિ રે; કૃપાવંતની ત્યાં લાગે આમક્ષિ રે;
 લૌકિક અલૌકિક સૌ વાતે રે, મોક્ષ ઉત્તમ જાણે બહી બાતે રે. ૧૧૬
 તદપિ તેની ન અમે આશરે, હરિ સેવા નિમગ્ન તે દાસ રે;
 પ્રેમ અતિ ઉમંગ બગ્ધૂર રે, તદપિ દીનતા સદા મહે ઊર રે. ૧૧૭
 હરિની મોટમતા અનિ જાણી રે, ગર્વ રહિત મદુ ગમે વાણી રે;
 નિજજન માટે હરિનો અપાર રે, હડા હારદે બલો વિચાર રે. ૧૧૮
 અદ્યપણવ કિંકર ક્યમ જાણુ રે. નિજજન મધ્યમન આણુ રે;
 હરિયં નિર્મયું મર્વે હોય રે. તેન જે ગમ્યુ તે બક્ષ મોખ રે. ૧૧૯
 હરિ જન્ત્રી જન્ત્ર જગત રે, જ ત્રી હાથ રહી મૌ ગત રે,
 સ્વામી હિતકાર્ય કરવા સદા રે, એમા કામો પડુ નહીં કંદારે. ૧૨૦
 એ જ સદજ સ્વભાવ હોય જેનો રે, સદા દાસ વિચાર દહ તેનો રે;
 દામાનુસાસથી તે બક્ષિ રે, કરે નિર્ગોતે પુર્ણ આસક્ષિ રે. ૧૨૧
 થી સહ થીના સૌ દાસ રે, સેવા અર્થ રહે નિકટ નિવાસ રે;
 નિજ કરતાં પ્રિય નિજ જન રે, જાણી શીઘ્ર હરિ પ્રમન્ન રે. ૧૨૨
 બક્ષિ વાસ કરીને રહે છે રે, એવો મહિમા મહદ જન કહે છે રે;
 હરિની બક્ષિમાં એકામ ચિત્ત રે, વ્યાટચિથી પણ યાવું રહિત રે. ૧૨૩
 ખ્યાન ધાગણા એકાંત અવામ રે, ઇત્યાદિ સાધન જોઈએ પામ રે,
 બક્ષતની જે બક્ષિ કરો રે, તે પર સદા હરિમન રહે રે. ૧૨૪

“શ્રીમદ્ ગર્ગ શિશ્વિતાયાં વિજ્ઞાન ખંડે પંચમાધ્યાયે ઉચ્ચેન-
પ્રતિ શ્રીવેદવ્યાસ વચનમ્”

ભક્તિ વિના યમ તપ તીર્થ ધર્મ, યોગ સાખ્ય યજ્ઞ યત ને ધર્મ,
વેદ પુર્ત નિયમ દક્ષિણા ને ઇષ્ટ, બક્તિ સમોવદે ને સૌ ઉચિષ્ટ. ૧૫૧
ઇત્યાદિ મૌ મગી જે પમાય, એક કૃષ્ણભક્તિમા મર્વે સમાય,
અન્ય સૌ માધને બક્તિપદનદો પ્રાપ્તિ ભક્તિ પદમા મૌની સમાપ્તિ. ૧૫૨

“શ્રીમદ્ ભાગવત દશમસ્કંધે”

સાખ્ય યોગ જ્ઞાન વ્યાખ્યાય રે, તપ ત્વાગે પણ પાપિ ન થાય રે,
એકબક્તિ સેવા મુખ્ય જાણી રે, દશમસ્કંધે કહ્યું વેણુપાણી રે ૧૫૩

“શ્રીમદ્ ભાગવત એકાદશ સ્કંધે”

યજ્ઞ દેવાર્ચન તપ દાન રે, કોઈ પણ બક્તિની નહિ સમાન રે,
સૌ માધનની ધરૂઠા છોડી રે, દેહ અંત કરણુ ભક્તિયે જોડી રે, ૧૫૪
અનિર્વાચ્ય મુખ્ય એમા જાણી રે, બક્તિયે મતિ મુજ મધાણી રે
શ્રીકૃષ્ણે પણ એ પક્ષ તાણી રે, શ્રીમુખથી કહી ઠે વાણી રે. ૧૫૫
જીવને શુદ્ધતા સર્વ પ્રકાર રે, ચવાનો કલો એ ઉપચાર રે,
જેવી ભક્તિયે શુદ્ધતા થાય રે, નવ બીજે યામ એમ ગાય રે ૧૫૬
મારી બક્તિ એ જ મુખ્ય ધર્મ રે, બીજા ગૌણુ ધર્મ ને કર્મ રે
કર્મ શુદ્ધ થાય તે વારે રે, પ્રજુને અર્પણુ કરે ત્યારે રે ૧૫૭
ભગવત્સેવાપયોગી નિષ્કામી રે, ન રાખવી ક્વચુદ્ધિ સકામી રે,
જેમ પ્રદક્ષિ અગિ સૌ જાગે રે, તેમ બક્તિ સૌ પાપ પ્રજાળે રે ૧૫૮
તપ જ્ઞાન વૈગવ્ય ને કર્મ રે, યોગ માધન દાનાદિ ધર્મ રે,
સર્વનુ ક્વ સામદુ સાધે રે, એક બક્તિથી મર્તે તારે રે ૧૫૯
અન્યે થમ ભાગી ને ક્વ છોડુ રે, વિષુ થમ બક્તિનું ક્વ અતિ મોડુ રે
યોગ સાખ્ય ધર્મ વેદાધ્યયન રે, જપ યાગાદિ મૌ સાધન રે ૧૬૦
તેમા કોઈથી દુ ન રોધાઈ રે, એક બક્તિયે સદ્ગતે મધાઈ રે,

શ્રદ્ધા સહિતની ભક્તિ ત્યાં જાગે રે, એથી સ્વસ્થમાં ગ્રામ હું થાજી રે. ૧૬૧
 ગ્રેમ ગદગદ કંઈ થઈ જાય રે, તનનાં રોમાંચ જોનાં થાય રે;
 હર્ષ અશ્રુએ ભરાયે નેત્ર રે, એવું સ્થળ તે શ્રેષ્ઠ જ ક્ષેત્ર રે. ૧૬૨
 ગ્રેમી હરિગુણગાની જન રે, પૃથ્વીને પણ કરે પાવન રે;
 કૃષ્ણ સહિતને તે જન તારે રે, એવો ગ્રેમનો મહિમા ભારે રે. ૧૬૩
 એવા ભક્તો પ્રકટે જ્યારે રે, પિતરો પણ આનંદે ત્યારે રે;
 દેવતાઓ જોઈ નૃત્ય કરે છે રે, પૃની સનાથપણને ધરે છે રે. ૧૬૪
 દેવકાપોદિ નિમિત્ત નિર્ધારે રે, લેઈશ જ્યારે મનુષ્ય અવતાર રે;
 હું સ્વનઃપજન કરું તે વાર રે, વર આપ્યો પ્રભુએ તે હાર રે. ૧૬૫
 શ્રીરામાદિક ધર્મી હરિ અવતાર રે, ત્યારે વચન સત્ય કયું તે સાર રે;
 એ કૃતિથી રક્ષે ભગવાને રે, સકલ કરવા આપેલું વરદાન રે. ૧૬૬
 ભક્તિ પ્રભાવે ચાંડાલ પણ તરે છે રે, જાતિ દોષથી પવિત્ર તે હરે છે રે;
 સત્યને દયાથી યુક્ત ધર્મ રે, તપે, યુક્ત વિદ્યાનો કલ્પ મર્મ રે. ૧૬૭

કણ્ઠાયરોધરોમાંચાશ્રુભિઃ પરસ્પરં લપમાનાઃ પાથયન્તિ
 કુલાનિ પ્રથિયોં ચ ॥ નારદ ભક્તિસૂત્રે. કડી ૧૬૨-૧૬૩ માટે.
 મોદન્તે પિતરો નૃત્યન્તિ દેવતાઃ સનાથા ચેયં મૂર્ધવાતિ ।
 શ્રુતકર્મક્ષયો નાસ્તિ કર્ણપ્થોટિશતૈરપિ ॥

શ્રુતસ્ય કર્મણો ભોગાદેવ ક્ષયઃ ॥
 કર્મણા પિતૃલોક ॥ इतिश्रुतो.

દેવકાર્યાનિમિત્તેષુ માનુષત્વમુપાનતઃ ॥

ત્યામેવારાધયિष्याમિ ત્વ ચ મે થરદો ભવ ॥

મવિષ્યન્તિ મદ્ધિમુખાઃ ક્ષણાદેવ ન સંશયઃ ॥

અહમપ્યવતારેષુ ત્વાં ચ રુદ્ર મહાબલ ॥૧૧॥

તમેષ્વતાં વિમોહાય પૂજયામિ યુગે યુગે ॥

મતમેતદવશ્ય પતંત્યેષ ન સંશયઃ ॥૧૨॥

(કડી ૧૬૫-૧૬૬ માટે)

ભક્તિ રહિતે જાણો ચિત્ત મનાવે, ભક્તિ સુક્ત કંવા ધરો નાનરે;
 વિના પુનઃકિત જ્યાં સગી તન રે, પ્રેમાત્મ જ્યાં નહીં વહન રે ૧૬૮
 રોમ રોમ જિભા નહિ જ્યારે રે, જાણો પ્રેમભક્તિ નહીં ત્યારે રે,
 ભક્તિવિણ ચિત્ત શુદ્ધ ન થાય રે, માટે ભક્તિનો કરવો હિપાય રે ૧૬૯
 જ્યારે અતર પીગળી જાય રે, ત્યારે અતર શુદ્ધ સઘ થાય રે,
 સજ્જન મુકી કવે હમે ગાય રે, ગદ્ગદ અરે વાળી ચર્મજાય રે ૧૭૦
 ગેહે નાચે જેણી વારે રે, સઘ મવે પવિત્ર થાય ત્યારે રે,
 ઉદ્ધન પ્રાપ્તે શ્રીકૃષ્ણે પ્રીતો રે, એકાદશ સ્કંધ ઉપદેશ દીપો રે, ૧૭૧

“શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાયાં દ્વાદશાધ્યાયે”

પ્રભુને અર્પણ કર્યો કરે રે, વળી ખ્યાન હરિનું ધરે રે.
 અનન્ય ભક્તિ ઉપાયે કરે રે, સ્વસ્થ કાળમા સહેજે તરે રે. ૧૭૨
 જેનું ચિત્ત ભગવતમા હૃદ્ય રે, હરિ અનુગ્રહથી સૌ કાર્ય સધ્યું રે,
 ગીતાનો દ્વાદશમો અધ્યાય રે, સ્લોક છઠ્ઠામા મહિમાય રે ૧૭૩
 નહિ સાધન બુદ્ધિથી કર્યું, પ્રભુની પ્રીતિ અર્થે સ્વધર્મ રે,
 ઇષ્ટ રનામી હરિ હું દાસ રે, એ હેતુએ કરવા ખાસ રે. ૧૭૪
 નિષ્કામ પ્રભુ અર્થે જે થાય રે, તે યજ્ઞન ભક્તિમા ગણાય રે,

“વરાહ પુરાણે વરાહજી ભગવાનનું વચન”

વરાહજી ભગવતની વાણી રે, તેથી પ્રતીતિ મનમા આણી રે ૧૭૫
 યોગ-ભક્તિ અથવા પ્રપતિ રે, જેમાથી એકે રમી મતિ રે,
 એ વિષય કરે જે કોટિ ઉપાય રે, પણ મોશ ન તેણે ગાય રે ૧૭૬

“નારદ ભક્તિસૂત્રે”

ભક્તિ પ્રેમ અનિર્વાચ્ય સ્વરૂપ રે, પ્રેમી ભક્ત હરિ તદ્દુપ રે,
 પ્રથમ કર્મનાં ફલ ત્યાગ કરે છે રે, શત્રુ મિત્ર સમભાવ ધરે છે રે. ૧૭૭
 વેદ કર્મની ન તેને જરૂર રે, જેને સ્નેહ ભક્તિ છે પૂર રે,
 સતત એકધાર પ્રેમી પૂર રે, શુભ અમાપ જાણે તેનું ઊર રે ૧૭૮

मुंगो भायुस उत्तम कंठि जाय रे, स्वाद वर्णन तेजे नां थाय रे;
 त्रेमलक्षित प्रभुनी पाये रे, पछी ते न पहे ते विरागे रे. १७५
 जेवुं मुण्डुं चित्तन तेनुं रे, अण्ड रंगायु चित्त जेनुं रे;
 जानी वेरागी योगी तन छिद्रि रेके रे, कष्ट साध्य करे अति थोके रे. १८०
 दुःख देखे करे आप रे, तेने छिद्रियो हे छे साप रे;
 वैष्णवता प्राप्त न थाय रे, जे हेतुजे रुद्रादिक यदाप रे. १८१
 त्रयुजन्म प्रभपति लक्ष्मि रे, सप्तजन्म शकर आसक्त रे;
 अग्नि छिद्र सुख जन्म वीम रे, वैष्णवता हरिनी सर्वते शीश रे. १८२
 भरद्वाज संहितामां परिशिष्ट रे, प्रथमाध्याये कथ्यु निर्दिष्ट रे,

यः कर्मफलं त्यजति कर्माणि मन्यसति ततो निर्द्वन्दो भवति ॥४८॥
 यद्दानपि मन्यसति कैवल्यमविच्छिन्नानुरागं लभते ॥४९॥

ना२६ भक्तिसूत्र. कडी १७७-१७८ भाटे

मृगास्थादजघत् ॥५२॥ कडी १७५ भाटे

तत्प्राप्य तदेवाथलोकयति तदेव धृणोति तदेव चिंतयति ॥५५॥
 माहात्म्यज्ञानपूर्वस्तु सुदृढः सर्वतोऽधिकः स्नेहो भक्तिरिति प्रोक्त-
 स्तया मुक्तिर्न चाग्यथा ॥ ना२६ पंचरात्र. कडीजे १७५-१८० भाटे
 स्त्रीमुद्रां मकरध्वजस्य जयिनीं सर्पार्थसंपत्करी-
 मैनां ये प्रविहाय यान्ति कुपियो मिथ्याफलान्वेषिणः ॥
 ते तेनैव निहत्य निर्दयनरं जग्नीकृता मुण्डिताः
 केचिद्भस्मपटीकृताश्च जटिला. कापालिकाश्चापरे ॥ कडी १८० भाटे

त्रिभिः प्रजापतेर्भक्तः सप्तभिः शङ्करस्य च ॥

विशत्याग्नीव्रस्त्रयादिर्जन्मभिर्वैष्णवो भवेत् ॥

भरद्वाज संहितायाम् परिशिष्टे अध्याय १

(कडी १८१-१८२ भाटे)

“ નારદ પંચરાત્રે ”

હરિમાં અનન્ય મમતા જોને રે, પ્રેમભક્તિ કહે છે તેને રે. ૧૮૩
 દહ નિષ્ઠા ને સ્વસ્થ જ મિત્તે રે, સંસારાણુવને જીતે રે,
 પ્રેમપુરંબરે કાણુ પણ જાણ રે, પ્રભુ સદા કરે તેની સહાય રે. ૧૮૪
 એક હરિજન આદર કરતો રે, મુક્ત વૈષ્ણવ સંગ ઇચ્છા ધરતો રે,
 આરત જાણી દેવ જાગિરાય રે, દર્શ દર્શ થયા જીઓ સહાય રે. ૧૮૫
 નારદજી પ્રતિ આદર આણી રે, ક્યારે પ્રાપ્તિ થશે એક પાણી રે,
 વિનતિ પરાયે પ્રભુની કાંધી રે, બંધારણુ ધીજી હરિયે દીધી રે. ૧૮૬
 નારદે હરિને પૂછીને બાખ્યું રે, સારોપ્તમવર્ણે જાખ્યું રે,
 ધન્ય નિમ વત ભક્તિનો સાર રે, પણ પ્રાપ્તિ થાવા હજુ વાર રે. ૧૮૭
 વધો વૃક્ષ પત્ર સો ગરે રે, ત્યારે મનોરથ તારા સરે રે;
 મુણ્ડતા પ્રેમ વધી પડ્યો ત્યારે રે, કરી અતિ આદરે ઘણુ ખારે રે. ૧૮૮
 એથી વૃક્ષ હરિ ત્યા આખ્યા રે, નાપ કસેલ સૌ મનના જુઝાવ્યા રે;
 મયોદ જૂદી ગઈ ત્યારે રે, હરિ પ્રત્યક્ષ થયા સદા ત્યારે રે. ૧૮૯
 નારદજીને શંકા આવી રે, ઉગ્ર કેસી ભક્તિ હરિ ભાવીરે;
 સ્નેહ આગળ સર્વે મંદ રે, એણુ બાખ્યું ત્યાં ધીનજન્યંદ રે. ૧૯૦

“ પદ્મપુરાણે ઉત્તરખંડે ભાગવત માહાત્મ્યે ”

ભક્તિ પ્રત્યે નારદજીનું વચનરે, દદતા આવશે વૈષ્ણવ જન રે;
 ધ્યાને પ્રાણીથી પણ અધિકતું ખારી રે, તુ બોલાવે ત્યાં જાણ
 ગિરિધારી રે. ૧૯૧
 નહીં નીચ જાંચનું કામરે, જ્યાં ભક્તિ ત્યાં ભગવત્ દામરે;

ધીમહી ગર્ગસંહિતામાં વિદ્યાનખંડે તૃતીયાધ્યાયે નિમ્નલેખિત-

યોગવર્ણને ઉગ્રમેનપ્રતિ શ્રીવેદન્યાયવચનમ્

શ્રીકૃષ્ણમોચિન્દદરે વ્રુવન્તઃ સ્મરણયા મિથા ॥

અહર્નિશ દુરી લગ્ના- સ્નેહિ ભાગવતોત્તમા. ॥ ૩૦ ॥

ક્રી ૧૯૦ મારે.

“નારદપંચરાત્રે”

માહાત્મ્યજ્ઞાન પૂર્વક દહ ભક્તિ રે, સેવન રમરશુ સ્નેહાસક્તિ રે ૧૯૨
પ્રાપ્તિ પુરુષોત્તમની તેને રે, આગ્રહ ભક્તિનો હોય જ નેને રે;
નારદપંચરાત્રમાં સિધાંતરે, મુણ્ડી ટાળવી મનની ધાંતરે. ૧૯૩

“પદ્મપુરાણે ઉત્તરખંડે”

જ્ઞાન વૈરાગ્યે ત્રણ યુગમાં મુક્તિ રે, કલ્પિમાં તો દેવળ ભક્તિ રે;
ભક્તિવંત છતાં કદિ પાપી રે, તદ્દપિ તે જગે વૈકુંઠ વ્યાપી રે. ૧૯૪
સદા પ્રેમભક્તિ જ્યાં ચિત્ત વસે છે રે, સ્વપ્ને પણ યમદૂતો ખસે છે રે;
હજાર જન્મો મુકર્મ થાય જ્યારે રે, ભક્તિ ઉત્તમ થાય છે ત્યારે રે. ૧૯૫
ભાગવત માહાત્મ્યનો ખીજો અધ્યાય રે, તેમાં આ ભક્તિનો સમુદાય રે;
ઉત્તરખંડે પદ્મપુરાણે રે, તેમાં ભક્તિ રત્નોની ભરી ખીણે રે. ૧૯૬

“શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાયાં વચનમ્”

અનન્ય ભક્તિયે જ ભગવત શક્ય રે, તે વિષુ સાધને અશક્ય રે;
ભક્તિથી બુદ્ધિયોગ પ્રભુ આપે રે, તેથી સશય સર્વે કાપે રે. ૧૯૭
જ્ઞાન સહ ધર્મ આસ્તિક્ય બુદ્ધિ રે, ભક્તિ યુક્તથી સર્વ શુદ્ધિ રે,
એ વિષુ કરે જો અન્ય ઉપાય રે, તેણે જનમ મળ્યું નહીં જાય રે. ૧૯૮
સ્વતંત્ર ઇન્દ્રિયિક યજ્ઞે મેવે રે, શ્રદ્ધાસહ આરાધ્ય અન્ય દેવે રે;
જો કે તે પણ મારું યજ્ઞન રે, વિધિવત્ ન તે પૂજન રે. ૧૯૯

માહાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વસ્તુ મુદ્દઃ સર્વતોઽધિકઃ સ્નેહો
ભકિરિતિ પ્રોક્તસ્તયા મુક્તિર્ન ચાન્યથા ॥ (કંડી. ૧૯૨-૧૯૩ માટે.)

નાહં વેદર્ન તપસા ન દાનેન ન ચેજ્યયા ॥
શક્ય एवं विधां दष्टुं दृष्टवानमि मां यथा ॥૨૨॥
भक्त्या त्वनन्यन्या शक्य अहमेवं विधोर्जुन ॥
ज्ञानं दष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥૨૩॥
શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા. અ. ૧૧ શ્લોક ૫૨-૫૩

તે તે યગદેવનો અંતર્યામી રે, ફલ દેનાર શ્રીકૃષ્ણ સ્વામી રે,
 યગ ભોક્તા પણ કૃષ્ણ એક રે, એવી જુદીયે ધરવો વિવેક રે. ૨૦૦
 અવિધિપૂર્વક તો મળ્યું તેહ રે, શીમુખ વચને ખોલો સદેહ રે;
 વેદ તપ યગ ને દાન રે, તેણે પ્રાપ્તિ નહો ભગવાન રે. ૨૦૧
 ભગવદ્ગીતાતણો આ સાર રે, કર્યા પૃથક્ વચન એક હાર રે;

“નારદીય પુરાણે હરિભક્તિશુદ્ધોદયમથે” અ. ૨.

હરિ ચગિત્રે પ્રીતિવંત હોય રે, અંતર મુદ્ધિમાં બાકી ન હોય રે. ૨૦૨
 હરિ યશે અ કિનની વાણી રે, હરિજન તે જ અધિકારી પ્રમાણી રે;
 જે વાણીમાં હરિજન નવ હોય રે, કાળ નિર્ગમન જાણો હોય રે. ૨૦૩

“તૃતીયાધ્યાયે”

સ્વરૂપ અવલક્ષ્યમીને ભક્તિ કરે રે, તો જ હરિપદ પ્રાપ્તિયે ફરે રે.
 ઔદ વિદ્યા ખટ શાસ્ત્ર ચોવેદ રે, જે ભક્તિરહિત તો મિથ્યા
 સૌ ભેદ રે. ૨૦૪

મહદ યાગ કરે જન હોય રે, હરિભક્ત વિષુ નાસ્તિક સોય રે,
 કોઈ તીર્થ કરે કોઈ જ્ઞાન રે, અનેક પ્રકારનાં કરે જે દાન રે. ૨૦૫
 ભોક્તા ન એ એકો ઉપાય રે, હરિ મેવાયે હરિ પ્રાપ્તિ થાય રે;
 દશાશ્રય હરિનો ફલ શ્રેષ્ઠ રે, તૃતીયાધ્યાયે વળ્યું યથેષ્ટ રે. ૨૦૬

“પ્રથમાધ્યાયે”

કર્મ બંધનની જે આસક્તિ રે, છૂટે દેનાર કરે હરિભક્તિ રે;

“અષ્ટમાધ્યાયે”

બલિમુખ જે અતિ પાંડિત રે, ભક્તિરહિત તો તે ખડિત રે. ૨૦૭
 અવૈષ્ણવ પાંડિત અધમ રે, વૈષ્ણવ ભક્તિવંત ઉત્તમ રે,

“નવમાધ્યાયે”

હરિસ્વરૂપે તદાત્મ જે થાય રે, તેની રક્ષા કરે મનદાય રે. ૨૦૮

येऽप्यन्यदेयतामना यजन्ते भद्रयान्धिताः ॥

तंऽपि मामेव वीक्ष्य यजन्त्यविधिपूर्वकम् ॥૨૩॥

શીમદ્ ભગવદ્ગીતા અ. ૬ શ્લોક ૨૩ (કૃષ્ણે ૧૬૭ પી ૨૦૧ માં)

“દશાંશાધ્યાયે”

અશોકિ અતિ મનોહર નામ રે, માટે જપવું આદે જામ રે;
કોટિ જન્મનાં પાતિક જાપ રે, પરિતાપ શમન સી થાપ રે. ૨૦૯
ભય દુઃખ મટવાનો મુખ્ય ઉપાય રે, જે હરિભજન સમાપ રે;
હરિ સેવા વિશુ જે ક્ષણ જાપ રે, મિથ્યા કાળ તે એજે જાપ રે. ૨૧૦
ત્રિલોક ભોગ અરુચિ તે ટાણે રે, પૂર્ણાનંદ ભક્તિ આનંદ જાણે રે;

“એકાદશાધ્યાયે”

હરિ ભજતાં ન કષ્ટ પ્રયાસ રે, પ્રેમનું જ પ્રયોજન દાસ રે. ૨૧૧
હરિભક્તિ વિશુ સાધન કરે રે, રાજધાની મૂઝી બિલાએ ફરે રે;
એકો પદાર્થ ન ભક્તિ ઉપરાંત રે, એ છે સર્વોપરી સિદ્ધાંત રે. ૨૧૨
ધ્યાન શ્રીહરિતણું કરવું રે, મન ઈંદ્રિ લેડીને હરિ વરવું રે;
નિમિષ માત્ર ન છૂટે હરિ નામ રે, હરિલીલા ચિંતન અટવામ રે. ૨૧૩
હરિ સુખાર્થે સર્વ અર્પણ રે, અનન્ય ભાવે ગ્રહેવું હરિ શર્ણુ રે;
નિશા ભગવદ્નામની કરવી રે, વૈષ્ણવ કથા ઉઘટે સંભળવી રે. ૨૧૪
હરિ નામે પાપ જે કપાય રે, તેટલું પાપ ન જીવથી થાય રે;
ત્યાગી વ્યગ્રતા એ કરવું રે, ધ્યાન શ્રીહરિનું પણ ધરવું રે. ૨૧૫
વ્યાવૃત્તિ મૂઝી એકાંત રે, રમરણુ વિધિને એવા સિદ્ધાંત રે;

ન મે પ્રિયશ્ચતુર્વેદી મદ્મક્ષઃ શ્વપચઃ પ્રિયઃ ॥

તસ્મૈ દેયં તતો ગ્રાહ્યં સ ચ પૂજયી યથા હ્રદમ્ ॥

મહાભારતે ભગવદ્ વાક્યમ્

ન ચંદયશાધ્યયનૈર્ન દાનૈર્ન ચ ક્રિયામિર્ન તપોમિરુચૈઃ ॥

પ્રાપ્તિશ્ચ મામેષ ઈંદ્રિયત્નૈઃ સર્વાત્મકં પ્રેમમુપેડપિ વદ્ધઃ ॥

છદિઓપનિષદે ભગવદ્ વાક્યમ્

તે તં મુક્તયા સ્વર્ગલોકં વિશાલં ક્ષીણે પુણ્યે મર્ત્યલોકં વિશન્તિ ॥

પરં પ્રયીધર્મમનુપ્રપન્ના ગતાગતં કામક્રામા લભન્તે ॥

(ભગવદ્ગીતા અ. ૬ શ્લોક ૨૧) કડી ૨૦૪થી ૨૧૨ માટે

ઉપકાળે ગેરી નિલકુન રે, સ્નાન કરીને સ્મરવા એ વ્રત રે. ૨૧૬
 જ્ઞાનમુદ્ધતમાં નિલ્યે સાવે રે, સ્નેહે ધાધનિ આરાધે રે;
 દિન દિન ક્ષણે ક્ષણે વાલે રે, એ આરતે બક્ષિ સાવે રે. ૨૧૭
 નામ રૂંવે રૂંવે વસી વ્રત રે, દેહ પડ્યા પછી પશુ ધનિ થાય રે;
 અસ્થિમાંથી નીકળ્યું નામ રે, સરરી ભગન હતું નિષ્કામ રે. ૨૧૮
 જનીનાઈના છાણામાં તેમ રે, વિદ્યનામે હતો અતિ પ્રેમ રે;
 માતે રાગતાને જે ચિત્ત લાય રે, સાધુ બોજન પશુ શ્રેષ્ઠ ગણાય રે. ૨૧૯
 પ્રેમ પુરઃસર નાચે માય રે, તે સમ કોન બક્ષિ મણાય રે;
 યથાર્થ જે પૂર્ણ સ્વરૂપ રે, ઓગખી તે બજવા મજબૂપ રે. ૨૨૦
 સ્વરૂપજ્ઞાનની ખાસ જગ્ગર રે, અથા અનાદિ સહેવા ભરપૂર રે;
 પરતપર પરબ્રહ્મ જે કહાવે રે, વેદ નેતિ નેતિ કહી આવે રે. ૨૨૧
 મુઆચાર્ય જે તાદશીદાર રે, પરબ્રહ્મ ઓગખવો નિર્ધાર રે;
 પૂર્ણ પુરોષોત્તમ અવ્યકત રે, ઈશ્વરેશ્વર પર એક ફક્ત રે. ૨૨૨
 અતિ આરતે આદર કરવો રે, પ્રાપ્તિ થાવા એહ ધણો ધરવો રે;
 ક્ષણપણુ નિરમર્ણ ન દોષ રે, અર્ધું ચિત્ત અખંડ જ પ્રીય રે. ૨૨૩
 માધનબક્ષો અર્થ ન રંચ રે, અમાર જાણી ત્યાંગવો પ્રપંચ રે;
 હરિકૃપા એ જ પરમ રે, સમગ્ર કૃપા મેળવવા ધર્મ રે. ૨૨૪
 હરિકૃપા રંચ અપાર રે, નિજેજાએ થાય તેજ સાર રે;
 હરિ અનુમહથી જે પ્રમાદ રે, મળે તે મમ નહિ અન્ય સ્વાદ રે. ૨૨૫
 પ્રમાદ નામ કૃપાનું જાણો રે, અનુમહ સગળે તે જ અનિ શાણો રે;
 હરિની પ્રાપ્તિ કૃપાએ થાય રે, તદપિ હરિ રાજના કરવા ઉપાય રે. ૨૨૬
 પ્રાપ્તિ થયે પશુ અધીરના ચિત્ત રે, તૃપ્તિ નાં પામી અધિક કરે પ્રીત રે;
 ન્યમ પારો દરનમાં ઠરવો રે, હરિ કૃપા અધીર મન ધરવો રે. ૨૨૭
 જાણે અજાણે પ્રાપ્તિ થાય રે, તદપિ અધિકનાના કરવા ઉપાય રે;
 કાણે કાણે નવવ અધિક રે, ન થાએ તેની ધરી બીક રે. ૨૨૮
 જે રીતે સ્નેહ વધતો વાય રે, એવા કરવા સદા ઉપાય રે;
 શેષી એવા પુરોષોત્તમ રે, મગન શેષજ કરે ઉત્તમ રે. ૨૨૯

સર્વાંગે સેવન સદા રે, દાબુધર્મ પાળુ પડે ન કદાગે;
 જેમનો દેહ શૈવા રૂપ રે, પોદે નારાયણ અનૂપ રે. ૨૩૦
 કૌમલ ભાગ તોપક સમાન રે, કેળો સહસ્ર દીપમાળ સ્થાન રે;
 સહસ્ર છદ્ધવા સમરે હરિનામ રે, નેત્રે દર્શન આડે યામ રે. ૨૩૧
 શ્રીઅંગ સહ તુલગી સુગંધ રે, સદા સગીપ સેવનના સંગંધ રે;
 ફેણુ કુંદાડે અસંશ્વાસ રે, વેદ સદ મંત્ર જપે અવિનાશ રે. ૨૩૨
 પર્વત ભૂમિ વનરૂપિતિ અદાર રે, તેનો લાગે મુને ઘણો ભાર રે;
 વિષ્ણુભક્તિ હ્રીન થાય જ્યારે રે, સદા ભાર લાગે મુને ત્યારે રે. ૨૩૩
 હરિ વરાહ થયો અવતાર રે, શ્રીઅંગ રૂપર્શ થયો તે વાર રે;
 એક બ્રહ્માંડ તણો તવ ભાર રે, મામર્યા આખ્યુ તેણે નિર્ધાર રે. ૨૩૪
 હરિજન હરિ ચિહ્ન ધારે રે, ફરે જૂતલ કૃતાર્ય થાઉં તે વારે રે;
 ભક્તાશિરોમણિ પ્રહલાદ જ્યારે રે, જૂ પ્રકટી સંચર્યા ત્યારે રે. ૨૩૫
 એ ભક્તને રૂપર્શ કરીને રે, શિર કોટિ બ્રહ્માંડ ધરીને રે;
 મહેમાં હરિ ભક્તો રહે છે રે, તેણે શેષજી સૌ ભાર સહે છે રે. ૨૩૬
 એવું નારદીય પુરાણે બાખ્યુ રે, ત્રયોદશાખ્યાયનુ કહી દાખ્યુ રે;
 પૂર્ણ ભક્તિ પરબ્રહ્મમાં વસી રે, તે પ્રાપ્તને બાકી ન કશી રે. ૨૩૭
 ભક્તિરૂપ શ્રીરાધાનામ રે, ભક્તવત્સલ આપે ઘનસ્થામ રે;
 હરિભક્તોને લાડ લડાવે રે, અપાર રનેહ દયા દર્શાવે રે. ૨૩૮
 ગોપીજન પ્રતિ શ્રીમુખે બાખ્યો રે, તે પ્રમાણથી અત્રે દાખ્યો રે;
 પૂર્ણકામ અનિત સ્વતંત્ર રે, અજન્મા હરિ થાય પરનંત્ર રે. ૨૩૯

“અથાતો મક્તિજિજ્ઞાસા”સૂ-૧ “સાપરાનુરક્તીશ્વરે” સૂ-૨

“પ્રીતિ નિરૂપણાર્થ શાંડિલ્યસૂત્રકારે ભક્તિ મીમાંસા ગ્રન્થે”

વિષ્ણુપુરાણે પ્રહલાદ વાક્યાનુવાદ

યા પ્રીતિરવિવેકાનાં વિષયેષ્વનપાયિની ॥

ત્વામનુસ્મરતઃ મા મે હૃદયાન્માપસપર્તુ ॥

“દોષ ડયાચ”:-ન મે મુમ્યા પર્વતાનાં નૈવ ભારો ઘનરૂપતેઃ ॥-

વિષ્ણુભક્તિવિદ્વીનસ્ય તસ્ય ભારઃ સદા મમ ॥ કટી ૨૩૩ મારે

ધ્વજાનીનું ઉચ્ચ કદિ થાય કે, ગિપ્રિતે બક્તિમાં મન કરમાય કે;
 ઘાનોત્તરની છે બક્તિ શ્રેષ્ઠ કે, ક્ષેત્રું જ્ઞાન તેતો જલુ નેષ્ટ કે. ૨૫૮

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાયાં દ્વાદશાધ્યાયે ભક્તિયોગે વચનમ્.
 ક્ષયદું જ્ઞાનનું માદાત્મ્ય બાબો કે. ક્ષયદું બક્તિને હિંચી દાખો કે.
 જેમાં શ્રેષ્ઠ સરસ્વ શાળુ સાર કે? કહો કૃષ્ણ, મુને નિર્ધાર કે. ૨૫૯
 અત્યુત્તમની ચંકા જાણી કે, મુદ્દત બાખ્યું ત્યાં સારંગપાણી કે;
 પણપિ જ્ઞાનથી પ્રાપ્ત હુ યાઉં કે, પણ બક્તિથી નુ બંધાઉં કે. ૨૬૦
 જ્ઞાનમાં કદાચ અનિશ્ચય થાય કે, અરથ ને શ્રેષ્ઠ ભક્તિ ઉપાય કે,
 નિષ્કામ ભક્તિયે જાણાઉં છું જોવો કે, જાને વધાર્યાં દુનવીં તેવો કે. ૨૬૧
 ભક્તિજ્ઞાનનું તારતમ્ય જાખ્યું કે, ગીતામાંનું આ ગ્રંથજે બાખ્યું કે;
 સર્વ પ્રાણીમાં સમદષ્ટિ જ્ઞાન કે, હોય તે જ પ્રેમ ભક્તિવાન કે. ૨૬૨
 જાને ભક્તિની અપેક્ષા રહે છે કે, ભક્તિમાં સ્વનઃ સિદ્ધ સૌ રહે છે કે;

“બ્રહ્માંડ પુરાણે”

મુક્તિ કે જ્ઞાન કોટિ કદ્યે ન થાય કે, વિષ્ણુભક્તિ વિષ્ણુ અર્થ ન સધાય કે;
 બ્રહ્માંડપુરાણે કયો વિગતાર કે. તે જ અત્રે કયો ઉચ્ચાર કે,

“નારદીય પુરાણે”

શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિથી દણે કે, અન્વ માવને નવ મગે કે. ૨૬૪
 જો ભક્તિથી પૂજન કરને કે, તેના સર્વે મનોગથ મરમે કે;
 ક્ષેત્રાંગી ભક્તિથી પૂજન કે, તેણે પગાય મૌ કદા વિધન કે. ૨૬૫
 ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષને માટે કે, કરે અનુષ્ઠ ધર્મ તે માટે કે;
 મારે વિલુપ્તમે પ્રાપ્તિ થાય કે, એક ભક્તિને જો મધાય કે. ૨૬૬
 નારદ પુરાણે નિશ્ચય કહ્યું કે, તે મિદાન અત્રે ધરિયું કે;

“ધન્યપુરાણે”

દેવો સ્થિતિ પ્રબુને કરે માર કે, તેમાં માગે ભરતખંડ અવતાર કે. ૨૬૭
 કુમંભૂમિ જૂતલ નિર્ધાર કે, ભક્તિ કરવા માગે આ માર કે;

“ વૈશાખ માહાત્મ્યે ”

વૈશાખ માહાત્મ્યે બાખ્યુ જ્ઞેમ રે, તે કાર પ્રાકૃતે બાખ્યું તેમ રે. ૨૬૮
 મુળમાં મનુષ્ય દેહ જ દુર્લભ રે, પ્રાપ્તિ થાય તો સર્વે સુર્લભ રે;
 ભરતખંડે જન્મ અમૂલ્ય રે, નહીં આવે કો એની તુલ્ય રે. ૨૬૯
 પામ્યા પછી રહેવું સાવધ સ્વકર્મ રે, ભક્તિ પ્રાપ્તિયે પરમ ધર્મ રે;
 મૌમાં કંઠણુતા બાખી ન ભક્તિ રે, માટે ભક્તિમાં કરવી આસક્તિ રે. ૨૭૦

“ બૃહન્નારદીય પુરાણે ”

મુક્તિ થવાનો જ્ઞાન ઉપાય રે, ભક્તિ વિણ જ્ઞાન નહીં દક્ષદાય રે;
 હજનગે હયમેધ યજ કરે જાય રે, વેદ વિદિત કર્મે પણ ધાય રે. ૨૭૧
 તદ્દપિ ભક્તિવિણ નિષ્ફલ થાય રે, બૃહન્નારદીય પુરાણે કથાય રે.

“ નારદ ભક્તિસૂત્રે ”

શ્રીહરિની મેવો વિગે જેની પ્રીતિ રે, આગ્રી તેને ભક્તિની રીતિ રે. ૨૭૨
 પારશાર્ય જે વેદવ્યાસ રે, તેમણે કથ્યા એમ કરી પ્રકાશ રે;
 કથાકીર્તન પુરાણ બજન રે, ભક્તિ ગણવા ગર્ગ્યમુનિ વચન રે, ૨૭૩
 આત્મચિનતે થવું એકનાર રે, શાંદિલ્ય ભક્તિ લક્ષણ નિર્ધાર રે;
 પણ નારદમહર્ષિ જે કહેાવે રે, ભક્તિલક્ષણ કથ્યુ એ જે બાવે રે. ૨૭૪
 તે મુણલું દેવે ચિત્ત રે, કરજો ભક્તિ પથશુ પ્રીત રે;
 સૌ કર્મ શ્રીહરિઅર્પિત થાય રે, નામ વગર ક્ષણ ખાલી ન જાય રે. ૨૭૫
 જે હાજુમાં હરિ વિસરાય રે, પશ્રાતાપ હૃદય અતિ થાય રે;
 એ વિધિયે કરી જે કૃતિ રે, ભક્તિ ગણવા નારદ ગુણ મતિ રે. ૨૭૬

“ વૃજાદિવ્યનુરાગઃ ” इतिपाराशर्यः ॥ ૧૬ ॥ નારદ ભક્તિ
 સૂત્રે. (કડી. ૨૭૨ માટે.)

“ કથાદિવ્યવિતિ ગર્ગઃ ” ॥ ૧૭ ॥ કડી. ૨૭૩ માટે.

“ આત્મસ્ત્યાધિરોધેનેતિ ” શાંદિલ્યઃ ॥ ૧૮ ॥ કડી. ૨૭૪ માટે.

નારદસ્તુ ભદ્રપિતાપિલાચારતા તદ્વિસ્મરણે પરમધ્યાકુલેતિ ॥૧૯॥

કડી ૨૭૫-૨૭૬ માટે.

અપ્રાપ્ત છતાં પ્રાપ્ત થાય રે, નિર્વિહારી ધરે તે કાય રે,
 પૂર્ણ સત્તાવંત હરિ બાગે રે, બકનાધીન ચર્ષને પ્રભુ હાગે રે. ૨૪૦
 સ્તવે અભયિવાદિક આય રે, તે બકતને જોડે હાય રે,
 અક્ષી મર્વે હરિને ગાય રે, અણી પોતે વડે મળ્યાય રે. ૨૪૧
 અખિલ જક્તાનુ જે જીવન રે, પથ પીવા કરે હરિ મન રે,
 જે અચ્યુત આત્મારામ રે, રમણુસ્નેહ ધર્યો મળ્યામ રે. ૨૪૨
 જે કહે અનાદિ અભયારી રે, જોષીમંત્ર થયા રાસ વિહારી રે,
 સમાધિયે જણાય ન પાર રે, વણ તેડે આવે જોષી હાર રે. ૨૪૩

“શ્રીમદ્ ભાગવતે”

યોગી ધ્યાને હજારો વર્ષ રે, તદપિ ચૈતન્ય ન્વરૂપે ન દર્શ રે,
 આવે ઉપામન હરિનુ કરે રે, ઝટ મનેચ્છિત અર્થ સરે રે. ૨૪૪

“શ્રીમદ્ ભાગવત રૂપ ૧૧”

બક્તિતણી બાખી છે રીત રે, કરે બધારો પ્રભુ શુ પ્રીત રે,
 એકાદશ રૂપે સત્તાવીશ અખ્યાય રે, ઉદ્ધવપ્રતિ બાખ્યુ ધીયુરુચ રે,

“બૃહન્નારદીય પુરાણે”

યૈરાગ્ય પછી જ્ઞાન પ્રાપ્ત જ થાય રે, જ્ઞાન ઠરેથી બક્તિ પમાય રે,
 ધીહરિને આવેશ હોય જોડ રે, હરિપરાયણ રહે છે તેહ રે. ૨૪૬
 હરિ અર્થે ક્રિયા કરે જાય રે, તે તનના ધણી ધીહરિ કાય રે,
 એવા દામ સામગ્રી કર્મ રે, સર્વ ભગનન્ધ અહો પર્મ રે. ૨૪૭
 તે હરિ હૃદયનમાં ન બેદ લગાર રે, એવા નાગદે કયો નિર્ધાર રે,

“પદ્મપુરાણે”

પ્રભવસિત અગ્નિ કાષ્ટ પ્રજાળે રે, આતુ ને પૂર્વના પાપ જાગે રે. ૨૪૮
 દેવો હરિની કરે છે વિનનિ રે, માગે જન્મ કરવા બક્તિ રે,
 દેવ પ્રેત પિશાચાદિ અચક્ત રે, જ્યા હોય છે ભગવદ્બક્ત રે. ૨૪૯
 જ્ઞાનયોગાદિકે શુ હોય રે, બક્તિયો બાકી નવ રહે કાય રે,
 પદ્મપુરાણનો સનત જાણી રે, બક્તિ ઉપર ચઢા આણી રે. ૨૫૦

“સ્કંદ પુરાણે”

બીજાં સાધન એવાં ન હોય રે, જે ભક્તિની તોલે હોય રે;
સ્કંદપુરાણે વચન અનેક રે, સંક્ષેપે સારનું લખ્યું છે એક રે. ૨૫૧

“મહાભારતે”

માર વેદનો પાટી હોય રે, પણ ભક્તિથી રહિત જે હોય રે;
ભક્તિવિણ ભગવદને અકારો રે, ભક્તિવાળો તે પ્રભુને ખારો રે. ૨૫૨
મહાભારતે મહિમા વરણે રે, ભક્તિથી રહેવું શીઠરિને શરણે રે;
ઉત્તરપ યશ વેદાધ્યયન રે, કર્માદિ કોટિ લિપાય ને દાન રે. ૨૫૩
મુજ પ્રાપ્તિ અન્યે નવ થાય રે, પ્રેમે શીઠરિ વશ થઈ જાય રે;

“બૃહન્નારદીય પુરાણે”

અશ્વમેધ સહસ્ત્ર કરે કોય રે, વેદાનુસાર કર્મ પણ કરતો હોય રે. ૨૫૪
હરિની ભક્તિ વિણ તે અફલ રે, ભક્તયુક્તાનું સર્વે સફલ રે;
બૃહન્નારદીય પુરાણે આખ્યાન રે, ન આવે કોઈ ભક્તિ સમાન રે. ૨૫૫
બૃહન્નારદીય પુરાણે હરિભક્તિ શુદ્ધોદય ત્રયે અ. ૧૯.
નવધાભક્તિનું ફલ પ્રેમ ભક્તિ રે, તેણે હરિશ્ચ તદાત્મ આસક્તિ રે,
અજ્ઞાને કરે જે ભક્તિ રે, માહાત્મ્ય વિણ ન વૃદ્ધિ આસક્તિ રે. ૨૫૬
નિર્દોષ પૂર્ણ જ્ઞાનવાન રે, એવા જ્ઞાની લહે અનુમાન રે;
૪૮ અજ્ઞાની દોષિત બાણે રે, ઉભયે યુક્ત હરિરસ માણે રે. ૨૫૭

અન્યસ્માત્સૌલભ્યં ભક્તૌ ॥ ૬૮ ॥ પ્રમાણાન્તરસ્યાનપેક્ષ્યત્વાત્સ્વયં
પ્રમાણાચ્ચ ॥ ૬૯ ॥ નારદભક્તિ સ્ત્ર.

તપસ્વિમ્વોડધિકો યોગી જ્ઞાનીમ્વોડપિ મતોડધિકઃ ॥

કાર્મિમ્વશ્ચાધિકો યોગી તસ્માદ્યોગી ભવાર્જુન ॥ ૬૬ ॥

યોગિનામપિ સર્વેષાં મદ્ભક્તેનાન્તરાત્મના ॥

ધદ્વાયાન્મજ્જતે યો માં સ મે યુક્તમો મતઃ ॥ ૬૭ ॥

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા. અ. ૭. શ્લોક ૪૬-૪૭.

(૬૬-૨૪૬ થી ૨૫૫ સુધીના ભાગ માટે) સારાંચ રીતે.

ભગવત વિસ્મરણ પળ ખવચાય રે, પ્રેમ ભક્તિમાં ગોપી ધ્યાનય રે;
વિરહે પર્મ વ્યાકુળ થઈ જાય રે,

અંતર ઉઘટ સ્વામીનું હિત ચહાય રે. ૨૭૭
ગોપિકા ગીતમાં બાળ્યું જેમ રે, નિશ્ચે ગોપીને નંદ મુત એમ રે;
અખિલ દેહીના અંતરાત્મા રે,

એમ સમજતાં એ પ્રજા પરમાત્મા રે. ૨૭૮
જુઓ ભાગવત દશમસ્કંધ રે, ગોપિકાગીત સ્તુતિ પદ્યંધ રે;
જેથી માહાત્મ્યજ્ઞાન સંપૂર્ણ જાણી રે,

સાક્ષાત્ વેદવ્યાસ મને આપી રે. ૨૭૯
માહાત્મ્યજ્ઞાન વિસ્મૃતિ અપવાદ રે, ન ધરવો આ મુખી સંવાદ રે,
જનભાષાદોષ નવ ધરવો રે,

શ્રીશંખી સૃષ્ટિનો ભાવ ઉર ધરવો રે. ૨૮૦
ગોપી ઉદ્ભવ મુજો સંવાદ રે, જનરંગીત મુજો આહવાદ રે;
પ્રજા કૃષ્ણગતાને શ્રીહરિનું હિત રે, કૃષ્ણચિંતવે અખંડિતચિત્ત રે. ૨૮૧

“ પદ્મ પુરાણે ઉત્તર ખડે ભાગવત માહાત્મ્યે ”

ભક્તિ મુતજ્ઞાન વેરાન્ય કહાવે રે, ત્યાં જનુની ત્યાં વત્સો આવે રે;
એમ ભાગવતમાહાત્મ્ય મોઝાર રે, હરી ભક્તિ સૌમાં સરદાર રે. ૨૮૨
હરિ મંત્રથી સરે સૌ અર્થ રે, બીજા મંત્ર જાય તે વ્યર્થ રે;
હરિ નિગંજનની વિનતિ સ્વીકારી રે, મૃત્યુથી પણ લે છે જીભારી રે. ૨૮૩
મૃત જીવને પણ જીવડે રે, ભૂત્ય અહિતમાં પણ આવે આડે રે;
“ બૃહન્નારદીય પુરાણે, હરિભક્તિ મુદ્ધોદયમથે ત્રયોદશાધ્યાયે ”
ભક્તિ કોણુ? સ્વરૂપ તેનું કેવું રે સદાજી ભક્તિનું સમજવું એવું રે. ૨૮૪

યથાવ્રજગોપિકાનામ ॥ ૨૧ ॥ કડી ૨૭૭ મારે,
તત્રાપિ ન માહાત્મ્યજ્ઞાનવિસ્મૃત્યાપચારઃ ॥ ૨૨ ॥
તદ્દિહીનં મારાણામિષ ॥ ૨૩ ॥ કડી ૨૮૦ મારે.

શીડરિમાં જેની પૂજા પ્રીતિ રે, તેનું નામ તે સમજનું “ભક્તિ” રે;
 વેદને સૂત્રોમાં નિષ્ઠે પ્રાપ્ત રે, ભક્તિમાર્ગ મુગમતાનો સીધો રે, ૨૮૫
 શાંઠિલ્ય મુનિનું સૂત્રોમાં નિર્માણ રે, તે જ તત્ત્વ દર્શાવ્યું જાણુ રે;
 અખંડિત ભાગવતમાં મન લાગ્યું રે, અન્યે અરુચિ ઉપજી ને
 ત્યાગ્યું રે. ૨૮૬

ગંગા પ્રવાહ ધારા સતત વહે છે રે, સદા એક રસ ભક્તિ કહે છે રે,
 એ ભક્તિ આચાર્ય એ બતાવે રે, માટે ભક્તિ મનને બાવે રે. ૨૮૭
 અમૃત સ્વરૂપિણી ભક્તિ જાણી રે, નારદ ભક્તિસૂત્રે પ્રમાણી રે,
 પ્રથમ નવધા ભક્તિ જણાવી રે, સર્વોપરી પ્રેમભક્તિ બતાવી રે. ૨૮૮
 પ્રભુ સંબંધમાં પ્રેમરૂપિણી રે, માટે નવધામાં એ અમણી રે;
 ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણે જણાવ્યાં રે, પૃથક્ પૃથક્ પણે જે જે ગણાવ્યાં રે. ૨૮૯
 મુખ્ય તાત્પર્યનાં જે સાર રે, જોઈ પાઠી ગણાવ્યાં ચાર રે;
 આઘ ભગવાનનું સેવન રે,^૧ બીજું^૨ ધ્યાન^૩ ને ભજન^૪ રે. ૨૯૦
 એક જ પ્રભુમાં મન-ચિત્ત^૫ જોડે રે, ભગવત વર્ણન કરતું કોડે રે;
 ગીતા સમગ્ર અષ્ટાદશાધ્યાય રે, શરણુભક્તિ^૬ કરવા આગાધ રે. ૨૯૧
 જે રીતે હરિ પ્રસન્ન જ થાય રે, તે ફલરૂપ ભક્તિ કહેવાય રે;

“લિંગ પુરાણે”

મન કર્મ વચને જે કરે સેવા રે, તેનું નામ ભક્તિવૃક્ષ મેવા રે. ૨૯૨
 લિંગ પુરાણે એમ ભક્તિ વખાણી રે, તેથી ભક્તિ શ્રેષ્ઠ જ જાણી રે;

“આદિપુરાણે”

ભક્તિ નામ છે ભાવ જ તણુ રે, શ્રેષ્ઠ સ્નેહ ભક્તિ જ ગણું રે. ૨૯૩
 સર્વમાં ભાવના એ મુખ્ય જાણુ રે, આદિપુરાણનું વચન પ્રમાણુ રે;
 વધા નારદ દેવના ઋષિ રે, ભાવનાં લક્ષણ દાખ્યાં યદ્ય ખુશી રે. ૨૯૪

“અમૃતસ્વરૂપા ચ” (૩) સા ત્યસ્મિન્પરમમેશ્વર્યા”

(૨) નારદ ભક્તિસૂત્રે. કહી ૨૮૮-૨૮૯ માટે.

જે જીવ જન્મારંભથી પ્રાણાંત રે, ગંગા આન પાન કતાંનું વૃત્તાંત રે;
ગંગામૃદાલેખી સડસ વાર રે, આન કર્તો હોય નિર્ધાર રે. ૨૬૫
પરંતુ શ્રદ્ધા દેસ્નેહ બાવ બો નથી તેને રે, પર્મ મોક્ષ પ્રાપ્તિય નહીં એને રે.

“યાગ્યવલ્ક્ય રમૃતિ વચનમ્”

યાગ્યવલ્ક્ય ઋષિએ રમૃતિ મધ્ય રે, બાધી તીર્થદ્વલિદિપની હથ રે; ૨૬૬
સ્નેહ વિના એ કપમ કરી તરીએ રે, તેવું જ અશ્રદ્ધાથી તીર્થદાન
કરીએ રે;

વળી વધા વિધિ નહીં જોઈ રે, એ દસ સૌ અમુરમહે તેહ રે. ૨૬૭

“વાયુપુરાણે”

વાયુ પુરાણે કથા કંઠી જોવી રે, માર એથી પ્રાકૃત કથું તેવી રે;
જોને શ્રદ્ધા નહિ લગાર રે, તેની તે કૃતિ રર્ગ અસાર રે. ૨૬૮

“શ્રીમદ્ભાગવતે”

એ સિદ્ધાંતનું ભાગવનમાટે રે, પરીક્ષિત પ્રતિ શુક્રવચ ત્યાહે રે,
શ્રીહરિથી વિમુખ્યંત-ન્યારે રે, આશ્રય વિધુ તેનું નહીં શિવ રે. ૨૬૯
એવા પાપીષ્ઠ હોય જે જન રે, પાપ મુક્યા કરે અન્ય માધન રે;
તીર્થમાં આન અર્થે જાય રે, તદ્દપિ ત્યા પાપ તે કાંઈ ન મુકાય રે. ૩૦૦
તીર્થ આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ જે યુક્ત રે, અંતર્ધ્યાન અદ્વૈત ધ્યાય યુક્ત રે,
મદિરા કેસ કુંજ ન્યાં બરાયો રે, તે ગંગાજલે કહિ નહાયો રે. ૩૦૧
તદ્દપિ દુહતા તેની ન લોય રે, મદિરા સ્પર્શે અમૃતિ સોય રે,
હિંમત કપુર દિંગસ ગે બળતાં રે, હિંમત્વવાનજઈ નીચ ચાપ દગળાં રે.
મુગધ કપુરની તાન જ બાધ રે, દિંગની મંધ નખગીખ વગી જાય રે;
એમ ભાવબક્ષિતની ન્યાં ત્યાં જરૂર રે, મહે બક્ષિતએ જ બરલું મેર રે. ૩૦૨
મદા જેનું શ્રદ્ધારિયું કમન રે, અષ્ટ પ્રકર રહે એ રંગે મન રે,
પ્રત્યક્ષબલને સતગુણ રે, ધર્મોસધાપામી, ન જાકી અન્ય નુષ ૩.

સર્વ ધર્મ કરતો વેદ હિમિત રે, પણ હરિથી વિમુખ તો સૌ વિગિન રે;
અભાગ્યે નારદ પ્રનિભાખ્યુ રે, પદા પુરાણે પ્રમાણ આ દાખ્યુ રે. ૩૦૫

“તાંત્રિકોચયે”

તંત્રશાસ્ત્રે કયો ભક્તિનો અર્થ રે, જાણો અમૂલ્ય અતિ એ અર્થ રે;
“ભ” અક્ષર ભવમોચન રે, “ક” અક્ષર કલ્યાણ વચન રે. ૩૦૬
“તિ” અક્ષર જ્ઞાનને આપે રે, અજ્ઞાન તિમિર મો કાપે રે;
ત્રણે અક્ષરેનો એ સમુદાય રે, પૂર્ણભાવ તે ભક્તિ કહેવાય રે. ૩૦૭

“સનતકુમાર સંહિતાયામ્”

સનતકુમાર સંહિતામાં અર્થ જણાવ્યો રે, બે પ્રકારે તેમાં મળ્યાવ્યો રે;
સર્વ દુઃખને દૂર જે કરે રે, સ્વામી સેવક બાવ હર ધરે રે. ૩૦૮
મુખ્ય ત્રણ શુભ ભક્તિમાં ગાય રે, વચા સ્વચ્છ નારદ ઋષિરાય રે;
સિદ્ધ અમર ને તૃપ્તિ યાય રે, ભક્તિ પ્રાપ્ત ધન્ય તે કાય રે. ૩૦૯

“વિષ્ણુ પુરાણે”

શાસ્ત્રાનુસારે કર્મ કરે રે, છોકવા ચોગ્ય નાં તેથી કરે રે,
વિહિત નહિ તે કર્મને ત્યાગે રે, કર્મ કર્યાનું કલ નવ માગે રે. ૩૧૦
ભગવદર્થે આર્પણ કરે રે, હરિ આજ્ઞાને અનુમરે રે;
રૂપ ભક્તિનું કલું એક રે, મુણ ! ભક્તિયે હિપજો સ્નેહ રે. ૩૧૧
વિષ્ણુપુરાણે વચન અપાર રે, નત્વ ખેંચી કયો આ સાર રે;

“શાંડિલ્યસૂત્રે”

શાંડિલ્યસૂત્રે બાખ્યુ જેમ રે, સંક્ષેપે કહું છું તેમ રે. ૩૧૨
યામ ભક્તિ ઝગાસા માત્ર રે, ચારે અર્થનું યાચે પાત્ર રે;
પરમપ્રીતિ પ્રણવિશે યાય રે, તેનું નામ તે ભક્તિ કહેવાય રે. ૩૧૨

યં લઘ્વા પુમાન્નિજ્ઞો મયત્યમૃતો મયતિ તૃપ્તો મયતિ ॥૪॥

કડી. (૩૦૬ માટે) નારદ ભક્તિસૂત્ર.

રોહ પર્થત ભક્તિની મીમા રે, એવો ભક્તિનો ભાખ્યો મહિમા રે;
એ વણુ અન્ય સ્થે નહોં જોને રે, નિરોધ પૂર્ણ થયો કહે તેને રે. ૩૧૩
દાણુપણુ વિયોગ નવ સહેનાય રે, વિરહાત્મક એમાં સગાય રે;

“ નારદપંચરાત્રે ”

અનન્યરોહ પ્રભુ વિશે હોય રે, અન્ય કરવું ન રહ્યું તેને કાપ રે. ૩૧૪
નારદપંચરાત્રમાં પ્રમાણુ કે, સૌ સાધનમાં ભક્તિ ભાણુ રે;
રૂપ સમજવા કાંઈ લક્ષણુ દાખું રે, પ્રેમી ભક્ત અવસ્થા ભાખું રે. ૩૧૫
આઘ સ્તાંભ^૧ દયા જે કહેવાય રે, જેની સ્થિતિયે મ્તમ્મ થઈ જાય કે;
તમપ મૂર્છા^૨ ગતિ દયા બીજી રે, જાય ભગવંસમાં ભીજી રે. ૩૧૬
કહેતાં મુણુતાં જોતાં મૂર્છા કો રે, દેહ વિકળ થઈ જાય પળે પળે રે;
દેહ દયાનું બાન ન જ્યારે રે, પ્રાણ છતાં મૃત્યુ પ્રાપ્ત ત્યારે રે. ૩૧૭
શરીરનાં રૂ વેરવાં ઊભાં થઈ જાય રે, રોમાંચ^૩ અવસ્થા
તૃતીય કહેવાય રે;
અગણિતાનંદ સુખમાં જ્યારે મહાસે રે, પ્રસ્વેદના રેમા ચાલે કે. ૩૧૮
એ સ્વેદ^૪ અવસ્થા ચોથી દાખી રે, વિવર્ણ^૫ પંચમ કહ્યું કાંઈ
ભાખી રે;
મુખાદિ આકૃતિ રંગ પદ્મટી જાય રે, ગસાતમકે રસરૂપ તે થાય રે. ૩૧૯
છટી અવસ્થા દેહકે^૬ કહેવાય રે, વિપ્રયોગે મુગ્ધે ચરચર કાપ રે,
પ્રેમ વિરહાશ્રુ નયને ઝરે રે,^૭ આ સમય ચિદ્વેને મી અર્થ જ
ઝરે રે. ૩૨૦

સંકુચિત મદ્ગદ્ધ થઈ જાય રે, અડિતવાખી જોણી જહાં જાય રે,
એનું નામ છે સ્વરભંગ^૮ રે^૯ પ્રેમભક્તિનું એ અદ્ભુત અંગ રે. ૩૨૧
જહાંચરાત્ત ગતિ થઈ જાય રે, ઉન્મશ્ન^{૧૦} અવસ્થા એ કહેવાય રે,
વિરહપણાનું મગ્ન્યાયા વચન રે, શોષ્યુ સાદર કહ્યું નિજ જન રે. ૩૨૨

હું શ્રીકૃષ્ણ, ગતિ મુજ જુઓ રે, ભાગવત વચનથી સદેહ ખુઓ રે;
 મુખ્ય નવ બાગતો જણાવી રે, લક્ષણરૂપ સમજવા બણાવી રે. ૩૨૩
 સૌ પ્રાણીમાં સમદષ્ટિવાન રે, નિર્મલ મને થલરૂપનું માન રે;
 તે પુરુષ પરમભક્તિને પામે રે, ગીતામાં બાખ્યું શ્રીસુંદર શ્યામે રે. ૩૨૪
 નિશ્ચિંત નિરપેક્ષિત તે જન રે, લક્ષણ બાખ્યાં શ્રીનંદનંદન રે;
 દેહાભિમાન હોયે ન લગાર રે, આત્મારામે મમ નિર્ધાર રે. ૩૨૫
 તેવા મુનિજનો પણ નિષ્કામ રે, હરિની ભક્તિ કરે, આઠે પામ રે;

“ તંત્ર શાસ્ત્રે ”

ભક્તિવંતે પાંચે વાતો તજવી રે, નિરભિમાન મહી દીનતા સજવી રે. ૩૨૬
 જાતિ^૧ રૂપ^૨ ગુણ^૩ બલ^૪ અભિમાન^૫ દ્રવ્યાદિક મોટાધનું તાન રે;
 સર્વે છોડી થવું નિર્માની રે, કારણ કરે એ ભક્તિમાં હાની રે. ૩૨૭
 હહું તંત્રશાસ્ત્ર અનુસારે રે, અભિમાનથી ડરવું બારે રે,

“ નારદ ભક્તિસૂત્રે. ”

તમ રજથી સાત્ત્વિક એપરકર રે,

ત્રિગુણ ભક્તિમાં એઠ ઉત્તરોત્તર રે. ૩૨૮

કૃષ્ણોઽર્હં પश्यત ગતિં લલિતામિતિ કહી ૩૨૩ માટે—

શ્રીમદ્ભાગવતે પ્રજભક્તવચનમ્,

બ્રહ્મભૂતઃ પ્રસન્નાત્મા ન શોચતિ ન કાંક્ષતિ ॥

સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ મદ્ભક્તિં લભતે પરમ્ ॥ ગીતાશ્ચ ॥

કહી ૩૨૪ માટે.

આત્મારામાશ્ચ મુનયો નિર્ગન્ધા અપ્યુરુષક્રમે ॥

કુર્વંત્યદેતુર્કીં ભક્તિમિત્યંમૂતગુણો હરિઃ ॥ ભાગવતે

કહી ૩૨૫-૩૨૬ માટે.

ગૌણી ત્રિધા ગુણભેદાદાર્તાદિ ભેદાદા ॥ ૬૬ ॥

ઉત્તરસ્માદુત્તરસ્માત્પૂર્વપૂર્વા શ્રેયાય ભવતિ ॥ ૬૭ ॥

અર્થાર્થથી અઘાસુ ભક્તિ સારી રે,

એથી જિંચ આત્મ કૃત ભક્તિ ભારી રે,

“ભારદ્વાજ સંહિતાયામ્.”

માટે ભક્તિ એક હરિની જ કરવી રે,

સમભય તેને જે હોય અનુગ્રવી રે. ૩૨૬.

અહાની ભક્તિ ત્રણ જન્મ કરે રે, ત્યારે પ્રભુપદે મતિ તેની ફરે રે;

સાત જન્મ લગી રદ ભક્તિએ ધાય રે, વૈષ્ણવતા ત્યારે પ્રાપ્ત

જ થાય રે. ૩૩૦

ભારદ્વાજ સંહિતામાં વરણ્યું રે, પરિચિષ્ટ પ્રકરણ સુશ્રુતાં નામ્યું રે;

અલ્પલોક પર્વત કદિ નય રે, અવલ તે નહીં, ને જન્મભરણ

થાય રે. ૩૩૧

ફરી પડવાનો ભય નહિ ન્યાહિ રે, હિતમ અભયપદ પુરોગતમ ત્યાંહિ રે;

“હારિત રમૃતિ”

જે ઠે મૃદ પ્રાણી જન રે, તે અન્યનું કરશે યગન રે. ૩૩૨

પ્રત્યક્ષ ગાયનું સેવન મૂઝી રે, ખર વદિ છે તે જન ચૂઝી રે;

તદ્વત્ હરિભક્તિ ત્યાગી રે, અન્ય નાણુવા તેવા અભાગી રે. ૩૩૩

હારિત રમૃતિમાં ગુરુ જે બાપ્યું રે, મેં તે વરણી અહીં ઢાપ્યું રે;

“પદ્મપુરાણે હિતર ખડે

પદ્મ હિતરખડે વાણી રે, કશું સતિ પ્રત્યે શૂલપાણિ રે. ૩૩૪

જે ઠે તટીય ભગવતીય જન રે, તેણે કરવું ન અન્ય ઉપાસન રે;

“પદ્મસાહ સંહિતાયામ્”

કુવટા સ્ત્રી પતિવિષ્ણુ અન્ય ઇચ્છે રે, તેના બગવત્ તેને પ્રીત રે. ૩૩૫

આગ્રહમુષનાહીકા પુનરાવર્તિનોર્જુન ૬

મામુપેત્ય તુ કોન્તેય પુનર્જન્મ ન વિચિન્તે ॥૧૩॥

કડી ૩૩૧મી માટે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અ. ૮. શ્લોક ૧૩

પ્રજ્ઞાદ સંહિતામાં આ લાણી રે, અનન્ય ભક્તિનું પુખ્ત લો માણી રે;

“ધ્રુવપંચરાત્રે”

સર્વેશ્વર પિતાસમ કહાવે રે, અન્યાગ્રિત વર અરુચિ આવે રે. ૩૩૬
 દયા દૃષ્ટિ તેને નાં કરે રે, ધ્રુવપંચરાત્રે એમ ઉચ્ચરે રે;
 અનન્ય ભક્તિ પ્રભાવ અપાર રે, ગીતા નવમાધ્યાયે નિર્ધાર રે. ૩૩૭
 સ્વધર્મ રહિત કદા કોય રે, દુરાચારી પણ જો હોય રે;
 પણ અનન્ય ભક્તિયે જ લુપ્ધ જ હોય રે, માનુસાધુ નિશ્ચે સોય રે. ૩૩૮
 નહિ છોડેલો દુરાચાર રે, નહિ શાંત સાવધાની લગાર રે;
 મન શાંત થયુ નથી જેનું રે, બ્રહ્મજ્ઞાન તે હોય જ શેનું રે. ૩૩૯
 ભગવતપ્રાપ્તિ એવાને પણ ચાય રે, સઘધર્મોત્તમા બળન મહિમાય રે;
 પૃથ્વી સમ કાગલ કરીને રે, સમુદ્ર તુલ્ય દ્વાત ભરીને રે. ૩૪૦
 સામગ્રી ગિરિ પર્વતની સાર્થ રે, ઉદાહરણ મહિમને ગાર્થ રે;
 કલમ વૃક્ષો સમસ્ત રકંધ જૂગ રે, લખે સ્વતઃ બ્રહ્માત્મજ રે. ૩૪૧
 બ્રહ્મતત્ત્વા કહાવે શારદા રે, હરિગુણ કથન કરે સદા રે;
 અઘાપિ શ્રીશંકર વિધિ રાખ રે, શેષ ને નારદ ગુણ ગાય રે. ૩૪૨
 ચાર વેદ ને સર્વ પુરાણ રે, શ્રુતિ સ્મૃતિ સૌ આપે પ્રમાણ રે;
 અનાદિ કાલથી વળે વચેષ્ટ રે, સાર સર્વનો ભક્તિ એ એષ્ટ રે. ૩૪૩
 ચો વૈષ્ણવ સાંપ્રદાયી આચાર્ય રે, કરે ભક્તિ પ્રતિપાદન કાર્ય રે;
 વેદ નેતિ નેતિ કહી ગાય રે, એ ભગવદ્ ભક્તિનો મહિમાય રે. ૩૪૪
 શંકરાચાર્યની સ્માર્ત જ દીક્ષા રે, કથી ભક્તિની સ્ફુટ-શિક્ષા રે;
 ચર્પટ પંજરી નામક સ્તોત્ર રે, વૃદ્ધ બ્રાહ્મણને કયું શ્રોત્ર રે. ૩૪૫

અપિચેત્સુદુરાચારો મજતે મામનન્યમાક્ ॥

સાધુરેવ સ મન્તવ્યઃ સમ્યક્ વ્યવસિતો દિ સઃ ॥૩૦॥

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા અ. ૯. શ્લોક ૩૦. કહી ૩૩૮મી માટે

નાધિરતો દુર્ચરિતાત્તાશાન્તો નાસ્મોદિતઃ ॥

નાશાંતમનસો યાપિ પ્રજ્ઞાનેનૈવમામુયાત્ ॥ કહી ૩૩૯ માટે.

સુશ્રુતા જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઉદે ભક્તિ રે, છે એ મહાત્મા પુરુષની શક્તિ રે,
 માટે ભક્તિ જીતાસા ધરવી રે, કથન શ્રવણ ક્ષણ ભક્તિ કરવી રે, ૩૪૬
 સ્ત્રી 'રક્ષ' બૂની 'ભક્ષ' વદાયુ રે, વચનાર્થ ક્ષણ વિશ્ર જ પાયુ રે,
 'દેહી' બદલે 'દહી' બૂને વચન રે, ચબ્દ પ્રમાણ ચયુ દહન રે ૩૪૭
 વિશ્ર એવા અન્ય મળન રે, ઇન્દ્રાસન નહીં નિન્દાસન રે
 તે પ્રમાણે શક્તિયે ક્યું રે, અતરંગપણું કહો કયા ધ્યુ રે ૩૪૮
 સર્વેશ્વર સમ અન્યતેધારે રે, નારકીય સદા પક્ષે ઉચ્ચારે રે,
 છે શ્રીહરિ દીનદયાલુ રે, અનન્ય ભક્તવત્સલ પ્રતિપાલ રે ૩૪૯
 શ્વહાપુરાણે વેદવ્યાસે જણાવ્યું રે, ઉત્તરોત્તર ક્રમે ગણા યું રે,
 શક્તિ ગણપતિ આદિ અન્ય દેવ રે, તેની મન કર્મ વચને અનન્ય
 કરે સેવ રે. ૩૫૦

ત્યારેતેદેવોક્ષણઆપેભ્યારે રે, અગ્નિભક્તિનો અધિકારીથાપત્યારે રે,
 સૂર્ય પ્રમન્ન થાપ જે વારે રે, શિવની ભક્તિ આપે તે ત્યારે રે ૩૫૧
 ભ્યારે શિવજી પ્રસન્નતા દાખે રે, પ્રજુભક્તિનો વર તવ બાખે રે,

“નૃસિંહ પુરાણે”

એમ દેવાની કહી સમાપ્તિ રે, દેવાને કથમ થઈ સ્થાનની પ્રાપ્તિ રે ૩૫૨
 તેની કઈક કથાને પ્રસન્ન રે, મૂળ સુશ્રુતા ભાગવતમા ઉમંગ રે,
 પૂર્વકાગે શ્વહાદિક દેવ રે, ક્યું હરિનું આરાધને સેવ રે ૩૫૩
 તે વિનિતિ ધરી પ્રજુ કાન રે, શ્વહા પર્થતના આપ્યા સ્થાન રે
 મનકલ્પિત વાણી ન બાખી રે, નૃસિંહ પુરાણ પૂરે સાખી રે. ૩૫૪

“માર્ગો રક્ષતુ મેરવી” એને બદલે ‘માર્ગો મક્ષતુ મેરવી’ એમ
 અગળણે બોલાયુ

“રૂપં દેદિ જયં દેદિ યશો દેદિ દ્વિપો જદિ” ને બદલે

“રૂપં દદિ યશો દદિ દ્વિપો દેદિ જય જદિ”—એ બોલાયુ

એટલે એવું વિખરીતજ યયુ કહી ૩૪૭-૩૪૮ માટે.

દેવો પશુ છે પ્રભુને આધીન રે, સદા ભાવ સેવક સ્વામિન રે;
 અજ શિવ શેષાદિક પશુ દીન રે, પરાતપર પુરષોત્તમ છે ભિન્ન રે. ૩૫૫
 સર્વે તે નિર્વિકલ્પના દાસ રે, માટે અન્યે ન ધરવી આશ રે;
 જે રવતંત્ર સ્વયં આઘના આઘ રે, વેદનેતિનેતિ કહી કરે પ્રતિપાદ રે. ૩૫૬
 તે આદિ પુરુષને શરણુ છું એમ રે, ભાવના કરવા શ્રીકૃષ્ણ વચન તેમ રે;
 તેનું અનન્ય ભાવે યજન રે, પૂર્ણ હિમંગે મન કર્મ વચન રે. ૩૫૭
 અન્ય દેવનું જે કરે પૂજન રે, કહ્યું અવિધિનું તે એવન રે;
 દેવ પૂજનના પશુ હ્રદયતા એહ રે, વળી દેવ અંતર્યામી પશુ તેહ રે. ૩૫૮
 ભગવદ્ગીતામાં પારથ પ્રત્યે ભાખ્યું રે, કહ્યું શ્રીકૃષ્ણે તે અહીં દાખ્યું રે;
 અનન્ય જનની વિનતિની પશુ વાટ રે, નથી જોતા નિજ બદને
 માટે રે. ૩૫૯

યોગ ને દેશ બેઝિતુ વહન રે, નિત્ય આપ કરીનું પશુ વચન રે;
 માટે અનન્ય ભક્તિ કરવી રે, અતુલિત મહિમા લહે અનુભવી રે. ૩૬૦
 જે કહાવે બિચારીણી ભક્તિ રે, દુક લક્ષણુ અન્યે આસક્તિ રે;
 તે ગૌણતા ગણી બાધકરૂપ રે, શ્રીમુખે ગીતામાં કહ્યું મળભૂપ રે. ૩૬૧
 દરજ ધર્મ શ્રીહરિની સેવા રે, જેમાં સદા ભક્તિરસ મેવા રે;
 અર્થ હેતુ એ રવરૂપની પ્રાપ્તિ રે, એકરસ સદા એથુ આસક્તિ રે. ૩૬૨

તમેય વાચં પુરુષં પ્રપચે યત. પ્રવૃત્તિઃ પ્રસૃતા પુરાણી ॥
 ભગવદ્ગીતા અ. ૧૫ શ્લોક ૪. કડી ૩૫૭ માટે

ચેપ્યન્યદેયતામક્ષા યજન્તે ધ્વદ્યાન્યતાઃ ॥
 તેઽપિ મામેય કૌન્તેય યજન્ત્યવિધિપૂર્યકમ્ ॥
 શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા કડી ૩૫૮ માટે

અનન્યાશ્ચિતયંતો માં ચે જના પર્યુપાસતે ॥
 તેષાં નિત્યાનિયુક્તાનાં યોગેક્ષમં ઘદામ્યદમ્ ॥
 શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા કડી ૩૬૦ માટે.

સૌ કામના દેવ તો ત્યારે રે, ભગવદ્ ઉપયોગી દિવ્ય નર્તુ બ્યારે રે
 મોક્ષની મીમા તો તે વારે રે, આત્મ દીન વિનયે સ્વીકારે ત્યારે રે. ૩૬૩
 અંગ સહિત લક્ષણે પ્રેમ દાન રે, બદ્ધ વિચારી કરે કૃપા નિધાન રે;
 રસાત્મક સાકાર એ રૂપ રે, દિવ્ય નિર્વિકાર નિર્વિકલ્પ અનૂપ રે. ૩૬૪
 તેની હૃદ ભક્તિ વિચારી રે, તે દયાના પ્રભુ શ્રીગિરિધારી રે;
 શ્રીહરિની ભક્તિ સર્વથી શ્રેષ્ઠ રે, એ વિષ્ણુ સર્વે સમજું નેષ્ટ રે. ૩૬૫
 ત્યાં ભક્તિ ત્યાં ભગવાન રે, દયાને શીનાયજી દો દાન રે;
 ચંડી પુરીનો વિષ્ણુ દયારામ રે, તેણે અંધ રચ્યો ગુણગ્રામ રે. ૩૬૬
 ગાતાં મુણ્ડતાં મળે ભક્તિ રે, દયાને શ્રીજીપગ આસક્તિ રે;
 અથ પૂરણ કયો પ્રેમે કરી રે, વ્યસન આસક્તિ દો ગિરિધારી રે. ૩૬૭

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“ सद्गुरुसंताभ्यान ”

रागः—धवल धनाश्री.

श्री यशोदोत्संगलासित मण्यूपशु गीनंदराय कुमारशु;
परमानंद परब्रह्म परात्पर, अक्षगतीत निरधारशु.
तेने स्मरशु ध्यान धरीने, वंदु वारंवारशु;
वेद वेदान तज्जो निश्चय छे, भजवा दद मन प्यारशु.
श्रीशुभु मदाप्रशु श्रीवल्लभ सह श्रीविक्रमनाथशु;
सद्गुरु भूलाचार्यने नामे, स्मरे जग्याय स्मनाथशु.
श्रीवल्लभकुसुदीपक जूपशु, समग्र श्रीवल्लभ वंशशु;
श्रीशुना जशरसना लोणी, निशदिन कडु प्रसंसशु.
साते स्वस्व ने साते व्यासक, वणी तेनो परिवारशु;
पूज्यभोना धर्मीरूप छे, श्रीविक्रमेशकुमारशु.
नेने प्रशुमे समरे चिंतने, आनंद छे उभरायशु;
महामांगल्यरूप आनंदमय, श्रीशु प्रकट दरसायशु.
स्यामसुंदर नटवर नागर, अति कमनीय रसायशु;
सत्य अयल पुरशु सुभश्रेयदाता, पर्म दयावशु.
रसरूप रसात्मक छेवछगीसो, सद्गुरु भरपूरशु;
अनंत गुण धर्मो श्रेयस्कर, भासे प्रकट नदी दूरशु;
दरमे परसे लावण्याभूत, श्रीशुभ वयन विज्ञामशु;
सर्वरसे गुत रसिक रसाब्धि, स्वजनपूरितअभिलाषशु.

१

२

३

४

५

६

७

८

९

- અનેક કારણમય અબીર વાણી, સર્વોપરતર ઐશ્વર્ય,
રમરત્ન કોષ નિધિ શ્રીમુખ બાળે, ભક્તેષિત યથેશ્વર્ય ૧૦
- અત સિદ્ધ પ્રમાણરૂપના, વર વાક્યામૃત સાગર્ય,
નિગૂઢ વેદ રહસ્યજ્ઞાણે, મુણતા અતિ ઉપજે યાગર્ય ૧૧
- જે સમ આનંદ અન્ય નહી કયો, અધિક તો ક્યાથી હોયર્ય,
પર્મ સારતમ સૌ સિદ્ધાંતો, સ્થાપને બાળી ન કોયર્ય ૧૨
- રસાન્ય રસસિદ્ધ સદૌદિત, સર્વ રસનુ અધિગનર્ય,
સ્વાતર ગી બક્ષા ગ્રસ મુખે, અવશ્યદ્વાર કરે પાનર્ય ૧૩
- મહાશુભમાગર રૂપઉજગર, સનુષ્ટ બિનરે વાનર્ય,
અખિન પર્ન સૌંદર્ય સીમાનુ, નખશીખ મુંદર રથાનર્ય ૧૪
- બાનુક ભક્તના ભોગને અર્થે, દે છે અદેય દાનર્ય,
જનસિક્ષાર્થ અનેક કારણમય, વિવિધ કરાવે પાનર્ય ૧૫
- નાગર નદકિંગોર સનુષ્ટો, રસનિધિ અતિ સકુમાર્ય,
શ્રીમુખામૃત જિનાસ રમનું, કરે દાન અપારર્ય ૧૬
- અખિન સર્વોપર આનંદઉદ્ધિ, અપાગ રમનુ ધામર્ય,
નિજેશ્વર્યે કૃપા કટાક્ષે, કરે દાન આરે યામર્ય ૧૭
- સકલસાગ સિદ્ધાંત તત્ત્વમય, કેવળ મારનો સાગર્ય,
અધુર્ય હામ હોયે સુણવાથી, વધે મનમોહ અપારર્ય ૧૮
- કુબેધિ વેદ મુખેધ કરાવે, સિદ્ધાંતજ્ઞો અનુસારર્ય;
સર્વોત્તર પર આનંદકારી, અતિ ઉત્કર્ષ અપારગર્ય ૧૯
- અપરિમિત જોમા ચાતુરી, વળી વિવેક નિધાનર્ય,
સત્યામૃત ગમિક રસપૂરણ, ભાગ્યવત કરે પાનર્ય ૨૦
- હાસ્યાદિ આનંદરસ વેષિત, રસિક રસની ખાણુર્ય,
સ્વરૂપોત્કર્ષ ચાતુર્ય વિવેકે, પ્રકાશ કરે શા વખાણુર્ય ૨૧
- આચરણ કૃતિ ક્રિયાદિ જણાવે, ટેક ધર્મ અનન્યર્ય,
આશ્રય દદ અન્યાશ્રય બેદ, દક્ષાત દાને બહુ અન્યર્ય ૨૨

- દહાત્રય નેક નિષ્ઠા સ્થાપીને, દાખે બાવ અનન્યછ;
અન્યાત્રય બાધકતા બાખે, વર્ગવે આત્રય અન્યછ ૨૩
- અન્યાત્રય ખંડ ચવાને કાળે, સૂચન કરે પ્રકારછ;
નિત્ય નિયમ મર્યાદ મર્મના, સમજાવે સૌ સારછ. ૨૪
- ધર્મ ધૂરધર ધર્મપાલને, રહે છે ધર્મે પ્રીતછ;
સૌને મુખકર નિર્દોષ કરે છે, તજે ન ધર્મની રીતછ. ૨૫
- અનુકૂળતા પ્રનિહૂળતા જીવની, વિચારી સકળ પ્રકારછ;
ઉપદેશ કરે દૃષ્ટાંતો આપી, અનન્ય કરાવે પ્યારછ. ૨૬
- સર્વથી અધિકે માર્ગ ઉત્કર્ષને સ્થાપક પ્રાબલ્ય જતાવેછ;
શ્રીમુખથી પ્રભુ પોતે સરાહિ, ઉત્તમતા જતાવેછ. ૨૭
- વેદતથા ત્રય કાઠ પથ દાખી, તથે કેરો યોગ જણાવેછ;
ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ કરીને, હરિ આમૃતિ આણાવેછ. ૨૮
- કર્મ જ્ઞાન ભક્તિ ઉપાસન, તારતમ્યતા દાખેછ;
સૌથી શિખર છે જ્ઞાનોત્તરની પરાભક્તિ તે બાખેછ. ૨૯
- એકે વાનમાં બહુ પ્રકારે, તરવે કહે અનેકછ;
સર્વૈત્મભાવ ખીલવવા કાળે, અંતે નિર્ણય કહે એકછ. ૩૦
- સ્વરૂપાસક્તિ સાધનઅસક્તિ, દ્વિતાત્મક થાવા કાજછ;
આધારભે કહે વિસ્તારી, ગૌણ કરાવે ત્યાજછ. ૩૧
- સ્વરૂપરસના પૂર્ણ સ્વાદનો, અનુભવ આપ કરાવેછ;
પરમપ્રિય લોકોત્તરનો, મહારસ હરમાં કરાવેછ. ૩૨
- આપત્તિકાળ ધર્મસંકટે, ધર્મરક્ષકના પ્રકારછ;
વિવક્ષણુ રીતે ધર્મરક્ષાનો, મર્મ બાખે ધરી પ્યારછ. ૩૩
- વર વાક્યામૃતના રસપાને, અહ્વાદિન જન યાવછ;
પરમ પ્રિય અદ્ભુત મનોહર, રસાવેશિત ધર્મ જાવછ. ૩૪
- જનમનરંજન સકલ કુઃખમંજન, મુખ સિંધુ રત્નાકરછ;
વાક્યોપદેશે ને અસરે, અલૌકિક રૂપાકરછ. ૩૫

- ઉત્તમોત્તમ તત્ત્વજ્ઞાન હરિભક્તિ, જેણે કરી દરસાવ્ય;
પંજી ત્યમ કરણી રહેણી રાખે, બવાજિંધ તરાવ્ય. ૪૭
- સંરક્ષત પ્રાકૃત વા દેશગિરામાં. જેણે તત્ત્વ સમજાવ્ય;
તેવા આર્થ ગ્રન્થ સુણવાને, મહાત્માને વિનયે ચલાવ્ય. ૪૮
- વેદતણે ગ્રંથગણિ ભાગ, અંતિમ રહસ્ય જણાવ્ય;
ગોપ્યકથાંક પથ જેણે લાવે, એવા સદ્ગ્રંથ બજાવ્ય. ૪૯
- તેજે મુસંગે સુશુદ્ધિ થાયે, બુદ્ધિથી પ્રકટે જ્ઞાનય;
જાણ્યા સુધવાવત્ વર્તન કરવા, નિરાદિન રહે ઉરજ્ઞાનય. ૫૦
- વિજ્ઞાની હરિભક્તિપરાયણ, સત્પુરુષોને પ્રમંગલ,
તેણે કરીને ક્રમ ક્રમ વાધે, શીલરિમાં રતિરંગલ. ૫૧
- કર્મ જ્ઞાન ઉપાસન એ, વેદનજ્ઞા તપ કાંડલ;
તેનો મર્મ લહેથી જાણે, સગરાચર હરિ ધર્માંડલ. ૫૨
- કુર્મજ મનુષ્યતનુ સાંપડિયુ, સાગર તરવા જેમ નાવલ;
તદપિ ક્ષણમંગુર જાણીને, કરવો નિત્ય હરિનો ચલાવલ. ૫૩
- દંડો માનસગેવર ધરજે, કરે મુક્તાનો ચાગેલ;
યેથ દંડ ને કગળી જગની, તેનો ન થાય નિન્તાગેલ. ૫૪
- કામવેનુ સુરદ્રુમ ચિંતામણિ, તેથી મોંધો મળ્યા દેવલ;
જનજી વિશુદ્ધ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, પ્રબુદ્ધ કરવો એવલ. ૫૫
- જેપર પ્રબુનો આત્માનુમદ, તેને મોં સતમંગલ;
નાદગી સંગે મિચન ચાલા, હરિનો ભાગે મંગલ. ૫૬
- નપ જ્ઞાન મમાધિ આદિ, સુદૃઢિ પૂર્વ જન્મે કરી દોવલ;
પ્રજ્ઞા મંગલારે જાણવજાણી, ફેરીજન મતિ પ્રાપલ. ૫૭
- મર્મ રપોણી સકળ મુખજુગે, પારખ કરતો જાવલ;
સુમાચરણે પર્મે રહે નિહા, દગિ મુખ સુધવાને ધાવલ. ૫૮
- મનમનિમાં રતિ મદા રહે, મોહ મનનદિ જામેલ;
અવનમવળ રા રહે રહે નદિ, તેજી હરિમાં રહે જનુરામલ. ૫૯

- તીનતર પર્મ વૈરાગ્ય ચિત્ત નિર્મલ, વૈભવ માધિક ન રાચેછ; ૧૦
 રાનૈરાગ્યે પ્રેમભક્તિયા, હરિચિત્ત ગાને નાચેછ,
 અથર્થને તણવત લેખે, તે તુચ્છ લહે ઝે મમાનછ, ૧૧
 અંગના મેલવત જાણીત્યાગે, હર્મિભક્તિનું એ અનુમાનછ. ૧૨
 વૃત્તિ સદા રહે પગભારથમાં, જદ્યો ન ચાકે દે લેણછ,
 જાણ્યાપ્ય તર નિર્મલ વૃત્તિ, હર્મિભક્તિપણાને વેણછ. ૧૩
 હરિવણુ અભિલાષા નહિ કોઈ, સાચા હરિયે તે ત્યાગીછ,
 વેશાડ જરે તે નહિ અન્ધાસી, હરિજન રસે અનુગામીછ, ૧૪
 પુણ્યનીય પાવનપુરી ધામે, વિચરે વિહરે ત્યાગેછ,
 નિર્વિકલ્પ જ્ઞાન સમાધિવૃત્તિ નિમગ્ન, એકાત મ્યદ માકેછ. ૧૫
 અતુલપોતી રહેલી કરણી વૃત્તિ કહી દર્શાવીછ,
 સુખ હિતજારી સારપણાની, સુખને ને મન ભાવીછ. ૧૬
 તે તે મર્વે સ્મૃતિ રહી નહી, સુખ્ય સુખ્ય કઈ ભાષુછ;
 ને સદૃશુભા પૂર્ણ પ્રકાશિત, નજરે ભાગી કહી જાણુછ. ૧૭
 શુક સમ વિરક્ત દશા હોય તેની, દત્તાત્રય જેવા પ્રશુદ્ધછ,
 હૃતામયક મમ યોગધારણા, કપટ રહિત વિશુદ્ધછ. ૧૮
 ઉપરત મનકાદિ જેવા, સદ્ગુણીય ધૈર્ય-ક્ષમાવંતછ,
 દમ્પ જાથવાં જેવા મમાણુ, પ્રભાવે ચક્ર સમ સંતછ. ૧૯
 અક્લર્મશુ અભ્ય કપાળી, લગાટ જેનું વિશાવછ,
 ગૌર કાતિ ને તન તેજસ્વી, મનોહર વદ આખાસછ. ૨૦
 માર્ગબૌદ્ધ અધિપતિનું તેજ, તે આણું પડે તેની આગેછ;
 ન્યમ્પાદારી ને લઘુ નિદા, ન કર્મ કદિ દે કામ્યેછ. ૨૧
 વિદિત શુદ્ધ કરે જ્ઞાન પાન, ને શુદ્ધાચાર વિચાર છ,
 મત્તાર્જિત વળુ ખાવ પીરે નહિ, પ્રકટ શુદ્ધ બ્યવહારછ. ૨૨
 પરધન પરત્રિયને નહિ પરમે, અગલે રપક કદિ થાયછ,
 તે શુદ્ધાગે જ્ઞાનાદિ ક્રિયા કરી, શુભિર્મુન રહે ગતાયછ. ૨૩

- અમ્યવાનાં દદિ કરે નહિ, તેમ જ તે ન મુણે વાણીજી; ૭૩
 પીનપણીનો મર્મ જાણીને વર્તે, તે મતિ યાણીજી.
 દેદ્વેગ રહિત વાણિ આધારે, સત્ય પ્રિય ને મિષ્ટજી; ૭૪
 હિનકર અનુમદમય તે દોષે, અનન્ય સેવે નિજ ઇષ્ટજી.
 દીનદયાળુ પર્મ મુહૂંદ ને, વૃત્તિ સદા જાડું સાંતજી; ૭૫
 ચિન્તાત્મરૂપ પોતાને માની, રચાવે જ્ઞાન સિદ્ધાંતજી.
 દેહાદિકથી બિજ પોતાનું, જીવાત્મરૂપ હરિ અંશજી; ૭૬
 દેરે કરી દાસત્વ કરે, જ્યમ પુત્ર પિતાનો અંશજી.
 મુદ્ધાદિત રીતે પ્રતિપાદે, પરજ્ઞાન મુજ એકજી; ૭૭
 એ પૂર્ણાનંદ પરાતપર, તે નામરૂપે યાવ અનેકજી.
 સ્વસ્વરૂપનો સાખ થવાને, નિત્યે કરે પ્રબોધજી; ૭૮
 શ્રીહરિશું અનુસંધિ કરાવી, દાખે શિષ્ય નિરોધજી.
 હરિનું કીડામાંડ જગત આ, હરિલીલાનાટ્યની જુદિજી; ૭૯
 શ્રીહરિખાનાનાં ચિહ્ન લેખેને, પરમાત્મ દૃષ્ટિએ મુદ્ધિજી.
 નિસક માસા મુદ્ધા આદિ, હરિબક્તપણાનો વેશજી; ૮૦
 જાણાજ્યંતર વિમલ મતિથી, દિતકર દે હિપદેશજી.
 હરિજુદિયી પ્રાણી માત્રનો, વિદિત પગે સતોષજી; ૮૧
 અંતર્ધર્મી વચ્ચા સપગે જી, એ મુમનિ મુજુ દોષજી.
 શ્રીહરિની અંશવિમૂતિ જાણી, નમન આદર ચિત્ત આવેજી; ૮૨
 પ્રભુથી બિજ ન કેઈ પદારથ, અંમાંગી બાવેજી.
 રિત્તપણું જ્યાં જ્યાં જો રીતે, જામે જ્યારે જોમજી; ૮૩
 ત્યાં ત્યાં વિશ્વગોહનપ્રતિ પેખી, રચનારે રાત્રે તેમજી.
 હરિ વળ કપો મદોપામ ન જુખી, રચના શૈલક કૃતિ જોવજી; ૮૪
 અખિલ રચના રચનારજી રતિ, અનન્ય સદા મનિ દોષજી.

અનુમેગરં માર્ગ્ય માર્ગ્ય પ્રિયં દિતે જ યન ॥

મીમંસા બ્રમરૂપેન કી ૩૪ મારે.

પરમદેસવત્ સ્થિતિપણમાં, રહે ન દોષનું જ્ઞાનજી;
 વર્ણાશ્રમ જાતિ ભેદ રહે નહિ, પરબ્રહ્મે સંલગ્ન રહે તાનજી. ૮૫
 એક અવધાશ્રિત વિશુદ્ધ દષ્ટિ, સર્વોત્તમ ભાવથી પ્રીતજી;
 શુદ્ધદૈત પરમાત્મદર્શીની, વિદ્યક્ષણ હોય રીતજી. ૮૬
 બ્રહ્મવિદ્યાનું બીજ રોપીને, સિંચન કરતા જાણજી,
 ક્રમક્રમથી અધિકારી પાત્રપણું, કરીને રાજી ચાલજી. ૮૭
 વિવિધ જ્ઞાનમાં બ્રહ્મવિદ્યા સમ, કોઈ કદિ નહિ આવેજી;
 જાણી મુમુક્ષુને તે આપે, જ્ઞાન ભક્તિ બીજને વાવેજી. ૮૮
 નિત્ય પ્રતિ સિંચિ વૃદ્ધિ કરીને, જાણે પર્મ તત્ત્વ સાક્ષાતજી;
 અનાપાસ પ્રાપ્ત થાય તે, હરિ અર્થે જોડતા ખ્યાતજી. ૮૯
 હાડ ચર્માદિ વેષ્ટિન તનને, નમન કરે જન જોડજી;
 તેને કહેતા સર્વોત્તર રમતા, વંદન કરો સૌ તેડજી. ૯૦
 જોવા મુણવા અનુભવવાને, યોગ્ય પદારથ એકજી;
 પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ સ્નાતન, તેના ટેક વિવેકજી. ૯૧
 રુધિરમાંસાદિ અશુદ્ધ વસ્તુથી, ભરિયો જદો દેહજી;
 તેહ વિચારી કામદષ્ટિથી, ન જોવું, ન રાખવો નેહજી. ૯૨
 કૌવા કેરુ તે જી ભોજન, વળી મળ મૂત્રના કુંડજી;
 તેમાં કળકાં ખાવા ધાય છે, જેમ આળોટિ જુડજી. ૯૩
 મહાત્માના ચિત્તની વૃત્તિમાં, સહેજે રહે ચાર પ્રકારજી;
 સુમુક્ષુ જનથી મિત્રતા રાખે, સુખીઆ પેખી સુખ નિરધારજી. ૯૪
 દુઃખીઆ પ્રત્યે કરુણા કરતા, પાપીશું ઉપેક્ષિત વૃત્તિજી;
 મૈત્રી^૧ મુહિતા^૨ કરુણા^૩ ઉપેક્ષા^૪, ચોં રીતે રહે પ્રવૃત્તિજી. ૯૫
 સાધુજનોએ પૂજ્યમાન કયો, પીડાયમાન કરે દુર્જનજી;
 ઉભયમાં સમબુદ્ધિ હોય તે, જીવનમુક્ત લહો જનજી. ૯૬

સાધુભિઃ પૂજ્યમાનોઽપિ પીઢ્યમાનોઽપિ દુર્જનૈઃ ॥

સમમેય મતેષસ્ય સ જીવનમુક્ત ઉચ્યતે ॥ કડી ૬૬ મોટે

વિપ કરતાં પણ વિપયો જુરા, ઝેર કરે તનુ તે ભંગજી;	
જન્મોજન્મને એહ જગાડે, વિપયો બહુ કરે કુદંગજી.	૯૭
જાણી સાધુ વિપય માત્રનો, સડેજો કરે છે ત્યાગજી;	
ક્ષમા ^૧ સરસતા ^૨ સત્ય ^૩ દયા ^૪ સંતોષ ^૫ , રાખે અનુરાગજી.	૯૮
અમૃતવત્ ગણી પાંચ સેવતાં, અખિલ રહે બ્રહ્મભાવજી;	
તેણે રાગદ્વેષાદિ દ્વેત પ્રપન્ને, રહે કુભાવજી.	૯૯
જેનું મન સદા સ્થિરતાને, પામ્યું બ્રહ્મ વિચારજી;	
તેણે ધર એકાં સર્વે તીર્થે, સ્નાન કર્યું નિરધારજી.	૧૦૦
સકલ દાન તેણે કરી ચૂક્યાં, વળી ક્યો યમ અપારજી;	
સર્વે દેવોની પૂજા પણ કાધી, વળી ક્યો પિતૃ ઉદ્ધારજી.	૧૦૧
ત્રેલોક્યે પૂજ્યરૂપ મનાએ, સિદ્ધાંતમુક્તાવલી કહે છે જી;	
ગાનભાવ ભક્તિવંત, તે, મર્મ રહસ્ય લહે છે જી.	૧૦૨
એહ પુરુષનું સદા સ્થિર મન, તેને તો બલિદારજી;	
પણ જે જનની આખા દિવસમાં, સ્થિરવૃત્તિ ધણુવારજી.	૧૦૩
તેહતણો પ્રભાવ સમજવા, શિષ્ટ વચન કહી દાખ્યુજી;	
બલિષ્ઠ પ્રતાપ પ્રતીતિ થાવા, પ્રમાણુ દાખીને બાખ્યુજી.	૧૦૪
આશકમાશુકમાહિ, જેવા રૂપશુભાદિ દેખેજી;	
તાત્સમ અન્ય કોઈ કદિયે, સ્વપ્ને પણ નાં પેખેજી.	૧૦૫

મુક્તિમિચ્છસિ ચેત્તાત વિપયાન્વિપવત્ ત્યજ ॥

ક્ષમાર્જવદયાતોષસત્યં પીયૂષધમ્નજ ॥

જનકપ્રતિ અષ્ટાવકમુનિ વચનમ્. કડી ૯૮-૯૯ માટે.

સ્નાનં તેન સમસ્તસીર્થસલીલે દક્ષાપિ સર્વાધનિ-
ર્યજ્ઞાનાં ચ કૃતં સદસ્યમચિલા દેયાશ્ચ સંપૂજિતાઃ ॥

સંસારાચ સમુદ્ધૃતા સ્વપિતરચ્છેલોક્યપૂજ્યોપ્યસૌ-
યસ્ય બ્રહ્મચિચારણે ક્ષણમપિ સ્થૈર્યં મનઃ પ્રાપ્નુયાત્ ॥

કડી ૧૦૧-૧૦૨ માટે.

જલમાં મીન, નિદા શીરીતે લેતાં હશે વિચારજી;	
મીન જન્મવંધુ નવ સુમન્ય, તદ્દવત્ કરો નિર્ધારજી.	૧૦૬
જનું મન જેથી માન્યું, તેને તે રંગે સુખજી;	
તેહ વિના તેથી ઉત્તમ મળે તદ્દપિ, સુખ ન દુઃખજી.	૧૦૭
માદસડે જસજીવન માન્યું, પધામન તેથી ઉત્તમજી;	
તદ્દપિ તેમાં પડે ન જીવે, પાણીને ગણે સર્વોત્તમજી.	૧૦૮
એમ જાણી અન્ય આરાધીને, શ્રદ્ધા કરે ન ભંગજી;	
અચક્ષિત શ્રદ્ધા ચાવા શુદ્ધિ રૂપે કહે પ્રસંગજી.	૧૦૯
જદ્દપિ સર્વોત્તમ શ્રીજી છે, તદ્દપિ ન દાખે તેહજી;	
તેની બાવના ન તજાવે, તેનો તેમાં વધારે રનેહજી.	૧૧૦
ક્રમે ક્રમે આધિકારી કળ્યા, તારતમ્યતા દાખેજી;	
અંતે તે સત્પાત્ર થયેથી, ઉત્તમોત્તમતા બાખેજી.	૧૧૧
પોતાની પ્રશંસા સુણે ન કણે, ચિત્ત ચાહના નહીં રંચજી;	
નિત્ય દોષ વિચારે નિજના, ન હોય તેમાં પ્રપંચજી.	૧૧૨
જે પર હરિની કૃપા હોય તે જણે નિજના દોષજી;	
પોતામાં અમણિત દોષ લહીને, તે પર રાખે રોષજી.	૧૧૩
વૃક્ષ સરોવર મેઘ સંત સૌ, પરમારથ કરે કાળજી.	
પરોપકારે પ્રીત રહે જાગી, સ્વાર્થ માત્ર પરિત્યાજી;	૧૧૪
પરમ ઉદારપણું રહે સતે, સૌને સુખે હોય સુખીજી.	
અખિલ પ્રાણીનું હિત જ ધ્યેય, દુઃખીઆ જોઈ યાયે દુઃખીઆજી	૧૧૫
અન્યના બલમાં પોતાનું બધું જાણી, કરે ઉપકારજી;	
પોતાની શક્તિ પહેલ્યે પ્રમાણે, સૌનો કરે સતકારજી.	૧૧૬
પોતા સમ બીજને લેખી, કરે સર્વનું ઉત્તમજી;	
પરમારથને સ્વારથ માને, તે જ સંત સર્વોત્તમજી.	૧૧૭
બામવત મારમ પરમારથનો, નહિ કે સ્વારથ રંચજી;	
સકાલ કદ પરાયો ફેર, ન અહંતા મમતાનો પ્રપંચજી,	૧૧૮

- પરાઈ પીડ વા દોહલ જાણી, બીડ ભાંગવા ધાયજી; ૧૧૯
અજ્ઞાન કષ્ટ હાનિ આપતે, સહાય કરવા ચિત્ત ચઢાયજી.
બૂખ્યા તરસ્યા દુઃખી પ્રાણીની, જામીને કરે જરદાસજી; ૧૨૦
બદલો કીર્તિ ન પ્રકાશે ક્યારે, લોભ લાલચ ન કઢાયજી.
નિજ કુટુંબને સર્વે પોષે, તેથી રાખે પ્રીતજી; ૧૨૧
એટલી અથવા એથી અધિકી, સંત ઉર વૃત્તિ રીતજી.
પ્રત્યેક પોતાનું સરસું ઇચ્છે, નરસું થવા ન ચઢાયજી; ૧૨૨
પોતાવત્ સર્વનું ઇચ્છે, તેહ સંત કહેવાયજી.
બીજાના શ્રેષ્ઠ સ્થાનને લેવા, મનની વૃત્તિ ન જાયજી; ૧૨૩
એકલાને ખેસડી દૂર કરવા, કરે ન કદિ ઉપાયજી.
અશુભ અનિષ્ટ અમંગલ પરનું, કરવા ધારે નેહજી; ૧૨૪
“ખાડો ખોદે તેહ જ પડશે”, સંત મર્મ લહે તેહજી.
ભગવદીય એણી રીતે વર્તે, પ્રજાજી થાય પ્રસન્નજી; ૧૨૫
અભિમાન તજી દાસ દાસ થઈ, રહે દીન પ્રપન્નજી.
અર્થા વિગ્રહ વિભવ રૂપે રાખે શ્રદ્ધા જેવીજી; ૧૨૬
તેવો ભક્તિભાવ યુરુસંતે, મતિ સદ્ભાવી એવીજી.
હરિવત્ હરિભક્તે ન હોય તો, પ્રાકૃત કઢાવે ભક્તજી; ૧૨૭
કપિલદેવે દેવહૃતિને મર્મ કહી દાખ્યો વ્યક્તજી.
વળી જનક પ્રતિ નવયોગેશ્વર, તેનો જુઓ સંવાદજી, ૧૨૮
અખિલ અંતર્માંની લહી સેવે, પૂર્ણ લહે તે સ્વાદજી.

અચાર્યમિથ હરયે પૂજાં યઃ શ્રદ્ધયેહતે ॥

ન તન્નકેષુ શાન્ત્યેષુ સ મક્તઃ પ્રાકૃતઃ સ્મૃતઃ ॥૪૭॥

શ્રીમદ્ ભાગવત. સ્કંધ ૧૧ અ. ૨ શ્લોક ૪૭. જનક પ્રતિ નવ-
યોગેશ્વર વાક્યમ્ (કડી ૧૨૮ માટે)

કડી ૧૨૭ માટે જુઓ શ્રીમદ્ ભાગવત-સ્કંધ ૩ કપિલદેવ વાક્ય.

સર્વ આરાધનમાં એક કહાવે, પુરુષોત્તમ પ્રભુ આરાધનશુ;
તન્મય તદ્વપ ભક્ત તદીયનું સમર્ચન કરે હરિજનશુ. ૧૨૬.
ભગવદ્વપ અખિલ જગ પેળે, બલ્લભાવી તે હોયશુ;
અખિલ પ્રકારના સર્વે ભાવો, હરિમાં સર્વોત્તમક જોયશુ. ૧૩૦
માતા કમલા, પિતા જનાર્દન, બંધુ વિષ્ણુ ભક્તશુ;
તેને જીવનત્રય સ્વદેશ ભાસે, હરિયું મતિ આસક્તશુ. ૧૩૧

“પંચદશી ગ્રંથ”

શ્રીહરિમૂર્તિમાં જ હરિ માને, અન્યે ન જોનો ચહાવશુ;
ભક્તે બેઠ હસાથી, તેને પ્રકટ ન હરિ દરસાવશુ. ૧૨૨
બાપક પ્રમુથી પ્રકટ હરિભક્તે, જોનો હોય, સદ્ભાવશુ;
પરમતર તાદસ્ય ભક્તના સેવનસંગે ધરે ચહાવશુ. ૧૩૩
કેવળ એક જ શ્રીહરિ સેવે, ભક્ત ન સેવે જોહશુ;
પ્રાકૃતભાવી હડો તેહ જન, દૈત્યભાવી હડો તેહશુ. ૧૩૪
હરિ સેવે હરિજન નાં સેવે, હરિજન જે તરછોડેશુ;
સર્વોત્તમભાવનો સિદ્ધિ ન તેને, પગ પૂજે પણ મસ્તક મોડેશુ. ૧૩૫

આરાધનાનાં સર્વેર્ષા વિંજ્યોરારાધનં પરમ્ ॥

તસ્માત્પરતરં દેવિ તદીયાનાં સમર્ચનમ્ ॥ કડી ૧૨૬ માટે

પદ્મપુરાણે ઉત્તર ખંડે શ્રીપાર્વતીશ્રી પ્રતિ શ્રીસદાશિવ વચનમ્

માતા ચ કમલાદિકી પિતાદેવો જનાર્દનઃ ॥

વાન્ધવા વિષ્ણુમક્તાઃ સ્વદેશો ભુવનત્રયમ્ ॥

જગન્માતા ચ પ્રકૃતિઃ પુરુષઃ જગત્પિતા ॥

ગરીયસી ત્રિજગતાં માતા શતગુણેઃ પિતુઃ ॥

બલ્લભૈવતં પુરાણે શ્રીકૃષ્ણ જન્મખંડે શ્રીરાધાકૃષ્ણો સ્થાર પ્રસંગે

વિત્તાત્ પુત્રઃ પ્રિયઃ પુત્રાત્પિપ્પટઃ પિપ્પટાચ્ચેન્દ્રિયમ્ ॥

ઇન્દ્રિયાચ્ચ પ્રિયાઃ પ્રાણાઃ પ્રાણાદાત્માપરઃ પ્રિયઃ ॥

એકડી ૧૨૦-૧૩૧ માટે.

ભક્તનો ભક્ત તે પ્રભુનો ભક્ત છે, ભક્તે ભક્તિ નહિ જેનીછ;	
જદપિ પ્રભુશું રતિ હોય પણ, બુદ્ધિ ઉંધી તેનીછ.	૧૩૬
આદિત્ય પુરાણે હરિ ને ગોપી, એકાત્મ કર્યો દર્શાવછ;	
દ્વિત ભાવ નછને રાખે, નિશ્ચય એક સદ્ભાવછ.	૧૩૭
હરિ ગુરુ ભક્ત નામ ત્રય તદપિ, એકાત્મરૂપથી ચહાવછ;	
અંતર્યામીને નમતા રહે, હરિ બુદ્ધિથી રાખે ભાવછ.	૧૩૮
વૈષ્ણવજનને નમન નિત્ય કરવું, ભક્ત સ્મરણ સેવનછ;	
અંગ આસાપસહ ભોજન કરવું, સતીને કહ્યું શિવે વચનછ.	૧૩૯
સદ્ગુરુ સંત સેવા કરે પ્રીતે, તન મન ધનથી જેહછ;	
તે પર કૃપા હરિની પૂરણ, અંતરંગી હોય તેહછ.	૧૪૦
સર્વોત્કર્ષતા હરિભક્તની, ભાખી છે બહુ સ્થાનછ;	
સર્વે લખતાં અંધવધી બાધે, હરિમમ જને રાખવુ ગાનછ.	૧૪૧
તીવ્રતર ત્યાગી સૌ હરિ અર્પા, કરે વેશાતરનો વિચારછ;	
ચતુર્થાશ્રમે તેહ પ્રવેશી, રાખે એક હરિશું પ્યારછ.	૧૪૨
અહંતા મમતા લેશ ન જેને, અન્યાસકિત ન હોયછ;	
પ્રભુ પ્રીત્યથે સર્વે જોડે, ગૃહી વિરક્ત સમ સોયછ.	૧૪૩
હરમાં અતઃકરણે અંદર, લોકવેદ ક્ષત ત્યાગીછ;	
ધરમાં કે વનમાં રહે તદપિ, અનાસકિત વૈરાગીછ.	૧૪૪
વેશમાત્ર કર્યાથી સમ્યક્, ત્યાગી ન કહેવાયછ;	
વેશપણાવત્ ધર્મ લક્ષણે, અતે મહાપદે બાધછ.	૧૪૫

ये मे भक्तजनाः पार्थ न मे भक्ताश्च ते जनाः ॥

मन्त्रक्तानां च ये भक्ता मम भक्तास्तु ते नराः ॥

ક્રી. ૧૩૭ માટે. આદિ પુરાણે (બલ પુરાણે) અર્જુનપ્રતિ શ્રીકૃષ્ણવચનમ્.

यैष्णवं नम ह्ये चैष्णवं स्मर पार्यती ॥

ચૈષ્ણવેન સદાલાપં સ્નેહતઃ કુરુ હે શિષ્યે ॥ ક્રી. ૧૩૯ માટે.

હરિભક્તચન્દ્રિકા પ્રથે શ્રીપાર્વતીપ્રતિ સદાશિવવાક્યમ્.

- લૌકિક અલૌકિક સુખો ન ચદાયે, ન રહે દેહનું બાનજ;
પગ્વશતાએ રહે ન જોને, કાંઈ અનુસંધાનજ. ૧૪૬
- આપોઆપ છૂટે અણુધારે, સર્વ તરેહનાં ધર્મજ;
પરમહંસ ગતિ સ્થિતિયે, ન લહે સાધક બાધક પર્મજ. ૧૪૭
- એ મતિમાં પ્રેરક પ્રભુ રહે છે નિજ ઇચ્છાવત દોરેજ;
વ્યસનાસકિતીની રટ રઠ રહે, સહજે હરિને જોરેજ. ૧૪૮
- બાણી સંભાવણુ અન્યથા, કોણું કરે ન સુણે કાંઈજ;
એહ દયા રહે તદીય બક્તની, પડી તે પર હરિની કાંઈજ. ૧૪૯
- અલૌકિક દષ્ટિ શ્રીજ કરે છે, ત્યારે થાય દર્શનજ;
આનંદરસ સાગરે પછી જૂડે, રસિક રસે રહે પ્રસન્નજ. ૧૫૦
- રસિક રસે બીજ કયા કહે, તે સત્ય ગુણામૃત પાનજ.
સત્યામૃત રસસાગર શ્રીજ, તેનું કરાવે પાનજ. ૧૫૧
- પાન કરાવી પોતે પણ ખીના, રસે કહી ન ધરાયજ;
તૃપ્તિ ન માને અધિક રસ ચાહે, મહારસમાં તે કરાયજ. ૧૫૨
- સમાનશીલ પાત્રે કયા રસ ખીલે, રસાસ્વાદન હોયજ;
પ્રકટ કયા હલાતમકરૂપે, રસ સુખવની જોયજ. ૧૫૩
- જાણી આજગ અજણુ થઈને, તત્ત્વને લેવું તાણીજ;
તે થાય અગ્નિ ત્યારે સહી, ધીનપ પોતે થાય જેમ પાણીજ. ૧૫૪
- હરિહિત મુખ વાસલા ભાવ કૃતિ રૂપિ રહે સદાયજ;
તેને વિધિ નિષેધ કે બાધક, દોષ ન લાગે કદાચજ. ૧૫૫
- ધન મેળવવું ધર્મને કાળે, રૂડા કરવો ઉપયોગજ;
અદૈતા મમતા આમકિત ન રાખે, હરિને અર્પી કરે બોમજ. ૧૫૬

કડી ૧૫૬ માટે. મહાત્મા અષ્ટાવક વયન સુધી જુઓ,
ધન જ ધર્મવિપ્લવ યતો વૈ જ્ઞાન સવિજ્ઞાનમનુષ્યાંતિ ॥
ગૃહેષુ વૃંજગ્નિ કલેપરસ્ય મૃત્યુ ન પશ્યન્તિ સુરંતપીર્યમ્ ॥
શ્રીમદ્ ભાગવત રક'૬'૧૧ અ. ૫

પર્મ ધર્મ તો તેને બલો, પ્રભુ પ્રસન્ન ને વાતજ;	૧૫૭
લાજ સંકાય મર્યાદ તજને, અનુસરવું દિનરાતજ.	
સર્વ ઉપર રહે સહજે કૃપાળુ, દ્રોહ ન કરે કો કાળજ;	૧૫૮
કદિ કો અપરાધ કરે તે સહી, હાગાએ દયાળજ.	
કદિ કો રોષ કે ક્રોધ કરે, વા કહે કુર્વચન આવાપેજ;	૧૫૯
કદિ ન તેનું બહુ ચિતવે, પ્રત્યુત્તરે તે ન સંતાપેજ.	
હોમે રહિત મધુરી વદી વાણી, તેને શાન્તિ કરાવેજ;	૧૬૦
સત્ય પ્રિય હિતકર હે શિક્ષા, શાંતિ પદે કરાવેજ.	
અન્યજનોને ઉપદેશ કરશે, તે નિજનું કરશે અહિનજ;	૧૬૧
એવી દયા વિચારે તે પર, કુટુંબ પશુ તરિ હિતજ.	
સદા સાચો રહે હરિચર સતે, નિર્માળ સૌ પ્રતિ સદ્ભાવજ;	૧૬૨
હરિ સંબંધે સૌ પર સમદષ્ટિ, કદિ ન રાખે કુભાવજ.	
શત્રુતા રાખે તો પણ તે પર ન કરે કદિ કુભાવજ;	૧૬૩
નિજાત્મા સમ મુહૂર્ત બંધુવત, તેથી રાખે ભાવજ.	
અખિલ પ્રાણીમાં આત્મભાવથી, સદા રહે સમદષ્ટિજ;	૧૬૪
કીડાભાંડ હરિનું પેખે, જાતભાંહેની સષ્ટિજ.	

ભૂતૈઃ પદ્મચંદ્રિરારબ્ધે દેહે દેહ્યલુધોડસકૃત ॥

અહં મમેત્યન્મદગ્રાહઃ કરોતિ કુમતિર્મતિમ્ ॥૨૧॥

શ્રીમદ્ ભાગવત ૨૬૦ ૩ અ. ૩૧ શ્લોક ૨૯

યદા નાહં તદામોક્ષો યદાહં ચન્ધનં તદા ॥ इति याक्यात्

અહં કર્તૈત્યહંમાન મદ્વાકૃષ્ણાદિદંશિતઃ ॥

નાહં કર્તેડતિ ચિશ્વાસામૃતં પીત્વા સુખી ભવ ॥

મહાત્મા અષ્ટાવક વચનમ્.

પ્રીટાર્યમાત્મન ર્દં ત્રિજગત્પૂતં તે સ્વામ્ય તુ તત્ર

કુધિયોડપર ર્દં કુર્યુઃ ॥ શ્રીમદ્ભાગવત ૮ સ્કંધ, ૨૨. અ. ૨૦ શ્લોક, વિન્ધ્યાવતી વચનમ્. કડી ૧૬૪ માટે.

સર્વ આ નિમ્ને હરિનાં રૂપ છે, દેહભાવે નાં જોયછ;	
તરવે કરી સૌ સત્ય નિત્ય છે, મિથ્યાની શ્રાતિ ખોયછ.	૧૬૫
ગુણરૂપ ને સૂક્ષ્માકૃતિ એ, પ્રકટ ન બાસે કોયછ;	
તિરોધાનથી નાશ ન માને, ઉદય અસ્તવત્ કોયછ.	૧૬૬
સૂર્યચંદ્રાદિ અસ્ત થયાથી, કહાવે નહિ તે નાશછ;	
આવિર્ભાવ તિરોભાવ છે, સત્ય તત્ત્વ અવિનાશછ.	૧૬૭
નાશ ન કષ્ટે અનિત્ય દેહાદિ, જાણી કરે ન આસક્તિછ;	
અહના મમતા મોહ તજવાને, નાશરૂપ કહી વ્યક્તિછ.	૧૬૮
તરવે કરીને સકળ પદારથ, કય યર્થ હરિમાં જાયછ;	
અસ્તિરૂપે સર્વે નરવો, લીન યર્થ રહે સદાયછ.	૧૬૯
વિદ્યામાન સૌ હોતો ઉપરકર, વિશ્વરૂપ હરિમાહેછ;	
તેજ પદારથ પ્રકટ કરે નહિ, તત્ત્વનાશ નહિ કયાહેછ.	૧૭૦
ઉચ્છુકાગમાં વિવિધ તૃણાંકુર, રપટ ન દરશે કોયછ;	
નદિપિ સૂક્ષ્મપણે રહે જૂમિમાં, ઘટિયાળે સૌ જોયછ.	૧૭૧
જક મૂળ ખીજ જો નાશ હોત તો, વણવાવે ઉગે કેમછ;	
પણ સૂક્ષ્મ રૂપે રજાં ધરણીમાં, વર્ષામા પ્રકટે એમછ.	૧૭૨
તત્ત્વરૂપ હરિ કોથી ન ન્વારા, સંલક્ષ્મ સદાએ કોયછ;	
સત્ય નિત્ય સંબંધપણાથી, સત્યરૂપ મૌ જોયછ.	૧૭૩
અનુચિન્નજ ગંગામાં જળનાં, ગંગામય જણાયછ,	
મગોદકથી બિંબપણાએ, અપવિત્ર ગણાયછ.	૧૭૪

સ્વર્ગભૂતેષુ યઃ પદ્યેન્દ્રગવન્નાયમાત્મનઃ ॥

મૃતાનિ મગયત્યાત્મન્યેષ માગયતોત્તમઃ ॥૨૯૫॥

શ્રીમદ્ભાગવત ૧૧ સ્કંધ, ૨ અ. ૪૫ શ્લોક. કડી ૧૬૫ માટે.

સદેતદક્ષયં નિત્યં જગન્મુનિપરાસિલમ્ ॥

આવિર્ભાવતિરોભાવ જન્મનાશ વિકલ્પયેત્ ॥

શ્રીવિષ્ણુપુરાણે, કડીઓ ૧૬૬-૧૬૭ માટે.

પદ્મામૃત જગત્સત્યં ॥ શૃંગદારણ્યકોપનિપદે શ્રુતિ. કડી ૧૬૮ માટે.

એમ પંચતત્ત્વ દેહ રહે તદપિ, ચૈતન્ય વગર સૌ શૂન્યજી;	
આત્મતત્ત્વ ચૈતન્ય યોગથી, જીવાત્મા દેહી ન ન્યૂનજી.	૧૭૫
સત્ય પુરુષ કયમ કરે અસત્કૃતિ? જેમાંથી પ્રકટે જેહજી;	
તે તદ્વત્ત છે રૂપ તેનું, કયમ અસત્ય કહાવે એહજી?	૧૭૬
જગ સુખાર્થ સૌ હરિ પ્રકટાવે, નિષ્કલ કૃતિ ન કાપજી;	
અનુભવિયા વિદ્યાની માને, બ્રહ્મથી પૃથક ન કાપજી.	૧૭૭
ભિન્ન લહેથી આવે દ્વૈતતા, શુદ્ધાદ્વૈત હોય ભંગજી;	
હરિમાં જગત ને જગતમાં હરિ, સંલભ લહો હરિસંગજી.	૧૭૮
આ સર્વ થયું ને થશે સર્વ તે, બ્રહ્મરૂપ નિર્ધારજી;	
જૂત ભવિષ્ય ને વર્તમાન, સૌ કાળે બ્રહ્મનાં રૂપ અપારજી.	૧૭૯
તત્ત્વે કરીને વસ્તુ નાશ નહિ, રૂપાકૃતિ બદલાયજી;	
આશ્રમ મધ્ય અંતે તે સાથે, ઉપનિષદમાં ગાયજી.	૧૮૦
કનક મૃદાના બૂપણ પાત્રે, તત્ત્વ તો જેમનું તેમજી;	
માટે તત્ત્વ તે નિત્ય ગણાએ, તત્ત્વે નાશ કહો કેમજી!	૧૮૧
પક્ષ ગ્રહી આગ્રહી થઈને, પોતાનું જ ગણે સાચુંજી;	
અન્યનું સાચું મને ન માને, તેનું જ્ઞાન છે કાચુંજી.	૧૮૨
માફ જ સાચું, અન્યનું કાચું, મૃપા લક્ષી ત્યાગે જેહજી;	
તેનું સત્ય હાથ નહિ આવે, રહેશે ઉર સંદેહજી.	૧૮૩
“સંશયાત્મા ત્રિનશ્યતિ”, એ ભગવદ્ગીતા વાણીજી;	
સાચું જ્યાં તે સૌ છે માફ, તેની મતિ અતિ શાણીજી.	૧૮૪
સમગ્ર વેદથી અણુ પણ વિપરિત, અર્થ કરે જન જેહજી;	
વળી દ્વૈતબુદ્ધિ રાખે તો, ભયને પામશે તેહજી.	૧૮૫

પ્રપञ्चो भगवत्कार्यः तदैहेक तदात्मका ॥ કહી ૧૭૬ માટે.
 एकं रूपं बहुधा यः करोति ॥ इति श्रुते ॥
 हरिरेव जगज्जगदेवहरिः ॥ કહી ૧૭૮ માટે
 पुरुष एव इदं सर्वं यत् मृतं यच्च भाव्यं ॥ કહી ૧૭૯ માટે.

દિધા વચનતી એક વાક્યતા કરતાં, સાંપડે સારજી;
 બાળ ત્યાગ કરી ખંડન કરતાં, નિશ્ચે પામશે હારજી. ૧૮૬
 ન્યમ નિયુક્ત સચુક્ય રૂપ જાણ છે, તત્ત્વે ન ન્યાયે દેખજી;
 વેદાર્થ રહસ્યને જાણે, તે જન એકાત્મરૂપ લહે સોયજી. ૧૮૭
 નિરાકાર સાકાર જાણનો, એક જ રીતે ન્યાયજી;
 માયિકવંત નહિ રૂપ જાણનું, અપ્રાકૃત વપુ મનાયજી. ૧૮૮
 અખિત્તરૂપને પ્રજુ ધરે છે, ન્યાં ત્યાં કાપે અનુસારજી;
 તદ્વત્ લીલાકૃતિ દાખે તે, સૌ જાણરૂપ નિરધારજી. ૧૮૯
 વેશધારી^૧ નટવાર^૨ બહુરૂપી^૩ રામધારી^૪ બૈયાજી^૫;
 વિવિધ નામ રૂપકૃતિ દાખે, જાણુએકુ લહે પરખાયજી. ૧૯૦
 કે સમે નર^૧ વા નારી^૨ થાયે, કે સમે તે જાણચારીજી;^૩
 બહુક^૪ ત્રિવિક્રમ શૂલી^૫ ત્યાગી,^૬ ઇત્યાદિ રવેચાચારીજી. ૧૯૧
 મચ્છ કચ્છ વરાહ મોહની, આદિ ધરે અવતારજી;
 મૌમાં તત્ત્વે રૂપ જાણનું, વિગાને જાણાય અપારજી. ૧૯૨
 કે વેળ પૂઠ જાણથુ અથવાં, ત્રિદંડી રૂપજી;
 કે સમે કુમારિકાદિક^૧ ને વિવિધ ધરે અકળ અનૂપજી. ૧૯૩

અપાણિપાદો જયનેા ગૃહિતા પદયત્યચક્ષુઃ સ ધૂળાત્યકર્ણઃ ॥

સ્વેતાસ્વેતરો પનિપદે અ. ૩ મં ૧૯

“આત્મમાત્ર કરપાદમુખોદરાદિઃ” ક્ષતિશ્રુતે.

કડીઓ ૧૮૭-૧૮૮ માટે

ત્વં સ્ત્રી ત્વં પુમાનસિ ત્વં કુમારો ઉત વા કુમારી ॥

ત્વે જીર્ણાં દણ્ડેન ઘસ્યસિ ત્વં જાતો મયસિ વિશ્વતોમુખઃ ॥

અથર્વાકાંડ ૧૦ અ. ૪, ૨૭ કડી ૧૯૧થી ૧૯૩ માટે

માઠાકામશનિનૃણાં નરધરઃ સ્ત્રીણાં સ્મરો મૃતિમાન ।

ગોપાનાં સ્વજનોઽસતાં રિતિમુજાં શાસ્ત્રા સ્થપિત્રો. શિશુઃ ॥

મૃત્યુર્મોક્ષપતેષિરાદિવિદુષાં તત્ત્વં પદં યોગિનામ્ ।

કંસ રંગ ભૂમિને અખાડે, તેમ જ મંડલીક સખાયછ;	
એક જ સમયે વિવિધ ભાવવત, દર્શ્યા વિવિધ રાયછ.	૧૯૪
એક જ તરવે વિવિધ પ્રકારે, દર્શન ગદ્યવિધ આપીછ;	
સર્વોપનિષદ કે ભાગવત પેખી, શ્રાંત શુદ્ધિને કાપીછ.	૧૯૫
શ્રેષ્ઠાધિકારી વિજ્ઞાનીજન, સૌ રૂપમાં જુએ એમછ;	
સૌના કારણરૂપ પુરુષોત્તમ, જાણી બન્ને હોય ક્ષેમછ.	૧૯૬
એણે પુણ્યપાપથી રહિત થવાયે, બ્રહ્મભાવને પામેછ;	
તૃતીય મુંડકોપનિષદ શ્રતિપેએ, બ્રહ્મભય થયે વિગામેછ.	૧૯૭
અક્ષરાતીત સ્વયં પુરુષોત્તમ, અક્ષર તેનું ધાગછ,	
અક્ષરથી ઉત્પત્તિ ણિધિતિ લય, વિશ્વની સૃષ્ટિ તમામછ.	૧૯૮
પર્મપુરુષ પરબ્રહ્મ પરાતપર, તે લહે બ્રહ્મવિદ જનછ;	
બ્રહ્મભય થાનાં બ્રહ્મરૂપ, તે વિમુક્ત સંલગ્ન પ્રપન્નછ.	૧૯૯
શોક પાપાદિ રહે ન તેને, ગુડા મ થી હોય છેદછ;	
સત્યામૃતરૂપપણાને પામે, રહે ન કોઈ ખેદછ.	૨૦૦
દેવી સુલક્ષણા બ્રાહ્મણાદિ, શ્રેષ્ઠતા કરે ઉદ્ધારછ,	
મેઢમતા તેણે નહિ હોય, શોષ આ થઈ નિસ્તાગ્ન.	૨૦૧

પૂતળીનાં પરદેયતેઽતિ વિદિતો રંગ ગત સામ્યજ. ॥

શ્રીમદ્ ભાગવત ૨૬૫ ૧૦ અ. ૪૩. કડી ૧૯૪ માટે

યદાપદયઃ પદ્યતેરુપમયર્ણે વર્તારમીશં પુરુષં બ્રહ્મયોનિ ॥ તદા
વિદ્વાન્પુણ્યપાપે વિભુય નિરજ્જનઃ પરમં સામ્યમુપૈતિ ॥૩॥

તૃતીય મુંડકોપનિષદે ખડ ૧. કડી. ૧૯૫ થી ૧૯૭ માટે.

યતો ધા દુમાનિ મૃતાનિ જાયન્તે, એન જાતાનિ જીવન્તિ
યત્પ્રયન્ત્યભિર્સમિશન્તિ ॥ ઇત્યાદિ શ્રુતો. કડી ૧૯૮ માટે.
ન યો દ વૈ તત્પરમં બ્રહ્મવિદ્ બ્રહ્મૈવ ભવતિ ॥ તરતિ શોકં તરતિ
પાપ્માનં ગુહામનિષ્યવો વિમુક્તોઽમૃતો ભવતિ ॥૧॥

અથર્વ વેદોક્ત મુંડકોપનિષદે તૃતીયમુંડકે દ્વિતીયખડે
કડી. ૧૯૯ ને ૨૦૦ માટે.

- હીરા કંચનને ગ્રહણ કરે સૌ, પથરનો ન કરે સ્વીકારજ; ૨૦૨
 પથરને હીરા સમ કરતા, વિરલ ગુરુ મંભારજ.
- ઉત્તમને શ્રેષ્ઠોત્તમ કરવો, એમાં શુ આશ્ચર્યજ; ૨૦૩
 પણ અધમાધમને ઉત્તમ કરવા, એ જ શ્રેષ્ઠ સુકાર્યજ.
- પંદ્ર ખૂંત્યો નિજ બલ કળયી, નીકળી નવ શકાયજ; ૨૦૪
 તેનો હાથ ધરી ઉપર કાઢે, એણે ઉત્તમ પંદાયજ.
- લોહ કંચન પારસ મણિ યોગે, સઘ રપર્સતા માત્રજ; ૨૦૫
 ત્યમ ચણ્ય રપર્સ્યા પિમલ કરે છે, નખશીખ સર્વ ગાત્રજ.
- રપર્સમણિના સગે કરીને, કંચન ચાપ તરવારજ; ૨૦૬
 તદપિ ત્રણ પલટાયે નાં, આર^૧ ધાર^૨ આકારજ^૩.
- વળા પોતા સમ તેહ કરે નહિ, ન્યૂતતા એ દેખાયજ, ૨૦૭
 હરિજન સદગુરુ નિજથી પણ અધિકાપણું લેખાયજ.
- જ્ઞાન રહિત સદ્ભાવ ન જાણે, ન જાવ વિના વિદ્યાનજ, ૨૦૮
 પરા ભક્તિ ભાવ ગમ્ય છે, રહે અનુભવી તે રસનાનજ.
- સ્વામિ સેવક ભાવે ભક્તિ, રતિ યુક્ત હરિ સેવાજ; ૨૦૯
 અંશાશી સંબંધ લહીને કરતાં, રીઝે હરિ દેવાજ.
- ભક્તિની મુક્તિ છે દારી, વિદ્યાને મળે છે મુક્તિજ; ૨૧૦
 હરિ સેવા તજ ભક્ત ન ધરજે, હકતર રહે ત્યાં આસક્તિજ.

સાલોક્ય (સામુદય) સાદૃશ્યમીપ્ય સારુન્યેકત્વમપ્યુત ॥
 લીયમાનં ન ગૃહ્ણન્તિ વિનામત્સેવનં જનાઃ ॥૧॥
 સ્વામિત્વેન હરિસ્થ હુ સેવકત્વેન ભાયયેત્ ॥
 લોકિક ધૈદિકં ચા(વા)પિ વિવધ્યાઙ્ગક્રિસિદ્ધયે ॥
 મત્સેવાયાં પ્રતીતં ચ સાલોક્યાદિ ચતુષ્ટયમ્ ॥
 નેચ્છન્તિ સેવવા પૂર્ણાં કુતોડન્યત્કાલ વિપ્નુતમ્ ॥
 શ્રીમદ્ ભાગવત ૨૩^{મું} ૩
 મુક્તિર્દાસી દદૌ તુમ્યમ્—પાશોત્તરખડે ભાગવત મહાત્મ્યે.
 ધર્માર્થકામિઃ કિં તસ્ય મુક્તિસ્તસ્ય કરે સ્થિતા ॥
 સમસ્તજગતાં મૂલે यस્ય ભક્તિઃ સ્થિરાન્ધયિ ॥
 ૨ કીઓ ૨૦૬ ને ૨૧૦ માટે

હરિ મંબધ અર્થ ઉપયોગી જાણી, સ્ત્રી પુત્રાદિ પ્રતિ ભાવજી, ૨૧૧
 હરિ સેનામા સહાય ન હોયે, તેથી નહિ મનથી ચલાવજી
 સમગ્ર પ્રાણીને હિતે તત્પર, સૌ પર કરે ઉપકારજી, ૨૧૨
 માયિક ગ્સ વિષયે ન કૃતિ જેની, હરિવંશ નહિ ક્યૌ ધ્યારજી, ૨૧૩
 ઇન્દ્રિ જીતી મન મુકુ રાખે, જુઓ ન ઝાના દોષજી,
 પોતાના અવગુણો પેખે, તે જન છે ગુણ કોપજી, ૨૧૪
 અમ ભાવના કુતર્ક બુદ્ધિ, વિપરીતની ના રાખેજી,
 સત્ય સ્પષ્ટ હિતકર મુકુ વાણી, ઉદ્દેગ ગહિતની બાખેજી ૨૧૫
 અન્યાશ્રય ત્યાગે અસમર્પિત છોડે, પ્રસાદનો કરે અગીકારજી,
 આનસ નિદ્રા પ્રમાદ રોગાદિ ન ચાપ, મારે કરે મિતાહારજી ૨૧૬
 મહાપ્રસાદ લે ભાગ્ય માનીને, ઘણો લીધે બાધક થાયજી,
 જાણી ક્ષુધા રચિ અનુસારે લીધે ન ચાપ અતરાયજી ૨૧૭
 વિના વિચારે જ્યા ત્યોતુ કરે, ન ખાન પાનજી,
 ધર્મ વિચારી વિહિત લેવાને, રાખે સદા ઉર ભાનજી ૨૧૮
 ઇન્દ્રિ મનવૃત્તિ જીતી લે, સદા રહે સાવધાનજી,
 સૌ કાગળમા મન હરિ ચરણે, રાગે હોય ન હાનજી, ૨૧૯
 બહિર્મુખથી ખીલીતા રહીને, ન કરે કદિ ફુસગજી,
 મમાગમ સમ ઉત્તમ ભાવીને, નિત્ય કરે સત્સંગજી ૨૨૦
 કામાદિ પડ રિપુને જીતી, ચિત્ત ચિતન હરિમાહે
 જેણે અવિદ્યા ઉર ના પેસે, તો ગાધક રહે ન કપાહેજી ૨૨૧
 મહદ ભક્તના ચરણચરણને, વહે વાગ વારજી,
 ભગવદીયની અવગણના ન કરે, ન કરે દ્રોહ અપગાધજી,
 દેવ પ્રજ્યા કે નિદાદિ કગતા, જાણો મોગે બાધજી ૨૨૨
 ઉત્તમ ભગવદીય જ્યા ત્યા કદિયે લેશ ન રાખે દષ્ટજી,
 ભગવદીયની કહાણી વિચારી, કરે અગીકૃત પ્રભુ સ્પષ્ટજી ૨૨૩
 હરિ અર્થ સંબધ વિનાની, કરે ઉપેક્ષા જેહજી,
 હરિ ઉપયોગમાહે અપક્ષિત સત શિરોમણી તેહજી ૨૨૪
 નિજાતમા સગ રમણ કરીને, તેથી જ ગમે પ્રીતજી,
 દેહતણી સ્ફુરણા કદિ ન ગહે, બિંત સ્યાનવત્ સહે તનુ રીતજી ૨૨૫

હોયે થોળે રંગે, અથવા ડાપાદિ પાડે ઢાપછ;
 તદપિ કૂચે કૂચે નહિ તે, બક્ષા સૌ સમપણું જોયછ. ૨૨૫
 ચંદન આશન કદિ કો કરતા, અથવા બમૂત લગાવેછ;
 માનાપમાને રીઝે ન ખાન્ને, રાખે ચિત્ત સમબાવેછ. ૨૨૬
 આત્મારામી નિમ્નનંદમાં મગ્ન, મદાએ રહેછેછ;
 હાનિતામ મુખદુઃખ મમ માને, મજાન મર્વ લહેછેછ. ૨૨૭
 ઇત્યાદિ મુખશ્લેષે કરીને, બગવદીય જન પ્રીતપછ;
 મુસંગ કરી નિત્ય નિન્યવાધી, હરિચરણે બીજાપછ. ૨૨૮
 વિવિધ અનેક રસોની વૃષ્ટિ, સંતમભાગમ ત્યાંડેછ;
 બહુવિધ બાન રહે હરિજનમાં, પ્રકટે મુમંગની માંડેછ. ૨૨૯
 ઉત્તમ બગવદીય સંગ મમાને, નિયે હરિ પધારેછ;
 મકલ બગવદીય સહિત વિગાજ, રેઈ કૃપાવાન સધારેછ. ૨૩૦
 પુત્રોત્તમને રીઝવે ગ્રેગે, રહે દિન વાસવ્ય વિચારેછ;
 કેવળ ધીહરિનું મુખ આહે, નહિ અર્થ લગારછ. ૨૩૧
 પ્રીતમ પ્રીત થકી જ પમાયે, માધનનું ન રાખે શુમાનછ,
 રૂપ ગુણ ધીધ સ્વભાવ કેરું, રાખે નહિ અભિમાનછ. ૨૩૨
 દૈન્યભાવ અંતરમાં પૂરો, હરિ સેવે પૂગી પ્રીતછ;
 હરિ ગુરુ વૈષ્ણવ સંગ મેવને, લહે પ્રીતની રીતછ. ૨૩૩
 સર્વાત્મભાવ એણે ઉપજે છે, પ્રપન્ન હરિ પરાયણછ;
 જીવ સમુદ્ધનુ અપન ગ્યાન છે, એ જ એક નારાયણછ. ૨૩૪
 પુરણ કૃષ્ણે હમય ધરાએલો, ભોજન કરીને ઢાપછ;
 તેને ભોજન શ્રેષ્ઠ લેવાનું, આમક ઢો કરેના ઢાપછ; ૨૩૫
 તદપિ કાંઈ રચિ નાં ઉપજે, મુધા-વૃષા વણુ લેંછછ;
 આમકામી જે હરિજન હોયે, તેનો હોય એમ વેંછછ. ૨૩૬

“આપો નારા इति प्रोक्ता आपो ये नर सुनय”

શ્રીમદ્ભાગવત કહી ૨૩૪, માટે.

એવા જનને ઉદેશીને કોઈ કહે છે એમજ;
 એવાને ભોજન શું કરાવે? તોડે ખેદ કરે તે તેમજ. ૨૩૭
 કૃતક્રીપણું નહિ કાથી કહિયે, કરે પ્રત્યુપકારજ;
 અહંમતા કોપર નહિ ક્યારે, સર્વોત્તમાવધી ખ્યારજ. ૨૩૮
 શુભ ધરજે તે અખિલ પ્રાણીનું, તો દોહી દેવી હોય કેમજ?;
 અખિલ અતર્પણિ પેંખીને, ધરજે સૌનું હોમજ. ૨૩૯
 હરિ ભોગાર્થે નિજ સુખ સ્વાર્થ, સર્વ કરે છે ત્યાગજ;
 હરિ સંબંધવણુ કોઈ પદાર્થે, કદા નહિ અનુરાગજ. ૨૪૦
 શ્રીહરિની પ્રાપ્તિ હોય જોણે, એવા અર્થને કાળજ;
 જે જે કૃતિયો થાય સર્વ તે, હેતુ સકામિક સાળજ. ૨૪૧
 શ્રીપ્રાણનાથનું સુખ હિત થાવા, રાખે સદા ભિમજ;
 શ્રીહરિના પુરુષાર્થ સાધવા, જેને હર રતિરંગજ. ૨૪૨
 પ્રાંતમે લોભાય લુબ્ધપણાથી, ભૂંગ કમલમાં જેમજ;
 પ્રાણાધિકપ્રિય રનેલ પદાર્થ, અનન્ય તાન રહે એમજ. ૨૪૩
 પ્રેમ પ્રેમ કહીને, ભૂંગળ કૂકે દિનને રાતજ;
 તેણે કરી કાંઈ પ્રેમી ન કહાવે, પડે ન અન્યપર ભાતજ. ૨૪૪
 લૌકિક રીત તો હાયામાત્ર છે, અલૌકિકનું અનુમાનજ;
 આવેશિન થઈ પ્રેમ પ્રવેશે ત્યારે, ન પ્રકટ ગુણગાનજ. ૨૪૫
 મુગા મુંગાવત્ કહે સી રીતે, ભુક્તમે મુખ્યો ન વદાયજ;
 વિશુદ્ધ મેહી વિરહી ભક્તો, લાજે વદતાં કદાપજ. ૨૪૬
 ધનવંત ધન પોતાનું ન કહે, જાણાપણું ત્યાં ભાખેજ;
 નવ વાતો ગુપ્ત રહેથી જોવા, એ ગતિયે પ્રેમરસ આખેજ. ૨૪૭
 કામકેસિલીલા રમણરસ, શુદ્ધ વર્ણ્યો નેહજ;
 જયદેવે કલ્યો અષ્ટપદીમાં, વળી મહેતે આયો તેહજ. ૨૪૮

આત્મચિત્તં શૃદ્ધચ્છિદ્રં માન મંત્રં ચ ભેષજમ્ ॥

દાન માનં અપમાનં ચ નવ ગુનાનિ કારયેન્ ॥ કડી ૨૪૭ માટે.

તન્મય તદ્રૂપ રસાવેશથી, અષ્ટસખાએ એમછ;
 નજરે દોડી લીધા ગાઈ, એ જ વિશુદ્ધ છે પ્રેમછ. ૨૪૯
 અન્ય વર્ણે તે રસાભાસ છે, રસાવેશી નહિ એકછ;
 અનિવચનીય રસ લોકોત્તરનો, અનુભવથી લહે તેહછ. ૨૫૦
 મંથે કંથી સુણી મથીને, કલ્પે છાયામાનછ;
 રસાવેશ નહિ, રસાભાસ ત્યાં, નહિ વિશુદ્ધ તે પાત્રછ. ૨૫૧
 પાત્રાનુસારે પ્રેમરસ જામે, કયો ઉછલિત દસાવછ;
 રિથર રથાપી ફરી રલા વત, પૂર્ણ નહિ સરસાવછ. ૨૫૨
 મદાશિવ શુક્રછ આદિ મોટા જાણે માણે જોવુંછ;
 તેઓથી પણ નાં પૂર્ણ વધાયે, વચાર્થ માણ્યું તેવુંછ. ૨૫૩
 બ્રહ્માનંદ રસ અનુભવીઆ, સૌ જાન પ્રમાણે માણેછ;
 માટે મહેતે તારતમ્યથી કાળ્યે કથ્યું પ્રમાણેછ. ૨૫૪

“ એ રસનો રવાદ શંકર જાણે, કે જાણે શુકદેવ યોગી રે;

કાંઈ એક જાણે મજની વનિતા, શું જાણે નરસિંચો ભોમી રે”.

મયોદામાર્જે બ્રહ્મભાવ, ને પુષ્ટિ સર્વોત્તમાવછ;
 જનનાનંદી કૃપાનંદી થમે, અતે એટ દર્શાવછ. ૨૫૫
 નેત્રે સાત્ત્વિક ભાવ ઉપજે, તે પણ નાં કહેવાવછ;
 વદતાં લજ્જા ઉપજે છે મન, કહેતાં કહ્યું ન જાવછ. ૨૫૬
 દેવવાન ધીરજથી રાખે, અધેરે સહી ન જાવછ;
 કે સમે આપો આપ પ્રકારો, જહાર પ્રકટ દરસાવછ. ૨૫૭
 માહાત્મ્ય જાને સુદૃઢ રનિથી, ઉપજે અધિભાવાત્મકછ;
 સર્વોત્તમાવની સિદ્ધિ ત્યારે, માનસી સેવા બ્રહ્મનાત્મકછ. ૨૫૮

માદાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વસ્તુ સુદૃઢઃ સર્વતો ડધિકઃ સ્નેહો મત્તિરિતિ

પ્રોક્તસ્તયા મુક્તિર્નિવાન્યથા ॥ કહી ૨૫૮ માટે

કાંઈએક=સર્વસ્વ (પાકાંતર) શું જાણે તે માણે. (પાકાંતર)

વનિતા=ગોપી (પાકાંતર)

ભાવવૃદ્ધિ એ રસ જાગેથી, પ્રકટ થાય રસાત્મકજી	૨૫૯
અચલ અટલ ધ્રુવ પુતલીવતની ગતિયે, યાય ક્ષાત્મકજી.	૨૫૯
જે જેને સર્વસ્વ કરી માને તેની પૂજા તે થાયજી;	
તેથી મન ન્યાડું ન કદાચે, અનન્ય રનેહ ઝલકાયજી.	૨૬૦
જેથી વખૂડું પડ્યું સહેવાયે, તે નહિ સાચી પ્રીતજી;	
જ્યાં મન ત્યાં જ તનકું, એ તાદાત્મ્યક રીતજી.	૨૬૧
રસસાગર રગ્નિકેશ્વર શ્રીજી, રસમય આનંદકંદજી;	
પ્રમ ભક્તિયે પ્રકટ જણાયે, પૂર્ણાનંદ જોવિંદજી	૨૬૨
પ્રેમભક્તિ દ્વધર્મા રસરૂપે, પરમાનંદ વિરાજેજી;	
ભાવાત્મક પ્રકટે છે રસાત્મક, રસિક ભક્તમાં રાજેજી.	૨૬૩
પ્રિયતમ પ્રેમચક્રીજ પમાયે, પ્રીતની અદ્ભુત રીતજી;	
વેદપણ્ય પાર લહે નાં તેનો, અધોક્કિ મહારસ પ્રીતજી.	૨૬૪
તન-મન-ધન ખરચ્યું નાં ખટકે, વળી ફૂલ ચર્ષ જાયજી;	
તદપિ સ્વપ્ને નેહ ઘટે નહિ, સાચી પ્રીત લહાયજી.	૨૬૫
રસિક રસે નિગમ થએલા, પરમાનંદી ભક્તજી;	
સર્વોત્તમભાવથી પ્રેમે ભજતા, નહિ કદિ અન્યાસક્તજી.	૨૬૬
પોતાની રુચિ હોય જેહ પદાર્થે, તે પ્રિય માનીને સમર્પેજી;	
સર્વોત્તમ સ્વાદિષ્ટ લહીને, પ્રેમે નિત્યે તે અર્પેજી.	૨૬૭
ભક્તપ્રેમ લહી પ્રભુ આરોગે, પણ હરિરુચિ શેષે હોયજી;	
તેહ મર્મ જાણીને ધરતાં, હરિ સંતોષિત જોયજી.	૨૬૮
પ્રેમોદ્ભવિ પ્રેમ અધિકારી, સીના ન તેની જાણેજી;	
તદપિ પ્રેમતણી મિષ્ટતા, અનુભવિયા હર માણેજી.	૨૬૯
પોતાની રુચિ હોય નહોયે, તેથી નાં રાખે વિચારજી;	
કેવળ હરિહિત સુખદાયી કરે, ઉપજે હરિનો પ્યારજી.	૨૭૦
પ્રેમનું રહસ્ય એજ એક છે, તદાત્મ્યરૂપ તે હોયજી;	
તન્મયતા તદ્દૃષ્ટતા યાતાં, પૂર્ણાનંદ રસ જોયજી.	૨૭૧

જાત્રામ્ય તર ભાભક પ્રેમની, સર્ગીય રતિયે ઝગડેજી,
 પ્રેમના ત્રિવિધ લહેર-તરંગો, દિ પપજુના ગમડેજી, ૨૦
 લગની એક પાવગની જવાગો, પ્રેમીજનને લાગેજી,
 પ્રેમમાહે જાદુ અજાનમ, કામુ કાણુ અધિકો જાગે. ૨૭
 પ્રગળ સુદહ પ્રેમની અથી, નહિ ઠોડી ઠોડાવજી,
 પ્રેમનો પાશ પ્રેમીજનથી નહિ તોળો તોડાવજી ૨૭
 પ્રેમમાહે અપશુજી ના આવે, પદપાત કરે પ્રેમીજી,
 પ્રમી વિટખણુ જાદુ વેડે ને 'પણુ' ના શુકે ગહે નેમીજી ૨૭
 તન સાથે મન જોડયુ રહે, તો તેજજ માચી પ્રીતજી,
 મન બિન્ન અર્ધ તનથી, છૂટું, એ હોય વિપરીતજી. ૨૭
 પ્રીતતણા વિરોધી હોયે, તેને દુરમન સમ જાણેજી,
 પ્રેમપોષકમા હેન-ભાન રહે, સુહૃદસખા મન આણેજી. ૨૭
 પ્રેમપદાર્થ મહિ, દેખે અધગી રીતે મીકાસજી,
 સ્વાર્થ, અજીક કે અન્યે થાતા, સદ્ જ થાય ખટાસજી. ૨૭
 જેમ દ્વંધમા ખટાઇ જાગતા, તતક્ષણુ કાટી જાપજી,
 નીરસ સ્વાદ રહિત ચપાથી, સ્વાદે પડે ક્ષીમાસજી ૨૭
 નીતિ મયીદા ન પૂર્ણ પ્રેમમા, અપૂર્ણ રહે છે તેમજી,
 કાલ્યો કુલ્યો હિમગ્યો રહે, તે કલ્યાણે પૂર્ણ પ્રેમજી. ૨૮
 પ્રેમ પતંગ દોરી કર, પ્રેમી ઉરાડે આગસજી,
 વડેતો ઝૂનતો ગોચા ખાતો, આધિન રહે પ્રેમને પાસજી ૨૮
 ખેચતાણુ પ્રેમની જેવી, તેવી કૃતિ દર્શાવેજી,
 અદ્ધર રહી તે ગમને ઝૂલે, પ્રેમી પ્રીત નિભાવેજી ૨૮૨
 કા સમે પોતા પાસે રાખે, કા સમે રાખે દૂરજી
 દોરી હસ્તમા તો તે પાસે, પ્રકૃતિત ગહે છે ઉરજી ૨૮૩
 પ્રેમનુ બિન્દુ સ્વસ્થ જ હોયે, પણ વલીને ઉજરાવજી,
 પૂર્ણ પ્રેમની સીમા ત્યારે, ત્યારે સિયર હૃદયે થાયજી. ૨૮૪

- નેહે છેડે તોડે તોડે, પ્રેમપાશ ન છૂટેછ; ૨૮૫
- પ્રેમગ્રંથી છોડી નાં છૂટે, પ્રેમનું બળ નાં ખૂટેછ.
- ન્યારે અપરધ્વક્ષ પુરયોત્તમનાં, દર્શન પ્રકટ જ ચાલછ; ૨૮૬
- તે જ સમે હૃદયની ગ્રંથી, સંશય તૂટી જાયછ.
- કર્મ બંધનનું મૂળ કપાયે, સર્વાનંદી ચાલછ; ૨૮૭
- સાનોત્તરની પરાભક્તિથી, પરાતપર પ્રભુ દરસાયછ.
- પ્રેમબંધનમાં બહુ વિટંગણુ, સહે તોડે ન તજવા ચહાયછ; ૨૮૮
- સ્નેહીતો ક્ષણાર્ધ વિયોગ, તે પ્રેમે નવ લહેવાયછ.
- તીખી આગ રહે પ્રેમી મળવાને, તેની પ્રતિક્ષણ આશછ; ૨૮૯
- ઉમંગ આરત અધિક ચાયે, અંતરમાં અભિલાશછ.
- લવલા મળનુની હો પેખી, પ્રેમનું લહો સ્વરૂપછ; ૨૯૦
- પ્રેમતણું રૂપ ચિત્રાયે નાં, અપરેષા અકળ અનૂપછ.
- પ્રેમીજનની પ્રેમની કીર્તિ, અચલ અટલ ન ભૂસાયછ; ૨૯૧
- પ્રેમરસપાન ન કેવળ મુખથી, અંતરથી ચૂસાયછ.
- પર્મ પ્રેમીજન સંગાતિ, તેનો ચહાયે સંગછ; ૨૯૨
- જાડુરૂપી પ્રેમ અસગથી, પક્ષટાયે તેના રંગછ.
- પંચ વિપવનો તુચ્છ પ્રેમ તે, બંધનરૂપ જણાયછ; ૨૯૩
- હાનિ મરણ ને અગ્રેયકારી, અધમ અસાર મણાયછ.
- નૈસર્ગિક કુદરતી પ્રેમ તે, પ્રભુ પ્રત્યે જોડાયછ; ૨૯૪
- એક વાર વળગ્યો ના છૂટે, તોણો નાં મોડાયછ.
- એક જ પ્રેમનાં રૂપ વિવિધ બહુ, લૌકિકનો છે બાધકછ; ૨૯૫
- અલૌકિક પ્રેમ લવબંધન છોડે, શ્રેયસ્કર છે માધકછ.

મિચતે હૃદયગ્રન્થિ છિન્નંતે સર્વસંશયો ॥

ક્ષીયન્તે સર્વકર્માણિ તસ્મિન્દ્રષ્ટે પરાવરે ॥

ઋગ્વેદ ઋચા. કડીઓ ૨૮૬-૨૮૭ માટે. * પરાવાર (પાડાંતર)

વિહિન પ્રેમ આવે મર્યાદિત, પૂર્ણ હોય છે અંતઃ;
 પ્રેમીનું હૃદય પ્રેમીજન પરખે, એટલે વિરલા કે સંતઃ. ૨૯૬
 જનપણાની અધરિત પ્રીતિ, સ્વાર્થરૂપની હોયજ;
 સ્વાર્થ સધાય ત્યાં લગી રહે તે, અસ્થિર ચલિત સૌ જોયજ. ૨૯૭
 માહાત્મ્ય ગાનપૂર્વક ભક્તિથી, સુદૃઢ રતિ ઉર જામેજ;
 અગાને પૂર્ણ પ્રેમ ન બ્યાપે, વિશુદ્ધ રસે ન વિરામેજ. ૨૯૮
 રુચિ ભાવ વહાલ મનોરથે, તૃપ્તિવાન જે થાયજ,
 તેને કમકમ પ્રેમપ્રયોધિ, અંતર રસ ઉભરાયજ. ૨૯૯
 ઉદ્ધિત ભાવ તે સદા રહે નહિ, શીતલ તાલી થાયજ;
 સદા એકરસ પૂર્ણ અખડિત, સ્થિર ભાવે ઠરી જાયજ. ૩૦૦
 ઉદ્ધિત ભાવી વળખાં મારે, ન વિરહતાપ ખમાયજ;
 સ્થાપી ભાવી થાયે ત્યારે, અંતર સર્વ સમાયજ. ૩૦૧
 વિવેક ધીરજ અને આશ્રય, એ ત્રણ સાધ્નાં પહેલાં હોયજ;
 તે જન પ્રેમની પરાકાષ્ટા, અનુભવી અંતર જોયજ. ૩૦૨
 દેવલ મહિમા જાણીને, જેને ઉપજે રુચિ કે વહાલજ;
 મર્યાદિત તે ભાવ હોય છે, સાધનમયના હાલજ. ૩૦૩
 માહાત્મ્યપણામાં મોક્ષાદિનો, ભાવ રહે છે સકામજ,
 જાદ રોહે મહિમા નાં સુરે, હિત વાત્સલ્ય અકામજ. ૩૦૪
 અતૃપ્તી મુક્તિ મોક્ષ નાં છાંછે, હરિહિત સેવા સાધેજ;
 તે નિષ્કામી પ્રીત જ્ઞાવે, રોહે હરિ આરાધેજ. ૩૦૫
 એકાંગી પ્રીતમાં એક પક્ષના, અધિક જણાયે નેહજ;
 સામાને હોયે, હોયે નહિ તેવો, એક ન જણાયે તેહજ. ૩૦૬
 મુકુંદ સર્વને આપે છે, મોક્ષપણાનું દાનજ;
 પણ ભક્તિ નહિ સૌને આપે, અધિક ભાગવતે મહાનજ, ૩૦૭

અસ્ત્વેષમદ્ મગધાન મજતાં મુકુન્દો મુક્તિ દદાતિ કદિચિત્
 ન સ્તુ મક્તિયોગમ્ ॥ શ્રીમદ્ ભાગવત રકથ ૯ ઠડી ૩૦૭ માટે.

- ઉભયાંગી પ્રીતની ધન્યતા, પરસ્પર પૂરી હોયજી; ૩૦૮
 નિર્દોષકની સુખ શ્રેયસ્કર, બાકી રહે ન કોયજી.
- ગાઢ પ્રેમ નિશ્ચિન રહે જામ્યો, મસ્ત પ્રેમી તે થાયજી; ૩૦૯
 પવિત્ર પ્રેમ એ રૂપ પ્રભુનું, સર્વ શાસ્ત્રમાં ગાયજી.
- જેને સાચો રનેહ સ્યામશું, તે અન્યે ન મહોવાયજી; ૩૧૦
 ક્ષણાર્ધ માત્ર જો અન્યે રહે તો, જરવત તે કહેવાયજી.
- પ્રેમરસપાનીને બીજ કો ધાત, ન લાગે મીઠીજી; ૩૧૧
 પ્રેમામૃત વિષ્ણુ અન્ય આખતાં, પ્રીતિ થાય અજીઠીજી.
- મીઠડી મીઠી મોહન ઢેરી, મીઠડામાં મીઠડી એહજી; ૩૧૨
 મુખકું મીઠું સ્યામ મુંદરનું, સર્વાંગ મિષ્ટ છે જેહજી.
- મનમંદિરમાં મોહન મહાલે, રસરંગે રહે જામીજી; ૩૧૩
 મનગમતું સુખ સૌ વહાલામાં, નહીં કંઈ જોમાં ખામીજી.
- રસિયાનો રંગ લાગ્યો જેને, તેને ફીકા સદુ રંગજી; ૩૧૪
 બાલાબ્યંતર એક રસ બાપે, મોહન રહે તેને સંગજી.
- રસાણ રસિલી રસભર વાતે, પ્રભુજી દે રસદાનજી; ૩૧૫
 તેની આગળ છુટજી સૌ લાગે, યોગ વૈરાગ્ય ને ગાનજી.
- પરસ્પર નયણે નયણું મળતાં, ઉભરી આવે વહાલજી; ૩૧૬
 મહારસપીતાં કદિ ન ધરાયે, રસનિધિ દીનદયાસજી.
- ચુચુવાતો ભરરસ વાહાવાનો, સભર કદિ નાં ખૂટેજો; ૩૧૭
 પ્રેમરસ પાગી કાગી અનુરાગે, અખંડ એ રસ લૂટેજો.
- મહારસ ઝીલી જેરવે ઠેરવે, તે પૂર્ણ રસપાત્રજી; ૩૧૮
 શૃંગારસાર રસ સર્વ રસપાને, પૂર્ણ હોય ઉર માત્રજી.
- રસનિધિ ગુણનિધિ સુખસાગર, પૂર્ણ પરમાનંદજી. ૩૧૯
 અદિતીય અનુપમ મનોહર, એ સામ્યે સર્વ પડે મંદંજી.

- રઠિયાળા રમત રળિયામણી, સરમ નવલ રસરીતજી, ૩૨૦
- રસમર રમતણા રમિયાશુ, માણે જેની પ્રીતજી
- ગોખાસાગર રૂપ હિંગમર, ગગરાતો મદમાતોજી, ૩૨૧
- જેત છબીયો નટવર નાગર, દીસે મુરલી વાતોજી.
- રતિંગસ સાગર નટવર નાગર, યજ્ઞુ નદાનદજી, ૩૨૨
- દાસ દયાને મમ્તક રાજે, જ્ઞાન દકકે જોવિંદજી.

॥ श्रीगुरु ॥

॥ श्रीवल्लभ ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजन वल्लभायनमः ॥

“साग्निरूपाय”

- श्रीगुरुगोविंद रमण्यु कर्मायी, मलय मनोरथ मिदल;
कल्पयन्तु काम पमकभा यागे, भगे दिव्य गदानिधयः । १
- सकल पाप सताप प्र-नगे आपे सत्पानदः,
कालप्रसादनु भूय छेने, टागे भाषिक दंदल २
- माने किस्मिय रदे न कर्म, यजे नीधो भर्तः,
अप्रतिष्ठानु गाः भगे ने, दगे मोद ने भर्तः ३
- मेवा गीमदुग्धने वरी, कर्तु मभरायर्तः,
भोःश्वर दीनयधु दयाधु, ने ने अतारणु गधर्तः ४
- वदन करना लल माने, मेरे दाय मतोपः,
परापरा पर हातभ नितन, सपरापक मुष्मिभः ५
- मानुं शुभ अर्थ ने लजे, तेद अपाये पावः,
अमात्र तु-न, अनिर तडन, आवनिकने नदाः ६
- मागमार विहार मानयी, विंभने ने लजेः,
मेव सार भोपायभ लेने, अनुनगी गदानम नाजेः ७
- दैन पलु अर्थ न ने प पे नातो, तेद अर दपारः,
परापरा प्र नि गरी, म-पु-न तेद निरधारः ८

यत्तं गुरुदत्तं पराधर्मपरा अर्थं परित्यज्यते ॥
गामागदाय पराधर्ममूलमूल अर्थान्निरोधेन ये ॥
मन्त्रोपायपराधर्मा परहितं अर्थान्निरोधेन ये ॥
ने निरहित निरहितं परहितं ने के म शास्त्रिमते ॥
३६ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥ ११ ॥

નિજ સ્વાધર્મે ધક્કો ન લાગે, એવો જ્યાં ઉપકાર; ૬
 મધ્યમરૂપનો તેહ કહાવે, એમ ભતૂંદરિ વિચાર. ૯
 પોતાના સ્વાધર્મે કાળે, જીજ્ઞાસો એવ કરે નાશ; ૧૦
 વખર કારણે વ્યર્થ ભાગતાં, અધમતા હોય પ્રકાશ. ૧૦
 મનુષ્ય છતાં મનુષ્યત્વ નહિ, તો નિહિત રાક્ષસરૂપ; ૧૧
 પરહિત કરવા જે ન પ્રવર્તે, પશુવત્ તેનું સ્વરૂપ. ૧૧
 સૂર્ય^૧ ચંદ્ર^૨ મેઘ^૩ સન્નિવનના^૪, પ્રાર્થના વધુ ઉપકાર; ૧૨
 કમલ^૫ કુમુદિનિ^૬ પ્રકુસ્મિત કરતા, જલ^૭ સંતોષ^૮ દેનાર. ૧૨
 સહજ સ્વાભાવિક ગુણ ત્રણેમાં, ક્રમસે રહે રતાસ; ૧૩
 પરોપકાર પેરાવણુ સાધુ, દુષ્ટે નિર્દયતા પ્રકાશ. ૧૩
 વૃક્ષો દ્વલ્લૂષ કાલે છે, છાયા બિડ્યા વિશ્રામ; ૧૪
 પરોપકારે કરે સૌ રીતે, સદા આંકે યામ. ૧૪
 સરિતા સદા વહન કરે છે, જલ પરમાર્થ હિત; ૧૫
 સંત દેહ પરમાર્થ કારણ, સૌનું કરે છે હિત. ૧૫
 પરોપકારે ગાયો સવે છે, પમામૃતનું દે દાન; ૧૬
 ઇત્યાદિ દૃષ્ટો સમજે, પરોપકાર મહાન. ૧૬

પદ્માકર વિનકરો ચિકસીકરોતિ ।

ચન્દ્રો વિકાસયતિ કૈરથવમ્ન્યાલમ્ ॥

નામ્યર્થિતો જલધરોઽપિ જલં દદાતિ ।

સન્તઃ સ્વર્થ પરહિતેષુ કૃતાભિયોગા ॥

ભતૂંદરિ ચતકે વચનમ્ કડી ૧૨ મી માટે.

રક્તત્વં કમલાનાં સત્પુરુષાણાં પરોપકારિત્વમ્ ॥

અસતાં ચ નિર્દયત્વં સ્વમાષસિન્દુઃ ત્રિપુ ત્રયમ્ ॥

કડી ૧૩ મી માટે.

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય વદન્તિ નદયઃ ॥

પરોપકારાય દુહન્તિ ગાયઃ પરોપકારાર્થમિદં સરીરમ્ ॥૧૧॥

કડી ૧૪-૧૫-૧૬ માટે.

સ્વાર્થ સાધવા પ્રીતિ રાખે, એવા વિશ્વે અનેકથ;
 નિસ્સ્વાર્થ હોયે છે હરિજન, વિરલ રત્ન કે એકથ. ૧૭
 લોભાંધ બનેલો સાર હિતનો, સમજી શકે ન લેયથ;
 ધર્મ જાય, નહિ સ્વાર્થ સધાયે, મર્મો લહે ઉદેશથ. ૧૮
 પાપકર્મે તે સદા મચ્ચો રહે, નિશ્ચિન મલિન વિચારથ;
 પ્રસન્નતા નહિ મેળી સધાયે, અણુધ લહે નહિ સારથ. ૧૯
 માત તાત મુત બ્રાત સહોદર, આશ્રયદાતા આદિથ;
 ગુરુજનનું પણ અનિષ્ટ ઇચ્છે, સદા રહે ઉન્માદીથ. ૨૦
 ન્યાય અન્યાય ન કાંઈ વિચારે, ધર્માધર્મ ન જણેથ;
 ગરજ સાધવા નિત્યાતુર જન, લાજ ન મનમાં આણેથ. ૨૧
 દગો દેઈને કપટ કરીને, સૌનું કરે છે હરણુથ;
 અપજ્ઞશનો તે વિભાગી થાયે, રાખે કાંઈ ન શરણુથ. ૨૨
 જન્મ જરા વિપત્તિ પાગે, મરણુ પણ વારંવારથ;
 અસહ્ય કષ્ટ સહે તદ્દપિ તે, મનની ન માને હારથ. ૨૩
 જગત્તાનો જાય નવ રાખે, તે સહે કલેશ ને ત્રાસથ;
 પ્રાણુ ખોય કે પ્રેત બને કદિ, અતે નરક નિવાસથ. ૨૪
 સુખની આશા સૌ કે રાખે, પણ તે પ્રાપ્તિ ધર્મેથ;
 કર્મનીતિ ભક્તિ ને યોગે, આદર રાખે મર્મેથ. ૨૫
 ધર્મ ન્યાય નીતિ દ્રવ્યોપાર્જન, જેહ તજે ન કદાપથ;
 ધર્મ કારણે ધનને રાખે, મુખી રહે તે સદાપથ. ૨૬
 નિજ કુટુંબને પોષે તેમાં, લેય નહિ ઉપકારથ;
 યાતિ બોજન અર્થે ખર્ચે, તે પણ વટ વ્યવહારથ. ૨૭
 માન મોટમતા યથ મેળવવા, ખર્ચે દ્રવ્ય ઉદારથ;
 તે પણ સદૃવ્ય કદિ ન કહાવે, લેય ન તે ઉપકારથ. ૨૮

માતરં પિતરં પુત્રં વ્રાતરં ચ ગુહસ્તથા ॥

લોભાચિદો નરો દન્તિ સ્વામિન યા સહોદરમ્ ॥

બોજ સુબોધરતાકરે કડી ૧૮-૧૯-૨૦ માટે.

દેવી દ્રવ્ય સન્માર્ગે ખર્ચે, હરિઅર્થે વિનિયોગજ;	
લક્ષ્મી વક્ત્રીવરને અર્પે, સુપાતનો સ યોગજ.	૨૯
સદ્ગુરુ સંતો અબ્યાગત, ને અન્નાર્થો જે હોયજ,	
પ્રહાર્પણ મતિથી સંતોષે, હરિ જુદિથી જોયજ.	૩૦
બ્રહ્મચારી વાનપ્રસ્થી ને મંન્નાસી કહેવાયજ;	
આતિથ્ય પૂજન કરી સંતોષે, ગૃહગ્યાત્રી લહેવાયજ.	૩૧
મણિકુંદનમા જન્મિ ચયાથી, જોભા અધિહી ચાયજ;	
જેનું તેને અર્પણ ચાતાં નિર્મલન ચર્ષ જાયજ,	૩૨
બહિરાંગએ સર્વ સમર્પ્ય, અંબરીષે ક્યો વિનિયોગજ;	
દ્રવ્ય સાદવ્યતા ત્યારે કહાવે, જ્યારે શ્રીપતિનો સંયોગજ.	૩૩
સતપાત્રનો મંત્રેગ મળેથી, રેવું સઘ તે દાનજ,	
અસુખનાની સિદ્ધિ ત્યારે, યોજે શ્રીભગવાનજ.	૩૪
સર્વે શ્રીપતિયે ઉપજાવ્યુ, વળી આપે છે તેહજ;	
જેણે રચ્યુ તે તેનો રચામિ, ન્યાય એ નિસ્સદેહજ.	૩૫
પરવશ્યુ પર સત્તા માની, જેહ ધરે છે ગુમાનજ,	
અવિદ્યા પગિકર વળગે છે, માટે તજ્યુ અભિમાનજ.	૩૬
દ્રવ્યે પાંદર અનર્થ બાખ્યા, શ્રીમદ્ભાગવત માહેજ,	
યથાલાભસંતુષ્ટ વૃત્તિથી, બાધક હોય ન કપાહેજ.	૩૭
ચોરી ^૧ દિસા ^૨ અસત્ય ^૩ દબ ^૪ , ને કામ ^૫ ક્રોધ ^૬ ને ગર્વ ^૭ , ^૭	
અવિશ્વાસ ^૮ મદ ^૯ બેઠ ^{૧૦} વૈર ^{૧૧} ને અવિદ્યા વસે સર્વજ.	૩૮
રૂપધી ^{૧૨} ને ત્રણ દુર્વ્યસનો રહે, ઓ ^{૧૩} ઘૃત ^{૧૪} ને મધજ ^{૧૫}	
સર્વાત્મ નિવેદન પ્રજુને કરતા, બંધન છૂટે સગજ.	૩૯

સ્તેય દ્વિમા નૃત દમ્ભ. વામવૌધસ્મયો મદ ॥

ભેદો વૈરમધિશ્વાસ. સંસ્પર્શો વ્યસનાનિ ચ ॥

પતે પદ્મદશાનર્થો દ્વર્થમૂલાનતા નૃણામ્ ॥

તસ્માદનર્થધર્માશ્વયથયોર્થો દુરતસ્ત્યજેત્ ॥

શ્રીમદ્ભાગવતે (કડી-૩૭-૩૮ ને ૩૯ માટે)

મેળવતાં દુઃખ, દુઃખ રક્ષણમાં, હાનિ નામે બહુ દુઃખજી;
 હરિ ભજવા પળ વારો ન રહે, શ્રીહરિથી ચિત્ત વિમુખજી. ૪૦
 નિરંતર ચિત્ત દ્રવ્યે રહે છે, ખર્ચ યાનાં રહે કલેશજી;
 આયાસ ત્રાસ ચિંતા ભ્રમગતિ રહે, સુખ રહે નરેશજી. ૪૧
 કામ ક્રોધ ને લોભ ત્રય, એ સર્વે નરકનાં દારજી;
 માટે એનો ત્યાગ જ કરવા, ગીતામાં નિર્ધારજી. ૪૨
 જેટલો અર્થ આવશ્યક હોય, તેટલું કરવું પ્રાપ્તજી;
 અધિકની અપેક્ષા ન રહે, સંતોષમાં સર્વ સમાપ્તજી. ૪૩
 હરિ અર્થે ઉપયોગી આવે, તેટલું સંકલિત જાણોજી;
 અથવા પરમાર્થે ખર્ચાયે, એ મતિ જન તે સાણોજી. ૪૪
 વિશેષ અથવા વિપરીત રીતે, જે મેળવવા ચલાયજી;
 અર્થે નહિ તો ચોર ગણાયે, મમસદને સિધાયજી. ૪૫
 શિક્ષા દંડને યોગ્ય થાય છે, માટે અપેક્ષા ન રાખેજી;
 વૈરાગ્ય ત્યાગ સમર્પણ કરવા, સદ્મથોમાં બાણેજી. ૪૬

અર્થસ્ય સાધને સિદ્ધે ઉક્તર્થે રક્ષણે વ્યયે ॥

નાશોપભોગઆયાસગ્રાસચિન્તા મ્રમો નૃણામ ॥

શ્રીમદ્ભાગવતે (કડી-૪૦-૪૧ માટે)

ત્રિવિધં નરકસ્યેદં દ્વારં નાશનમાત્મનઃ ॥

કામ ક્રોધસ્તથા લોભસ્તસ્માદિતત્રયં ત્યજેત્ ॥

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા અ. ૧૬. શ્લોક ૨૧ તથા મહાભારતે ઉદ્યોગપર્વ
 અ. ૩૨. શ્લોક ૭૦ (કડી ૪૨ માટે)

યાવદર્થમુપાસીનો દેહે ગેહે ચ પण्डितઃ ॥

ચિરક્તો રક્તવત્તય નૃલોકે નરતાં ન્યસેત્ ॥ કડી ૪૫ માટે

શ્રીમદ્ ભાગવત મ્કંધ ॥ અ. ૧૪

યાવદ્ઋણિયેત જઠરં તાયત્સ્વત્વં હિ દેહિનામ્ ॥

અધિકં યોઽમિમન્યેત-સ સ્તેનો દણ્ડમર્હતિ ॥ કડી ૪૬ માટે

- નદીમાં નાવે પાણી બરાબે, તેમ સદને ધન આવેછું;
જેનું તેને અર્પણ કરતાં, નિર્ભયતા દર્શાવેછું. ૪૭
- તૃષ્ણા દુષ્કર અપાર કહાવે, જેમ જેમ મળવું જાયછું;
તેમ તેમ અધિક મેળવવા ઇચ્છે, તૃપ્તિ કદિ ન થાયછું. ૪૮
- કામના રૂપી આસાતૃષ્ણા, મૂળ સહિત જે છેદેછું;
તે સંતોષી મુખી સદા રહે, અભિવાયને મેદેછું. ૪૯
- ઐહિક મુખ છે દિન ચારનું, જાણી યાની ન રાચેછું;
વળા અસાર ને અરુપ કહાવે. અનિત્ય લહી નવ જાયેછું. ૫૦
- વળા તેમાં રહે કલેશ બહુ વિધ, નદિ તે સાચું મુખછું;
સૌ દુઃખનાં મૂળીઆં તૃષ્ણામાં, સંસારે બહુ દુઃખછું. ૫૧
- મીઠરિ શરણુમાં સદુ મુખ જણો, અવિચલ નિત્યે પ્રાપ્તછું;
આત્મા પરમાત્મા સુખામયે, સૌ મુખ હોય સમાપ્તછું. ૫૨
- જૈગિયબ્ય ઋષિ સમર્થ મોટા, દશ મહાકર્મના યાનીછું;
પરમાત્મતત્ત્વ તથા અનુભવિયા, જેહ લતા વિચાનીછું. ૫૩
- ઉપનિષદે કથા વિસ્તૃત છે, બાખ્યો છે સિદ્ધાંતછું;
શ્રુતિ વચન ધરું સાખને અર્થે જેજે ન રહે ભ્રાંતછું. ૫૪

નિ સ્વાં વટિ શતં શતી દશશતં લક્ષં સદસ્રાધિપઃ
 હક્ષેશઃ ક્ષિતિપાલાનાં ક્ષિતિપતિષત્રેશ્વરત્વં પુનઃ ॥
 ચપ્તેશ્વરઃ પુનરિન્દ્રનાં સુરપતિર્બ્રહ્માત્પદં વાંછતિ ॥
 યદ્વા યિન્નુપદં પુનઃ પુનરદ્ધો આશાવધિ કો મતઃ ॥

કડી ૪૭ થી ૫૨

તમારમર્મ્યં ચેડુપદ્યમિત્તિ ધીરાસ્તેવાં ક્ષાન્તિઃ ક્ષામ્વતી
 નેતરેગામ્ ॥ ૬નિ શ્રુતે. કડી. ૫૨-૫૪ માટે.

અશન વસન સુત નારી ઘર સૌ, પાપીને પશુ હોયજી,	
સંત સમાગમ હરિ જનન સુખી, દુર્લભ વિરલા હોયજી.	૫૫
સંગ પ્રમાણે બુદ્ધિ થાયે, તેવી કામના થાયજી;	
કામનામાં વિધે ક્રોધ ઉપજે, ભગવદ્ગીતે ગાયજી.	૫૬
દ્રવ્ય દારા બન્ધુ ને ગૃહાદિ, વૈભવ કથન સમસ્તજી;	
કાંચે કરી સૌ ચલિત થાય છે, ઉદય માત્રનો અસ્તજી.	૫૭
જાણી હું કતાં ને મારું, એ બે ત્યાગે આવજી;	
અહંતા મમતા મિથ્યા જાણો, એ નિર્લુપ્ય પ્રતિપાદજી.	૫૮
અચલિત સંપૂર્ણ સુખ સાચું, પરમાનંદ પદ જેહજી;	
તેની ઇચ્છા જેને હોયે, તેને શીખ કહું એહજી,	૫૯
સર્વાશાને સમ્યક્ ત્યાગે, હરિ રચિમા રહે રાજીજી;	
હરિ આરાને આધિનવર્તે, તેની સુબુદ્ધિ જાણજી,	૬૦
સત્ય ધર્મ કદિ નવ મૂકે એકાંત સ્થાન પ્રિય હોગજી;	
મંદમ મન વૃત્તિ રહે હરિમાં, બંધ ન લાગે કોપજી.	૬૧
આશા દાસપણું કરાવે, આશાએ રહે આધિનજી;	
ધનવંતોની સ્તુતિ કરાવે, આશાવંત રહે દીનજી.	૬૨
લોભાધીન પરકીય વસ્તુને, લેવાનું મન ધારેજી;	
પરધન પરત્રિય પરવસ્તુને, હરવા મન વિચારેજી.	૬૩
પરધન રવધન કરવા ને માટે, દંદના ગોષ્ઠે ઉપાયજી;	
નીચપણાની અધમ કૃતિ કરે, મોહ કદિ ન કપાયજી.	૬૪
લોભી કદિ વિરક્ત ન હોયે, માટે તજવો લોભજી;	
વિરક્તિ વણ સંસાર ન છૂટે, લાગે નહિ મુખોપજી.	૬૫

સંગાતસંજાયતે કામઃ કામાત્ક્રોધોઽભિજાયતે ॥

મ્રોધાદ્ભયતિ સંમોહઃ સંમોહાત્સ્મૃતિચિન્નમઃ ॥

સ્મૃતિચિન્નશ્ચ બુદ્ધિનાશો બુદ્ધિનાશાત્પ્રમણયતિ ॥

કડી. ૫૫-૫૬ માટે.

લોભરૂપી અજગરમુખમા, જેનો ચયો પ્રવેશજી,	
જન્મ આજો ગળાયે તે જન, કુશલ આશ ન લેશજી	૬૬
લોભે અપેશપાની હોયે, બદયા-બદ્ય ન જાણેજી	
અગમ્યાગમની પછુ હોયે શાનિ, રમ કપાથી માણેજી ।	૬૭
છદિ મન બુદ્ધિ ચિત્ત ચચક્ષ, લોભે દરીને હોયજી,	
વિષયવૃત્તિએ તે વદવાયે, ક્ષેમપથ કદિ ન જાયજી	૬૮
ક્ષમા સહનશીતતાદિ સદ્ગુણો, લોભીમા ન જગાયજી,	
લોભી અમ્મ તોડી આતુર ગહે, અનૃષ્ઠ કદી ન ધરાયજી	૬૯
રિવિધ આપદા સદા ભોગવે, આશા ઉડી ખાર્જી,	
ગૃધ્રા પ્રવાહમહિ તણાના, પાર પાડે નહિ ક્યાર્જી	૭૦
સ તોપરૂપી મહાધન માતે, ત્યારે લોભ તજાયજી,	
અથવા હરિ ચરણે ધુજવાતા, નોર વગાવા ક્ષાયજી	૭૧
લોભ વસે છે મનની માડે, મન વશ દોષ જેનુજી,	
મનને વશ વર્તે સૌ છદિ, બમ ચાને નહિ તેનુજી,	૭૨
બધન મોક્ષનું મુખ્ય કારણ, એ મનને જાણોજી,	
મૈત્રાવણિ ઉપનિષદ કાળે, સિદ્ધાત વચન મન આણોજી	૭૩
મનોરાજ ખર નિજય મેળવે દ્રિજિન થાયજી,	
લોભતણી કાસીનોમાહે તેહ કદિ ન કમાયજી	૭૪
રાગદ્વેષ ને માન બાઈ, ઈર્ષીદિ કુર્ણુ જેનેજી	
બાહ્યાભ્યંતર શત્રુ હિરમા, ચેર થાય નહિ તેનેજી	૭૫
ક્રોધામિતી પ્રયઠ જસાગા, તપાદિ થાયે નાશજી,	
ક્રોધાનમને શાત કર્યા વિણ, શાંતિની નહિ આશજી	૭૬
ક્રોધાનય બ્યાખ્યાથી મોટા, દોષિ વર્ના તપમીજી,	
સો સુકૃતની હાનિ કરીને, ક્ષત્રુમા તે ગયા લપસીજી	૭૭

મન પ્રય મનુષ્યાણા વારણ યન્ધમાક્ષયો ॥

યેન આલિંગિતા વાન્તા તેન આલિંગિતા સુતા ॥ કૃદી ૭૩ માં

આત્મશત્રુઓ પકરિયુ છતો, તજે ક્રોધ ને માનજી; ૭૮
 લોભાદિકનો ત્યાગ કરાવો, સદ્વિદ્યાનું રહે જાનજી.
 સમક્ષ નેત્ર નિર્મળ ભારકરનો, કદિ ન થાયે બોધજી; ૭૯
 વિમલ નેત્ર કરવાને કાજે, મુખ્ય ગુરુનો પ્રબોધજી.
 સદ્વિદ્યાનું અમૃત અંજન, આંજે નિર્મળ જ્ઞાનજી; ૮૦
 શ્રીસદ્ગુરુના સદ્બોધથી, પ્રકટે છે વિજ્ઞાનજી.
 જ્વં પર બોધક જાણી સંગ્રહે, નિત્યે જ્ઞાન પ્રકારજી; ૮૧
 પરશ્વજામાં જઈ તે વિરમે, સત્ય જ્ઞાન નિર્ધારજી.
 નમ્રતાદિ ગુણમણી કરીને, સતો સેવે જોઈજી; ૮૨
 ગુણીજન વિદ્યાવંતને વંદે, જ્ઞાનિ કહિયે સોઈજી.
 દત્તાત્રયની રીતિ રાખે, ગુણગ્રાહી મતિ રાખેજી; ૮૩
 સારાસાર વિચાર વૃત્તિથી, ઉત્તમ સારને ચાખેજી.
 સારગ્રાહી જનને લાધે, સર્વ સ્થળેથી સારજી; ૮૪
 સાચું તેટલું મહણ કરેથી, સાર મળે છે અપારજી.
 અનિષ્ટ ત્યાગી ધૃષ્ટની પ્રાપ્તિ, જેણે કરીને ચાલજી; ૮૫
 સેવાં હિતકારી વચનોને, આદરપૂર્વક ચલાવજી.
 ચિંતન તેનું નિશ્ચિન કરનાં, આચરણમાં તે આવેજી; ૮૬
 મુમુક્ષુપણના ગુણ સાપડે, સદા રહે સદ્ભાવેજી.
 કર્નવ્ય કર્મ કદા ના થૂકે, ધર્મ મર્મને જાણેજી; ૮૭
 કહેણી રહેણી રહે વર્તનમાં, તેથી મહાપદ માણેજી.
 નિર્પેક્ષ વૃત્તિએ હરિ આગધે, સદા રહે નિષ્કામજી; ૮૮
 પ્રજ્ઞાપણ વૃત્તિથી રમેહે યાનાં, પદ ધનસ્યામજી.
 ધર્મપરાયણ જે જાણે, તે કદિ ધર્મ ન છોડેજી; ૮૯
 વિશ્વમાત્રમાં હરિ લહીને, કાથી વૈર ન જોડેજી.
 આત્મવત્ત સૌ જૂતને લેખી, અહિત કરે નહિ ક્યાંકેજી; ૯૦
 સમગ્રર્ષી ને દ્વંદ્વણું નહિ, હરિ જાણે જ્યાં ત્યાંકેજી.

- નિત્ય નિયમે સાદરપૂર્વક, મુણતાં વધે ઉભંગથ; ૧૦૩
 કમકમથી વિમલાંનર વૃત્તિ, વધે અરમ અભંગથ.
- જાતિ રૂપ ગુણ કુળ વિદ્યા, ને દ્રવ્યાદિ મદ થાયથ; ૧૦૪
 તેજેકરી મહત્તા માનેથી, અહંતા મમતા નાં જાયથ.
- પ્રપંચ વિસ્મૃતિ પૂર્વક આસક્તિ, જોણે કરીને થાયથ; ૧૦૫
 મદા પ્રભુમાં મન વિવચ્ચું રહે, એવા સાધે ઉપાયથ.
- અંચલ મનવૃત્તિ સ્થિર કરવા, વૈગવ્યાભાસને રાખેથ, ૧૦૬
 નિગેધક્ષણ ને ગીતામાં, રપજાયથી જાખેથ.
- ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ કરતાં, યોગાભ્યાસ સધાયથ; ૧૦૭
 પ્રપંચની વિસ્મૃતિ થયેથી, કમે કમે વધાયથ.
- અહંતા મમતા સમૂળ દળે, પ્રપચનું મૂળ જાયથ; ૧૦૮
 રૂં કત્તાં ને મારું છૂટે, હરિ આસક્તિ થાયથ.
- નિવાનિત્ય વચ્ચુના યાને, મોહ સમૂળ તળાયથ; ૧૦૯
 જાનાચાર વિચાર થવા, એ વિવેકે સમજાયથ.
- મતિજ્ઞાન ને શ્રુતિજ્ઞાન, તે અવધિનું છે જ્ઞાનથ; ૧૧૦
 અનંત જ્ઞાન સંપન્ન થયેથી, અતે હોય વિજ્ઞાનથ.
- ઠેહાધ્યાસ દળેથી હોયે, નિર્મલ આત્મજ્ઞાનથ; ૧૧૧
 અભિક્ષ ધ્વજના અનુમંધાને, પ્રકટે છે વિજ્ઞાનથ.
- મર્વંશ સર્વદર્શી પરમાત્મા, વિશુદ્ધ નિર્વિકારથ; ૧૧૨
 નિર્મોહિ નિરપેક્ષ નિરંતર, પૂર્ણકામ નિર્ધારથ.

પ્રપજ્ઞચિસ્મૃતિપૂર્વક ભગવદાસક્તિઃ કહી ૧૦૫ માટે
 ચંચલં હિ મન. વૃજ્ઞ પ્રમાથી ચલવદ્ દહમ્ ॥
 તસ્યાહં નિગ્રહં મન્યે વાયોરિથ સુદુષ્કરમ્ ॥
 અભ્યાસેન હિ કૌન્તેય ઘૈરાગ્યેણ ચ ગૃહ્યતે ॥ કહી ૧૦૬ માટે.

- કર્મ માયા જડ જાતિમાં, તદપિ ફલે છે તેહજ; ૧૨૧
 કર્મફલ પ્રદાતા પ્રભુની સત્તાથી ફળી છે એહજ.
 દેવ મનુષ્ય નારક તિર્યચની, ગતિ કર્મ પ્રમાણેજ; ૧૨૨
 કૃતિ અનુસારે ભાવિ જને છે, કર્મ તણું ફલ માણેજ.
 વિવિધ વિઘ્નમાન ઉપકાર, સદા સર્વ અનંતજ; ૧૨૩
 અખિલ શક્તિ રહે નિરંતર, પડિશ્યર્થ ભગવંતજ.
 વિઘ્ના અવિઘ્નાદિ સૌ શક્તિ, શ્રીપતિને આધીનજ; ૧૨૪
 શક્તિપતિથી શક્તિ કહિએ, કા કાળે નહિ ભિન્નજ.
 જે કાળે જેવી હરિ ઇચ્છા, જેને માટે હોયજ; ૧૨૫
 તે કાળે તેવું તે હોયે, ફેર પડે નહિ કોયજ.
 હરિસત્તાને સૌ વશ વર્તે, માટે તે પરતંત્રજ; ૧૨૬
 કર્મ કાળ માયા ફલ કારણ, પ્રેરક પ્રભુ સ્વતંત્રજ.
 પૂર્વ કર્મ સંસ્કાર પ્રમાણે, ફલ આપે ભગવાનજ; ૧૨૭
 પર્મ ન્યાયી કર્મ પ્રમાણે, ફલનું આપે દાનજ.
 કર્મોનુસારે ભુદ્ધિ હોયે, હરિને શિર નહિ દોષજ; ૧૨૮
 જગદિત અર્થે ઇચ્છ કરે છે, હરિ સદા નિર્દોષજ.
 કર્મ સંચિત પ્રમાણે સુખદુઃખ, ભાવીરૂપ તે હોયજ; ૧૨૯
 સુકૃતિ દુષ્કૃતિ પુણ્યપાપનું ફલ, ભુક્તે સૌ કોયજ.
 કર્મની ગહન ગતિ છે, વિલક્ષણ કર્મ તે કરવુંજ; ૧૩૦
 નિર્ગુણ કર્મે હરિ પ્રીત્યર્થે, કરવા મન ધરવુંજ.
 દૈવી આસુરી સંપત્તિ દ્વય, શ્રેયાશ્રેયના પંચજ; ૧૩૧
 શ્રીજીયે ઉપજાવ્યા ભાખ્યું, જુઓ ગીતા સદ્મંથજ.
 સતકર્મે સંશુદ્ધ થવાથી, નિર્મલ ધિયે સુગતિજ; ૧૩૨
 અસતકર્મે દુઃખ સાંપડે, વળી થાયે દુર્ગતિજ.
 અચિંત્ય અતર્ક અદ્ભુત હરિશક્તિ, પામે નહિ કો પારજ; ૧૩૩
 નિજ ગહિમાર્માં સદા રહે છે, પ્રભાવ અતુલ અપારજ.

શરવીર સ્વામીનાં ચસોથી, શત્રુને કરે પરાસ્તથ;
 તદ્વત જીવ ધર્મિય સત્તાથી, કાર્ય કરે અહોરાતથ.
 હું કનતિર મર્વ દાળવા, બામ્બું છે દષ્ટાંતથ;
 અહંતા મમતા ત્યાગી, કરવાં એ કર્મ સિદ્ધાંતથ.
 નિબંધિતિ માને બાધક હોયે, હરિ જ કરે ને કરાવેથ;
 સ્મૃતિ વચનની સંગતિ કરીને, સિદ્ધાંતને હર દગાવેથ.
 વિપયે શુદ્ધિ નવ લેપાયે, અહંકારભાવ ન હોયથ;
 હું કર્તાની વૃત્તિ દગતાં, બાધક ન મ્હે કોયથ.
 બાદેશું કે સોદેશું જેમ ધાન્ય, બીજે નહિ કામથ;
 કર્મબીજ નિર્મુલ્ય કયાંથી, ન કર્મ ન બંધ તમામથ.
 હરિ આશય અવલંબન રાખે, પડે જવાબિજ પારથ;
 જાંઝ વિના ન સમુદ્ર તરાયે, ન બાહુ બળે નિસ્તારથ.
 મૂળે જીવ હરિઅંશરૂપ છે, જીવાત્મા સંલંધથ;
 સ્વભાવ કર્મ કુટાદુષ્ટ છે, હોય મુક્ત કે બંધથ.
 શુભાશુભ કર્મો સુખદુઃખના હેતુ, બળે સૌ કોયથ;
 તદપિ ભાવિ બળે પ્રેરાઈ, બામ્બ પ્રમાણે હોયથ.
 સારા માફાને મૌ સમજે, તદપિ અનિષ્ટે ધાયથ;
 કર્મ પ્રમાણે ભાવી બનીને, અંતે ગેયું ખાયથ.
 કષ્ટ સ્થાને પડેઅંચવાના, સૌ કો કરે ઉપાયથ;
 પશુ ક્ષીણ પડેઅંચવાનું મન ધારી, અસત્ પંથે ભાયથ.
 તરકર ભર બુઝારી બળે, અનિષ્ટ કર્તા કર્મથ;

યેપમ્યનૈષ્ઠ્યેન સાપેક્ષત્યાત્ ॥ બ્રહ્મ-૧. કડી ૧૩૪ મારે.

કર્તા કારયિતા હરિઃ ॥ ધૃતિ સ્મૃતે. કડી ૧૩૬ મારે.

यस્ય નાહંકૃતો માયો શુદ્ધિર્યસ્ય ન લિપ્યતે ॥

દત્યાપિ સ્વ મૌલોક્ત્ર દન્તિ ન નિદિચ્યતે ॥૧૭॥

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા અ. ૧૮. શ્લોક ૧૭, કડી ૧૩૭ મારે

તદપિ મોહાસક્તિ ન છૂટે, ભાવિરૂપ લડો મર્મજી.	૧૪૪
રોગી રોગની શાંતિ ઇચ્છી, ઔષધ સેવે તેહજી;	
રોગે પરવશ કંટાળીને, કુપથ્ય કરે છે એહજી.	૧૪૫
તેમ કાલ કર્મ સ્વભાવથી, પ્રેરાર્થ કૃતિ કરે જાયજી;	
યથાકાળે પ્રારબ્ધ પ્રમાણે, સહજે વૃત્તિ યાયજી.	૧૪૬
જે કાળે જે યાવાનું તે, શ્રમે ન મિથ્યા યાયજી;	
ભાવીબળે કર્મોનુસારે, શુદ્ધિ હોયે સૌ ગાયજી.	૧૪૭
પુરુષાર્થપણું મિથ્યા નહિ લહેવું, ભાવિવશ ફક્ત હોયજી;	
જગ અપવાદ દળવાને માટે, કર્મ કરો સૌ કાયજી.	૧૪૮
જે કર્મ બંધન નવ હોયે, એવાં કરવાં કર્મજી;	
ફલેચ્છાને સમ્પદ ત્યાગે, બ્રહ્માર્પણ કર્મનો મર્મજી.	૧૪૯
યથાવર્ણ્ય આશ્રમ અધિકારે, કરવાં ધાર્મિક કર્મજી;	
શ્રીહરિ જેણે પ્રસન્ન હોયે, તે કરવાનો મર્મજી.	૧૫૦
અરણી મધ્યે અગ્નિ તદપિ, સધર્મણે સમન્વયજી;	
આરંભે ધૂમાડો પ્રકટે, અંતે વહ્નિ દેખાયજી.	૧૫૧
ધૂમ્ર જાણી અગ્નિ ન તળયે, અગ્નિમાં ગુણો અનેકજી;	
કર્મ માત્રમાં પણ ત્યમ લહેવું, યાની લહે વિવેકજી.	૧૫૨
સારગુણગ્રાહી શુદ્ધિ જેની, દોષ જુએ નહિ એકજી;	
દોષ કરતાં ગુણ છે જાહેરા, ગ્રહેતાં લાભ અનેકજી.	૧૫૩
કેવલ કર્મનો ત્યાગ કરતાં, લાભ લેશ ન પામેજી;	
કર્મોકર્મ વિકર્મ મર્મથી, નિર્ગુણ કર્મે વિરામેજી.	૧૫૪
હાથપગ ભેડી બેસી રહેતાં, આલસ્ય કહે સૌ જનજી;	
દુઃખ દારિદ્ર સદા તે ભોગે, કાપર કલેશી મનજી.	૧૫૫
કર્તવ્ય કર્મનો ત્યાગ કરેથી, વિશ્વ કરે હિપહાસજી;	
વિહિત કર્મ કર્યાવણુ, ક્રાંતી કદિગે ફલિત ન આયજી.	૧૫૬

કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ॥

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, કંડી ૧૪૯.

દૈહિક કર્મો દેહ લગી છે, આન્યધર્મ છે નિત્યજી,	
વ્યાવહારિક કર્મે નહિ આસક્તિ, કારણ તેહ અનિત્યજી.	૧૪૭
નિપિદ્ધ ત્યાગી ગ્રહિત આચરતાં, ઇન્દ્રિય લે નાં યાપજી,	
તદપિ પન્થવો નાં ઉપજે, મિથ્યા કાંઈ નાં જાપજી.	૧૪૮
ક્રવાચ રાખી કરવાથી, જાન્યું આ પરિણામજી,	
એમ ધારી નિષ્કામ મતિથી, કર્મો કરે તમામજી.	૧૪૯
આશા સંકલ્પ થવાને મારે, કર્મ કરે જે સકામજી,	
આશા પૂર્ણ થતા લગી તે રહે, પણ ન સાચ નિષ્કામજી.	૧૫૦
એક સરતાં હોય અનેક તૃષ્ણા, તૃષ્ણા કુખર જાણેજી,	
વિનૃષ્ણ ધર્મને હરિ ભજવાથી, સતોષ થયે મુખ માણેજી.	૧૫૧
જળી સકામતા જાણક ભારે, અર્થ કદિ નાં સારેજી,	
તો તે અતે નાસ્તિક હોયે, અહિત હોય જડુ ભારેજી.	૧૫૨
પૂર્વે અનેક જનોને ધર્મ છે, કર્મે કરી સંસિદ્ધિજી,	
નહીં કરવાથી કરવું સારું, મીતામાં ધીપ દીધીજી.	૧૫૩
જે કરતાં પરિણામે હાનિ, તેવું કાંઈ ન કરીયેજી,	
પ્રથમ વિચાર કરી શુભ કરતાં, મુખ એયે જઈ દરિયેજી.	૧૫૪
શુદ્ધિ પૂર્વક મનસ્સિ જેમાં, ત્યાંજ પ્રવૃત્તિ યાપજી,	
ઈન્દ્રિ સર્વે શુદ્ધિ આત્મા, સહજ પ્રેરણ જાપજી.	૧૫૫
માટે મનની પ્રીતિ સ્વાભાવિક, જે મીઠામાં લાગેજી,	
તો હરિને અર્થે સૌ હોયે, એહ મતિ દર જાગેજી.	૧૫૬
મુખની આશા સૌ મે ગમે, મુખનું મૂળ હરિ ધર્મજી,	
ધર્મ પરાયણતાનાં કર્મો કરવાં, એહજ શુભ મર્મજી.	૧૫૭
વિશ્વામમાં વિશ્વંબર રહે છે, લોભ ત્યાં રહે પાપજી,	
સતોષમાં મુખનિધિ રહે છે, તૃષ્ણા ત્યાં રહે તાપજી.	૧૫૮
ધર્મ ધર્મતા તેજ જાણવો, પ્રજુ પ્રસન્ન જે રીતજી,	
તેવાં ધર્મ કર્મ કરવાને, સદા રાખવી પ્રીતજી.	૧૫૯

- સત્ય અખંડ અચલ અનાદિ, એવો ભગવદ્ધર્મજી; ૧૭૦
 તેણે સદા પરાયણ રહેવું, એ જ કર્મ છે પર્મજી.
 અખિલ કર્મનો મર્મ એક છે, હરિ આરાધન એહજી; ૧૭૧
 પુરુષોત્તમનું નિત્ય ઉપાસન, કરવો પૂર્ણ સ્નેહજી.
 જ્ઞાન ભક્તિ યુક્ત કર્મથી, હરિ સેવા જો હોયજી; ૧૭૨
 એમાં સર્વે ધર્મ સમાયા, હરિ પ્રસન્નતા જોયજી.
 હરિસેવન કૃતિનું રૂપ એ છે, શ્રીજીને હોય સુખજી; ૧૭૩
 હિતવાત્સલ્ય કૃતિને સાધે, હરિજનની એ રુખજી.
 જેહં કૃતિયે શ્રીજી સંતોષે, તેહજી સુખ્ય ગણાયજી; ૧૭૪
 તેવા ધર્મ કર્મ આચરવા, એહ સાર સમુદાયજી.
 દિવ્ય દષ્ટિ નિરુપદ ઉપકારી, ભટજી સંત સુખજીજી; ૧૭૫
 તેણે જ્ઞાન ઉપદેશ્યું મુજને, ભજવા પુરુષ પુરાણજી.
 સંત સમાગમે સાર સાંપજો, સાર શીખ ધરી મનજી; ૧૭૬
 ગુરુ કૃપાએ આગળ વધતાં, હૈયું થયું પ્રસન્નજી.
 સ્વરથ ચિત્તથી તત્ત્વ દૃષ્ટિયે, મનથી કયો વિચારજી; ૧૭૭
 અનુભવિ જ્ઞાન વચ્ચું અંતરમાં, ત્યારે થયો નિર્ધારજી.
 પૂર્વે જે જે શ્રવણ કરેહું, પ્રિય હિતકર મુને લાગ્યુંજી; ૧૭૮
 તે તે પણ સિદ્ધાંત રૂપનું, મનને મન અનુરાગ્યુંજી.
 હૃદય દ્વારાજી હાથ પગથી, તેનો કયો ચિતારજી; ૧૭૯
 મુણતાં બણતાં આનંદ ઉપ-યો, લાગ્યો પ્રભુમાં તારજી.
 બિન્ન બિન્ન સૌ વાક્યની માંડે, નિષ્કર્ષ વચન વિલાસજી; ૧૮૦
 દયા સાર શોધીને નિરૂપ્યાં, હોય શુદ્ધિ પ્રકાશજી.

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजननन्दमायनमः ॥

“रसिकलक्ष्म”

गम धवध धनाशी

रसिकलक्ष्म रसनिधिने वाढाया, अगणित अद्भुत प्रीति; १
रसिकरायना लोभा स्वादी, अनुभवया अद्भुत रीति. २
स्वकीयनु कृत्य शुचि हरि न भूले, अल्प महत् करी लोचि; ३
अवशुचि सागर भग होये, तोडे गिंदु सम न प्रभाये. ४
वहासथी पांके वसे नहि सुतना, जननीने जग रीति; ५
होपने अद्भुत सद्गुण लेजे, विदुर त्रिधानी प्रीति. ६
परम ऐकान्तिक रहस्य गस, ते अंगअंग अनुभवति; ७
अद्भुत असाधारण अनुभव, ते हाँस्येक कर्तुं छु हवे. ८
प्रभुने रंभ जे अम पेडे तो, प्रभु कामध लकी करमाय; ९
हित वासस्थ सुभ वाछे निरंतर, हरि हरजे हरभाय. १०
रसाविक्षापी दिनदिन क्षणक्षण, जेवा शुभ भवित; ११
विलसित अंतःकरणे जेवा, अप्रगमित भावी ते सत. १२
रसिक रस सुलभ भवोपरि, प्रभुरसे रसवत; १३
अष्ट प्रहर अने जरीसे घडी, रसे भरीत अनंत. १४
अन्य वासना गंध न क्यारे, अभिनव अलिखये मुक्त; १५
नयनवा मनोहर मनोरथे, सदा रसे अनुरक्त. १६
विविध व्यंजन पात्र सुधा छे, गाढ वहाले रसयुक्त; १७
श्रीअंग मानसरोवरना जे, सदन सेवी हंस मुक्ता मुक्ते. १८
जवन मुक्त हरि प्रमत्ताधी, भोग धर्ये जेम हंस; १९
स्वरूपतरी जे प्रमत्ता रूप, ते मुक्तामा अवतंस. २०

કીર શુક પોપટ ત્રિવિધ નામે, વસ્તુ એક નિર્ધારણ;
 એ શરો ત્યાંય બરે છે તેમાં, જે પકવ સાક* રસ સારણ. ૨૪
 સારસ નામ પ્રમાણે ગુણ છે, અતિશય રસ આસક્તાણ;
 મધુરી વાણી રૂપ રસાણું, અનન્ય દષ્ટ અનુરક્તાણ. ૨૫
 સુકમદષ્ટે વિલોદે એક ટકે, પ્રિય પદાર્થે પળપળણ;
 પળ પળકે મળે નહિ તેને, એ આદરરૂપ લહો ફળણ. ૨૬
 કમલના મકરંદની સાથે, મધુપનું ધૂમનણ;
 ત્યાં ઉત્તમ અતિ સર્વ સમર્પી, રસો લહી જીવન ધનણ. ૨૭
 અરવિદ્દ બેસી પાન કરે નહિ, મધુમત્ત દે તનમન ઓપીણ;
 પટપટ્ દંશ સામર્થ્ય બહુ પણ, રનેહી આમળ દે દાપીણ. ૨૮
 પ્રાણ તજે પણ સકોમલ પુષ્પને, ગંધ ન કરે પદ પ્રાકારણ;
 ખીડયુ સીકયુ કમલ રાત્રિમાં, શ્વાસ ન નીકળે બાહારણ. ૨૯
 પ્રાણ રુધેન હોયે તદપિ, નીકળવા ન કરે મનનણ;
 પીરરથુ બાણ બોજન ન કરે, પ્રીમળ પરામે પ્રસન્નણ. ૩૦
 આત્મરમણુ ને આત્મમિથુન, ગતિ અધૌકિક કૃષ્ણ કીધુણ;
 ઉર્ધ્વરેત નેષ્ટિક બ્રહ્મચારી, યોગેશ્વર ચર્ધને રસદાન દીધુણ. ૩૧
 કેટલીક ગોપી કામભાવથી, કૃષ્ણોપાસના કરતીણ;
 તેને ભાવ સમ દાન થવાને, કાન્તભાવ મન ધરતીણ. ૩૨
 હરિજય રસગુણુ જાન કરનારી, હરિની વાણી શ્રુતિ આપણ;
 તેને કામયુક્ત થવાનો, બ્રહ્માએ દીધો આપણ. ૩૩

*સાક=ટકા ઉપર પાકેલું ફળ.

“યદં નેત્રે મુદ્રા” इति वचनात् श्रीगुमांर्धुनी विरसि.

कराविष शरीरस्य नेत्रयोरिष परमणी ॥

अधिचार्य प्रियं कुर्यात् तन्मित्रं मित्रमुच्यते ॥ કહી ૨૬ માટે.

आत्मरतिरात्मवीह आत्ममिथुन आत्मानन्दः स स्वराद् भवत्ययम् ॥

सामवेदीय छांदोग्योपनिषदे ॥ પ્રપાકક, ૭, ખંડ ૨૫, કહી ૨૭ માટે

- તેણે કામનાયુક્ત થઈ તે, કામે પીડાવા લાગીછ; ૩૪
 સર્વકામને સર્વ રસેયુત, પરબ્રહ્મે કામના જાગીછ.
- બ્રહ્મકોટિ બ્રહ્માનો શ્રાપ, તે ગિથ્યા યાંચે કેમછ? ૩૫
 તે શ્રુતિરૂપા ગોપીજન, તેણે કયો કૃષ્ણશું પ્રેમછ.
- વાણીરૂપ શ્રુતિયે, બ્રહ્માને સામે આપ્યો શ્રાપછ; ૩૬
 બ્રહ્માને અપાતી આદુતિ વેળા, વેદનો ઉચ્ચાર ન થાય અઘાપછ.
- તેથી બ્રહ્માને હોમ આદુતિ, મુખ મંત્ર વદી ન અપાયછ; ૩૭
 રપટ મંત્રોચ્ચારણ વદને, હોમ આદુતિ ન અપાયછ.
- મધરૂ સદા રહે મોરની સંગે, તદ્દપિ ન કરે સંગછ; ૩૮
 કીડા કરી નિજ અંગ પ્રસારે, નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી અંગછ.
- કે પક્ષી નર માદા દિવસે, અખંડ સંગે વિચરેછ; ૩૯
 શુદ્ધ બ્રહ્મચારી જીવત લગી રહે, સંગે રહી ચારો ચરેછ.
- પાક મહોખતે શુદ્ધ સદા રહે, રપણી રહે સામી તીરછ; ૪૦
 સામાસામી વૃક્ષે વિશ્રામે, ટડુકે કરી સકે મેહે ધીરછ.
- બ્રહ્મનિષ્ઠ જીવિત બ્રહ્મચર્યે, શ્રેષ્ઠ બ્રહ્મચારી રીતછ; ૪૧
 ઉધ્વરેત નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી, ન રાખે માયિક પ્રીતછ.
- ગૃહસ્થાશ્રમી સ્ત્રી પુરુષ ઉભયને, સમ્યક્ ઉપજે વૈરાગ્યછ; ૪૨
 વાનપ્રસ્થાશ્રમી થાય, તે કાળે છૂટે અતુરાગછ.
- પંચવિધ સમ્યક્ પરહરીને, સમૂહ હોય રાગ વિકારછ; ૪૩
 ત્યારે ગહાંતર ત્યાગ કરીને, વૈરાગ્ય મહે તે સારછ.
- દંપતી જોડું અરણ્ય વાસે, નિર્જન વનમાં રહેતુંછ; ૪૪
 સુખદુઃખાદિ દંદ પદાર્થ તેને મનથી નાં મહેતુંછ.

વાક્ષ્ય મનઘાતીયેતામ્ ॥ ઉપાખ્યાને વચનમ્ તથા શનપથકરિ
 ચતુર્થોધ્યાયે પંચમ બ્રાહ્મણે નિરૂપણમ્. (કડી ૩૬ ૩૭ માટે.)

પસ્ત્રાચ્છાદન રહિતપણાથી, સદા વસે એકાંતઃ;
 ડંડ માત્ર મધ્યે રાખીને, રહે વૃત્તિ ગમી ચાતઃ. ૪૫
 વિપયવાસના સ્વપ્ને ન ઉઠે, એવા નિર્વામનિક થાયઃ,
 તેહ રીતે પખી પણ વર્તે, એ જાને મર્મ સમજાયઃ. ૪૬
 રાસલીલાનુ તાત્પર્ય જો સમજે, તો નિર્દોષતા જાણેઃ;
 અસૌકિક ગ્લગળ મુંઝાવ, તે માતાં કામ સદૃ નાણે. ૪૭
 શુક પરીક્ષિત સંવાદે સૂચન. સક્ષેપે દર્શાવ્યોઃ;
 શ્રીશંકર શુકાચાર્યને, એ રસ ઉરમા આપ્યો. ૪૮
 શ્રીહરિ સદૃના અંતર્ધામિ, તેનો સ્પર્શ નિત્ય નિરંતરઃ;
 વ્યાપક બ્રહ્મ તે સચરાચરમાં, વ્યાપ્યા બહાર ને અંતરઃ. ૪૯
 અતર્ધામિ અંતર પણ પરસે, તે સર્વ વ્રીતે નિર્દોષઃ;
 તો તે બહાર ગોખીના પ્રેમથી સ્પર્શે, ત્યાં ક્યાંથી દોષ? ૫૦
 બાબક નિગેધાદિક નમ પ્રજાજો, પૂર્ણગુણવિબ્રહ્મ શ્રીજી,
 દિવ્ય નિર્દોષ અકર હરિલીલા, જાણી રહે અંતર રીતીજી. ૫૧

હરપાપપુત્રાનનૃણાંશ્ચ કૃત્યા વૃત્તિઃ સ્તેભ્યોઽનુવિધાય વાચિત્વ ॥
 સ્થાને શુભારી પ્રતિપાણ સર્વા અરણ્યમંસ્થોઽયમુનિર્ધુમપેત્ ॥
 મદાભારતે પૂતગાદ્યપ્રતિ તિદુરચનમ્, અ. ૩૬ શ્લોક ૩૯. કડી ૪૨
 થી ૪૬ માટે.

ચિદ્રીદિતં વ્રજવધૂભિરિદં ચં ચિદ્ગ્ણાં ।

અદ્યાગ્નિયતોઽનુભૂણુયાદય ચર્ણયેષ ॥

મર્તિ પરો ભગવતિ પ્રતિલભ્યઃ વામ ।

દ્વત્રોગમાશ્વપદિનેત્યધિરેણ ધીર ॥૪૦॥

શ્રીમદ્ ભાગવત સ્કંધ ૧૦, અ. ૩૩, શ્લોક ૪૦. કડી ૪૭, ૪૮ માટે.

નિર્દોષપૂર્ણગુણવિબ્રહ્માત્મતત્ર પ્રતિ નિધય ॥ કડી ૫૧ માટે.

હીન કર્મ કદિ ઈશ્વર ન કરે, દિવ્ય ગુણલીલા ચરિત્રજી;
 ગાતાં સુણતાં મનન કરતાં, ચાથે સર્વ પવિત્રજી. ૫૨
 શ્રીમદ્ભાગવતે શ્રીસુખોદિનીમાં, કારિકાએ મર્મ જણાવ્યોજી;
 શ્રીગુરુદેવે કૃપા કરીને, મુજને તેહ જણાવ્યોજી. ૫૩
 આત્મ રમણુ ને આત્મરતિ, વળી આત્મમિથુન શ્રુતિ ભાષેજી;
 મહાઅલૌકિક રસના જ્ઞાતા, રસિક ભક્ત કહી દાખેજી. ૫૪
 ગોપીગીતમાં નિશ્ચે કહ્યું છે, અમે ન ગોપની કન્યાજી;
 જૃહત્ વામન પુરાણથી સંગતિ, શ્રુતિ જાણે નિજ ધન્યજી. ૫૫
 અખિલ દેહીના અંતરાત્મા આપ છે, તમે ન નંદકુમારજી;
 પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણ જ્ઞાનનો, મર્મ કહ્યો તે દારજી. ૫૬
 અન્વેષણુ લીલા પ્રસંગમાં, ભક્તની સર્વજ્ઞતા બાખીજી;
 પ્રકટ સંગીને સ્વરૂપ હૃદયારૂઢ, તાદશ અનુભવની સાખીજી. ૫૭

ईश्वरोद्वि हीनकर्म न करोति ॥ इतिवचनात्
 पर्यं सयान्समुद्धृत्य क्रीडत्यस्माकमीश्वरः ॥
 श्रीमद् भागवते दशमस्कंधे श्रीसुखोदिनीञ्च ग्रंथे.
 नदि स्वस्य स्पर्शः स्वस्य क्वापि निषिद्धः ॥
 श्रीमद् भागवते ૧૦. અ. ૩૩. શ્લોક ૩૬નાં શ્રીસુખોદિનીજી,
 ટીકામાં કારિકા વચનમ્.
 मनसि तु भगवति समारामे मनो भगवद्धर्मान्गृह्णाति ॥
 (तत्त्वदीपनिघन्धे ॥)
 पर्यं निष्कामतया गोप्यो मुख्याः भक्ता जाताः का निर्याणाश्च
 ज्ञानोपदेश इति निरूपितम् ॥

શ્રીમદ્ ભાગવતે દશમસ્કંધે. કડી ૫૨ ૫૩ માટે.
 ન છત્તુગોપિકાનંદનો ભવાન. અખિલદેહિનામંતરાત્મધૂક ॥
 શ્રીમદ્ભાગવત ૧૦, અ-૩૧. કડી ૫૫-૫૬ માટે.
 (ગોપિકાગોન)

અંનરગનિતે અંતગંગ સમજે, તે ન વિષયે વહવાયછ; ૫૮
 મરમ રસિક અપ્રાકૃત લહેશે, જે વિરહ તાપે તપાયછ. ૫૯
 મતચિત શુદ્ધિ વાણી અકૃતિ, મર્વે હઠિમય થાયછ,
 શબ્દ રૂપ રસ રૂપ રસ ગદ્ય પદ્ય, સર્વેશ્વરનો મહાયછ. ૫૯
 રસવન્તુ રસનિધિ હઠિ જાણી, તેનો અનુભવી થાયછ;
 તેની ગતિ કહિ અન્યે ન રહે, ત્યાજ મનિ પ્રાપ્તયછ. ૬૦
 એ પદકમલ મધુનત ટેકે, લહેશે પરમ અનુપછ,
 આનંદકર સુખદ અતિ અદ્યુત, મહાદિવ્ય નિત્યસિદ્ધ એ રૂપછ. ૬૧
 આમોદ પરાગર ને મકરંદ, ત્રણે રસ ભાવના પ્રકારછ;
 ત્રણે પદાર્થે ખેસવાનો, રસિક હૃદ અતિશે વિચારછ. ૬૨
 પદપદ્મમા એક વરણ, તે કેવલ દિત નિજ અકીયનેછ,
 ઉપભોગ આવે એવાને, જે સદા પ્રિય છે પ્રિયનેછ. ૬૩
 એ મધ્યે આમોદ છે તે ત્યાં, અનેક સૌરભ રાજનોછ;
 સોહાગમદ નેહ રતે હવો, આમોદ સ્વકીયના કાન્તોછ. ૬૪
 તે પોતાને મહેકતે આમોદે, આમોદ અતિ ઉપજાવેછ;
 આમોદ છે તે ભક્ત ભોમી, ભમગરૂપને ભાવેછ. ૬૫
 અતિ સુખદ તે પરાગ ધર્મો છે, દ્વંદ્વરૂપ જે ભક્તછ;
 પરમ વિધિ શોભા કરવા, પોપણ અનુગ્રહ જક્તછ. ૬૬
 એ મકરંદ તે ભક્તમધુપને, સર્વરસ વિરમારકછ;
 જનનાનંદ રસ તે જ જનનાનંદ, મકરંદ તે ધારકછ. ૬૭
 મકરંદ રસનુ પાન કગવવાને, મહાન કાર્વ છે જેહછ;
 મકરંદ અતિ મોદે જર્મો, તે સિત્તામોં કારણ એહછ. ૬૮
 પ્રભુને ચરણારવિદિ, આમોદ આત્માદે રતછ;
 જમર જરમને તે આત્માદે, અહનિંષ તેમા ઉન્નમતછ. ૬૯
 ઉદાહરણ દ્વાં રીત જાણવા, રસિક ને રમરીતેછ;
 મદ્યુજ્જ પર્માત્મીય સ્વખાન મદ, સુખને કરને ગીનેછ. ૭૦

પાત્ર્યાયનાદિ ઋષિ ને બાવે, સૂત્રાદિકમાં વર્ણેછ;

તે રહસ્ય રકુટ સમજવા, એકાગ્રથી ધરજો કહેછ.

.૭૧

હૃભાવ પુંભાવ સર્વ ઓવારી, શ્રીવલ્લભકિંકરી થાયછ;

દયો કહે શ્રીગુરુપાથી, રમિકવરને પમાયછ.

૭૨

॥ श्रीगृष्ण. ॥

॥ श्रीवल्लभ ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजननल्लभायनम ॥

“स्वल्पापार प्रसाध”

रागः धवळ धनाश्री

श्रीवल्लभसह श्रीगृष्णसह श्रीवल्लभवासल,
अरुणवर्दी विनये प्रलुप्त धु, जेले धवाये न्याहायल. १
दान^१ दानी^२ श्रीगृष्ण^३ सहयुक्त^२, धर्म^४ पदार्थ^५ रूपल;
भान धरीने सुगंध कर जेडे, याळ पावन परम अनूपल. २
परमानन्द महामंगलरूप, पुरुषोत्तम करुणानिधानल;
तेतु मिन्नन यित्त रडेवाधी, टले उर अमानल. ३
अभिष्ट अभगंध विघ्न पणाये, थाय कयेस सौ नाशल;
त्रिविध ताप ने योविध पापे, सब सौ होय विनाशल. ४
अमित प्रभाव रसो अे नामे, हरलु विपत अलुभापल,
“यस्य नाम महद्यशः”, रुति कडे अप्रतिम प्रतापल. ५
अग्नि-अविना अेधी पणाये, अमान थाय सौ नाशल,
सरस रसिक ‘धि’ वाली रथापी, करे विमलभूति अविनाशल. ६
सौ आनर्ण^७ सब टले जेम, सुधने थाता प्रकाशल;
जाळावनंतर करे अजवाणु, तिमिरांधने करे विनाशल. ७
भानदनिधि परबल परात्पर, स्वमहिमामाडे निवासल,
सौ रस पूरलु रडे सर्वांगे, सत्याभूत रसरामल. ८
धर्म उदार यगुर सिरोमणि, नटवर नंदकुमारल,
रसात्मक श्रीगोपीजन वन्दन, निगम पलु न सडे पाणल. ९

स्वे महिम्ने प्रतिष्ठितः ॥ इति षष्ठे (कडी ८ गारे.)

- અખિલને વંદન સૌ મનરંજન, દિવ્ય વિગ્રહ શ્રીનાથજી; ૧૦
તે પ્રેમી ભક્તોને ભેટ, રનેહે જીવ બીડી જાયજી.
- પ્રસન્નવદન કમલદલલોચન, રસાનંદમય રમ્યજી; ૧૧
વિદ્યાની ભક્તોને ભાવે, અનુભવથી હોય ગમ્યજી.
- રઠિયાણુ મનોહર સુખદામી, દિવ્ય સદા સાકારજી; ૧૨
મન વાણી જીવિને તહે, નિગમ ન પામે પારજી.
- નેતિ નેતિ કહી વેદ વિરામ્યા, અતુલિત જેનો પ્રતાપજી; ૧૩
જેની સમ નહો કાઈ કદિયે, જેનું સર્વ અમાપજી.
- કાટિ રવિ શશી તડિત વહ્નિમાં, આપ્યું તે જ પ્રકાશજી; ૧૪
સૌનું આધિદેવિક પર્મ રૂપ, પુરુષોત્તમ સ્વયં પ્રકાશજી.
- અત્યદ્ભુત પરાક્રમ જેનાં, ક્ષણ ક્ષણ રૂતન હરિ રૂપજી; ૧૫
ઉપમા સમ ન અન્ય વસ્તુ કો, આનંદમય અકલ અનૂપજી.
- આનંદમય સર્વોગ સદુલ્લં, રૂપ અનુપમ સારજી; ૧૬
અનંત મહિમા ભરપૂર રસાત્મક, ન પહોંચે મન વાણી વિચારજી.
- અક્ષરસદન ગોલોકની મધ્યે, તેજ પુજ અપારજી; ૧૭
સર્વ અસૌકિક સૌ સુખરાશી, બ્રહ્મરૂપ નિર્ધારજી.
- ગૌરવર્ણ મૂળ રૂપ હરિનું, પર્મ દિવ્ય અતિ ચેતજી; ૧૮
કંદર્પ કાટિ લાવણ્ય કલાનિધિ, રસમય રૂપ નિકેતજી.
- ખ્યાપિવૈકુંઠ બ્રહ્મપુરને કહે અમૃત મહાધામજી; ૧૯
પરમપદ ઇત્યાદિ સજ્જે, કહાવે વિવિધ નામજી.
- બ્રહ્મ ચિન્નકારા કહે છે, તેહ હરિનો લોકજી; ૨૦
માયિક રૂપ ગુણ કે ધર્મો, નહિ ત્યાં, ગત શોકજી.
- ત્રિગુણ અક્ષર કાલ અગદિ, સૌ જેને આધિનજી; ૨૧
સ્વયં પ્રકાશિત રૂપરાશી બહુ, હોય સૌ જેમાં લીનજી.
- પરાત્પર પુરુષોત્તમ ઓજી, પરબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણજી; ૨૨
પરમાત્મા પરમેશ્વર તે છે, બજટાં ન રહે કો તૃષ્ણજી.

- સર્વ કર્તા મર્વ નિયંતા, સર્વ જૂતાધિવાસજી;
કાર્યકારજી, ને કાર્યાતીત છે, અનંત કથાના વિકાસજી. ૨
- માણસી ચૈતન્ય અંતર્યામિ, મર્વેશ્વર અધિરાયજી;
પર્મ પુરુષ જ્ઞાપાન કહાવે, જેનો સવળે મહિમાયજી. ૨
- અનંત કોટિ અભાંડના સ્વામિ, હિતપતિ સ્થિતિ લય કરનારજી;
માયા પુરુષ કૃતાંત અનાદિ, પ્રધાન પુરુષાદિને સજ્જનારજી. ૨૧
- મહતત્ત્વ આદિ સૌમાં સત્તા મૂકી તે પ્રભુ ઈશજી;
અનંત શક્તિપતિ સર્વાધાર, તે સૌના સદા અધીશજી. ૨૬
- નવીન મેઘસ્થામ મુંદરતા, લાવણ્યામૃતનું ધામજી;
કૃપામુધાવૃષ્ટિ લોચન છે. નટવર હજિ ઘનસ્થામજી. ૨૭
- મંદસ્મિત મધુર ધીમુખ છે, અખિલાંગ રસાગ્રજી;
ભક્તજન-મનરંજન કારક, અતિ ઉદાર કૃપામજી. ૨૮
- નવરસમાગર પૂર્ણ ભગિત છે, સજ્જનજલદ વપુ સ્થામજી;
અખિલ મુંદર મર્વાંગ મનોહર, સર્વોનંદનું ધામજી. ૨૯
- અમિત શોભા અંગઅંગમાં, રસરૂપ ગુણાકર સર્વજી;
કોટિ મન્મથ મન્મથ મુંદર, કંદર્પ લાજી તજે ગર્વજી. ૩૦
- અતિ રમણીય જેની શ્રી લીલા, દિવ્ય ચરિત્ર અપારજી;
દાજે દાજે નિત્ય નાચ જણાયે, ન ઉપમા યોગ્ય અસંકારજી. ૩૧
- હરિસમ નહિ કે વિષ્ણુ પદાર્થ, અદ્વિતીય અનુપમ તેહજી;
જ્ઞાપાન પર્મ પુરુષ સનાતન, અગ્નેડ નિરસદિહજી. ૩૨
- દિવ્ય વિમલ રૂપ બદ્ધ ધારે, શુ વર્ણ રસના એકજી;
ગેય સહસ્રહ્રવા ગુણ વર્ણે, અપાર રૂપ અનેકજી. ૩૩
- સદા સ્વતંત્ર સ્વરાટ વિરાજે, સૌ કરવાને સમર્થજી;
“કર્તુમકર્તુમન્યથાકર્તુમ્”, નહિ કે વાતે અસમર્થજી. ૩૪
- પર્મ એકાંતિક ભક્તજનોને, અબંડ દે રસ દાનજી;
શ્રીહરિ સ્વરૂપ મુંદર યુગધકને, ન રહે અન્ય કે માનજી. ૩૫

- નિત્ય મુક્ત અનાદિ કાળથી, નિરખે હરિ તૃપ્તિ ન યાચે; પલક માત્ર જો નાં નિરખાયે, તો અધીરા બની જાયછે.
- કોટિ કલ્પ સમીપજ લાગે, એવું મહામોહક રૂપછે;
રતિપતિ રૂપ જોઈ હોય મૂર્છિત, શોભાસન્ન અનૂપછે. ૩૭
- અનંતકોટિ કલ્યાણ ગુણે યુત, પૂર્ણશ્વર્ષ અપારછે;
મૂર્તિમાન ચોંવેદ ગુણ વર્ણે, હરિ કીર્તિ ચરિત્ર વિસ્તારછે. ૩૮
- પરિશ્વર્ષ પરિપૂર્ણ સદા છે, સુધડ સિરોમણિ સારછે;
અમિત માધુરી સર્વ શ્રીઅંગે, સહજે ઉપજે અતિ પ્યારછે. ૩૯
- શ્રીઅંગી સૃષ્ટિ હરિલીલા માંહે, અનેક ભક્ત સમાજછે;
ભક્તભાવાનુસારે, શ્રીજી કરે ભક્ત મનોરથ કાજછે. ૪૦
- હરિ ગુરુ સંત સેવ્યાથી, આવે પ્રકટ બ્રહ્મ મંજેગછે;
ત્યારે સૌ પ્રતિબંધ ટળે છે, ટળે સંસૃતિ રોગછે. ૪૧
- સંગ સંબંધ કે સ્પર્શ થયાથી, અયોગ્ય ચેગ્ય ચર્મ જાયછે;
માયિક પણ અમાયિક હોયે, ગુણમય ગુણાતીત યાયછે. ૪૨
- પ્રકટમાં કૃપા વરસતી હોયે, ખપ નહિ સાધન પડે કાયછે;
કેવળ કૃપાકટાક્ષ માત્રથી, સૌ સાધન ફલ જોયછે. ૪૩
- જ્યારે જ્યારે હરિ પ્રકટે છે, ત્યારે ત્યારે નિજ સાજછે;
પૂર્વે હરિ પ્રકટાવે તેને, નિત્ય મુક્ત સમાજછે. ૪૪
- તેના સંગે સેવને સહજે, મળે પ્રકટ પ્રભુ સંગછે;
અશ્રુચિ જલ ગંગામાં ભગતાં, કહાવે શુદ્ધ તે ગંગછે. ૪૫
- સંગ સંબંધ પ્રસંગ પડયાથી, વિશુદ્ધતા હોય અંગછે;
ભવબંધનથી તેહ મૂકાયે, પ્રતિબંધ યાય સૌ ભંગછે. ૪૬
- ગંગા પાપ જો તાપ ચંદ્રમા, દૈન્યતા કલ્પતરુ ટાળેછે;
એક એક કાર્ય હોય છે તેથી, સંત તો સર્વે પ્રગળેછે. ૪૭
- તીર્થ સેવને કાળે કરીને, અશ્રુચિ સર્વે જાયછે;
સંત દર્શને સહજ સઘમાં, વિશુદ્ધ મનકું યાયછે. ૪૮

- ગંગાદિ તીર્થો રથાનરવત છે, એક જ રથજ કરે વાસજ;
જંગમ તીર્થરૂપ મતોનો વિષ્ણુમાં સદળે પ્રકાસજ. ૪૯
- તીર્થોદિથી અધિકો મહિમા, વિજ્ઞાની જન જાણેજ;
તીર્થોને પુનિત કરનારા સજો, હર હરિ જુદિ આણેજ. ૫૦
- હરિ ગુરુ મંત તજી નામરૂપ, પણ તત્ત્વે જાણવાં એકજ;
ત્રિસોઢે મંજા નામ જુજવાં, તત્ત્વે નહિ તે અનેકજ. ૫૧
- ભાગીરથી ભોમવતી અને, મંદાકિની ત્રય નામજ;
નિવ્યુપાદોદ્ધકીરૂપ જાણુજું, સધળે એક તમામજ. ૫૨
- એક જ જલ અનેક રૂપથી, ટાળે નિમિર આતર્જજ;
હરિ ગુરુ સંતે પ્રીત ધરીને, સેવવાં તેમનાં ચર્જજ. ૫૩
- હરિ ગુરુ સંતે દૈત મનિથી, અજાન વધે છે ઉરજ;
સદ્ગુરુ સંતે હરિ વસે છે, પ્રકટપણે ભરપૂરજ. ૫૪
- પ્રકાશ તાપનું કાર્ય કરે રવિ, શયી અભિથી કરે સીતમજ;
મેઘ વૃષ્ટિ કરી જૂમિ જોગવે, વરસાવી મિષ્ટ જલજ. ૫૫
- વદ્ધનિ જ્વાળા સર્વ પ્રગળે, શુદ્ધાશુદ્ધ તમામજ;
શુદ્ધાશુદ્ધ સૌ મેઘ પલાળે, વાયુ વેગે વૃદ્ધિ કામજ. ૫૬
- પારમમણિતા મંગ્ગપર્ણથી, કંચન ચાપ તરવારજ;
તદ્દપિ મૂળ ગુણ તેના ન દલે, માર^૧ ધાર^૨ બપ આકારજ. ૫૭
- સાખી— પારમમણિએ મંગલે, કંચન મર્ધ તલવાર;
ગુલસી તિનું નાં ગમે માર^૧ ધાર^૨ આકારજ. ૧
- સત્તા મન્યા પ્રમાણે સર્વે, કાર્ય કરે એક એકજ;
અનેક રીતે મંત કરે જદ્દ, જાની હરે વિવેકજ. ૫૮
- દુર્ગુણ ટાળી સદ્ગુણ રથાપી, હરિરૂચિ મર્મ જાણાવેજ;
હરિપ્રમન્નતા રીત દાખીને, મહાવિદ્યા ક્ષી જાણાવેજ. ૫૯
- આત્મતિક દેમ ચલાનાં, હરિ ગુરુ મંત ત્રિદારજ;
સાચી પ્રીત એશું રહેતાં, અહરે વાપ જન પારજ. ૬૦

- પગે પડીને હાથ જોડતાં, સહજે થઈ જવાય સનાયજી; ૬૧
 તનમનધનથી સેવા કરતાં, રીઝી હરિ બીડે બાયજી.
- હરિગુરુસંતે સદા સ્મૃતિથી, કુચિત કૃતિ ન થાયજી; ૬૨
 સન્નિધાનપણું બાખ્યાથી, અસત્ કરતાં લજ્જાયજી.
- હરિગુરુસંતે, અકથ રહ્યો છે, સદા પ્રૌઢ પ્રતાપજી; ૬૩
 અજ્ઞાનતણી જડ કાપી નાખે, ટાળે ત્રિવિધ તાપજી.
- અખંડ સાચું સુખ જણાવે, સેવે થઈ શ્રદ્ધાવાનજી; ૬૪
 પ્રકટ પ્રભુ સંભોગ કરાવે, આપે સત્યામૃત દાનજી.
- પરમાર્થ ઠાળે તે પ્રગટે, નહિ સ્વાર્થ લવલેશજી; ૬૫
 હરિ આગામ્યે જગ વિચરીને, દે હિતકર ઉપદેશજી.
- હિતકારી સૌના સ્નેહી, તે પરોપકારી પૂરાજી; ૬૬
 હરિપ્રાપ્તિની રીત સૌ જાણે, નહિ કો વાતે અધૂરાજી.
- પ્રકટ પ્રભુને મળેલ હજુરીઆ, પ્રકટ પ્રભુને મળાવેજી; ૬૭
 હરિ અરુચિકર સ્વભાવાદિ, દોષ માત્ર ટળાવેજી.
- સાચા સંન સગા સૌ જનનાં, ધર્મ હિતકારી અપારજી; ૬૮
 ચોંવિધ પાપ, તાપ ત્રય ફેડે, શ્રેય પથ દાખે ઉદારજી.
- ગાનદાન દોષ હરિ ગતિ થાવા, સારાસાર જણાવેજી; ૬૯
 નિત્યાનિત્યનેા મર્મ દાખીને ભગવદ્ધર્મ બણાવેજી.
- હાનિટલિ સમવિષમ ને સત્રુમિત્ર સમતોલેજી; ૭૦
 માનઅપમાન સુખદુઃખ સમ જાણે, મતિ કદી નાં ડોલેજી.
- અહંતા મમતા લેશ ન હોયે, માનાપમાને સમચિત્તજી; ૭૧
 સુખે ન ફૂલે, દુઃખે ન ફૂલે, સમ માને હાર ને જીતજી.
- હૃદય શોકથી સદા રહિત તે, ઇદ્રિજિત સદાયજી; ૭૨
 આપત્ત કાળે નિજ ધર્મ સાચવે, હરમહે ન કદાપજી.
- બાહ્યાભ્યંતર વિગત સદા રહે, સૌને કરે પવિત્રજી; ૭૩
 ધત્યાદિ બદ્ધ શુભ લક્ષણે, બરપૂર સંત ચરિત્રજી.

માત તાત ને સગાં સંબંધી, હિતકામી સ્વજનજી;	
તેથી અધિકું હિત કરે સતો, નિજ સમ કરવા મનજી.	૭૪
વિધન અમંગલ સર્વ ટાળીને, નિર્ભય પદ્મું કરાવે બાનજી;	
કાન માયાથી નાચ ન ચાયે, એવું સંત કરે દાનજી.	૭૫
જન્મ-મરણનો લાય મુકાવી, શાંતિ કરે મર્વ પ્રકારજી;	
એવા સંત ગુરુ હરિરૂપ લક્ષી, જેનો હોય ધારજી.	૭૬
તેને પ્રભુ નિજ વધમ માની, નિશ્ચે કરે સ્વીકારજી;	
તે કદી સંસૃતિમાં તાં જાડે, મહાજને ક્યો નિર્ધારજી.	૭૭
સદ્ગુરુ સંત ઉભય ક્યોં છે, હરિ પ્રાપ્તિનાં દારજી;	
હરિસંગીના સંગ નણો છે, અપ્રતિમ પ્રભાવ અપારજી.	૭૮
જક બીજ મૂળ સ્થાપીને, પોતે વળી વૃદ્ધિને પમાડેજી;	
એવી સુસંગતિ જાણી, ભાગવત કહી બહુ વાર દેખાડેજી.	૭૯
સદ્ગુરુ સંતના ગુણ ગાવાથી, ઓહરિ રાજી ચાવજી;	
ગુણગ્રાહક સુશુદ્ધિવંતની, મીઠું કરશે સહાયજી.	૮૦
સંગસંબધ થીજનો જેમાં, ત્યાં સ્વરૂપાપારે પ્રભાવજી;	
દાસ દયાની શુદ્ધિ ગ્રેરક, તેથી ક્યોં દર્શાવજી.	૮૧

મગધર્મમીનગસ્ય મર્त्याનાં વિમુક્તાશ્રિયઃ ॥ બાગાતે
કહી ૭૮ મઠિ.

॥ શ્રીકૃષ્ણઃ ॥

॥ શ્રીવલ્લભઃ ॥

॥ શ્રીગુરુગોપીજનવલ્લભાયનમઃ ॥

“અલૌકિક નાયક-નાયિકા હાવસાવ સ્વરૂપલક્ષણુ લેદ વર્ણન”

રામ ધવલ ધનાશ્રી

મહામાંગલ્ય પૂર્ણપરમાર્નદ, રસાત્મક મહારસરૂપશ્ચ;
 સર્વાંગમુંદર નટવર મનમોહન, મન્મથ મન્મથ મનભૂપશ્ચ. ૧
 શ્રીગોપીજનવલ્લભ રસનિધિ, મૂલાચાર્ય મર્વાધીરશ્ચ;
 તેને પરમવલ્લભ શ્રીવલ્લભ, મહાપ્રભો શ્રીવાગધીરશ્ચ, ૨
 ત્યાંથી આરંભી ગુરુવલ્લભ લગી, સૌ પરિકરને નમી પામશ્ચ;
 સદ્ગુણ સાગરનુ મનમોહે, મુખ્ય સ્વામિનીની ચક્ર સહાયશ્ચ ૩
 જેણે કરીને શ્રીવલ્લભાના, લક્ષણુ વર્ણન બેદશ્ચ;
 મુખ્ય ચિહ્નસૂચક કાંઈ વરણુ, નેતિ નેતિ કહી થાક્યા વેદશ્ચ. ૪
 વિવિધ અનેક દિવ્ય ગ્લો છે, તેમાં વર્ષ શૃંગારશ્ચ;
 તે રસભાવનો રસિક ભક્તમાં, પ્રવેશ થાય નિર્ધીરશ્ચ. ૫
 વાતસ્યાયનાદિ શિષ્ટ પુરુષો, સમ્યક્ કહેવા મમર્થશ્ચ;
 મહદનુભવિ એ રસ ભુક્તે, અન્ય લહેવાને અસમર્થશ્ચ. ૬
 તદપિ બાવિક જન અવલંબે, સમને રસના બાવશ્ચ;
 છાયામાત્ર દ્રષ્ટાંતે બોલે, મુદ્દમ કરુ દર્શાવશ્ચ. ૭
 કેવળ મારું ગાયુ જ ગારો, ઘણા ગોથાં તે ખાશેશ્ચ;
 અલૌકિક ભાવને સમજી ગારો, પરમપદે તે જશેશ્ચ. ૮
 અંગી ધર્મ મૂલ્ય રસાત્મક, પૂર્ણ પરમાર્નદશ્ચ;
 તેનાં કૃપાપાત્ર પરમ તે, ત્રિવલ્લભા ગોવિંદશ્ચ. ૯
 અંગરૂપ સૌ મનભક્તો છે, ઉભયનાં પરમ ચરિત્રશ્ચ;
 મોશની પરમૈકાંતિક લીલા, અત્યદ્વૃત્ત મહાપવિત્રશ્ચ. ૧૦

પરમપુરુષની પરમકૃપાને, મેળવવા ને ચહાયછ;
 તે મળબક્તના પરમભાવને, શીખવાને લે સહાયછ. ૧૧
 પરમૈકાતિક મળબક્ત સર્વ તે, શ્રીજીની કૃપાનાં પાત્રછ;
 ને રીતે શ્રીજીની પ્રસન્નતા મેળવી, એવાં કયો દિવ્ય સૌ ગાત્રછ. ૧૨
 રસરૂપ સર્વ સામગ્રી મળની, વૃંદાવન રસધામછ;
 તેમાં મહારસ દાન કયો છે, રસિક સ્વામ અભિરામછ. ૧૩
 નિત્યલીલા નિત્યે નૂતન, ઘણુંસણુ અધિકાધિકછ;
 અનુપમ તે અપ્રાકૃત સર્વે, નહીં ત્યાં માયિક મધછ. ૧૪
 તેનું રૂપક કહેવું સમજવું, કરવું અતિ અમમ્યછ,
 તદપિ તેના રસિક ભક્તને, મનમાં હાજે અતિ રમ્યછ. ૧૫
 સ્વયં વેદ સરસ્વતી બ્યાં થાકે, તો કવિજન કેમ ન હારેછ;
 તદપિ મહાનુભવીના આશય લેઈ, કયવા મન ધારેછ. ૧૬
 દૃષ્ટાતિક ચિહ્ન લક્ષણે કરીને, સિદ્ધાંત રહસ્ય વિચારીછ;
 મૂળ રસનેા કાઈ બોધ થવાને, શુરુકૃપા છર ધારીછ. ૧૭
 કંપદ્રુમ સમ નિમમ વૃક્ષમાં, મૂલ બીજ નિર્ધારછ,
 “સ્તો વૈ સ્ત” શ્રુતિ જડમૂળથી ફેલી, રસોત્પત્તિ સારછ. ૧૮
 તે વૃક્ષનાં ડાળાં ડાળીવત, અંગાદિ સૌ ચાલછ,
 તેણે પુષ્ટિ થઈ તે શાસ્ત્રો, અંકુરિત પલ્લવિત માત્રછ. ૧૯
 ફૂલ થયા પછી ફલરૂપ, પકવ ને શ્રીમદ્ભાગવત સારછ;
 દયમસ્કંધે પ્રકટ જણાવ્યો, પાત્ર શુદ્ધ નિર્ધારછ. ૨૦
 શુક્રમુખચંદ્રુ પ્રવેશી ત્યારે, બહાર પ્રકાશ રસ સારછ;
 સારામૃત સત્ય રસ પાવાને, ત્યારે કયો હૃદયારછ. ૨૧
 શ્રીજગદેવે અષ્ટપદીમાં, જગદીશ કૃપાયે દાખ્યોછ;
 રસિકભક્ત નરસિંહ મહેતાએ, ચાખ્યો તે રસ લાખ્યોછ. ૨૨
 પરમભક્ત બલકોટિના, શ્રી શંભુ વિકાસછ,
 તેના પરમાનુમત્ત થાતા, દિવ્ય લીલા ચેખી સાક્ષાતછ. ૨૩

૧ નિગમ નેતિ નેતિ માય. (વસ્તુભાખ્યાન)

પરમવક્ત્રભા શ્રીચન્દ્રભક્તમાં, મુખ્ય સ્વામિની જોહજી;
 દ્વિદલ રસાત્મક તત્ત્વ પરમ ફલ, તેથી પ્રકટે સ્નેહજી. ૨૪
 તે હેતુ હિરમાં આણીને, દયો રયે પદ બંધજી;
 જોણે કરી પ્રાકૃત દંદના, સદૃશ નિવર્તે ફંદજી. ૨૫
 “નાયકાભેદ”

ત્રિવિધ નાયકા ભેદ લહેવાને, કહું છું કાંઈ પ્રકારજી;
 મુગ્ધા^૧ મધ્યા^૨ પ્રગલ્ભા^૩ ત્રણ, તેનો પૃથક્ વિચારજી. ૧
 વય ક્રમ ભેદે ત્રિવિધ પ્રકારે, દિન દિન છુદી જાતિજી;
 પ્રહર ઘડી પળપળ નૂતન, નિત્ય પદ્મટાયે છે કાતિજી. ૨
 “મુગ્ધાલક્ષણ.”

મુગ્ધામાં અચાન મમાયે, વળી નહીં જોળનનો લેશજી;
 રસ પ્રકારમાં જ્ઞાત નહીં એ, નિપટ મુગ્ધાનો વેશજી. ૧
 સખિ પ્રિય લહી તેની સંગે, વિચરે રમવા તેહજી,
 યુક્ત અયુક્ત બોલ નાં પરખે, ભેદ ફંદ ન જાણે એહજી. ૨
 લાજ મર્યાદાનું જ્ઞાન ન જોને, પ્રવીણ ન વસનાલંકારજી;
 મુવજ્ઞાભરણની પરવા નાં તેને, રસ નહીં જાણે લગારજી. ૩
 શિશુપણ્યામાં ન કલિ અંકુર ફો, દેખાદેખી કૃતિ હોયજી;
 મુગ્ધામાં એ ચિહ્ન રહે છે, મર્મ લહે નહીં કોયજી. ૪
 “વયસંધી મુગ્ધા વર્ણન”

મુગ્ધાના પણ ભેદ બહુ છે, ક્યાં લગી તે વખાણજી,
 મુગ્ધાવરયા આવેશ યાય તે, વયસંધી વર્ણી જાણજી; ૧
 “વયસંધી મુગ્ધા.”

તરણાઈ એ તનતેજ પ્રકાશે, નજાશિષ્ણ સુંદર રૂપજી,
 દગ ચંચલ ચર્મ જોવા હરખે, એવું મુઘઃ સ્વચ્છ અનૂપજી. ૨
 કાંઈક ફૂલ કટિ, ગર્બદ આસ જાતિ, ભારે હોય ફો ફો અંગજી,
 સમવય ઇચ્છિત સંગ સઘાયે, રહે મસ્ત નિજ રંગજી. ૩

રતિ સૂચક કે રસ્તે ગૌર ને કાઈ હોય છે સ્યામજી,
યદપિ બાતચેટાદિ દાખે, દેલિ ખેલ તમામજી.

૪

“અઝાત યૌવન લક્ષણ”

યૌવન ખીસ્તુ પ્રકટ ન બાલે, નિજનાં અવયવ અંગજી,
અઝાત જોખન તે કહેવાયે, નહીં ઉમંગો રતિ રંગજી.

૧

નિજ તન રંગ સખીને પૂછે, હોય ચપલ દમ બાજેજી,
ચટકી પોતાની નાં પરખે, અન્ય સખીને ન્યાહાજેજી.
સુરત બ્યથાને લહેવા કારણ, વિવિધ સખી પ્રતિ બાખેજી,
ઉરઘલ બારે ક્યમ લાગે કે કહી નિજ અંગને દાખેજી.

૨

૩

“લલજા પ્રાધાન્ય મુઝા વર્ણન.”

લાલુ લાડલિ વેલ પત્ર સમ, અન્ય પરસે સકુચાયજી,
લાજ પ્રાધાન્ય વસી રહે ઉરમાં, અધિક વધી સખી ચહાયજી.

૧

લલજા સહિત જ્યાં ત્યાં પગ મૂકે, લલજા રૂપ સમાનજી;
આલમે અંગ મરોડની જરાં ત્યાં, સંકેતે સર્વે વાનજી,

૨

અંગ અંગ સૌ જોડી મઢેલે, રપટ મતિ કહી ન બાયજી;
ગુઝન દેખો અંગ સૌ દોકે, અનધી કરે તન સંકેતજી.

૩

શિશુ તરુણાઈ તનની બાજે, પિયુ જોઈ આવે લાજજી,
તનને પ્રિય વલ્લભ પતિ તદપિ, પ્રણે લાજનું જાજજી.

૪

અસ્મયોશીવત્ પ્રકટ તે મુખે, આડી દ્રષ્ટિથી જોવજી,
તદપિ ઘણી તે સંતાડે, અંતરરતિ ત્રાયજી.

૫

“લલજા પ્રાધાન્ય મુઝા પ્રકારાંતર”

તન મન વાણી પ્રીતિ પૂરણ, સખીથી પણ સંતાડેજી,
ઉલટ મુઘટ મુક્તિ પ્રયુક્તિએ, કિંવ બાવ ન ખોલી દેખાડેજી.

૧

નયણે નયણ મળે દંપતીનાં, પ્રકટ સખી કદિ દેખેજી,
તદપિ લાજે ગેં ન બળાયું, જોમ વદી તે ઉવેખેજી.

૨

ભરરમ અંતર દયા જાય તો, મુઝા ન તે કહેવાયજી,
રસ દળનાં નયોદા તરજુઈ, નાગરીની લહેવાયજી.

૩

“અનૂદા ઉદા લેદ.”

વાજ્ઞાની અવિવાહિત અનૂદા તેનું નામજી;
લગ્ન થયે ઉદા કહેવાયે, નવોદા યુવાનું ધામજી. ૧

“મધ્યા લક્ષણ.”

મધ્યા તે જ્ઞેયનને જાણે, યૌવન હદે વખાણેજી,
મનોહરવ પ્રાકૃત્યુત થાયે, સુરત વિચિત્ર રસ જાણેજી. ૧

“જ્ઞાત યૌવન મધ્યાવર્ણન.”

યૌવન પૂરને મનથી પરખે, જ્ઞાત યૌવના તેહજી,
નિત્યપ્રતિ અધિકાધિક ગતિ વાણે, પતિચિંતની પૂર નેહજી. ૧
ભૂકુટી નિકટ ગળા મળાને, જાણે કરતી વાતજી,
અંગ અંગ નવનવાંશું હોયે, નિત્ય જાસે એમ જાતજી. ૨
નેત્રગોલક આનંદિત જાસે, કીકીમાંવસે સ્થામજી; (વધે-પાડાંતર)
વપુ ગૌરમાં તેમ અધરરમે, લાલી દરસે તમામજી. ૩
રતન ઉચાં ને નિતાંબ બારે, કટિ મૃદ, વપુ હોય ભારેજી,
સર્વાંગ ક્ષણ ક્ષણ વૃદ્ધિ દીસે, ફરી ફરી વપુ નિહારેજી. ૪

“આરૂઢયૌવના વર્ણન”

મધ્યા અરૂઢજ્ઞેયનાને, જ્ઞેયન ચહે સૌ અંગજી,
પિય પેખે શરમાઈ બોલે, વચન મર્મસુ વ્યંગજી. ૧
જ્ઞેયન અદિયુ તેના તનમાં, વીરરસ ખણમે સ્વાદજી;
આડાં ટેંડાં વાકાં વચને, સખીશું કહી આહવાજી. ૨
અતિ અલગેલી એ નવેલી, વાણી મધુરી ઉચ્ચારેજી;
અંતરમાં પ્રવીણ સખિ, તે શીખવે વિવિધ વિચારેજી. ૩
નાયક પતિની બેઠ કદી ચાતાં, ભરપૂર રસ સર્વાંગજી;
તેણુ જોડી મુઠ્ઠુ હસી મુખ મરડી, ચિત્ત ચોરે ભ્રમંગજી. ૪
નાના વિધ સુરનકીડના, નિશદ્દિન કરતી ટંગજી;
ક્ષણ ક્ષણ અધિકાધિક મન ધારે, બોગવવા નૂતન રંગજી. ૫

“પ્રાદુર્ભૂત મનોભવા મધ્યા વર્ણન”

સર્વે મુથની મધ્ય ગિરાજે, મનોભવા નવકામિનીછ;
 અંગ અંગમાં પ્રભા છુતિ ઝગજે, ચાલ ગતિ મજગામિનીછ. ૧
 તન કાંતિ ઝગજળ ઝમમતી, જાણે શું હોયે દામિનીછ;
 સૌ વામામા અધિક ચિત્તચોરક, મુખ મરડે ઢળ સ્વામિનીછ. ૨
 નિજ પિયુ મુખ સેજમાં ધ્રુવે, વ્યર્થ ન દાણુ જાય જામિનીછ.
 રસની લૂંટાવૂંટ શીઘ્રગતિ, પ્રાદુર્ભૂત મનોભવા બામિનીછ; ૩
 પ્રાદુર્ભૂત મનોભવા મખામાં, કામ વસે સૌ અંગછ;
 હોર હોર તે દિવ્ય ઝગમગતો, અખંડિત ધ્રુવે સંગછ. ૪
 દર્પણમાં વધુ સર્વ જણાયે, જ્યમ દાસી દરસે રંગછ;
 એમ પ્રાદુર્ભૂત મનોભવામાં, કામ વસે તે પ્રકટ દીસે સૌ અંગછ. ૫

“સુરતિ વિચિત્ર મધ્યા”

મધ્યા—સુરતિ વિચિત્ર હોય છે, કામકેસિરસપૂરછ;
 મુપતિ નાપકને અનુભવ એ, ઉભય અંગ જે સૂરછ. ૧
 મદને માતી લપટે પતિ જાતી, દિરૂપ ન બાસે અંગછ;
 ઉભય સુરત અંગામી મુજલવત, નહીં અર્ધાંગ સર્વાંગછ. ૨
 બાજ રમણમાં ભેદ અભેદવત, મનમાં તર્પ તરંગછ;
 અનેક શબ્દો વિવિધ પ્રકારે, સુસ્વરે મધુરા અંગછ. ૩
 એ રસરમણ મુખરવાદ દર્પતી, પરરપરને ચાપછ;
 તે વાળીમાં નાં વણાયે, અનુભવી મન સમાપછ. ૪

“નાયક નાયકાનાં સુરતાંત ચિહ્ન વર્ણન”

રસિક ઉભયે ક્યું રતિરમણ, તે ચિહ્ને દર્શન અન્યછ;
 સુગત કીડારસ જોડનાં માત્રે, જુએ અંતરંગ અનન્યછ. ૧
 આરક્ષાતા દીમે છે નયનમાં, લાક્ષી ડોગ સોહેછ;
 મુખ તૂખા ઉભે ચેરાજાં, જેતાં મનકું જોહેછ. ૨

- સટપટી વસ્ત્રાભરણ જણાયે, નખ ક્ષત દીપ્તે ગાતજી; ૩
 અલંકાર પરપર ગડિયા, દંતક્ષનની ધાતજી.
 કચ્છું ચંદન વંદનની રેખા કંથા કાન્નલ કંથા પીકજી; ૪
 ગૌર સ્યામ અંગમાં ચિહ્નો, પ્રકટ દરસે લીકજી.
 ચરણ ડગમગતા અલગલ બોલે, સ્યામ રેખ સોહે છે ગાલજી; ૫
 કંથા પીક લીક અંજનની રેખા, ઉલટા દીપ્તે ખ્યાલજી.
 વિથુરી ખલક સટ સિધિલ રાજે, વસન ચોળાપાં તનજી; ૬
 ચટક મટક ગતિ આલ પલટી છે, જલકે વદન પ્રસલજી.
 તિલક ચાંદલો આડ ખંડિત ચર્મ, મુક્તામાલ ગર્ભ તૂટીજી; ૭
 ઠોર ઠોર સુવાસ રહી ફેલી, કામકેલિ રસ લૂટીજી.
 રતિરસ મદન વિલાસ રસ ધૂંઝ્યા, ચિત્ર છાપવત દરસેજી; ૮
 નાગરી નાગર કામકેલિ રસ, સંભારી મન હરમેજી.

“પ્રીઠા વર્ણન”

- પ્રીઠા સમસ્ત રસ નિપુણ, તે સૌ જાણે રસની રીતજી; ૧
 જે જે રસ પિયુને રુચિકર, તે આપે ધરી પ્રીતજી.
 સમસ્ત રસ કુશલ પ્રીઠા, તે કામકેલી રતિ પૂરજી; ૨
 પ્રવીણપણાથી રસ સૌ જાણે, ભોગવવા રતિ ઉરજી.
 વિવિધ રસોમાં સાર શૃંગાર એક, રસિક છેલમાં જાણેજી; ૩
 હાવભાવાદિ કરી કૃષ્ણ-પિયુને, રીઝવવા મન આણેજી.
 કામ કલાનિધિ પરબલ લહી, રસાત્મકે ઉર આનંદેજી; ૪
 સિદ્ધ કામિની સૌ અભિરામિની, લુખ્યે પરમાનંદેજી.
 રસિક રસરાજ શૃંગાર કુમારવર, સારસ્વત કલ્પી કૃષ્ણજી; ૫
 તે પૂણીનંદનો રસ ભોગે, બાકી ન રહે કો તૃણજી.
 અગમ્ય ગતિ, અતિ, નિગમ ગતિ નહીં, રૂપરસસાગર મગ્નજી; ૬
 પૂર્ણ બાગ્યનિધિ શ્રુતિરૂપાદિ, સર્વે પરમ રતિ લગ્નજી.

“ વિચિત્ર વિભ્રમા પ્રોઢા વર્ણન ”

પેચખાણુ રહે સાથ કામનાં, પતિનાયક પ્રતિ નાખેછ; ૧
 તેની મંદ ગતિ જોઈ મનમાં, બ્યમ લાગે ત્યમ રમ ચાખેછ. ૧
 ભૂકુટી દટાણે પિયુ ચિત્ત ચોરી, પતિ કરે આધીનછ; ૨
 મંદ મધુર મુખ હાથ વિલામ, પતિથી ન રહે બિન્નછ. ૨
 વિવિધ રસતરંગ બીની રહે, ફેંદે નયન દટાણુછ; ૩
 વિચિત્ર વિભ્રમ પ્રોઢા નાયકા, પ્રીતરીનમા હરિની સાણુછ. ૩
 વિવિધ કૃતિ રતિ ગતિ ગતિ તેની, બાજાબંતર વિચિત્રછ; ૪
 કાંઈ પુતળી યંત્ર ગતિ પછડે, ત્યમ વિસક્ષણુ ચિત્રછ. ૪
 જલ માછવડી ફૂળી રહે તગ્મી, ત્યમ પ્રોઢા ગતિ મીનછ; ૫
 દગસરે લોટપોટ કરી નાખે, પનિરસ રંગે લીનછ. ૫
 વિવિધ વિસાસ વિસસિત પણુ તલસે, પતિરસમા પૂર મમ્તછ, ૬
 નયન નોક મંદહાસ્ય મિઠિત, મધુરવાણી ખાણુના ફીતછ. ૬
 પતિવિયોગ ક્ષણ કષ્પક્ષમ લાગે, પ્રકટ સંયોગે અધીરછ; ૭
 સાચું પણુ રવખ સમ લાગે, નાયકા વિભ્રમ વીરછ. ૭

“ આકામિતા પ્રોઢા વર્ણન ”

પ્રોઢા આકામિતા તે લહિયે, આકર્ષણુ મુલ્યવંતછ; ૧
 અન્ય રથજેથી સમૂહ તગ્મી, નિજ મનવશ કરે કંતછ. ૧
 રસભરી અન્ય ત્રિયે નહીં જોસે, ત્યમ નહીં હાંગી પ્રસંગછ; ૨
 નેહુ ન જોડે અન્ય કો સાથે, છબિજાનું ચિત્ત ચોરેછ; ૨
 સ્વાધીનપતિકા નાયકવત્ કૃતિ, રમિક મન ખૂલે હિડોરેછ. ૩
 ચાતક ટેક રસિક રમિકની, એકાંગી નહીં પ્રીતછ; ૩
 ઉભયાંગી વારિ પમ સમ એ, બજે મિશ્રી મુગધી ગીતછ. ૪

“ પ્રોઢા લુબ્ધા વર્ણન ”

પ્રોઢા લુબ્ધા અતિ કલ્યાણી, પ્રણુતા પતિ પ્રણુ પ્રનાયછ; ૧
 નખથીખ મુંદરી મુંદર નાયક, ચિત્તવે પરપર આપછ. ૧

પ્રભુતા પ્રભુસંગ રસયુગધાને, રસમય તે રસરૂપણ;
 ખાલાખ્યંતર રસાત્મક જલકે, ન તુલના કે અપણ ૨
 અન્ય સર્વત્ર નિર્પેક્ષ સદા, ને નિકામી સદા રહે પૂર્ણણ;
 આમકામ ને પૂર્ણ કામવત્, આત્મારામી ન દોષ અપૂર્ણણ. ૩

“ ધીરાધીરા પ્રકરણ ”

“ ધીરાધીરા લેદવર્ણન ”

રાક વ્યંગોક્તિ અવ્યોક્તિએ, ધીરા કહે વચનણ;
 યુક્તિ પ્રયુક્તિ રસચાતુર્યે, પિયુષન કરે પ્રસન્નણ. ૧
 અમંગિરા ધીરાની મધુરી, અધીરાની તિપ્પ પ્રકારણ;
 ધીરા વચન સુલ્લવા પતિ આતુર, અધીરાની કઠોર અપારણ ૨
 થયપિ રૂપકો ધીરા દે તે, અમૃત સમ હોય મિષ્ટણ;
 મંદ મધુર પાણી હાસ્યામૃત, શિષ્ય જ્યમ દે કે શિષ્ટણ. ૩
 સેજ સમીપ પિય તિષ્ઠ રહીને, વિનય નમને કર જોડેણ;
 પાલવમાં સિદ્ધ ખીકું ઢાંક્યું, પતિ લેવા કર આરેણ. ૪
 પ્રીતમ નિજ કરેથી લે કાઠી, પિયુને અધીર કરાવેણ;
 ઉભય હસે સરસે હરસે પરસે, કર નયન હરાવેણ. ૫
 પરસ્પર રસમસ્ત અધીરતા, કર વ્યાંખી કર રહાયણ;
 ત્યારે પતિશું આતુર વચને, નિજ હેતુ પ્રકટ કહે વેણેણ. ૬
 મારા હિયમાં બાળ નવિન છે, અખાહાર દર્શાવે નેણેણ.
 પરમ પ્રેમ ઉત્કંઠિત અભિલાષિત, ધૈર્યતા ન રહે લેણ. ૭
 તેવો અધીરા નાયકનો, ખાલાખ્યંતર વેણ. ૮
 અધીરામાં ન વિવેક નીતિકો, સ્વાભાવિક લક્ષણ એકણ.
 ચતુરા ચિત્તચોરક નાં ચાચે, ન સહે વૃદ્ધિનો રતેકણ. ૯
 નાગર શીનવરંજપતિ તે, અધીરા રસવૃદ્ધિ કાળણ;
 રસરીતિનો પ્રેમ પ્રકાશે, ત્યારે આવે લાળણ. ૧૦

- પતિને રમની વાતો પૂછી, પ્રવીણ થાય તે જ્યારેજ;
અધીરા ધીરાની ગતિ જાણી, ધીરા થવા વિચારેજ. ૧૦
- ધીરા ધીરપણે રસ ભરીને, પૂર્ણ હશે રસ પ્રીતજ;
અંતર આતુરતા વધતી રહે, એવી ધીરાની રીતજ. ૧૧
- અધીરાનો ઉરાહનો પિયુને નિત્યે, અધીરપણથી આપેજ;
અન્ય નાપકા વશ થઈ ખેડે, તે મુજ મરનક કાપેજ. ૧૨
- તેથી તમ સંગે નહીં બોલું, ઉપરથી એમ બાબેજ;
પિયુ છાની સરખી ચાંપીને, વહાલ ત્રિશેકતા, દાખેજ, ૧૩
- મન મનાવી અધરામૃત આપી, રોપ રીસ મુકાવેજ;
રતિરસ વશ તે ક્ષણ ત્યાં થાયે, અધીરાને અતિભાવેજ. ૧૪
- પતિ પ્રાપ્તે આપી પિયુને નીરખી, સંગ વખી આનંદેજ;
નિત્ય નિત્યક્ષણ પ્રતિક્ષણ, અધિકાધિક અભિક્ષિપિત નંદાનંદેજ. ૧૫
- હાસ્ય પરસ્પર વિવિધ રસરંગે, નિત્ય નૂતનતા બામેજ;
અપ્રાકૃત મહારસ મહાલે, પણ રહે નિત્ય નવનવી આશેજ. ૧૬
- સત્યામૃત રસપાન સદોદિત, તદ્વપિ દરાય ન કચારેજ;
ક્ષણું શાંતિ ક્ષણું તાતી થાયે, રહે અષ્ટ પ્રહર વિચારેજ. ૧૭
- સયોગ ત્યાં સગી મુખ શાંતિ રહે, ફરી ઇચ્છે અતિ ખારેજ;
વિપ્રયોગે વિકળ વિહ્વળ થઈ, ઉત્કટ નાચ હોય ત્યારેજ. ૧૮
- ત્રિવિધ નાપકા સર્વ મુશળ છે, એક પતિને મુખદાનીજ;
સર્વાંગીષ્ટ ક્ષણતા રસિકવર, તેના રસની તાનીજ. ૧૯

“આંવિક્રિયા નામ”

- પદ્ધતિ ચિત્રની હમ્તની સંખની, ચોરીતની પ્રાકૃત નારજ;
લોક પ્રચ્છિદ લક્ષણ જગ જાણે, મુજે લૌકિક ઉપદેશ વિચારજ. ૧
- તેથી માવિકનું તે વણું, અન-ઉપયોગી જાણીજ;
શુદ્ધ અમાપિક નાવક નાપક, તે લીધું છાં તાણીજ. ૨

“દર્શન લેદ વર્ણન”

- દર્શન પરમ પુરૂષ પતિ કેરાં, થાયે ચાર પ્રકારજી;
 બિન્ન બિન્ન વ્યક્તિ દાખવવા, વરણું કરી વિસ્તારજી, ૧
 પ્રકટ ધ્યાને સ્વપ્ને ચિત્રે, અનુભવ ભાવ અનુસારજી;
 પરાક્ષ થવણુ મુખ્યાવત્ દર્શન, તે ભાવ પ્રમાણે અપારજી. ૨
 અનૂદા બિદા પ્રકટ દર્શન, તે રતિરમંયુત દર્શનજી;
 મુગ્ધા મધ્યા પ્રોદાદિ, તે નિરખે પતિ પ્રસન્નજી. ૩

“અનૂદા બાલા દર્શન”

- અનૂદા બાલા દર્શનાતુરથી, ન લહે લજ્જા કાનીજી;
 અતિ આનંદ ભરી રહે ઉરમાં, ન જણે દિત વા હાનિજી; ૧
 આગળ આવી ઉભી રહીને, કરે દરસ ધરી પ્રીતજી;
 દર્શન રસમાં લુબ્ધ તક્ષીનના, ચોટયું ન છૂટે ચિત્તજી. ૨
 અતિ ઉમંગ ભરી શ્રીમુખ નીરખે, ન માને ક્રોધ કે રોધજી;
 દર્શનમાં પ્રતિબંધ ન માને, નહિ વૃદ્ધિતણે પ્રતિબોધજી. ૩

“અથ બોદા દર્શન વર્ણન”

- બિદા તે તરત વિદ્યાદિત દારા, દર્શન કરે શુભ બાનજી;
 તેના સંગે સખી પણ દરતી, સૌ દર્શન કરે ખાતજી ૧
 નવોદા ને નવીન અનુપમ, દર્શનનો હોય રંગજી;
 શુદ્ધ પરમ અનુરાગી ઉરમાં, ન લહે રીત અનંગજી. ૨
 પતિ ને પતિના સંબંધી સૌનું, દેખી આત્મ માનજી;
 નવલ પ્રીત કરવા રહે આતુર, તે બિદા મુણવાનજી. ૩

“મુગ્ધાદર્શન વર્ણન”

- મુગ્ધા જદપિ પ્રવીણ ન રસમાં, પણ દર્શને રતિ અતિ ચાહજી;
 પતિનું સર્વે જાતું બોદું, સૌ મીઠું ઉત્સાહજી. ૧
 સખી મિલાપ અહર્નિશ ચાહે, શયને પણ સખી સંગજી;
 પ્રવીણ થવાને વાંકાં ચૂકાં, બોલે વચન રતિરંગજી. ૨

પુરષોત્તમનું અંગ અંગ તે, વારંવાર અવિલોકેછ;
 ગતિ મતિ બેદ ભાવ નાં લહેતી, પણ ચિત્ત ન અન્યે રહેછ. ૩
 જેની સાથે દર્શન કરવા, મુઝાણ જ્યાં હોયછ;
 ભરજે અરતે મોહન નીરખે, સાથ ન પરવા કોયછ. ૪
 આમળ ધરી ધસી જઈને, પુરષોત્તમને પડે પાવછ;
 અંગ અંગ પ્રતિ અમિત માધુરી, નીરખી લુબ્ધચર્ષ જાયછ. ૫

“મધ્યાદર્શન વર્ણન”

ઉભય લોચને રસયુત નીરખે, એક ટેક ચાહ વિશેષછ;
 હિમી રહીને પક્ષક પસારે, ખુસ્તાં દમચી નિહાળે, પડે પગ ન નિમેષછ. ૧
 રસભર નયને પગપગ ભરીને, મેજે ઠરે રસપાનછ;
 અનિ સાદરનું તે અવલોકન, સદા એક રસતાનછ. ૨
 ચક્રોર અંદ્રને નીરખે તેજે, સુધારસનું જ્યમ પાનછ;
 સત્યામૃત અનુષમ આ પીતાં, બૂલી જાય નિજ બાનછ. ૩

“પ્રૌઢા-દર્શન વર્ણન”

મુગનપતી પ્રૌઢાનું દર્શન, સૌથી શિખરનું હોયછ;
 દદ દમહરાણી અભિપ્રાયી કટાક્ષે, અતિ રસમસ્તે જોયછ. ૧
 લક્ષ્મિંદુ રસનાયકમાં, પ્રૌઢા સમ નહીં અન્યછ;
 મહાધર સુખદ રશ્મિમાં જ્યમ પેખે, ત્યમ એ મુદ્દ અનન્યછ. ૨
 રસપુંજ રસે રસનાયકમાં જઈ, દમની ચોટ ત્યાં લાગેછ;
 આનંદકંદ હૃદે દુલમે તે, દમચરે ગનિરસ ફાગેછ. ૩
 નયન કટાક્ષ લાગનાં સાગાં, પ્રીતમને દમ દાસ્યછ;
 અંચર ઝોટનો કોટ ઠરે તે, બાસે દોષ જ્યમ લાસ્યછ. ૪
 ધીર નિહાનનો કરે વાવટે, દર્શને દમની ચોટછ;
 પ્રૌઢા વિવાહિતામાં જ વગે તે, દમચરે શાવ લોટપોટછ. ૫

“અથ સમુદાય દર્શન વર્ણન”

મનવૃત્તિ ચિત્ત પ્રાણ ને વૃત્તિ, એકમેક અતિ મમ્મજી;
 શુદ્ધ રસાત્મક રસવૃષ્ટિ ત્યાં, ઉભયાંગી પ્રીતિ લમ્મજી. ૧
 પરસ્પર વહાલના ઉભરા આવે, ઉભય રસવેષિત દરસેજી;
 ઉભય રસ દરસે, મુગન ગન હરસે, રસપ્રચુર ત્યાં વરસેજી. ૨
 ઉમડી ધુમડી રસની ધારાનો, સુચવાતો રસનેહજી;
 અપાર રસસમુદ્ર નિમગ્ની, પ્રોઢા દર્શન રતિ ઐહજી. ૩
 રસસિંધુ રસાશ્વ રસિક નિધિ, શુદ્ધ દિવ્યરસ ધામજી;
 એ રસ હુલ્લિધને જ લભ્ય એ, આનંદી આડે ધામજી. ૪
 જેને એ મહારસ લાધે તે, માણે રસની રીતેજી;
 એ અખૂટરસ અખંડ પીતાં, દરાય ન કો, નિત્ય ચિંતેજી. ૫
 ક્ષણ ક્ષણ નિત્ય નવલ પ્રકારે, અધિકાધિક અભિલાષીજી;
 નિત્ય લીલા વિનેશ વિવિધનો, અમણિત આનંદ રાસીજી. ૬

“નાયક-ચેષ્ટા વર્ણન”

નાયક મિલાપ હિત હોય જેણે, તે ભાવ કરી પ્રકટ દેખાડેજી;
 નિજ પતિ તન નખશિખ ચિંતતી, વિજાતિ પ્રતિ તે સંતાડેજી. ૧
 અંગ અંગ પ્રતિ અમિત માધુરી, તે દેખી મન મોહેજી;
 સામું તન નાયક ચિતવે તવ, નિજ તન દેતાં અતિ સોહેજી. ૨
 અનુપમ અંક ભરે નિજ પતિને, ગાઢ વહાલ દર્શાવેજી;
 પોતાને પ્રીતમ હિચ્છંએ, બેસાડે બહુ ભાવેજી. ૩
 કદિ આલસથી અંબ મરોડે, અતિ ઝૂંબા ને મૃદુ વાણીજી;
 રસ ભરી જોવું, પ્રીતમ મન મહોવું, એ ચિંહને અતિ જાણીજી. ૪
 પ્રીતમને મળવાની ચેષ્ટા, લક્ષણથી સમજાવજી;
 બળુકારા પિંચુના પડે કણે, અન્ય સર્વ વર્ણવજી. ૫

“નાયક-ચેષ્ટા વર્ણન”

નિજવલ્લભા વસી રહે ઉરમાં, વારે વારે ચિત્ત ચાલે;
 પ્રિયારૂપનું ચિંતન નિશ્ચિન, નિત્યમિત્તન હિત્સાલે. ૧
 કો કો સમે મનથી મન હરખે, ક્ષણ ક્ષણ નવલ વિચારે;
 નખશિખ મૂર્તિ દષ્ટે પડતાં, ધીર ન રહે લગારે. ૨
 જ્યમ વેલી તરુવરને લપટે, ત્યમ છાતીયુ લેઈ આપે;
 મહાશ્વર સુખટ વીર વચ ત્રિયને, તનમનધન અર્પી સપિંચે. ૩
 પોતાવત્ ગતિ પ્રિયાની પેખી, હર આનંદ ન માય;
 કંઈ કર બહાંડી નાખીને, ઉભય વધુ એક ચર્ષ જાય. ૪
 કથન માત્રે તનુ જુજવાં બાસે, પ્રાણુ બુદ્ધિ સૌ એક;
 સુરતરસમિલન સંભાગે, ન રહે લાજ વિવેક. ૫

“નાયકા ચિત્તદર્શન વર્ણન”

જે સમે પ્રકટ દર્શનનાં થાયે, ત્યારે વિરહે અઘળાપ;
 ક્ષણ વિચોગ તે યુગસમ મોડો, દર્શનાતુરથી યાય. ૧
 ગ્નેહી પ્રાણુ વલ્લભ પતિની છબી, તે ચિત્ર હૃદયે રહ્યાણું;
 ચિત્ર સ્વરૂપ તેવું હાંકીને, વારે વારે નિહાણું. ૨
 તેણે કરી તે રૂપ સાદમ્પત્ત, ચિત્તરવાને હરખે;
 મનના બાવો ચિત્ર સ્વરૂપે, કરીને ફરીફરી નીરખે. ૩
 ચિત્રે પ્રાણુપ્રિયનું દર્શન કરી, ઉભગે અધિકાધિક;
 પ્રતિ અંગજાંગની અમિત આધુરે, વિરહીને સાદસ્ય લાગે. ૪
 પ્રકટ સુરતરસ વિહાર યાવા, કામાતુરતા જાગે.
 રતિ રસરંગ પ્રત્યક્ષ ચવાનો, ઉપજે અતિ અભિલાસ;
 વિવિધ ભાવ વિચાર રતિની, પૂરવા રાખે આસ. ૫
 વિરહ વધતો રહે સર્વાંગે. તરંગ અંગ અનંભ;
 દ્વ રતિ ખ્યાન બાવે, માનસી સિદ્ધ પ્રકટ પ્રણુ સંગ. ૬

દર્શન રસ પ્રચુરતા અંગે, હાવબાવાદિ પૂર્ણછ;
 વિવિધ અનેક રંગ રસે, તે આનંદિત સંપૂર્ણછ. ૭
 તે સમે દ્વિતિને જોવાને મોકલે, પ્રભુની પાસછ;
 દર્શન સમય પ્રકટ પેખવા, થાય તે આનંદ રાસછ. ૮
 એટલામાં સખી આવી કહે છે, દર્શન વેળા અઘછ;
 મનલાવની મૂર્તિને મળવા, દોડી ચાલો સઘછ, ૯
 જ્યાં લગી સહુણી સ્યામલી મૂરત, ત્રિપતમ છેલ્લ જીવીલોછ.
 ત્યાં લગી તનનો તાપ નહીં જાયે, પ્રકટ ન દેખું રસીલોછ. ૧૦
 પ્રકટ દરસ પરસ સંભાપણ, રસભરી રીતે થાયછ;
 ત્યાં લગી અનવસરે ત્રિપાછ, ચિત્ર દર્શને ચહાયછ. ૧૧
 ચિત્ર દર્શનની રીત વિધિ કહી, અતિ ગતિ મતિ હિન મૂળછ;
 જે દર્શનવિયોગ ન સહી શકે, તે ચિત્ર દર્શને અનુકૂળછ. ૧૨
 જાગૃત સ્વપ્ન મુપુષ્પિ તૂટ્યાં, સર્વ અવસ્થા માંહેછ;
 પ્રભુ દર્શનમાં આસક્તિ ભર, કાણુ ન વિરામે ક્યાંહેછ. ૧૩

“નાયકા સ્વપ્નદર્શન વર્ણન.”

ઉપાતે થયાં સ્વપ્ને દર્શન, દદ મને અનિરુદ્ધ રૂપછ;
 અન્યે તેનું મન ન માન્યું, ચિત્રે પેખ્યું સ્વરૂપછ. ૧
 ચિત્રલેહાએ ચીતરી દાખ્યો, વળી તે વરણી બતાવ્યોછ;
 એક અનિરુદ્ધ વણુ તે નાં મોહી, દારિકાંથી લાત્રી બતાવ્યોછ. ૨
 જેને હૃદયે લગની જેની, દદ વસો રહે છે મનછ;
 સદા સર્વદા જેનું ચિંતન, તે દેખાયે સ્વપનછ. ૩
 પૂર્વે દીકા મુણ્યા હોય તેનો, સદા રહે અધ્યાસછ;
 આસક્તિથી અવલોકયા મુણ્યાનો, સ્વપ્ને થાય ભાસછ. ૪
 લૌકિક સ્વપ્ન પણ ભાવિક સ્વપ્ન, સ્વપ્નાધ્યાયમાં કહે છે છ;
 ત્યારે અલૌકિક સૌના પતિ, પ્રભુનું દર્શન ભક્ત લહે છે છ. ૫

તેથી શંકા ન રહે હિરમાં, અપ્રાકૃત સૌ સત્યજી;
 વગી ક્યો ક્યો પરોક્ષ જાણારી, પ્રતીતિ દે પ્રજા અત્યજી. ૬
 રનેહી ભક્ત રનેહકેરી લહે છે, નિજાનુભવ પ્રમાણજી;
 ખાસ જદ્દ તરણ નરનારી, સૌને મન જી બાણજી. ૭
 રનેહીની ખતિ રનેહી જાણે, અણુ અનુભવોને ટાંકજી;
 રૂપ રંગે નહીં જાત જાત પર, કાં રાગ કાં રંકજી. ૮
 નિદ્રા જાગૃતિ બેનો મધ્યે, સ્વપ્ને યાવ દેખાવજી;
 સ્વપ્ન દર્શન એક પ્રકારે, યાવ હોય જેવો ભાવજી. ૯

“નાયક સ્વપ્નદર્શન વર્ણન.”

નાયકાવત્ નાયક સ્વપ્ને, દેખે રસની રીતિજી;
 પ્રાણપ્રિયાની પ્રાણપતિને, દર્શને યાવ પ્રતીતિજી. ૧

“અવણુ દર્શન વર્ણન.”

ભાવાનુસાર દર્શન રીત કહી, તે ક્યો જાણકાર વાગેજી;
 હૃદય અશ્રુથી સ્વપ્ને પેખે, કામાતુરતા જાણેજી. ૧
 પ્રાણપતિનાં શ્રીમુખ વચનો, પ્રકટ સુષ્પાં હોય જેહજી
 ગુણલીલા જે નમણે નીરખી, તદ્દત્ સ્વપ્ને તેહજી. ૨
 દર્શન અવણુ મુણતા માવમાં, સદા યાવ સાક્ષાતજી;
 મનન નિદિધ્યાસન આમુક્તિ દવ, હોય છે વિવિધ જાતજી. ૩
 અંતરંગ માહેતી સંગે, નિજ વસ્ત્રભરી વાતજી,
 સદા અનેક મિસ ફરી ફરી કાઢે, વલેં સુણે દિનરાતજી. ૪
 અખંડરૂપ તે હિરવસી રહે, સાંભરી આવે મુણ રૂપજી;
 જ્યમ દમયંતીએ નિજ પતિ નક્કુ, સદા જડાવું સ્વરૂપજી. ૫
 શ્રીપાર્વતીને સદાશિવનો, અવગુણ ન આપ્યો એકજી;
 જન્મ ધર્મો પણ રહતે રૂપે, એ અનન્યની ટેકજી. ૬
 જદ્દપિ તપે કદ્દ જદ્દ વેડેયુ, પણ નહીં ધન્યા અન્યજી;
 સ્વપતિના રંગે સદા રંગ્યા રણા, અનન્ય દોહ એ ધન્યજી. ૭

નિજના હોય સતીએ શોધ્યા, પતિને પણ આગ્રહ જાણીશ;
પતિને પ્રિયનું સેવન કરતાં, પતિ રીઝવવા મતિ જાણીશ. ૮

સદાશિવની રૂબ જાણીને, ત્યમ કરવા મતિ આણીશ;
અનન્ય ભાવે વિષ્ણુ રીઝવા, પ્રસન્ન થયા ત્રિશુલ પાણીશ. ૯

મહર્ષિઓએ પ્રભુ શુભ વર્ણ્યા, તદ્દપિ ન જોડ્યું (ચળ્યું) સતિ મનશ;
ત્યારે વિષ્ણુએ કરી બલામણુ, ત્યારે શિવ થયા પ્રસન્નશ. ૧૦

ધત્યાદિ દૃષ્ટાંત બહુ છે, કથતાં અંધ વિસ્તારશ;
શ્રવણ દર્શન અનન્ય ઉપયોગી, કિંચિત્ વર્ણ્યો સારશ. ૧૧

“મિલાપ સ્થાન વર્ણન”

પિય પ્રિયાનું મલલું સુગમ હોય, તેનાં છે દસ સ્થાનશ;
સાહેલીધર^૧ માતસદન^૨ ને સૂનું^૩ ઘર^૪ વનરાનશ^૫. ૧

રાત્રિમાં સંકેત સ્થળે^૬, વળા વિવાહ^૭ ઉત્સવ^૮ દામશ;
બાગબગીચા^૯ પનઘટ^{૧૦} યાત્રા^{૧૧}, એ આદિ બહુ નામશ. ૨

માત્ર અવાસે મળવું સુગમ છે, જગપ્રસિદ્ધ સંસારશ;
ખેલવાને મિસ બહુ વિધિયે એ બને, નિઃશંક કાંઈ વિચારશ. ૩

ખાલી ઘરમાં રમવું સહેલું એકલી મનભર ચાહશ;
સહેજે પ્રાણવલ્લભ ત્યાં આવે, મનઘમ્મિત નિજ નાહશ. ૪

વિવાહ પ્રસંગે જમવા કારણ, ધરાય પૂર્ણ સુંગારશ;
પ્રેમ ભરી પૂરણ નીરખાયે, ન લાગે કેને વિકારશ. ૫

પ્રસ્તાવ પ્રસંગની માહે, મળવું અતિ અનુકૂળશ;
સુખે વિચરે નિઃશંક સખી સંગે, નહીં કે પ્રતિદૂળશ. ૬

બાગ ફૂલ લેવાને કાળે, સહજે થાય પ્રયાણશ;
પુખ્તે કરી સંકેત અગાડી, સૂચન હોય એધાણશ. ૭

આધિ મિમે સૌ જોવા આવે, વિવિધ કહે સૌ રીતશ;
તે કારણ નિજ પિય પણ આવે, વચન કહે રસરીતશ. ૮

અ ગે રપરાં કરવાને મુદ્દત અહ, વૈદ્યાદિ અધિકારજી;
સ્વદેય મુચનિકા મિદ્ધ કયાં છે, મિત્રાપના જલ્દ પ્રકારજી. ૯

“સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

મધ્યે જ્યાં અન્ય ન ઠાઈ, ત્યાં પોતે મેળવે મુતજી,
પુત્ર મિત્રે કહી વેણ ઉચ્ચરે, રીત એ સ્વયં દૂતજી. ૧

“નાયકાણું સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

પિયુથા હસી સખીને કહે વાતો, આજે મારે જલ્દ કામજી;
ગૃહ પરિકર પરગામ ગયો છે, તેથી સહેલો કામજી. ૧
તેને ઘેર પડોશી કા નહીં, સખન કરવું યરો તેહ અવાસજી;
નિદ્રા આવવા સુઈશ એકની, અધારી નિશિન પ્રકાશજી. ૨
મોઢા મહેલે એકલું સૂવું, તેનો પણ હર ભારેજી;
એ વાત મહેતે પિયુ સમજાવવા, સમસ્થાથી ઉચ્ચારજી. ૩

“નાયકેતું સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

“મંદ હાસ્ય લક્ષણ”

ભુવભંગથી નેણુ કટાક્ષયુત, મધુર હમે મંદમંદજી;
રસે કરી બાવભર દુઘસી, સ્મિત હાસ્ય તે મોહનો કંદજી. ૧

“દલહાસ્ય લક્ષણ”

પહોળું મુખ કરી હસવું થાયે, તેણે દરસે દંતજી;
ઉભય ગાલ ઢગલી (ઢગલા) વત્ ઘોતે, બાસે મહા રસવંતજી ૧

“અટોટ હાસ્ય લક્ષણ”

પેટ ભરીને ખૂબ હસે તે, હાસ્ય ઉરમાં ન સમાયજી;
લોટપોટ થઈ છાતી દાબે, પડી ઉઠે ફરી ત્યમ ચાયજી. ૧
જેમ મોડવાં પેટમાં હાલે, ત્યમ તે હર્ષે ઉભરાયજી;
ફૂંટીથી રસ ઉછળે ફરી ફરી, અતિહાસ્ય કહેવાયજી. ૨

“પરિહાસ્ય લક્ષણ”

પ્રિયને પ્રિયા બેઠાં આનંદે, એકાંત રસને સ્થાનજી;
પરમાનંદ રસમસ્ત બેસતાં, હોયે વિનોદવાનજી. ૧
વાતાંલાપ મર્મ રહસ્યનો, ચાક્ષી રહો આનંદજી;
ત્યારે હાંસીમા વ્યંગોક્તિ, કહી લાગે શરવત્ કંદજી. ૨
ન્યમ શ્રીકૃષ્ણ રુકિમણી દંપતી, પૂર્ણુ યુગ્મતા એકજી;
પૂર્ણુચંદ્ર સમ સંગ વિરાજે, બહાલ વધ્યુ, તુ વિશેકજી. ૩
વાણી વિનોદે હસે પરસ્પર, તેમાં કહી માર્મિક વાણીજી;
હસવું ખસવું જેવું થયુ ત્યાં, એ દૃષ્ટાંત ઉર આણીજી. ૪
સાર સિદ્ધાંત ગતિ સગળાયે, દૃષ્ટાંત તો આલાસજી;
રસિક નિધિ રસસુંદરતા લહી, ગતિ પેખો પરિહાસજી. ૫
હાસ વચન સુણી, નેત્રે નીર વહી. મૂર્છાંગત થયાં ખારીજી;
પ્રાણુવલ્લભે આશ્વાસન દઈ, નિજકર વેણી સુધારીજી. ૬
પ્રિયાને કંઠ વળગાડી, પ્રીતમ થયા આધીનજી;
એમ હાસ્યના બેદ વિવિધ છે, ઉભય હોય રસલીનજી. ૭

અંગે સ્પર્શ કરવાને મુદ્દત સ્તન, વૈભાદિ અધિકારછ;
સ્વસ્થ મૂચનિકા ગિહ દલાં છે, મિત્રાપતા બહુ પ્રકારછ. ૬

“સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

મધ્યે ત્યાં અન્ય ન કોઈ, ત્યાં પોતે મેળવે સુતછ;
પુત્ર મિમે દહી વેણુ ઉચ્ચરે, રીત એ સ્વયં કુતછ. ૧

“નાયકાતું સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

પિયુથી હસી સખીને કહે વાતો, આજે મારે બહુ કામછ;
શુક પરિકર પરગામ ગયો છે, તેથી સંકેશો કામછ. ૧

તેને ઘેર પડોશી કો નહીં, રાત્રી કરવું યશે તેહ અવાસછ;
નિદ્રા આવવા મુશ્કેલી એકલી, અંધારી નિશિ ન પ્રકાશછ. ૨

મોઢા મહેલે એકલું મૂવું, તેનો પણ કર બારેછ;
એ વાત સંકેતે પિયુ સમજાવવા, સમસ્યાથી ઉચ્ચારછ. ૩

“નાયકાતું સ્વયં દૂતત્વ વર્ણન”

નાયકા સ્વયં દૂતીત્વનણા, જે બાખ્યા પૂર્વે પ્રકારછ;
તેને મળતી રીત નાયકની, વિશેષ કહું તે વિચારછ. ૧

મિત્ર અંતરંગને વાત દહે, ને કહેનાં પણ હરખાવછ;
મિત્રા અંગ ધોડું બહુ પ્રીતે, સક્રિયાઈ નિરખાવછ. ૨

સમસ્યામાં આને સમજાવું, આજ ત્રીજ છે ગોરીછ;
સૌ છોડી એકલી મંદિરમાં જાગી, રાખું ઉગાડી પોરીછ. ૩

નિદ્રા આજ મુને બહુ આવે, તેથી જોડું ન સંગ સમાજછ;
નાગર ચતુર રાખ તે બાજે, નિઃશંક થઈ તણ લાજછ. ૪

“હાસ્ય પ્રકાર વર્ણન”

રિમત મંદ મંદુર હાસ્ય ને, કલહાસ્યનું બિન સ્વરૂપછ;
અદાદ હસવું અતિ હાસ્યનું, પરિહાસ એ ચોથું રૂપછ. ૧

“મંદ હાસ્ય લક્ષણ”

ભુવભંગથી નેણુ કટાક્ષયુત, મધુર હસે મંદમંદજ;
રસે કરી બાવભર હુલસી, સ્મિત હાસ્ય તે મોહનો કંદજ. ૧

“કલહાસ્ય લક્ષણ”

પહોળું મુખ કરી હસવું થાયે, તેણે દરસે દંતજ;
ઉભય ગાલ ઢગલી (ઢગવા) વત્ ઘોતે, બાસે મહા રસવંતજ ૧

“અદ્રાઢ હાસ્ય લક્ષણ”

પેટ ભરીને ખૂબ હસે તે, હાસ્ય ઉરમાં ન સમાયજ;
લોટપોટ થઈ જાતી દાબે, પડી ઉઠે ફરી ત્યમ થાયજ. ૧
જેમ બોડવાં પેટમાં હાલે, ત્યમ તે હર્ષે ઉભરાયજ;
ફૂંટીથી રસ ઉછળે ફરી ફરી, અતિહાસ્ય કહેવાયજ. ૨

“પરિહાસ્ય લક્ષણ”

પ્રિયને પ્રિયા બેઠાં આનંદે, એકાંત રસને સ્થાનજ;
પરમાનંદ રસમસ્ત બેઠતાં, હોયે વિનોદવાનજ. ૧
વાર્તાલાપ મર્મ રહસ્યનો, ચાલી રહ્યો આનંદજ;
ત્યારે હાંસીમાં વ્યંગોક્તિ, કહી લાગે ચરવત્ કંદજ. ૨
ન્યમ શ્રીકૃષ્ણ રુકિમણી દંપતી, પૂર્ણ યુગ્મતા એકજ;
પૂર્ણઅંદ્ર સમ સંગ વિરાજે, બહાલ વધ્યું, તું વિશેકજ. ૩
વાણી વિનોદે હસે પરસ્પર, તેમાં કહી માર્મિક વાણીજ;
હસવું ખસવું જેવું થયુ ત્યા, એ દષ્ટાંત ઉર આણીજ. ૪
સાર સિદ્ધાંત ગતિ સગળાયે, દષ્ટાંત તો આલાસજ;
રસિક નિધિ રસસુંદરતા લહી, ગતિ પેળે પરિહાસજ. ૫
હાસ વચન સુણી, નેત્રે નીર વહી, મૂર્છાગત થયાં ખારીજ;
પ્રાણુવદ્ધબે આશ્વાસન દઈ, નિન્કર વેણી સુધારીજ. ૬
પ્રિયાને કંઠ વળગાડી, પ્રીતમ થયા આધીનજ;
એમ હાસ્યના બેદ વિવિધ છે, ઉભય હોય રસલોનજ. ૭

“ભાવ લક્ષણ”

- ભાવ તે મનનો ધર્મ જાણવો, મેલે પ્રકટ દેખાડે પ્રીતજ; ૧
 નયણ વેણુ જૂનમેં કરીને, વહાણ સ્નેહાદિ પ્રનીતજ.
 મન વિભાવ અનુભાવ ને રચાથી, સાત્ત્વિકાદિ ગુણ ભાવજ; ૨
 ભાવવૃદ્ધિ મન રતિ રમણ, એ રૂપ કહેવાય વિભાવજ.
 વિભાવ રસથી એ પ્રકટે છે, આલંબન ઉદીપન ભાવજ; ૩
 કામકેસિ રસનું અવલંબન, તેનો કરું સ્પષ્ટ દર્શાવજ.
 જેણે લોતે દિપ્તે વાણે, ઉદીપન કામ વિભાવજ.

“અવલંબન લક્ષણ”

- જક્ષમાં મીન કમલે ભ્રમર, મેધે વિદ્યુત જેમજ; ૧
 વળી મેધે ચાતક, કુમુદ હોયે ચંદ્રે, આલંબન લહો તેમજ.
 મુખશય્યા પુષ્પ સોધો મુગંધી, હાવભાવ રસરીતજ; ૨
 સદા સત્તર્ક રાખે પ્રિયકાળે, આલંબી કરે પ્રિયનું દિતજ.

“ઉદીપન લક્ષણ”

- પ્રિયને પેળા હસીને બોલે, હિમંગ રતિરસ પૂર્ણજ; ૧
 ઉદય થવા કરે પરિરંભણ, અન્યભાવ કરે ચૂર્ણજ.
 અતિ મન્મથભર ઉદીપન ચર્ષ, કરે અધરામૃત પાનજ; ૨
 અંગોઅંગનું સમ્યક્ રીતે, મર્દન ને રસદાનજ.
 ગાઠ પ્રીતે પરસ્પર નખ રુચિ, વધે દિનદિન અપારજ; ૩
 વિગાઠ ભાવે દસન કપોલે, દરસે ચિહ્ન સુસારજ.

“અનુભાવ લક્ષણ”

- આલંબન ને ઉદીપનનું, અનુકરણ કરે સૌ કાયજ; ૪
 અનુભાવ એ નામ છે તેનું, બાવિક ચિત્ત ત્યાં પ્રાપ્તજ.

“સ્થાયીભાવનાં આઠ લક્ષણ”

- રતિ હાસ્યમાં શોક રોષ ને ક્રોધ સમય કરે ક્રોધજ; ૧
 બર હૈસાહી. નિરંતર વૃત્તિ, કુશલ દેવા પ્રજોધજ.

શયન કરવું રુદ્ધ લાગે, પ્રવીણ રસભર કહે વાણીજી;
જે સુશ્રુતાં અતિ વિસ્મય લાગે, સ્થાયીભાવ લેા જાણીજી. ૨

“સાત્ત્વિકભાવ લક્ષણ”

શુભ અંગેથી સ્વેદ ઝરે, રોમાંચિત અતિ સુર ભંગજી;
કંપિત તનુ લાવણ્ય શીલતા, એ સાત્ત્વિક ભાવનાં અંગજી. ૧

“વ્યભિચારી ભાવ લક્ષણ”

રસમય રસયુત ભાવમાં ઉપજે ન્યારે વિપરીત ભાવજી;
તે વ્યભિચારી ભાવ ગણાયે, કોવિદ કવિ કરે દર્શાવજી. ૧

શંકા સહિત નિર્ગન્ધ ને ગ્જાનિ, મોહ દૈન્ય આવશ્યજી;
ધૃતપ્રીડા સ્મૃતિ ને, અપક્વતા, મદ શ્રમ ચિંતાવશ્યજી. ૨

હૃયં ગર્વ નિંદા અવગ્રા નિદ્રા, જડ ગતિ લીનજી;
ઉત્કંઠા પ્રબોધ વિવાદે, એક રસમાં કરે ભીનજી. ૩

નિદ્રા કગ્વી મીડી લાગે, અપસ્માર ઉગ્ર ગતિવંતજી;
તર્ક ત્રાસ વ્યાધિ અતિ ઉન્મત્ત, મર્ચુ પ્રાપ્ત ભય અંતજી. ૪

મન વિભાવ વ્યભિચારી ચિહ્ન, એ સર્વે ભાવના બેદજી;
વ્યભિચારીને વિન્તાયો છે સાત્ત્વિક, સ્થિર સ્થાયી નિર્વેદજી. ૫

‘હૃતિ માવમેદ પૂર્ણ’

‘અથ દાયમેદ’

નાયક નાયકા પ્રીતિવશ ઉપજે, શૃંગારરમ જાડુ ભાવજી;
કમકમથી તે કથું છુ, પ્રકટ હાવ પ્રભાવજી. ૨

હેતુ^૧ લીલા^૨ લલિત^૩ મદ^૪, વિશ્રમ^૫ વિદ્રુમ^૬ સુવિલાસજી;
હસે^૭ હસાવે^૮ ચિત આકર્ષે^૯,^{૧૦} વિશિષ્ઠ^{૧૧} કૃંદપ^{૧૨} વ્યોધક^{૧૩}

“હેલાભાવોજી હાવલક્ષણ”

જ્યમ કોઈ જેથી જેહ હબેલું, તે ફરી ફરી તે પાસજી;
હળામળાને લીલા કરે તે, હેલા કહે દયો દાસજી. ૧
આદે હળવું પછીથી મળવું, હળ્યા વિના મળાયજી;
હેલા નામક હાવ ચિહ્ન એ, જ્યમ જાળકાદિ પળાયજી. ૨
કાલે હસી હસી વિનોદ વાણી, પિયાએ કહી દિનરાતજી;
ગસિક રસાલયે, રસભરી રીતે, પ્રકટ વણા જે વાતજી. ૩
તેણે પ્રિયા રસમસ્ત ધઈ છે, તેથી આજ રહું નહીં જાયજી;
અમલ અશકય પ્રિયા ઉર ધીરતા, રહે કષમ ફે મળવું ચહાયજી. ૪
પ્રિયાનું મુખ રહે પ્રીતમ આધીન, લહે રસિક રસિદેશજી;
અંતરગ અતુર શિરોમણિ, તેજાં પ્રિયા લહી અદેશજી. ૫
પર્યંત લેઈને ખેસાડી, કહે ચાંપી સ્વાભાજી;
હિયે સરસ રસભર લપટીને, કેલિ અહ્યુતભગ કામાજી. ૬
અધર કપોલે રેખા ભાસે, દસન નખ દૈત દરમેજી;
હેલા હાવ સંપૂર્ણ હળેલા, સર્વાંગે પ્રિય પરસેજી. ૭

“લીલાહાવ લક્ષણ”

રંગની તળી લીના મિત વસી રહે, વિચારે ફરી ફરી મનજી;
તેલું અનુકરણ કરે નિત્યે, એ લીલા હાવે પ્રસન્નજી. ૧
ધીરે ધીરે લટકે ચાવે, લટકમટક પગ ધારેજી;
ચોંદિશ જુએ, હમકા ન હમકે, અંગ આજૂયણ સંભારેજી. ૨
રંગનીમાં જ્યાં ગાદ અંધારું, તે પંથે એ સધારેજી;
મૃગનયનીવત્ સૌ દિશ બાળે, રાખે સૌ દિશ કાનજી;
સદ્ગજ સ્વર સુમુખિતે તે ચમકે, રાજદ સુજે સારધાનજી. ૩
પાવલ નેપુર આદિ આજણ, તેનો રવ નહિ થાયજી;
પાણીના રેલાવત્ કમલાં, તનમન વલ્લભ ચહાયજી. ૪

સ્વાભાવિક સમિરાદિ યોગે, ખડખડાટ સુણી કથુંજી;
 અતિ શીઘ્રગતિ દોડતી ચાલે, ત્યાં ત્યાં મૂકે ચર્ણુજી. ૫
 સંઘેતિક રથગ પહોંચવા સત્વર, ત્યાં જેનું ચિત્ત પ્રાણજી;
 પહોંચી મળે સઘ પ્રાણપતિને, ન ગણે લેખમ હાણજી. ૬
 મન હરખે, સૌ રથપતિ નિરખે, અનન્યપિય ચિત્ત પ્રાણજી;
 જનમૃત સ્વપ્ન સુપુષ્પિ તુર્યાં, અન્ય ન આવે કોયજી. ૭
 “ત્રિયાનાં લલિતહાવ લક્ષણ”

સૌ વાતે ત્યાં મન હરાગે, મનોહર રૂપ પતિ એકજી;
 રૂપ ગુણ મુંદર હાવણ્યાદિ, લલિત હાવની ટેકજી. ૧
 મુખે હાસ્યયુત અમૃત ઝરતી, વાણી મધુર મહામીજી;
 ચિંતન કરતાં ચિત્ત ચોરાયે, સદા પ્રિયકારી અભીજી. ૨
 કુચ યુગ વર પીન જોઈ, પિયારસ લુબ્ધ યાય રસ લીનજી;
 અખંડ રતિરસ રંગે નિમગ્ને, જ્યમ જલમાં રહે મીનજી. ૩
 સુંદર કટિ લંક લચી લચી, નિતંબ બાર અપારજી;
 કેસરિવત્ કૃશ કટિ, ગચંદની ચાલ સર્વાંગ સારજી. ૪
 મોહિત મેન વિશેષ ચર્ચને, ત્રિયા લલિત ગતિ હાવજી; :
 આતુરતા અતિ, ધીર રહે નહિ, તે નહિ ચિતાર દર્શાવજી. ૫

“નાયકનાં લલિતહાવ ચિહ્ન”

પ્રાણાધિક વક્ષમા પ્રિયાનું, શ્રીમુખ સુંદર અવલોકીજી;
 રસિક નિધિ સુંદર નટવર, તે શીઘ્ર હોં છે ચોંકીજી. ૧
 મહામોહિની આકર્ષે પિયુને, ચિત્તની કરે ઝટ ચોરીજી;
 નાયકાને રસપુજ બરી જોઈ, નિરખે મનભર જોરીજી. ૨
 ગંદ મધુરું હાસ્ય રિમતથી, ફેટે શરનયણ બંદુ તીરજી;
 અવલોકન માગે કરે અટપટી, રહે વિવેક ન ધીરજી. ૩
 વિહ્વળ વિકળ રસરાસ રસેયુત, મહાનાયક હોય વીરજી;
 - પ્રિયા મૂરત વસી રહે પ્રિય હિરમાં, જેતાં રતિરંગ વધારેજી. ૪

અતિ આતુર માય માહુરી મુરત, મળવા સામાં પધારેછ;

“ મંદહાવ લક્ષણ ”

રૂપગુણ રમ મદમાતી રામા, મોકામ મદ બરપૂજી;
રતિ રમગે અતિ સ્તિક્ષિત, સદા રહે પિય ગિજી. ૧

પ્રાણપતિ વધુ નહિ કો કરવા, અન્ય ગુચ્છ સમ લેખેછ;
શાહ રાવ રાણા ગુરુ જનને, રંકે પરાધીન પેખેછ. ૨

અન્ય મવં નાવડા મખીની, ન મણે કહાણી લેધછ;
એવાં ચિહ્ને કરી પરખાવો, મંદહાવનો વેમછ. ૩

“ વિસ્મયહાવ લક્ષણ ”

પિયા દર્શને આકુળતા વધી, ભ્રમે હોય વિભ્રમ કુંભારછ;
જ્યમ રાસરમણ કાળે ત્રજલકો, ઉત્તર શૂંપણ સાગછ. ૧

કિકણી કંઠે, હાર કદિ બાધે, દક્ષણ આશૂંપણ વામછ;
એક જ નપને અંજન, ઉત્તર વસો, વિભવ હાવ તે આમછ. ૨

“ વિદુષ-વિદુતહાવ લક્ષણ ”

પથોચિત વદવા થોજ્ય તે, કાળે ના બોલાયછ;
સમથોચિત કહેવા પ્રવીણ, પણ સ્પષ્ટ ન સિય બોલાયછ. ૧

અન્યે હાજરજવાબી કુતળ, તદ્દપિ પતિ આગળ બાધછ;
મૌન મુખ ગામે વિદુનવત્, વિદુતના એ ખ્યાયછ. ૨

નિશ્ચે દુષ કાચી નહીં બોલે, વિદુતનો નહીં ઉચ્ચારછ;
નિજ વધુ મુદર દિવ્ય પ્રકાશે, વિદુષ ગતિ એક તારછ. ૩

પોતા પ્રતિ જેનો હર્ષ હમગે, તેથી સદા હમગીછ,
શી રીતે જલદી જઈ બેઠું, એવી સદા દીવરગીછ. ૪

ક્યારે સમયમયે મળું નિજ પિયને, આતુર મનનો વેમછ;
અતિ વિરહાતુર તામ મનેનહીં, તેનો હર ઉદ્દેશછ. ૫

કમ કમ કરીકરી જતન કરે જદુ, ધ્રુવે રતિસ યોગછ;
દાવ સાધી પતિ નિકટે પડેચી, કરે જોગ સયોગછ. ૬

મ્રીમુખ મુચન અરવિંદ પામે ત્યારે ભરે છે અંકજી;
પાર્તાલાપ કેમ કર્યો નહિ, જ્યાજ ન, ફેલિ ખેલે નિઃશંકજી. ૭

“વિલાસ હાવલક્ષણ”

ખોસે ચાલે ખેલે સર્વમાં, હાસ્યયુત કરે વિલાસજી;
જલ રથજ જાતાં પ્રકટ પતિ ચિતવે, કામ ફેલિ રસ આરાજી. ૧
પારેવારે મનથી હસવું, ખોસતાં નહીં સંકેતજી;
અણીઆળાં દગ ફેકે ફગથી, નેણ કટાક્ષની ઉરમાં ચાપ ધોયજી. ૨
હસતાં રમતાં પંથે ચાલે, રસભર ઉત્તત અંગજી;
અંગે અંગ રતિરસ ઝળકે, ભરી ભરી આવે અનંગજી. ૩
જલ રથજ ફેલિ કરવા માત્રે, શુઝાપ તનનાં તાપજી;
રંચક દૂર ઉભય રસ લંપટ આપજી. ૪
દૂર છેટે રહી કરો ફેલિ, આરામનુ તે ધામજી;
નિઃશંક એકલાં પરસ્પર ભાવે, બહુ વિલાસહાવ રૂપ આમજી. ૫

“કીલકીચિત્ત હાવલક્ષણ”

હાસ્ય^૧ રીસ^૨ બયડ હર્ષ^૩ અભિલાષ^૪, ગુણ^૫ રૂપ^૬ અભિગાનજી;
એક જ સમયે વિરુદ્ધ ભાવપન, રતિરસ તાને ન રહેભાનજી. ૧
કોઈની સાથે હસવા માત્રે, કપારે ચઢે છે રીસજી;
રીસ જણાવે ન જાય કે આવે, જુવે નહીં ચોદિશજી. ૨
સમર્થ રાવ રંક સાહ ગુરુજન, કેને ગળે નહિ મનજી;
કદિ કદિ અભિમાન રહે ઉર, કદિ બય હર્ષ પ્રસન્નજી. ૩
ગનમાં નિવિધ અભિલાષા ઉઠે, તેના રસે તરંગજી;
કીલકીચિત્તહાવે સદા રહે, અનંગ ઉર અનંગજી. ૪

“અથવબોધક (બોધક) હાવલક્ષણ”

હિયબર ખાવ અંતરમાં રાખી, પ્રકટ ન દાખે પ્રીતજી;
કપટે ઉપરથી દાખે અનાદર, ગાદ પ્રેમરસ રીતજી; ૧

નિજ રૂપ સમતા કામાં નહિ, પેળી રૂપ મુઘડ અભિમાનછ;
મોડાગાદિ મદે કરીને, અન્યે રહે નહિ ભાનછ; ૨

મુક્ત પદનો ચંદ્ર બીજથી, દિનદિન અધિકાધિકછ;
ત્યમ રૂપ હતા દિનદિન અતિ ખીણે, તારામધુની નાં ખીકછ. ૩

“વિક્ષિપ્ત હાવલક્ષણ”

રૂપ હાવણ્ય મુઘડતા આદિ, નિરાવશ્યં સૌ અંગછ;
શૂંગાર વસ્ત્રાલંકાર તે, મણિકુંદન જડયું નંગછ. ૧

આદર સામે કરે અનાદર, સદ્ગુણુ ચિહ્ન ને બૂધભૂછ;
તે સર્વેને બૂસવા રૂપનાં ભામે, લ્યમ હોય દૂષણછ, ૨

મુંદર શ્રીઅંગ આચ્છાદન કરીને, કરે અંગ સુંગારછ;
નિર્મંગની સુવાસ છુપાવી, તૈલાભ્યંગ કરે સારછ ૩

નિર્મંગ રાગ આરક્તતા પ્રીતિ, ગુપ્ત થવા મુખપાનછ;
ખીડી મુગંધી અંધરપુટ રંગી, અન્ય કરાવે ભાનછ. ૪

“મોહાપીત હાવલક્ષણ”

હેલા લીલા હાત તે સાત્ત્વિક, છપજે દેહે રંગછ;
તે આતુરતાશું વેણિત કરે, મોહ થાય મર્વાગછ. ૧

દર્શન કરતાં નિમેષ પક્ષક પૂજા, કદિ ન નેત્રે આવછ;
ભરદૃષ્ટિએ સ્વરૂપ ન્યામે, નિરવધિ નેક સુખદાયછ. ૨

વારંવાર રહે દર્શને આતુર, અન્ય ન કાંઈ મોહાયછ;
બર પ્રીતિના નેણુ કટાણે, બાણુ સમ તે વિંધાયછ. ૩

મિલન પરસ દરઆદિ મહે, રચે પડે પ્રતિજંધછ;
હૃદય અકળાઈ મૂર્છિત ગતિ ગાયે, રહે ન દેહાનુસંધછ. ૪

જય જય મંગલ આદિ શબ્દો, શ્રવણે અંતર નવયછ;
મૂર્છા સઘ ટળે તે મુગ્ધનાં, મોહ દિવે ન સમાયછ. ૫

“સ્કુંદ મિથ સ્મિત હાસ્યભાવ લક્ષણ”

- નિપટ કપટ મુત કેલિએ કરી, સુખ શોભા બેઠે હોયછ; ૧
અંતર બાહાર દેયું દલસે, વિન્નતિ પરખે ન કોયછ. ૧
કામિની જામિની દ્વિતીય પ્રહરમાં, અતિ આતુર થઈ ધાયછ; ૨
નિદ્ર વદ્ધબ રસમરત મમ થઈ, દોડી વેગે ત્યાં જાયછ. ૨
પ્રાણાધિક પતિની અતિ નિકટે, જઈ મળે સુખ સેવછ; ૩
અંચર ખેંચી હસ્ત મૂકે વદ્ધબ, તેણે રંગની રેલછ. ૩
નવોદા નારી પિયુ ટૂંતિ દેખી, લાજુ લાડીવત યાયછ; ૪
સમ તે જાળજથી છૂટવા કરે જાળ, અંતરમાંકે રિજાયછ. ૪
નિર્દય નખ એ દાંત દાતાદિ, તેણે હોય પ્રસન્નછ; ૫
તદપિ ઉર અરુચિ દાખે, રચિ અંતર બદ્ધ મન્નછ. ૫

“બોધક હાવલક્ષણ”

- બોધક હાવ કહે છે તેને, સંકાય શોચયુત બોધછ; ૧
ખીજ સખી સમસ્યા મિસ જણાવે, તે સમજે ભાવ પ્રબોધછ. ૧

“સ્કુંદ બોધક હાવ નિરૂપણ”

- સખી એક બોલી રસરીત પ્રીતશું, નાયકાની જણવી પ્રીતિછ; ૧
તેણે મોકલી પ્રીત બગેલી વાણી, સુગમ રીતછ. ૧
પિયુએ પુષ્પગેદ બે આપી, વહિ કીધી પ્રીતછ; ૨
અંચરામાં આઘાતન કરીને, લેખ મર્મ તે સ્થાપાછ. ૨
આદર બોલી બોલી બોલી, અર્પી કિશોરી ભામાછ; ૩
પ્રાણનાથ સ્વહસ્ત રમીતની ગેદ જોઈ, મન હરખીછ. ૩
નેણુ મન ભાવી સ્નેહ રસેથી, ફરી ફરી તે નીરખીછ; ૪
હાવભાવના રૂપ લક્ષણ કાંઈ, વરણ્યા રસમય રીતછ. ૪
આગળ અષ્ટવિધ નાયકા, કહુ છું અધિકાધિક અતિ પ્રીતછ. ૪

“અથ અષ્ટવિધ નાયકા નામ”

- સ્વાધીનપતિકા^૧ ને ઉત્કંઠા^૨ અવસર બેઠે હોયછ; ૧
પાસકસજ્જા^૩ ખાંડિત^૪ સંધિકા^૫ પાંચ પ્રકારે જોયછ. ૧

પ્રાપિત ભર્તૃકા પ્રેયગ્ની વિપ્રલંભા અભિસારિકા અભિર
 મમયજેદ આપુર ચાતુરના, આહ પ્રમરે નામજી. ૨
 ચિદ્ર લક્ષ્મી રૂપ મમગત્વા, કદ્દુ હુ તેના ભેદજી. ૩
 વાત્સ્યાપન સૂત્ર રસસાત્મ કૃષે છે, સૌનું મૂળ છે વેદજી. ૪
 આત્મરતિ ને આત્મગિધુન ને આત્મકીકન શ્રુતિ સારજી,
 મૂળ ખીજના વૃક્ષ તણા, ઓ અમ નિરધારજી. ૫

“અથ સ્વાધીનપતિકા લક્ષણ”

ને ત્રિયના શુભ પ્રેમપારથી, પતિ ક્ષણ ન્યારે ન હોયજી, ૧
 મુશુભુ લોને પનિનશ કરી લે, સ્વાધીન પતિકા સોયજી.
 ધામ ધામ બાગ ગરી ગાદિ, જ્યાં જ્યાં પ્રિયાજી જાયજી, ૨
 ત્યાં ત્યાં પતિ સમ પધારે, પાછળ પાછળ ધાયજી.
 પ્રિયાને પ્રિય યાત્રા કાઝી, વિનિધિ નિત્ય કરે પ્રકારજી, ૩
 પ્રાણનાથ વદ્વભાક્ષિત યાત્રા, સદા રહે તૈયારજી.
 મહા મદો-મત્ત હાસિ નગ રહેવા, અડધ જલપિ છોડુજી, ૪
 મેહાકુશ અમતા પામે, નહિ અમન તે મોડુજી.
 હાસિ કદાવર નૃપ બહુ મોડુ, સિંહનું નાનું રૂપજી, ૫
 તંપિ પરાક્રમ કરિથી અધિક, શાહુસ કરિમા શૂપજી.

“અથ ઉત્કંઠિતા લક્ષણ”

નિલ પ્રિયાસદને પિયુ આવે, તંપિ કે દિન કદિ વારજી, ૧
 અધીરપણે મગના ઉત્કંઠિત, કરે શોય વિતર્ક વિચારજી.
 ક્ષણ ક્ષણ આરત અધિકી વાવે, પેખે વિયુનો પથજી, ૨
 મેહે વિકળ થઈ વેદના બ્યાપે, કચમ ન પધારી કયજી.
 શોય પરિતાપ ચિતાતુરતા, કુતર્ક નિષીત યાયજી, ૩
 મુજમા મુમાન જોઈ પ્રભુ અટક્યા, વૃદ્ધિગન હોય ચલાયજી.
 થ કોણ બરમાવ્યા ? અજ્ઞાપતિ, કે મુજથી ચયો કે દોષજી, ૪
 કોણ અવગુણ પેખી પતિએ, મુજ પર કીધો રાપજી.

વિયોગે વિરહ વ્યાકુળ થઈ જાયે, રહે ન દેહનું બાનજી;
ઉત્કંઠિતા ત્રિપ મનથી જોકે, થાય ન જોકે નિદાનજી. ૫

“અથ વાસક સજ્જા લક્ષણુ”

ખીડાં અરગજ આદિ ઉપસ્કર સિદ્ધ કરી રાખે જોહજી;
સુખશયા રચી રાખી, પતિની વાટ જીએ છે તેહજી. ૧
જોકે ટેક દગથી પિયુષનું નિહાળે, બણકારા પિયુના થાયજી;
સહજ ખડખડાટ કર્ણે પડતાં, આતુર થઈ જોવા જાયજી. ૨
મુઝ ધ બહેકી રહે સર્વાંગે, સેજ રચના પણ તેવીજી;
અંદન અંજન મળન આદિ, પતિ ત્રિપ લાગે એવીજી. ૩
પુષ્પમાલા વિચિત્ર કંઠમાં, સોળે ધરે મૃંગારજી;
વિવિધ બાતે પતિ મોહ વધે તેમ, સર્વે સિદ્ધ ઉપચારજી. ૪
વાસકસજ્જા લક્ષણુ એ છે, કિંચિત્ કયો દગસાવજી;
આગળ અભિસંધીને લહેવા, વરણુ તે રૂપક આવજી. ૫

“અથ અભિસંધી લક્ષણુ”

માન મનાવે તવ ના છોડે, પછી પિય વણુ નાં ભાવેજી;
અભિસંધીતા કહિયે તેને, પતિમા મન ઉભરાવેજી. ૧
પિયા પધારી મનુહાર કરીને, માનુનીનુ માન છોડાવેજી;
કાલાવાલા કરી મનાવે, નીચા થઈ માન તોડાવેજી. ૨
માન મનાવતાં હારી થાકે, તદપિ નાં ઉંચું જાણેજી;
ઉભવનાં ચો નયન મેળવવા, યત્ને પણ બાળે ન આંખેજી. ૩
ધૂંધટોટા ઢાંકયો નાં ખોલે, જોડ સુણવા પતિ અભિલાશજી;
હાસ્યરસનાં વ્યંગોક્તિ વચનો, કહે પતિ ધરી મન આરાજી. ૪
તદપિ ઉત્તર માનવતી તે, આપે નહિ કાંઈ બ્યારેજી;
પ્રયત્ન પરિશ્રમ અદ્વલ ગયો લહિ, પતિ યાત્રીને હારેજી. ૫
પિયુજી બ્યારે નિરાસ થઈને, પછીથી કરે પ્રયાણજી;
ત્યારે પૂંજથી તે પસ્તાયે, થાય છોડવા પ્રાણજી. ૬

વસન યિચિન ઝૂંબા આવે, આરમ્ભ તિન ધાગાઈછી,
 પેળી હૈકુ યમતુ પણ, રેખ બુમાઈ કગમાઈછી ૫
 તેણે કરીને અતઃ દાઝે, જઈ ગ્લો વમો તે સાયછી,
 પદ્મતુ મારે માસ રહો ત્યા, નિચક બરો ગતિ વાયછી. ૬
 એના તામસ બરિયા, વાકા વચન ઉચ્ચરે બામાછી,
 એણે તકાણુથી સમજાયે, ખડિતા તામસી સ્વાગછી, ૭
 “અથ ખડિતા સાતિની વચન લક્ષણ”

પ્રજુને પાયે નમીને કહું છુ, સુભાગ્ય પ્રાણપતિ આવોછી,
 અતિ ઉપકારી પ્રાત હિત કરવા, શ્રીમુખ દાખો મનભાવોછી. ૧
 રનેહે બરિયુ પિતાગર મ છે, અનુગમ લડું મર્વા મછી
 તેની રતા ઝગકે સૌ નનમા અનુરામના દીસે માગછી ૨
 નનન ચિતિત ભાવ કપોને કુમકુમ ચિદી છાપાછી
 પીકવીક લાન સ્વામ અજન સોડે દામી છે કયો માપાછી ૩
 કયો કયો ચિદી હાડે પચા છે કકલુ અગમા ગડિયાછી,
 પુષ્પદાર ચોમાઈ કગમાયો ઉરોજ ચિત્ત ઉપડિયાછી ૪
 પરોપકાર ઉત્તરવૃત્તિ આજે પ્રમટ દરમાયછી
 વગના છોડુ ભૂખે મગે, ને ઉપાધ્યાયો આગે અપાયછી ૫
 વિવિધ જનોને દાન આપતા, સૌ ન પૂર્ણ તોપાયછી
 એમને પેટ ભરી જમાવતા આતનાની તૃપ્તિ થાયછી ૬
 મન કયો ને તા મ્યો, ત્યા ન રખાય કનકુન આ ૭
 અર્જો શ્રીઅગ પણ ચિત્ત અમા તો વચનુ તે પાસછી ૮

“અથ પ્રાપિતભર્તૃના પ્રેમલક્ષણ વર્ણન

એક ત્રિપાને આશા દેઈને, અન્યે જાયે કયો પ્રમછી
 પ્રીતમ પરોક્ષ અતિ કુચિત તે પ્રાપિતપ્રેયસી એવુ નાનછી ૧
 પ્રીતિ રીતિ રંગ જુ વહાને, પણ પગવશ થૈ જવાયછી,
 દીત વક્ષભમા તન કયો જાયે, -ચ ન મને સોહાયછી ૨

ત્યાંના મહારસ વિવિધ ભોગના, પણ ન પડે ત્યાં ચેનજી.
વિરસવત્ તે ફૂડા લાગે, એ પ્રોષિતભર્તૃદાનો ચેનજી. ૩

“અથ વિપ્રલબ્ધા વર્ણન”

તનમાં નખશિખ વિયોગ વિરહનો, વહ્નિ ઉટે તે આમજી;
વિરહ વેદના દૃષ્ટુ ન ખમાયે, મેળવનારને પડે છે પાગજી. ૧
ઉર અંતર ધુંધવાતી અગ્નિ પ્રબલસિત અંતર થાય બહોડોજી;
કામ સતાવે રક્તામાંસ જાગે, ન્યમ ગ્રીભમ નકતુનો તડોડોજી. ૨
મદનની ધાતે છાતી તાતી, ઉર ધડકતું હોયજી;
નયણાં રીસભાષી આરકત છે, વહ દષ્ટિ કરી જોયજી. ૩
પિયુ સંયોગે સુખકર લાગે, તેવી વસ્તુ તમામજી;
ઉઘડી દુઃખકર લાગે વિયોગે, અતિ કષ્ટનાં ધામજી. ૪
ન્યમ સેજ પદમ સમ્યાને દરતો, સૌંધિ અતિ સુવાસજી;
શીતલ ચંદ્ર કિરણે ઉમ્મળના, સુગંધી લાગે કુવામજી. ૫
મહામૂલ્યનાં દિવ્ય અંગગદિ, તે પણ લાગે નકારાંજી;
સખીનાં ધીરજ હિતકર વેણો, તે પણ લાગે અકારાંજી. ૬
સખીનાં વચને પણ તે રિસાયે, અધીર આનુરતા ઉરજી;
પતિ પાસે શું ઉડીને જાઉં, સહેવાય વિયોગ ન દૂરજી. ૭

“અથ અભિસારિકા લક્ષણ”

સ્વકીયા પરકીયા બેઠ મળાને, અભિસારિકા એકીસ ભાંનજી;
મહાન સિદ્ધ જન સંચત ભાણું, ઉક્ત રીતિ કરી ખાંતેજી. ૧
સ્વકીયા^૧ અભિસાર તો એક પ્રકારે, વીસ પરકીયા રીતજી;
વ્યક્ત સહિત હવે સર્વ કહું છું, વિવિધ ભાંત યુત પ્રીતજી. ૨
પરકીયા અભિસારિકા સુણી છે, પ્રથમ પ્રેમર મદ^૩ કામજી;^૪
કોઈ કબો સુણી ગઈ તે કોઈ, મન કરે અલિરામજી. ૩
તમાભિસારિકા^૫ અને જ્યોત્સ્ના^૬ ગણિ દિવાભિસારિકા^૭ નામજી;
નયલસંગમા^૮ અને સદ્ભારી^૯ અભિલાષાસહિત રહે કામજી. ૪

મુઁધા^{૧૦} મધ્યા^{૧૧} પ્રોઢા^{૧૨} ધીરા^{૧૩} અધીરા^{૧૪} ધીરાધીરા^{૧૫} નામઃ;
સાત્તિક^{૧૬} રાજસ^{૧૭} તામસ^{૧૮}, ગુણગય અભિસારિકા

છે આમઃ. ૫

મુખ્ય કામને અંગતવે સ્નેહ તે, જરાભિસારિકા^{૧૯} કહિયેછ;

કુળ્લ કુર્ભાગા જર વિનતા, એવું લક્ષણ લહિયેછ. ૬

ત્રિગુણ મિશ્રિત શુદ્ધ નિર્ગુણી^{૨૦} સૌના પૃથક પ્રકારછ;

ત્રેમાભિસારિકા મહાભિસારિકા^{૨૧} દ્વલ લહે એ વિચારછ. ૭

“સ્વીયા અભિસાર વર્ણન”^૧

સ્વીયા^૨ (સ્વકીય) પધારે પ્રકટપણામાં, ખવાસણી લે સંગછ;

રૂંગાર વસ્ત્ર આશ્રુપણુ ધરીને, સુગંધ ચિત્ર બદ્ધ અંગછ. ૧

“પરકીયા ભેદે ત્રેમાભિસારિકા^૨ લક્ષણોક્ત વર્ણન”

પૂર્ણ પ્રેમ તેહ તે અભિસારિકા, સ્ફુટ દર્શાવે વલ્લભ પાસછ;

પરમ સ્નેહે રમવશ કરે સ્વામા, ત્યા પરમાનંદ પ્રકાશછ. ૧

ત્રેમાભિસારિકા^૨ તે કહેવાયે, નહીં મહેંબુણ વણ કેા આશછ;

સ્નેહ ઉમગે ત્યાં જશ અજશ નહાએ, નેહીવણુ રહે ઉદાસછ. ૨

પુરપોત્તમ ત્રેમાધોન થાયે. નહીં ચતુરાર્ધ કે ગાનેછ;

સ્નેહ સાગરે ગસવશ પોતે, મન માછનકું હોવછ. ૩

હૂબી જલ માછલડી તગ્સે, અન્ય વિરસ વિષ જોવછ.

જોધ રાન દિતકરણી વાણી, માનતી ન ગુરુજન નેહછ;

મનની સદા સુધી ગતિ પ્રિયમાં, નિડર ચર્ચનય ત્યાં તેહછ. ૪

“મહાભિસારિકા વર્ણન સ્વપક લક્ષણ”^૨

પ્રેમ પ્રિયાનો જાણી વળી, નિજનુ યૌવન રૂપછ;

ચાતુરતા ગુણ આકર, તે મદ અભિસાર અવપૂછ. ૧

ગયંદાચાલ, કર્ચા તુરી ચાલ, એમ ચતુરા ચાલી જાયછ;

વસન અચળ છેકા ફરફરતા, વાળની સુગંધી વાવછ. ૨

અંતર સોંધો ઉખટનો ચંદન, વળી પુષ્પના હારણ;
મદભરી જાગી રાગી જોજન તન, સ્વરૂપ તેજ અંબારણ. ૩
મંગીત જાન તાન માનમાં, પ્રવીણ પૂરણ મોખણ;
મોહબાણુ ભુવ કટાક્ષે, હાવબાવાદિ યુત હોયણ. ૪

“અથ કામાલિસારિકા વર્ણન”

કામજન્ય કામા અભિમરણ કરે, તે કામાલિસારિકા નામણ,
સ કોચ લાજ તણ નિર્ભય ચર્ચને, રચિવત્ જાય સૌ ધામણ. ૧
કામકટક તે કામની માંડે, હોય કામનાં પાંચે બાણણ;
તે હથિયાર સાણ અર્ધ રાત્રિ, પ્રિય મનતનધન પ્રાણણ. ૨
કામાંધાતુર ને નહીં જામે, સ્વજન મુરુ દિતકારીણ;
અંધારી રાતે વીજળીસમ ગતિથી, તીવ્ર ચાનતી નારીણ. ૩

ગર્વાલિસારિકા

બહુ પ્રકારે ગર્વ રહે મન, નિજ સમ હહે ન કોણણ;
સદા સર્વદા ગર્વભરી રહે, ગર્વાલિસારિકા સોખણ. ૧
ગજગતિ સરખી આસે ચાત્રતી, રૂપ સુધડ ચતુરાઈણ;
સુગુણ નાગરી આદિ ગર્વે કરી, પ્રિય પાસે જાય ધાઈણ. ૨
જગમોહક માને પોતાને, અન્ય કો ન માને સમાનણ;
સુખસેજ પાસ જઈ આસ પિયુ પૂરી, નિજ મદમાં મસ્તાનણ. ૩

“અથ માતુની અભિમરણ વર્ણન”

ગર્વ સહિત અભિમાનથી ઉપજે, અંતરમાં નિજ માનણ;
મધ્યાણ સખી મનાવી લેઈ જાયે, અભિસરણનું એક નિદાનણ. ૧

“અથ માનમોચન વર્ણન”

માતુની લડીલી ચર્ચ છે માને, ઉરમાં ધરી ગર્વ વધારીણ;
નીચું મુખ કરી મૌન રતવારી, માન દગાને પ્રચારીણ. ૧

અહ્ય^૧ મધ્યમ^૨ અને ગાદ^૩ માનના, મુણીઆ ત્રિવિધ પ્રકારછ; સામ^૧ દામ^૨ બેદ^૩ દંભાદિ^૪, માનભોયનાદિ વિધિ સારછ. ૨
 છદ્મ^૧ બદ્ધ^૨ કદ્ધ^૩ લાલચાદિ, લોભાયા કરે યત્નછ;
 બાદ (ગાદ) માન છોડવવું દુર્લભ, વ્યર્થ સૌ જન્ય પ્રયત્નછ. ૩
 ચર્વિત ચર્વણુ નિજ વલ્લભનું, અથવા બીકુ આપેછ;
 માધ્યાછ હરી હાસ્યરસ વેણો, કહેતી મુણી સંતાપેછ. ૪
 અંતર હેત પણ ચર્વણુ તાંત્રુધ, તેનો કરે નહીં સ્પર્શછ;
 અંતર્દાપિકા ગુણભેદની વાણી, મુણીને મનમાં રાખે હર્ષછ. ૫
 લધુ વા મધ્યમ માન છૂટવા, પ્રિય દ્વિતીની ચતુરાઈછ;
 તેણે માન પારોણે છૂટે, ગાદમાં તો પૂર્ણ અધીરાઈછ. ૬

“અથ નવસંગગાલિસાકા”^૧

નવિન નવલ નાયકા ન જાણે, કોઈ રીતના ફંદછ;
 દ્વિતીકારૂપ સખી સંગ લેઈ જાયે, ન જાણે પાખંડના છંદછ. ૧
 અતિરૂપવતી સરસ મુંદરી, ન જાણે રતિગ્રસ રંગછ;
 લાજ સંકોચે રસ દુરાવે, નહિ સ્પર્શ તો ક્યાંથી સંગછ. ૨
 તદ્દપિ અદ્યુતિ લાડસંધેલી, તે લાગે મુખદાઈછ;
 વિનય વચન કરી પ્રેમ હાસ્યયુત, બોલે પ્રીતમ ફરી ફરી સહાઈછ. ૩
 રસક્રીડા ફેલિ અતિ સારી, તેની જણાવે રીતછ;
 ત્યમ ત્યમ ડરથી દૂર જઈ નામે, નહિ ફં તેમાં ચિત્તછ. ૪

“અથ મુકુમારિકા અલિસરણુ વર્ણન”^૭

મુકુમારિ કહો સાંબજો, તેનો શ્રમ સહો ન જાયછ;
 જેમ તેમ ફરી સખી આણે પિય પ્રતિ, તો પિયુને હોય મુખદાવછ. ૧
 અંગોઅંગ બૂવણુના બારથી, હારી ચાકી નાખે ઉતારીછ;
 નિતંબ ક્ય ક્ય ફૂલહારનાબાર, તે મુકુમારિકા^૭ કહે બારીછ. ૨
 શુદ્ધ સાત્ત્વિક પ્રીતિ ચિહ્નો, તેણે સહુણો દેહછ;
 સખીએ સોંપી પ્રિય કંથને, તવ નાહ ઉર અતિશય નેહછ. ૩

“અભિગરણુ અભિલાપ વર્ણન” ૮

અભિલાપા સહ અભિસારિકા, એ ક્ષણ લો જોઈશ;
 નિશઠિન મનમા ચાલ કરે અતિ, આશે આતુરતા હોઈશ. ૧
 ચંદ્રમુખી નિજ વદનસમ શુદ્ધતા, ન મણે ચંદ્રની કાંઈશ;
 સદોપી કલંકી ચંદ્રને માને, ફરી ફરી જુએ નિજ છાઈશ. ૨
 અદ્રે શીતલતા સર્વ કહે છે, પણ મુગ્ધને કરે એ દાહશ;
 ગ્રીમની મરમી મુજ વિઠ્ઠામિત્રી, શીતલ વિયોગે નાહશ. ૩
 શું ઉડીને જાઉં કે આંખમાં ધાતુ, પત્રી પણ જઈકેણ આપેશ;
 પૂછું અભિલાપા શી પેરે યાપે, તીવ્ર આરતે સંતાપેશ. ૪
 નિજ વક્ષમના સંગી મિલાપી, તેને કહાવે વાતશ;
 દાણે ધરમાં ને કાણુ જઈ આડેર, વિયોગ ઉર ન સમાતશ. ૫
 પિયુ સદૈશ પત્રિકા ફેરી, વાટ જુએ વળા વળાનેશ;
 ભણકાર પડે કાને વક્ષમના, કહે મર્ખો સંગ મળાનેશ. ૬

“અથ તમાભિસારિકા લક્ષણ વર્ણન” ૯

ગાઠ તિમિરમાં ચાંપી નીકળે, સ્થામ રંગ અંગ સૌ સાજશ;
 ગાઠ અંધકારે, અભિસરણુ કરે, એ રીતે સર્વ સમાજશ. ૧
 કાળા કરતુરી વાટી તેનું મર્દન, કરે સૌ અંગશ;
 આમૂષણુ રંગ સ્થામ તને, ધારે નીતપટ વસનનો રંગશ. ૨
 નીલપટ સાડી પહેરી ઓઢી, પિયુ ભણી ઉમંગી સિધારેશ,
 અર્ધ નિશાકે પાછલી ન વિચારે, રંચ ન ડર મન ધારેશ. ૩
 સખી ફૂતી નહિ પાસ તે સમે, વહાલ વિશેષ ચિત્ત આદશ,
 કંચ નિકટ ધસી વેગે જાતી, ભર ઉમંગી અભિવાદશ. ૪
 ધન માંડે જ્યમ વીજળી ચમકે, ત્યમ દાણે હમી કંચશ;
 રૂપ દેખાડી પતિ દર્પિત કરી, જુએ કામકેલીનો પંચશ. ૫

“અથ જ્યોત્સ્નાભિસારિકા વર્ણન” ૧૦

નહાઈ ઘોઈ વપુ શુદ્ધ સ્વચ્છ ઘર્ષ, રંગરાત્રી ઉજવળ અંગશ;
 સોસે હંગાર ધરી આરતપુતના, વિવિધ તરંગી ઉમંગશ. ૧

શ્વેત સાડી અગે ધારે, ચંદન ચિત્રિત વાનજી;
 સુવર્ણ મણિ મોની ધરી આપણુ, રૂપ ગુણ કૃષ્ણ મનમાનજી. ૨
 તે કૃષ્ણ મનમાં ન સમાયે, અતિ ઉમગી જાય પતિ પાસેજી;
 મુખ સેજ પાસ જઈ પડછાયો દાખી, જ્યોતિ જ્યોતિ મળી પ્રકારોજી. ૩
 પરરપર નીરખા હપોતુર થઈ, આલિંગન ભરે ખાયજી;
 લાજ તજીને કંઠે વળગે, રકંઘે ધરે પતિ હાયજી. ૪

“અથ દિવાલિસારિકા વર્ણન” ૧૧

ત્રિયા પુરુષનાં વસન ધરીને, ખાનિક ખની ચાલે ચાલજી;
 પુરુષરૂપ અતિ સાર ખનીને, નાનાવિધ કરતી ખાયજી. ૧
 માથે પાદ પટકો ઉર ધારી, જમણા ધરે પહેલો પાયજી;
 જેણે કરી ત્રિયાનાં પરખાયે, દિવાલિસારિકા ૧૧ એમ જાયજી. ૨

“અથ મુઘ્ધાલિસારિકા વર્ણન” ૧૨

મુઘ્ધાજી અભિસાર કરે નહિ, જે અગણ્ય રસરીતજી;
 જેમ તેમ કરી સખી લેઈ જાએ, પેરે પેરે કરાવે પ્રીતજી. ૧
 હાયભાવાદિ બેદ ન સમજે, બેદે કગી જણુવે વાતજી;
 ત્યારે ચિત્ત ચોક્ષી ઉડી ચાલે, મુઘ્ધાલિસાર ૧૨ ગતિ જાતજી. ૨

“અથ મધ્યાલિસાર વર્ણન” ૧૩

પોતે થઈ અભિસારે તે મધ્યા, સુરતિ વિચિત્રજી;
 જેણે કરી અતિ મુખ પામે, પ્રિય પિય જે નિજ મિત્રજી. ૧
 મનગમતાં પ્રિય વસ્ત્રાશૂચણુ, વિવિધ ધરી શૃંગારજી;
 ચાલે કામ કેલિ ધામ, રસ રીતિ પ્રીતિ ખ્યારજી. ૨
 મનના માન્યા, અંતર ભાખ્યા, પ્રિયશું કરે હાસ્ય વિલાસજી;
 સદા મુખદાર્ઢ નિત્ય મહા રમે, પિયની પૂરે આસજી. ૩

“અથ પ્રોદાલિસાર વર્ણન” ૧૪

પ્રોદાનું અભિસગ્ણ હોય છે, જ્યમ ધમે સરિતા પૂરજી;
 સુરત સંગમે કેલિરસદાને, પતિને અતિ વાધે થરજી. ૧

અનંત રીત અભિવાદ કરે મન, પતિને પ્રિય એવી ન અન્યથા;
નિત્ય ગતિરંગ અંગે ઝળકે, અધિકાધિક હોયે ધન્યથા. ૨

સુખસાગર ગુણાકર પતિ અબ્ધિ, તેમાં નિધિનાં રત્નથા;
તે લેવા સગિતા અનિ વેગે મળી, લેઈ કરતી જાતથા. ૩

“અથ ધીરાભિસારિકા વર્ણન” ૧૫

ગિરા ધીર ધગી કરે અભિમાર, અનુષમ રીતથા;
નમઝનનો કે માર્ગઝનની, નહિ પરવા કે બીનથા. ૧

મેલ સંયુત અધારી રજની, તરફરને જ્યમ પ્યારીથા;
ત્યમ ચૂપચાપ રહી ગતિ કરતી, પ્રિયધી રહે ન ન્યારીથા, ૨
ચોર દુર્જન ખસ પ્રપંચી, લાગત્રિ નહિ મોચથા;
નિર્ભયના પુર ડગ સૌ ત્યાગી, યનિ મિલતે નહિ મઠાયથા. ૩

“અથ અધીરાભિસારિકા વર્ણન” ૧૬

નિરાશ અધીગતા અતિ વિશમ કામ કરતા, અભિસાર કરે રસે ભીતિથા;
સાદમ કરવા પડતું નાખે, અધીરાભિસારની ૧૧ રીતિથા. ૧

સૂયોગત થતા જ પ્યારત અતિ વાવે, જ્યમ જ્યમ રજની જાપથા,
ત્યમ ત્યમ ઉનટે આદર તન મનથી, અધીરાભિસાર કહેવાપથા. ૨
ધરથી નીજળી જતાં મારગમાં, ચોદિગ બાગે અધીરાઈથા;
તમચર ગુરૂઝનનો કર ધરતી, હીડે સીધમનિ ધાર્ષિથા. ૩

પ્રમાન થાગે, ઝઝની વહી જાગે, તેનો ધગતી શાયથા;
પ્યારત અધિકી તેમે અધીગતા, માટે તથા લાજ સદાયથા. ૪
‘ત્રિપા મુખે તાગુ’ રસ લાગે, કથન કથુ’ છે આગથા;
તદપિ તે મનાંજને તથા, રપટ કરે અગિરાગથા. ૫

“અથ ધીરાધીરાભિસારિકા વર્ણન” ૧૭

ધીરાધીરા ૧૭ અભિસારજી કરે છે, કાંઈક જાદ કાંઈક પોચથા;
ઉણપ પ્રકાર વર્તે છે હરમાં, ધીગીરનો મોચથા. ૧

“અથ નવસંગમાભિસારિકા વર્ણન” ૧૮

સંગમ પ્રસંગ પૂર્વે કદિયે, મુખ્યો ન દીડો હોયછ; ૧
 નવીન નવ નાયકો ન જાણે, નિજ રૂપ મુંદરના જોયછ. ૧
 રૂપ અતિ સરસ મુંદરતા, રસપ્રકાર નહિ લેયછ; ૨
 તેણે કરી રસ પ્રસંગ વાતે, દુરાવ કરે એ વેયછ. ૨
 પ્રવીણ દૂતી સખી સંગમા, જણુવે સંગમ રીતછ; ૩
 ઉત્કર્ષતા અતિ ભાષે, મુણીને લજ્જાયુત રહે ચિત્તછ. ૩
 એક દંદ છંદ બોધ કરીને, સખી લાવે પિયુ પાસછ; ૪
 કોટિ કમનીય સરસ મુંદરતા, દષ્ટ પડે પિયુ અવાસછ. ૪
 તદપિ રસ દુરાવ કરે છે, અપર રસમાં નિજ મોદછ; ૫
 મુરઝાઈ ભડકીને દોડે, પરખે નહિ વિનોદછ. ૫

“સુકુમારિકા અભિસરણ વર્ણન” ૧૯

નવમંગમ અભિસારિકાનો, પૂર્વોક્ત કલો જે પ્રકારછ; ૧
 તેવાં ચિહ્નો ભરપૂર એમાં, અધિકનો કરજે વિચારછ. ૧
 જે કૃતિ કરતાં પડે પરિશ્રમ, અથવા કષ્ટિત યાયછ; ૨
 તેવી રીતપર અરચિ રહે નિત્ય, શ્રમ દુઃખ સહુ ન જાયછ. ૨
 નિતાંબ કચ કચ કૂલ ધરેણાં, તેનો પણ લાગે ભારછ; ૩
 સુકુમારિકા અંગ સુકોમલ, કારણે, કરતી નિરરકારછ. ૩
 ભાર ખોજ સહો નહિ જાયે, માટે લાગે અકારાંછ; ૪
 નિરાવણુ શ્રીઅંગ નિત્ય પેખી, કુવ મન ધરી લડે સારાંછ. ૪
 પિયુનું મન આકર્ષી લુબ્ધે, એવો સહુણો દેહછ; ૫
 સખી આણે નેહીને અર્થે, ત્યારે ઝળકે નેહછ. ૫

“અથ અભિસરણ અભિલાષ વર્ણન” ૨૦

પિયુ મિલન અભિલાષ નિરંતર, તનમનથી ચિત્ત ચડાયછ; ૧
 ચંદ્રમુખી ચંદ્રને નિજ સમ નાં જાણે, અખંડ મનવૃત્તિ નાહછ. ૧

ક્ષણ વિયોગ યુગ કલ્પસમ લાગે, તોત્ર વિરહામિ ઉરજી;
 નિત્ય ક્ષણ ક્ષણ નવલ અભિલાષ, રહ્યું જાય ન પતિથી દૂરજી. ૨
 દિવસ કરતાં જામિનીમાં અધિકું, જ્યમ જ્યમ રાત્રિ જાયજી;
 ઉઘ ઝીઘની ગગમી તનમાં, વેહે વહનિ નાં સહેવાયજી. ૩
 નિજ ગતિ સમ પિયુની ગતિ જાણી, પ્રિય સમાગમે તરમેજી;
 મુજ વદાધાને મુજ વિષુ લાડે, મેલુ લડારી બરમેજી. ૪
 સધળું પૂરણ સત્યામૃત તો, બરિયું છે મુજ પાસજી;
 મહાતૃપાતુર કુષિન નાચની, જન્ય પૂરે છે આશજી. ૫
 ધરથી બહાર, બહારથી ધરમાં, આવે જાય અતિ આતુરજી;
 તદપિ વાહજમ દુષ્ટે નાં પડે, અધીરી રસીચી આતુરજી. ૬
 જ્યમ ક્ષણિધર નામ નીરજે મણિને, પૂર્વ વિનોદ પ્રગશે બારોજી;
 આ દગ આમળથી એક પળ પણ, વહાયો ગહે ન ન્યારોજી. ૭

“અથ તમાભિસારિકા વર્ણન”^{૨૧}

ગાઠ તમમાં અભિસરણ કરે, સ્થામરંગ અમ સાજજી;
 તમાભિસારિકા^{૨૧} તેને કહે છે, સૌ દેવિદ કવિરાજજી. ૧
 મૃગમદ કસ્ટૂરી વાટીને, લેપન જૂપિન કરે સર્વંગજી;
 નીલમણિનાં આમણુ ઉર ધરી, નીવપટ સાડી અંગજી. ૨
 નિજ પ્રિય પતિ પ્રયાણુ ધાધને, નીડર રહી કરી સૌ ત્યાજજી;
 જાતિકુલ મહત્તા પરિજન મૂઠ, વડીવની ન ધારે-લાજજી. ૩
 દિવાભિસારિકા ક્ષણુ છાવા, તેના કાંઈ કાંઈ ચિહ્નજી;
 મિલન આશ તોનાતુર, તેનું વિયોગે તપિત ઉર ખિન્નજી. ૪

“અથ સાત્તિકી અભિસારિકા લક્ષણુ વર્ણન”^{૨૨}

સાત્તિકી અભિસરણ મહાત્મ્યયુત, રસઘટ પામે ત્યાંહાજી;
 પણુ વરણુ કર્ણાની પાઠિકા, પિયે જાંવ મહી છે જ્યાંહાજી. ૧
 સખીએ શીખરી ત્યારે ન ચિત્ત આપ્યું, પછી દેખાદેખી મલયાયજી;
 લાજ મર્ષાઈ સદેવ ક્યમ છૂટે, અંતર લાલસા લોભાયજી. ૨

“અથ રાજસી અભિસારિકા લક્ષણ વર્ણન” ૨૩

રાજસી અભિસરણ સુખદાયક, ન્યમ કરે રાણા રાવણ;
બૂપણ વસ્ત્ર મુગંધ બદ્ધ બીડાં, કુસુમ હારાદિ સ્વભાવણ. ૧

“અથ તામસી અભિસારિકા લક્ષણ વર્ણન” ૨૪

તામસી અભિસરણ કરે તપ, ચિત્ત રહે પિય પાસણ;
નિજ સમ અન્ય કોઈ નાં પેષે નિજને ધન્ય સદા માનીને
પિય અંગમ અભિલાસણ. ૧

તામસ ગુણ બળે ગણે ન કોઈને, ચિત્ત અપય ને ગતિ આસણ;
છય બલ સામે મોહાદિ પૂરણ, અન્ય ત્રિયા ઉર સાસણ. ૨

દુઃગાર સાદાર્થ ઉપર બામે, બીની અંતર પિયરંગણ;
કાંઈ બૂલે કાંઈ ધારે ચિત્તમાં, પિયુરસ ગતિએ ઉમંગણ. ૩

સર્વોપરિ પગ્રીયા ગમ તામસ, ન્યમ મહારાણી ધરે ઉર માનણ;
મોહાગમદ ત્રિય પતિનો રાખે, તેવુ નિદોષી અનુમાનણ. ૪

નાયકા વિવિધ ભાતની હોયે, એકરીસ કહે અભિમારણ;
મહાનાયકને વિવિધ રસ બ્યંજને, સુસ્વાદ રુચિકર પ્યારણ. ૫

દિવ્ય મહારસ અદ્ભુત રીતે, અત્યદ્ભુત અપ્રાકૃતણ;
“સ્મૃતિ વે સ્તઃ” શ્રુતિ રીતે લહેવી, મહાનાયક કૃતિ સાકૃતણ. ૧

સુશૃતાં મહારસ યુજ સર્વોત્તમ, ખાંત કરી જે આખેણ;
મહા નાયક તે અમાયિક રસનુ, પાન કરવા એ ગુણ બાખેણ. ૨

દાણે દાણે જ્ઞા નવનાથી લીલા, નિત્ય લીલા પિનોદ્દણ;
અખંડ સ્મૃતિ ત્યાં ચાતુ રહે, ને દિવ્ય ઉપજે મન મોદણ. ૩

અતિ પ્રવીણ પરમાવધિ રસના, રસિક જન લહે સંકેતણ;
અભિસાર હિત નાયકા એખ, તે કથા હર્ષ સમેતણ. ૪

“અથ સ્નેહરૂપનાં લક્ષણ”

જેને જેમાં પૂર્ણ પ્રેમ, તે સર્વે લાગે મિષ્ટણ;

આછું મીઠું તો સાર રૂપનુ, તે કદિ ન લાગે કનિષ્ટણ. ૧

- જેનો જેમાં સ્નેહ પરિપૂર્ણ, તેહ જ તેનો મધ્ય; ૨
 તે સમ અન્ય કોઈ નાં લાગે, કહે છે કોવિદ સિદ્ધ. ૨
 સ્નેહી જનનુ મહેન ધમાતું, મુણતા લાગે કિવદ્ધ; ૩
 સ્નેહીમાં રોધ પ્રતિગંધ કરે તો, મને માને કનિદ્ધ. ૩
 તન મન ધન લગ્ન કુળ મહત્તા, વળી પ્રાણાદિ અભીદ્ધ; ૪
 તે સર્વેને રચી ધમાતાં, કદિ ન ભાસે રીદ્ધ. ૪
 કુરૂપ કુલંગ કુળતિ આદિ દ્વણ, રંચ ન ભાસે; ૫
 અભીદ્ધ પ્રિય ઉત્તમ તે માની, સદા રહે પ્રિય પાસે. ૫

“સ્નેહાંતર—અથ આસક્તિ લક્ષણ વર્ણન”

- આજ પરમ પ્રિયના શ્રીમુખની, અંખી ન સ્વપ્ને યાય; ૧
 ત્રિસ વીત્યો ને રાત પડી ગઈ, મો કહું મિલન ઉપાય. ૧
 આખા દિવસમાં એક વાર પણ, દષ્ટે પડ્યા નહિ નાય; ૨
 તેણે આકુળ વ્યાકુળતા મન, કાઈ કામે ન લાગે હાય. ૨
 પ્રાણાધિક પ્રિય જુએ એક મીઠો, અમીદષ્ટિ મિષ્ટ વિશ્રામ; ૩
 નિશ્ચિન કળ ક્યો રંચ પડે નહિ, અભિવર્ષિત રૂપક આમ. ૩
 વહાલે મિલન સ્નેહ ભરી વાતો, પ્રિય પનિયું જ્યારે ન માય; ૪
 ત્યારે કામકાળે કાંઈ ચિત્ત ન લાગે, ઘર આંગણે ન સોહાય. ૪
 પ્રેમ જુજંબ ડર્યો હોય જેને, તેને સ્નેહી વણ મંત્ર ન કોય; ૫
 પતિવિયોગી મરણપ્રાય જનિ, જીવત મરણ જડાવરો હોય. ૫

“અથ વ્યગનાસક્તિ સ્થિતિ લક્ષણ વર્ણન”

- અમલનો વસની વેળાની વેળા, અફીણ જે નાં ખાય; ૧
 તો મન તેનું તેમાં રહે લાગ્યું, વ્યસનરૂપ કહેવાય. ૧
 જેને જે વણ ઉજું ને રહેવાયે, એ જણો વ્યગનાસક સ્નેહ; ૨
 કણ પળ વિયોગ પણ નાં સહેવાયે, વ્યસનરૂપ લહો તેહ. ૨
 એકાંગી વ્યસનાસક્તિ હોય તો, તે લહેતી એ નેદ; ૩
 રશમત થીવત ન પ્રાણાત્મા બિન્ન, ઉભવાગી અંચી છેદ. ૩

મન હળીમળી કાળજે કાળજ, બાંધ્યું ન છૂટે જોહજી;
 સણ્ણાઈ દર જલથી માછલકું, પડતાં પ્રાણુ બધ, ધન્ય:સ્નેહજી. ૪
 મનમાં વસે તે તનમાં વહાણું, મનમાં સમાયે જોહજી;
 તેહ જ તનમનધનમાં બાળે, કચમ ન સમાય ગૃહે તેહજી. ૫
 આશક માશુક ઉભયતણી ગતિ, સરખી પરસ્પર હોયજી;
 તે ઉભયાંગી પ્રીતિ અધિકતર, ઉત્તમોત્તમની સોયજી. ૬
 એકને સ્નેહ તેવો નહીં સામો, તે એકાંગી પ્રીતજી;
 દાદુર સ્નેહી જલ આસક્ત પણ, નહીં જલની તે રીતજી. ૭
 રૂખી જલ માછલડી તૃપાતુર, તૃપાકાન્ત અતિ પૂરજી;
 તદપિ વારિ રંચ પીએ નહીં, ગતિ વાનપ્રસ્થીસમ ઉરજી. ૮
 દેડકાંની પ્રીતિ જલે પણ, શુદ્ધ જલ વાયુ રાખે દેહજી;
 કાદવ પકે પડી પ્રાણુ રાખે, કનિષ્ઠ પ્રકારનો સ્નેહજી. ૯
 દાદુર મીન ઉભય જલપ્રેમી, તદપિ પ્રેમમાં બેદજી;
 પરમ સ્નેહી એક રસ અચલિત, પુરુષોત્તમે કહે વેદજી. ૧૦
 અખંડિત બાવ સદા સર્વદા, નિભાવનવાળા એ એકજી;
 તદપિ ભક્તભાવાપન થાયે, ભક્તસમ જણુવે પિવેકજી. ૧૧
 પુરુષોત્તમના નિરવધિ પ્રેમનો અનુભવીઆ રસ માણેજી;
 ભાવૈકગમ્ય પુરુષોત્તમ અચલિત, દરે રસ પાત્ર પ્રમાણેજી. ૧૨
 મત્સ્ય જલમાં હોય નહીં તો, સઘ વણુસી જલ પાણીજી;
 જલથી વિહસ્તાં અચ્છ તનુદાનિ, ઉભયાંગી પ્રીત એમ બાણીજી. ૧૩
 અધમજલ પયામૃત ભળતાં, સઘ કરે નિજરૂપજી;
 દ્વધ ઉક્ળતાં જલ પહેલું બળે, એ જલ પ્રીતિ અનૂપમજી. ૧૪
 સ્નેહી જલને અમિ પ્રમળે, જોઈ દ્વધ ઝટ ઉભરાયજી;
 વદ્ધિ ઉપર પડી પોતે બળી, કરે સ્નેહી ક્ષીનધના ઉપાયજી. ૧૫
 એમ વહાણને વિરહે કરીને, રહે પ્રાણુ ન શુદ્ધ લગારજી;
 રૂઈ પેરે જઈ વહાણને મળું, તેના જ કરે ઉપચારજી. ૧૬

ગત ગર્ભ રતિ વિમરી સમગ્રે, સ્નેહી વણ દેખે રાનછ;
 કુધા તૃપા નિદ્રા નિદ્રા થઈ, લાજ સુખ અભિમાનછ. ૧૭
 પંડરથી પ્રકટે રામરોમમાં, નખસિખ મેહેની ઝાળછ;
 નવણે દેખે શીનાય તો, હોલાય તે તતકાળછ. ૧૮
 મંદ મંદ મૃદુ હાસ્યથી, વણ મૂલે વેચાણીછ;
 ગર્ભ ગતિ અભિમાન લોભ મદ, પતિ પરિજને મહેચાણીછ. ૧૯
 અવધ આસ પણ વીતી ગર્ભ, હવે પ્રાણ પ્રવાણ સમે અંતછ;
 મરણ સમે પણ ઝાંખી નહીં, એ વરવું દેખાય શ્રીકંતછ. ૨૦

“અથ નવ રમ નામકથન”

કુંભાર^૧ હાથ^૨ ને કરુણામય^૩, રુદ્ર^૪ રમ^૫ વીર^૬ વખાણીછ;
 બિભાસ^૭ ભયાનક^૮ અદ્ભુત^૯ શાંત^{૧૦}, નવ પ્રકાર લો જાણીછ. ૧
 નામ પ્રમાણે ગુણ રહે તેમાં, નાયક^૧ નાયકા રસરીતછ;
 દંપતી રતિરસમાંહે રમે છે, નવ નવરમ અતિ પ્રીતછ. ૨
 લીલાસિંધુ નર^૧ રતિરસમય, વિવિધ રસરાસ વિધામછ;
 અત્યદ્ભુત રસ ઝગદે તેમાં, ઉભય પૂર્ણ ઉન્દામછ. ૩
 રમમાગરભર નાગરી નાગર, પરમ ઉભય રસપ્રીતછ;
 નિયમ રીત વિધિ દશા ન જાયે, મહાહેલિ રમ વિપરીતછ. ૪
 જાનોત્તમી પરાબક્તિ તે, દક્ષામકપણ નિરધારછ;
 તે પૂર્વે સાધનવત્ બક્તિ, વિરાતી લહે અતિ સારછ. ૫
 પ્રેમલક્ષણ વળા દગરુચિ^૧, રમૃતિ^૨ અલિલાય^૩ ઉદ્દેગ^૪ ચારછ;
 વ્યાધિ^૫ પ્રલાપ^૬ ઉન્માદ^૭, એ ત્રણે આસક્તિના પ્રકારછ. ૬
 વ્યસનાત્મકપણની બક્તિ, બેપણે દહેરાયછ;
 જહતા^૧ અને મૂર્છના^૨ નામથી, એ રિપતિ ચાતાં લહેરાયછ. ૭
 તન્મયતાની શ્રુતિ અતિ ભારે, પ્રણવ દ્રેષ આજાયછ;
 પ્રણવ એટા તાદાત્મ્યપણથી, પ્રકટે આપોઆપછ. ૮

- કહેવું સમજવું સાધન કરવું, તેથી કઠિણ છે વિવેકજી;
 ધુણાક્ષર ન્યાયે કૃષ્ણ કૃપાથી, પ્રકટે સત્સ્ત્રીવત્ ટેકજી, ૯
 દેવળ કૃષ્ણકૃપાથી લભ્ય એ, સાધને સાધ્ય ન ચાયજી;
 અસાધન સાધન હોય ત્યારે, નિસ્સાધન થઈ જાયજી. ૧૦
 નિમિત્તમાત્ર આવે કરે સાધન, સાધનજળ નાં રાખેજી;
 અહંતા મમતા ગર્વ ટળી જતાં, પ્રિયા પ્રીતમ રસ ચાખેજી. ૧૧
 સંદેષે સાર કથો છે એમાં, જે સૌ રસનું મૂળજી;
 જડ મૂળ જીજ્ઞાસી તરુ શાખા વધી, પદ્ધતિ મો'ર ને ફૂલજી. ૧૨
 શુદ્ધ અમાયિક દિવ્ય મહારસ, જે છે અગણિતાનંદજી;
 મહાભાગ્ય રાસ તે એ રસ અનુભવીઆ, જેનું મૂળ પરમાનંદજી. ૧૩
 એ રસનો વિસ્તાર ઘણો છે, પૂર્ણ પમાય ન પારજી;
 જેહરે ગંબીરમાં જ્યમ જ્યમ ચાલે, ત્યમ ત્યમ માને હારજી. ૧૪
 સ્વરૂપ સમ લીલા રસ પૂરણ, તેના રસ સૌ તેહજી;
 લુપ્ધ થાય તે મહારસ માણે, સ્વરૂપાત્મક સૌ એહજી. ૧૫
 જ્યાં ખાનપાન પગિધાન સર્વ તે, અન્ય વિવિધ રસરવાદજી.
 મુણુવામાત્રે લૌકિક સૌ જૂલે, પ્રાકૃત રસ વિસ્વાદજી. ૧૬
 અપ્રાકૃત પૂરણ રસ ગાંઠે, નહાં કે પ્રાકૃત ગંધજી;
 અલૌકિક જ્ઞાન થવાને રચીઓ, પ્રાકૃત લહે તે અંધજી. ૧૭
 નિત્ય દિવ્ય રસ પૂર્ણ મહારસ, કવિજન કયમ કરી વરણેજી;
 રસિક છેનાં નિધિ સ્વરૂપના રસિયા, તેને નમી રત્નો ચરણેજી. ૧૮
 હાથ હાથ નવનની અખંડ લીલા, નિત્યરાસમાં હોયજી;
 દાસઘ્યો ગુરજનની મહેરે, નિત્ય મહાપદે જોયજી. ૧૯

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीचल्लभः ॥

श्रीगुरुगोपीजनवल्लभायनमः

“रासपञ्चाध्यायीना गरभो”

गरभोः—

- આથ વંદુ પાય, શ્રીવલ્લભનાયના રે લોલ; ૧
કૃપાસિંધુ બાધુ છો, પ્રભુ! અનાયના રે લોલ.
સહી દીન વાસ હૃદયા, મુજ યાપીએ રે લોલ; ૨
રહિત દોષ ગિરા ગાવા, ગુણ આપીએ રે લોલ.
અતિ રૂપ છે અનૂપ, એવા થીહરિ રે લોલ; ૩
જેને રાખે છે મહેશ, ધ્યાનમાં ધરી રે લોલ.
શું કહું સ્વરૂપ સ્થામનું, વળાણીને રે લોલ; ૪
વેદ બેદ નવ લહે, ન અતિ વાણીને રે લોલ.
અવર ઉપમા, તે કાણુ સમોવડ કહું રે લોલ; ૫
તીને વરણવાની બિધિ, હું કશી લહું રે લોલ.
અંબરઅંત કોઈ પક્ષી, પામે નહીં રે લોલ; ૬
વીર નિજ સમાન, ગડી વિરામે સહી રે લોલ.
નિધીનીર પિયે પક્ષી, અંચુને બરી રે લોલ; ૭
ગાઈ ગુણુ ગોવિંદના. તે હું વિષે કરી રે લોલ.
ઋતુ સરવથી સરસ, ઘરદની કહું રે લોલ; ૮
ખટવિષે નાં એકા, એ સમોવડે લહું રે લોલ.
તેમાં સુખતણા સમૂહ, રાકાશર્વરી રે લોલ; ૯
જિમાં રમશૂમાર, પૂરણ રહ્યો છે કરી રે લોલ.
કલા મોલ સહિત પ્રકટ છે, પૂરણ શરી રે લોલ; ૧૦
સવિતારુતાધુલિન, શોભા બહુ વસી રે લોલ.

- ચર્ધ રહી હેત હેલી, અતિ આનંદની રે લોલ; ૧૧
 તેવાં રાગે છે, અરવિંદબંધુનંદની રે લોલ.
 આસપાસથી સુવાસ આવે, ફૂલની રે લોલ;
 તે મમાતી એક પલક છે, અમૃતની રે લોલ. ૧૨
 ત્યાંહાં તે સમે, કદંબ દુમની તળે રે લોલ;
 વાર્ધ વાંસલી વિચિત્ર, સુદર શ્યામળે રે લોલ. ૧૩
 સમસ્તવર સંયુક્ત, આમ ત્રણ ભેળીને રે લોલ;
 એકવીસ મૂર્છનાને, માંહે મેળાને રે લોલ. ૧૪
 માતુ મંત્ર મોહનીતણો, બણી હરી રે લોલ;
 વાર્ધ વેણુ, લીધું ચિત્ત, વિશ્વનું હરી રે લોલ. ૧૫
 સુણી ધૂન, મુનિ ધ્યાન થકી, ચૂકિયા રે લોલ;
 ત્રિમદાયે પતિવ્રતા ધર્મ, ચૂકિયા રે લોલ. ૧૬
 સુણી સકલ પક્ષી પશુ, અકિત ચર્ધ રહ્યાં રે લોલ;
 અતિ નીર રિધર, તરણિજાતણાં થયાં રે લોલ. ૧૭
 થયાં જંગમ સ્થાવર, સ્થાવર જંગમાકૃતિ રે લોલ;
 સુણી સ્થામ વેણુ, ચર્ધ રહી વિખિત ગતિ રે લોલ. ૧૮
 સુણી મેહે વિદ્વજ થમ છે, વામા પ્રજાતણી રે લોલ;
 તેનું વર્ણન* નથી આવતું, હુથી બણી રે લોલ. ૧૯
 ગમ નિગમને નહીં, તો હું તે શુ કહું રે લોલ;
 કિંચિત કથું છું, જે હરિકૃપાથી લહું રે લોલ. ૨૦
 બાળા મહુ એક, સુણનામા શુદ્ધ વીસરી રે લોલ;
 એલી અંબર ઉલહ, ને રીધ નીસરી રે લોલ. ૨૧
 કોઈ અંજન કીધું છે, નેત્ર એકમાં રે લોલ;
 ચર્ધ વ્યાકુળ નાર, નાં લહે વિવેકમાં રે લોલ. ૨૨

કોઈ ચાલી, પહેરી એક ભુબ્ધ કંચુકી રે લોલ;	
કોઈ ચાલી, રદન કરતાં બાળને મૂકી રે લોલ.	૨૩
કોઈએકે કંઈનાં આમૂવણ, ધર્યાં કલ્યાંમાં રે લોલ;	
કેળેં કરતણાં ઘરેણાં, ઘાલ્યાં ચણેંમાં રે લોલ.	૨૪
કેળેં લવણ બેળ્યું છે, પપ્પાકમાં રે લોલ;	
કોઈએ સકંરો નાખા છે, સરવ સાકમાં રે લોલ.	૨૫
પ્રીસે કચોલામાં, ફર, કોઈ કામની રે લોલ;	
ચામ માહે પૂરું શાક, બૂલી લામની રે લોલ.	૨૬
હીડી મળ્લન કરતાં, તે કો જિઆટમાં રે લોલ;	
કેળેં વમન પરિધાન કાપાં, વાટમાં રે લોલ.	૨૭
મૂકી દાર જીઘાડાં, કો ધાઈ-ધમકમાં રે લોલ;	
વેણુ સાંભળી, ચાલી ચતુરા ચમકમાં રે લોલ.	૨૮
વચન કેળું, કોઈ ધરતી નથી કાનમાં રે લોલ;	
મેઢે વિદ્વજ થઈ છે, વેણુમાનમાં રે લોલ.	૨૯
કેટલીક તો ઘેરાઈ, સ્વામા સદનમાં રે લોલ;	
જેનો જ્વર ભાવ દૂતો, મોહનમદનમાં રે લોલ.	૩૦
રામરામ મેઠું વદનિ, તો બ્યાપી મગો રે લોલ;	
પ્રતિજ્ઞાંધ પાપપુજ, સુદ પ્રત્યે ધયો રે લોલ.	૩૧
અમલ અંતર ચતા, શુદ્ધ સ્નેહ ઉપનો રે લોલ;	
ધયો સંગ અધિકાર, રસિકરૂપનો રે લોલ.	૩૨
પ્રાકૃત મદન ભાવચી, વપુને વાગીને રે લોલ;	
શીઘ્ર મળી પ્રજુને, શુદ્ધ શરીર ચામીને રે લોલ.	૩૩
એમ ને જ્યમ, તે ત્યમ, ચાલી મુંદરી રે લોલ;	
આતી જમુનાજીને નીર. જ્યાંદાં છે જીદરિ રે લોલ.	૩૪
મુંદર સ્વામને સગીપ, લિલી મટ મળી રે લોલ;	
જોઈ રૂપ, અસ્તિ થઈ, યું ચિત્રમાં લખી રે લોલ.	૩૫

નવલ નાર છે, વિહારે કરી લોભણી રે લોલ;	
વિના કૃષ્ણ, નાં વિલોકે, પલક દોભણી રે લોલ.	૩૬
તે સમેનું સુખ શું વખાણું, રૂપ સ્થામનું રે લોલ;	
માન ગર્દન કરે તે, કોટિ કામનું રે લોલ.	૩૭
મદનમોહન નાગર નટવર, શોભે અતિ રે લોલ;	
વાય વાંસલી, ત્રિભંગ સહિતાકૃતિ રે લોલ.	૩૮
ભાર મુકુટ શીશ શોભતો, અતિ ધણુ રે લોલ;	
તેજ શું કહું?, જડિતમણિ તેતણુ રે લોલ.	૩૯
નહિ સમાન કોટિ શશી સહિત દિનમણિ રે લોલ;	
કાર્તિક કૃષ્ણ તાજની છે, તે ચક્રી ધણી રે લોલ.	૪૦
રાજે ભાલમાં વિશાલ તિલક કેસરી રે લોલ;	
ખિંદી મૃગમદતણી, તે તેતળે કરી રે લોલ.	૪૧
જાણુ ભૂકુટી છે ધનુંપ, મદન હાથનું રે લોલ;	
નેત્ર છે જાણે બાણ, રતિનાથનું રે લોલ.	૪૨
ચપલતા તો ખંજન મીનથી, અપાર છે રે લોલ;	
હોરે રસિક જનનાં જેમા, શિકાર છે રે લોલ.	૪૩
નાસિકા તે કીર-ચંચુ. સમગુલ્ય છે રે લોલ;	
મકરે મુક્તાકૂલ લળકણુ, અમૂલ્ય છે રે લોલ.	૪૪
તેની શોભા નવ જાણ, વદનથી કહી રે લોલ;	
જાણે હંસકેરું ભક્ષ, લે છે શુક ગ્રહી રે લોલ.	૪૫
ખિંખવરણુ અરુણ અધર, ઝોપતા અતિ રે લોલ;	
વદનકમલ શોભા શું કહું, અલપ મતિ રે લોલ.	૪૬
કોટિ કામનું સ્વરૂપ, કોણ માત્ર છે રે લોલ;	
જાણે વિધુ રવિ દ્યુતિનું, બર્યું પાત્ર છે રે લોલ.	૪૭
હસતા હસન દીપે, ફાગમના બીજયા રે લોલ;	
જાણે શોભાના સમૂહ, આવી ત્યાંહાં વસ્યા રે લોલ.	૪૮

- હીરો ચળકે છે, ચળક ચળક, ચિત્રુક્તલો રે લોલ; ૪૯
 મેહે વામાને વિલોપી, ઉપજે ધણો રે લોલ.
 મકર કુંડલ શ્રવણ ઉભય, રહ્યાં જગદણી રે લોલ; ૫૦
 જાણે કોટિ દામનિ, આવી તેમાં બજા રે લોલ.
 અલક લટ ઝુકી રહી છે, ગાલ ઉપરે રે લોલ; ૫૧
 જાણે અહિઅર્ધક મોલો, મોરલી ચક્રી રે લોલ.
 શ્રીવા રહી કપોતના સમાન, સોહીને રે લોલ; ૫૨
 રકંધ પર રહી નમી, લે મન મોહીને રે લોલ.
 ગયુખંધની શોભા, મધે ખની અતિ રે લોલ; ૫૩
 વરણુવે શું કવિ? મોહ પામે છે મતિ રે લોલ.
 શોભે કૌરવુજ ભૂગુલાંજન, વણ:ચલે રે લોલ; ૫૪
 કનકકંઠી હીપે કુબકુગી, મણિ મળે રે લોલ.
 ગળે મળયુઆ હીરાકડી, હસી રહી રે લોલ; ૫૫
 સુક્રામાલની શોભા ન જાય, મેં કહી રે લોલ.
 વૈજયંતી વિરાજે છે, હર ઉપરે રે લોલ; ૫૬
 ચંદનહાર તો અજો જઈ, પીતાંબરે રે લોલ.
 કનક કંઠયુ કર માંહે, લગ્ન છે બધાં રે લોલ; ૫૭
 તિની ઉપરે અનુપમ સોના સાંકણાં રે લોલ.
 આદ્યુખંધ બેરખા વિરાજે, જુજમાં રે લોલ; ૫૮
 શું સરાહના કરું?, ન મેધા, મુજમાં રે લોલ.
 આજાને સુજની છે કામલ અતિ અંબુશી રે લોલ; ૫૯
 કાંઈએક આવે અનુમાન, ચંપકની કલી રે લોલ.
 તેણ મુદ્રિકા અનૂપ આપતી ઘણી રે લોલ; ૬૦
 મધ્ય જલિત મૂલ્ય-રહિત, છે હીરાકણી રે લોલ.
 કુધાવંત સિદ્ધના સમાન, છે કટિ રે લોલ; ૬૧
 અવિલોકતાં અનંગ આવે ઉચટી રે લોલ.

- પરિધાન કીધું પીતાંબર, વિહલે રે લોલ; ૬૨
- સુવર્ણ સરિખડો છે રંગ ઝળકતી ઝલે રે લોલ. ૬૨
- ઉભય પાપ અનૂપ, જરકશીની કોર છે રે લોલ; ૬૩
- કટિ કુદ્ધાંદિકા તો, ચિત્ત ચોર છે રે લોલ. ૬૩
- ચાડે ચરણમાં નૂપુર શોભે, શ્રીહરિ રે લોલ; ૬૪
- ધુધરી ઘચૂમલે તે નાદની ભરી રે લોલ. ૬૪
- કોમલતાતણો સમહ, પંદજપાય છે રે લોલ; ૬૫
- મારું મન-મધુકર, ત્યાંહાં લોભાય છે રે લોલ. ૬૫
- અંધી ઉભયમાં થઈને, સોળ ચિહ્ન છે રે લોલ; ૬૬
- જિભાં ચિત્ત યોગીજન કરાં લીન છે રે લોલ. ૬૬
- સ્વરિતિ^૧ અષ્ટકોણ^૨ ચવર, ને જ'ણુદલ^૩ પવિ^૪ રે લોલ; ૬૭
- ધ્યમ^૫ ઉર્ધ્વરેખા^૭ અંકુશ^૮, અબજ^૯ કહે કવિ રે લોલ. ૬૭
- મન્મથ^{૧૦} ને ત્રિકોણ^{૧૧} કલશ^{૧૨} ધનુષ^{૧૩} ઇંદ્રનું રે લોલ; ૬૮
- વ્યોમ^{૧૪} ગાયરણ^{૧૫} ને અર્ધાંબિ^{૧૬} ચંદ્રનું રે લોલ. ૬૮
- નવ રહાં છે દક્ષિણે, ને સપ્ત વામ છે રે લોલ; ૬૯
- ધરે ધ્યાન તિને, શ્રેયતણું ધાગછે રે લોલ. ૬૯
- હાર ગજરા તોરા કુસુમના, શ્રીરંગને રે લોલ; ૭૦
- નેતાં ગોહ ઉપજે અતિ, અનંગને રે લોલ. ૭૦
- એની નખશિખ શોભા, પ્રજ્ઞની ભેઈને રે લોલ; ૭૧
- શ્યામા સરવનું રહું છે મન, મોહીને રે લોલ. ૭૧
- કોઈ કામની સહે ન વેણુ ગયરી રે લોલ; ૭૨
- ચિત્ર-પૂતલી સદય, સર્વ રહી દરી રે લોલ. ૭૨
- પછે વેણુ ધરી પાણુ, વદે શ્રીહરિ રે લોલ; ૭૩
- તમે કહોછ, ક્યમ આત્યાં છો ? સરવ સુદરી રે લોલ. ૭૩
- નિશા અર્ધને સમે, કહો કાપ છે કશું રે લોલ; ૭૪
- રાત્રિને સમે કો માનશે, વિપ્રિત જ સું રે લોલ. ૭૪

પતિવ્રતાનો ના ધર્મ, શાસ્ત્ર સદુ બળે. રે લોલ;	
માટે જાઓ સર્વ ધામ, આપ આપણે રે લોલ.	૭૫
પાછાં પરવરો, પ્રભુએ કહ્યું, તે સુણી રે લોલ;	
જ્ઞાની પામી સ્યામા સર્વ, ચિતા યષ્ઠ ધણી રે લોલ.	૭૬
નયણે નીર વહે, જાણા બહુ કાંપતી રે લોલ;	
પત્ની વાળ્યો પ્રતિ હિતર, સ્થિર કરી મતિ રે લોલ.	૭૭
પ્રભુ પ્રત્યે પછી બોલી, વામા મનતણી રે લોલ;	
એ શુ બોલો છો તમો ! ચતુર શિરોમણિ. રે લોલ.	૭૮
આશાભર્યો અમો આવીઆ, સરવ સુંદરી રે લોલ;	
કરી નિવાસ, વેળાવો ઘટે ન, શ્રીહરિ રે લોલ.	૭૯
તમો પતિવ્રતા ધર્મ કલો, તે ખરો રે લોલ;	
વિમાસી જૂઓ, અમો નથી ક્યો પરો રે લોલ.	૮૦
પુરુષ પરહરે જો પ્રેમદા, પોતાનગો રે લોલ;	
તિહિને સત્ય કહે શાસ્ત્ર, ગુન્હો છે ધણો રે લોલ.	૮૧
તેવું કાપું અમો કાઈ કરતાં નથી રે લોલ;	
ચતુર છો તમો ધણું, તો શુ કનીએ કથી રે લોલ.	૮૨
પુરુષ પુરુષોત્તમ એક સાંભળ્યા અમો રે લોલ;	
તે તો પ્રાણના આધાર, બેબા છો તમો રે લોલ.	૮૩
તમો અખિવના છો ધર્મ, વેદ ગાય છે રે લોલ;	
ત્યારે ધર્મ અહિન અમારો, ક્યાં માય છે રે લોલ.	૮૪
વર આપ્યો છે તે ગયા, છો કજમ વીસરી રે લોલ;	
બોલ્યું અબોલ્યું કરો, ઘટે ન શ્રીહરિ રે લોલ.	૮૫
કાંધું કાંત્યાવની મત, તે મફલ કરો રે લોલ;	
આગ્રો અજલા ઉપર મેહર, માયા મન ધરો રે લોલ.	૮૬
ગમે જોક્તા નકાર, નાયજી ! તમો રે લોલ;	
પાતવ પાચરી કરીને, કદું હું અમો રે લોલ.	૮૭

- છેલ્લી વિનતિ કહીએ તે, માનજો ખરી રે લોલ; ૮૮
- હાવાં “નાં” કહેશે તો, પ્રાણુ જાશે નીસરી રે લોલ. ૮૯
- રાસ રમવાનું છે કોડ ઘણું, મનમાં રે લોલ;
- તે માટે અમે આખ્યાં, આ વૃન્દાવનમાં રે લોલ. ૯૦
- તમે તેડીને તરછોડો, તે ઘટે નહીં રે લોલ;
- સમર્થ શરણાંગત નાં છોડે, મુણ્ય નહીં કહીં રે લોલ. ૯૧
- તમે તેડવા અમેને, વાઈ વાંસળા રે લોલ;
- વિધિ વાહાલાજી ! અમે તમારી સહુ કળા રે લોલ. ૯૨
- એવું કહીને પછી પાય લાગી, પ્રેમદા રે લોલ;
- અમે તો તમારી દાસીઓ છીએ સદા રે લોલ. ૯૩
- અતિ આતુરતા વિલોકી, હસ્યા શ્રીહરિ રે લોલ;
- એકએકને આલિંગન દીધું, જુજ બરી રે લોલ. ૯૪
- કહ્યું સરવ દગ્ગા, પૂરણ ચાશે તમતણી રે લોલ;
- જોયું કરી કટાક્ષ સર્વ વિરહણી ભણી રે લોલ. ૯૫
- એવું વચન મુણી, હરખી સરવ મુદ્દરી રે લોલ.
- પાય લાગે પ્રજુને, સહુ ફરીફરી રે લોલ; ૯૬
- રમવા રાસનો હુલ્લાસ થયો મનમાં રે લોલ;
- સહિત શ્યામ સરવ જોનાં, વૃન્દાવનમાં રે લોલ. ૯૭
- રમ્યું રાસમડલ મદનમોહને, ત્યાંહાં રે લોલ;
- તરણીતનયાને સમીપ, બંસીબટ જ્યાંહાં રે લોલ. ૯૮
- ધન્ડુ પૂરણ, તજી ગતિ, દમો મગનમાં રે લોલ;
- જોવા જુગપતિને જુવતી સહિત મગનમાં રે લોલ. ૯૯
- રામારૂપનો અંબાર, બની છે સહુ રે લોલ;
- વર્ણવું શું નથી પાર, વાન્યક છે બહુ રે લોલ. ૧૦૦
- કાઘો કીડાનો આરંભ, કૃષ્ણ તે સમે રે લોલ;
- પરસ્પરે આલિંગનાદિક, કરી રમે રે લોલ.

- નેદ નેણની કટાક્ષમાં, જણાવતા રે લોલ; ૧૦૧
 વિવિધમાનના વિલાસ, કરે જાવતા રે લોલ.
 જોટે ભામની ભરી અંક, સ્થામને રે લોલ; ૧૦૨
 મેહેનું પીડયું મન, પ્રમાણથી વિરામને રે લોલ.
 પીએ અધરામૃત પરસ્પર, પ્રેમશું રે લોલ; ૧૦૩
 મદનરસ લૂંટતાં, નાં રહે ઠા નેમશું રે લોલ.
 રમે ઝુમે, સુખ સુમે, દશન વસન ડમે રે લોલ; ૧૦૪
 હાં હાં કહે તોડે, હરિ 'નિ' આધેરા ખસે રે લોલ.
 છુટે મરહન કરે ને મદનમદ જરે રે લોલ; ૧૦૫
 કુસુમ માલધી મરદાધને હેઠાં ખરે રે લોલ.
 હંપતી કરે છે ચર્વણ તંબોલને રે લોલ; ૧૦૬
 લાલો વદનની ધનવે, રંગચોલને રે લોલ.
 બહેં મૃગમદ સુવા ચંદન, મુદાસમાં રે લોલ; ૧૦૭
 નિધિ આનંદનો પ્રકટનો, છે અનિ રાસમાં રે લોલ.
 વહાલે રજની દીપી છે, ખદ માસની રે લોલ; ૧૦૮
 આંચ પૂરવા વિલાસ કીધી, દાસની રે લોલ.
 આશું ગોપીને ગુમાન, વિદ્ય મેં વધાં રે લોલ; ૧૦૯
 શૃંગારરસનું સુખ આપી, મેં વદાસો વધ કર્યાં રે લોલ.
 મોક્ષા મોદનજી, નાં પાર મારા રૂપનો રે લોલ; ૧૧૦
 અનુર દું મળી, અદ્ભુતેવ એવો બિખનો રે લોલ.
 પ્રેમદા નખા વિચાર, પ્રભુએ લગા રે લોલ; ૧૧૧
 અંતરધ્યાન મધ્યમંડલથી, હરિ ચણ રે લોલ.
 સખી સ્થામ નાં દીક્ષ, ને ધરણી દગ્ધ રે લોલ; ૧૧૨
 શુદ્ધ મરવની મર્ષ, ને ચેનના દગ્ધ રે લોલ.
 મરી મહોં લિપિ અજસા, પ્રેમે વ્યાકુળ રે લોલ; ૧૧૩
 પ્રાણપતિને પોષારે, અનિ વ્યાકુળ રે લોલ.

આવો આવો, શાંતિ સંતાઓ છો, શ્રીહરિ રે લોલ;	
મારા સમ, જો માનો, કદું છું ફરી ફરી રે લોલ.	૧૧૪
અન્યોઅન્યે પૂછે, કહેની? પ્રભુ ક્યાં ગયા રે લોલ?;	
હવડાં આંહાં હતા, તે જાતાં મેં તો નાં લલ્લા રે લોલ.	૧૧૫
એક સખીરૂપે, શ્રીહરિ મંડલમાં રહ્યા રે લોલ;	
નથી દ્રષ્ટિગોચર, પણ ક્યદું નથી ગયા રે લોલ.	૧૧૬
એક રૂપે વળી, મહચરી લેઈ સંગમાં રે લોલ;	
અળગા પધાર્યા રમાડવાને, રંગમાં રે લોલ.	૧૧૭
નથી લહેતી કે લલના, જો બેઠમાં રે લોલ;	
વિકસ થઈ ગઈ છે સરવ, મેહ-વેદમાં રે લોલ.	૧૧૮
પૂછે વૃક્ષને પિયુની બાળ, છેલ્લી રે લોલ;	
તેં ક્યદું દીડા દીનોનાથ, વહે ઘેલડી રે લોલ.	૧૧૯
પૂછે પિંપલને પ્રેમદા, પ્રેમે ફરી રે લોલ;	
નંદકુંવર ક્યાંહાં હશે, તે વાત કહો ખરી રે લોલ.	૧૨૦
એક કહે સખી! જો નહીં કહે, અશ્વત્થ છે રે લોલ;	
પૂન્યપણાના ગુમાન માંહે, મરત છે રે લોલ.	૧૨૧
માટે વટને પૂછો વાત, શિવસ્વરૂપ છે રે લોલ;	
વૈષ્ણવનું હૃદે તો કેવળ, હ્યારૂપ છે રે લોલ.	૧૨૨
એક કહે, જો શું કહે? એમા બહુ ક્રોધ છે રે લોલ;	
ઉર્ધ્વ નહ અધોગતિ કરે, ન્યગ્રોધ છે રે લોલ.	૧૨૩
બંક મંદાર મલ્લિકા, ચંપો ને કેતકી રે લોલ;	
નાઈ જુઠ કહો, નંદકુંવરની વડી રે લોલ.	૧૨૪
પ્રિયે પ્રભુને છો ઘણા, તુલસીજી તમે રે લોલ;	
કહો પ્રભુજીની બાળ, આતુર છીએ અમે રે લોલ.	૧૨૫
એક કહે સખી સપત્ની છે, જો ક્યમ કહે રે લોલ;	
સાધુ હોય તો પણ, અંતર ઈર્ષ્યા રહે રે લોલ.	૧૨૬

તે કહે મારે દોળે, સુખ માઠું, ગયું ટળા રે લોલ.	૧૩૮
તમેને થયું ગુમાન, તે મુને થયું રે લોલ;	
યગન નાચતે અવુક્ત, એક મેં કહ્યું રે લોલ.	૧૩૯
એવી સંતાડો ^૧ , તે શોધી જડું નહીં, કપમો રે લોલ;	
પેલાં શોધે છે તેમ, મુને શોધો તમો રે લોલ.	૧૪૦
કહ્યું ક'થે, કહો છો ત્યમ થયું નથી કપહીં રે લોલ;	
પોતે પોતાને રૂકે તે ચડાયે નહીં રે લોલ.	૧૪૧
એવું કહીને અંતર્યામી, થઈ ગયા હરિ રે લોલ;	
કલેશ બહુ કર્યા, પણ દૃષ્ટિ નાં આપ્યા કરી રે લોલ.	૧૪૨
એવું સાંભળી ત્યાંથી, સહુ પાછાં કર્યાં રે લોલ;	
આગળ દોઢો અધકાર, ચરણ નવ ધર્યાં રે લોલ.	૧૪૩
પ્રદાવન કુંજ કુંજ, સહુ ગોધી વળી રે લોલ;	
નાથ નાં મળ્યા, નિરાશ થઈ ટોળે મળી રે લોલ.	૧૪૪
પારિના વિયોગથી, તલખે જ્યમ મીના રે લોલ;	
તાલાવેલી લાગી ત્યમ સ્ત્રીને, હરિ વિના રે લોલ.	૧૪૫
પ્રભુ-પ્રેમ અતિશે, મેહે વ્યાપો બહુ રે લોલ;	
કૃષ્ણ! કૃષ્ણ! કહેતાં, કૃષ્ણમય થઈ મહુ રે લોલ.	૧૪૬
બુગી બમધી ભુંગ થાય, કીટ પણ સહી રે લોલ;	
કૃષ્ણ-પ્રેમી કૃષ્ણ થાય, ત્યાંહા આશ્રય નહીં રે લોલ.	૧૪૭
મછે એક સ્ત્રી કહે. શું શોધો છો? સખી રે લોલ;	
આવો! કૃષ્ણ હું છું, સીદ! થાઓ છો દુઃખી રે લોલ.	૧૪૮
આવો રાસરમણ કરો, માહારા સંગમાં રે લોલ;	
એક કહે છે, આવો! હું રમાડું રંગમાં રે લોલ.	૧૪૯
ગજમાં જે જે ખાલલીલા કાપી છે, હરિ રે લોલ;	
તદાકાર થઈ છે માટે, દાખે છે કરી રે લોલ.	૧૫૦

એક કહે, મેં જુઓ તકટાસુર તાડિયો ર લોહ;
 સખીને સુવાડીને કહે, બાજો! આ પાડિયો ર લોહ, ૧૫
 પૂતના મે હણી, કહે છે એક કામની ર લોહ;
 તૃણાવત મેં માર્યો, કહે છે એક બામની ર લોહ. ૧૫
 એક યજ્ઞોદય યજ્ઞને, મથે છે મહી ર લોહ;
 બાજુ ગોળી કૃષ્ણ યજ્ઞ એક, વચ્ચે મહી ર લોહ. ૧૫
 યજ્ઞોદયે કૃષ્ણરૂપ બાધી અનુષ્ણે ર લોહ,
 તેણે યમવાર્જન રૂપી બે, પાડી બજે ર લોહ. ૧૫
 એક વત્સાસુર માર્યો મેં, દેખાડતી ર લોહ,
 એક બકાસુર કરી કેા ચંચુ કાડતી ર લોહ. ૧૫
 ગોધીરૂપે કેટલીક અહિ-વદન, ધસી ર લોહ;
 એક હરિ યજ્ઞ, હણી અજગર, કહાડી મસી ર લોહ. ૧૫
 કરી કામિ કૃષ્ણ નાચે શીર ચડી ર લોહ;
 પીએ અગ્નિ એક, મીચાવી સદુ આંખડી ર લોહ. ૧૫
 હુકૂલ હરી કદંગ ચડી, એક હરિ યજ્ઞ ર લોહ;
 વચ્ચે માગે કેટલીક, યમુનાબજ રહી ર લોહ. ૧૫
 એક કહે ન બીશો કોઈ, ઇંદ્ર વૃષ્ટિથી ર લોહ;
 ગોવર્ધન ધર્યો મેં, આવો રાખું કૃષ્ટિથી ર લોહ. ૧૫
 એક નંદવાલ યજ્ઞને, વાયે વાંસળા ર લોહ; , ૧૫
 કેટલીક સાબળાને, આવે છે ચત્રી ર લોહ. ૧૫
 ધૃત્યાત્મિક ચરિત્ર કીધા ભદ્ર, સદુ મુળી ર લોહ. ૧૫
 તોડે હરિ મળ્યા નાં, વિવાપવા માંડ્યું વળી ર લોહ. ૧૫
 આ દસા અમારી કરવી દુતી ને હરિ ર લોહ;
 ત્યારે સીદ જીવાડ્યા ' જલુ રક્ષા કરી ર લોહ. ૧૫
 ઇંદ્ર બયથી રાખ્યાં, વિષ વારિથી રાખિવાં ર લોહ;
 કાપાનનથી રાખી, નિગદાનવર્મા નાખિયા ર લોહ. ૧૫

નાથ ! નોં પોપોને મારો છે નમે રે લોલ;	
દામો વદન, નહીં તો, પ્રાણ મશે આ સમે રે લોલ.	૧૬૪
ગીશ પાણુ ધરો, કંચણ ! કરુણા કરી રે લોલ;	
દસ્ત ઘસો છે રમાનો, જે કરે હરિ રે લોલ.	૧૬૫
ફળી-ફેણુ ધર્યો ગરણુ, તે કૃષ્ણે ધરો રે લોલ;	
દેરે-મદનનો સંતાપ, તે યત્રી હરો રે લોલ.	૧૬૬
વિના મૂલતી અમો તમારી કિંકરી રે લોલ;	
નાથ ! નેહ નાં હણો, કહું ફરી ફરી રે લોલ.	૧૬૭
મધુરી વાણીએ કરીને મન પોપીએ રે લોલ;	
અધરપાન કરાની, મધુ સંતાપીએ રે લોલ.	૧૬૮
પાપપુ'જ તે, પ્રણામ કરે કાપીએ રે લોલ;	
આસિંમનાદિકે અતિ શુભ આપીએ રે લોલ.	૧૬૯
નાથ ! નથી રહેશણુ, હાવાં માનો સહી રે લોલ;	
હુદિ કાલ એક જુગ સમાન, જાવ વહી રે લોલ.	૧૭૦
હુદિલ કુંતલે આવર્ત વદન, રમજયુ' રે લોલ;	
નીરખતાં ન વસ થાય મન, કંચમો કયુ' રે લોલ.	૧૭૧
અંતરે નિમિષનો પણ સહેવાતો નથી રે લોલ;	
નેત્ર નિમિષ કયાં વિધિ, જડ કહુ કયો રે લોલ.	૧૭૨
તમે પામવાને પતિપુત્રાદિક, મધુ રે લોલ;	
જોડો આવી, જાન મોરલીથી મોહી બહુ રે લોલ.	૧૭૩
વેણુનાદે પહેલાં મોહાં, પંખી ને પશુ રે લોલ;	
મહિલા મોહી એ રૂપ-ગાને, ત્યાહાં આશ્ચર્ય કશુ રે લોલ.	૧૭૪
આપ વિના જીવન અમારું, કે છે નહોં રે લોલ;	
માટે કૃપા કરો કંચા, મૂકવાં નહોં રે લોલ.	૧૭૫
એવાં વચન વડે નાથને, પ્રમોદની રે લોલ;	
નતાંદાંથી ગયા છે ત્યાંદાં ખાલી, કરી ગોધની રે લોલ.	૧૭૬

આગી જમુનાઝને તીર, ત્યાંહાં પશુ નાં જડયા રે લોલ;	
ત્યાંહાં નિરાસ થઈ નાર, ભૂમિ કર પડ્યા રે લોલ	૧૭૭
હાંક મારે હરિને, અનુષ્ઠુ જૂએ રે લોલ;	
મૂકી ગયા જાણી, હટે દાટતી રવે રે લોલ.	૧૭૮
નયણે નીર વહે ધારા, પેળે પંચને રે લોલ;	
રત્ન કરતી કાલાવાલા કરે, કંચને રે લોલ.	૧૭૯
નાથ! ના ઘટે, મૂકી ગયા વનમાં રે લોલ;	
અમારું શુ મળુ? વિચારેની મનમાં રે લોલ.	૧૮૦
દાળવા શુભાન માટે આવડું કશું રે લોલ;	
વાંકી દષ્ટે કરી બેઘતું, હુંતું હસું રે લોલ.	૧૮૧
ઓએ ખડું કમી વિલાપ, ત્યાંયાં અશક્તના રે લોલ;	
ત્યારે સહી ન સહ્યા તાપ, અખ બક્તના રે લોલ.	૧૮૨
ધળા છે દયાયુ, દાસદુઃખ ના સહે રે લોલ;	
કિંચિત્ કઠિણતા, શુભાન દાળવા મહે રે લોલ.	૧૮૩
ગેાપી મદુ મન અંગ થઈ, બેબી જ્યાંહાં રે લોલ;	
દર્શન આપ્યું આવીને, બેલા રલા ત્યાંહાં રે લોલ.	૧૮૪
પીતવસન વનમાલ ધરીને, ગોકુલ-વિકુ રે લોલ;	
દર્શન મન્મથ મન્મથ, થઈને દીધુ રે લોલ;	૧૮૫
દીક્ષા પ્રાણના પતિ ને પ્રેમદા અળી રે લોલ;	
મહેા મહેા થેરા હજેતી, સદુ આની મળી રે લોલ.	૧૮૬
ધાઈ બેટી જૂધરને, વિધિ શું કદું છપી રે લોલ;	
હટે મરસા લીધા નાથ, ચૂકતી નથી રે લોલ	૧૮૭
ના, ના, નહીં મૂકું, મૂકું તો જાઓ નામીને રે લોલ;	
કહેની! ક્યાંહાં ગયા હુનાઈ! મૂખ દાસીને રે લોલ.	૧૮૮
એવાં પ્રેમતાં વચન, પ્રેમદા કરે રે લોલ;	
હરિ હસી દટાક્ષ કરી, છેડશે મહે રે લોલ.	૧૮૯

- કેટલીક તો કટાક્ષ બાણ, મારતી રે લોલ; ૧૯૦
- કેટલીક નીરખી હુદેમાં ઉતારતી રે લોલ.
- કેટલીક કુટિલ વચન, પણ કહે સહી રે લોલ;
- અંજલિ ધરી આગાળા, કાંઈ એક લે અહીં રે લોલ. ૧૯૧
- પરિરંભણુ કેટલીક તો કરે ઘણુ રે લોલ;
- પાશવ પટંતરે કેા અધર પીએ, પ્રભુનણું રે લોલ. ૧૯૨
- દાસી છું કહી કેા દીનતા ઘણી કરે રે લોલ;
- કેટલીક હરિહર-અરણ્ય, ઉર ધરે રે લોલ. ૧૯૩
- કાંઈ એક લપટી અંગે, જ્યમ જ્યે વેલડી રે લોલ;
- કાંઈ એક હાવભાવ રેખાડે, સાહેલડી રે લોલ. ૧૯૪
- જે જે લીલા કરી, કૃષ્ણ-કામની ત્યહીં રે લોલ;
- તે કાંઈ પ્રકટ મુખેથી, મેં કહેવાય નહીં રે લોલ. ૧૯૫
- પછે ઉત્તરીય વસન આસન, મુંઝરી રે લોલ;
- રચી કરીને તે ઉપર, બેમાત્રા હરિ રે લોલ. ૧૯૬
- બેગીહટે મુખાસને બેસતા નથી રે લોલ;
- તે તો અબલાના બેસાડ્યા બેડા કદુ કથી રે લોલ. ૧૯૭
- પછે પ્રશ્ન પૂછ્યાં તણ, ત્રિયાગણે મળી રે લોલ;
- એનેજ ઉતર આપો, જાય સંધે સદુ ટળી રે લોલ. ૧૯૮
- એક બજતોને બજે છે, નાથજી! સુણો રે લોલ;
- ચિના બજતોને બજવામાં, કેા આઠર ઘણો રે લોલ. ૧૯૯
- બજે છે તેને પણ નાં બજે, નિશ્ચે લહો રે લોલ;
- તે કીયા કીયા? પૃથક્ કરી તમે કહો રે લોલ. ૨૦૦
- એવું સાંભળી શ્રીકૃષ્ણ કહે, સુણો તમે રે લોલ;
- બજતોને બજે છે તે વ્યવહારી, કદું અમે રે લોલ. ૨૦૧
- અબજતોને બજવા માતતાત^૨ પ્યાર છે રે લોલ;
- બજે છે તેને નાં બજે, એવા ચાર^૩ છે રે લોલ. ૨૦૨

આત્મારામરૂ, પૂર્ણકામરૂ, અકૃતાનરૂ જે રે લોલ;	
ચોથો મિત્રદોષીરૂ, બજતાને ના બજે રે લોલ.	૨૦૩
એવું કહેતા ચાંન, સખી પરપર કરી રે લોલ;	
મા બિયા તે ચોથો, વાન એ નિમે કરી રે લોલ.	૨૦૪
એવું જાણીને શ્રીકૃષ્ણ હાવાં કહે કથી રે લોલ;	
આ જે કરા, તેમનો તો હું એકો નથી રે લોલ.	૨૦૫
જાણીતું તો બજત અમો, કા નવ કરું રે લોલ;	
અમો તો પદોલ બજું, માનજો ખડુ રે લોલ.	૨૦૬
તો પણ નમે કર્યું તે તો, કાથી નાં જણે રે લોલ;	
તમારો તો હું જાણી સદા, દરિ બજો રે લોલ.	૨૦૭
વરસ કેવના સદસ, જો સેવું નમો રે લોલ;	
તો પણ તમેથી અઝણી, યાજીં નહીં અમો રે લોલ.	૨૦૮
એવું સુણી પ્રસન્ન પ્રેમદા ચર્ચ સદુ રે લોલ;	
પ્રાણજીવન મંગે, બેલડી બાઝી બડુ રે લોલ.	૨૦૯
હાવા રમવા માંજો રાસ, આનંદનો નિધિ રે લોલ;	
રામા રાગને આવાપે, જાણે સદુ વિધિ રે લોલ.	૨૧૦
કૃષ્ણથી કે પૂરે સ્વર, અતિ સોહામણો રે લોલ;	
સાધુ! સાધુ! પ્રગમે, પિયુ, અતિ ઘણો રે લોલ.	૨૧૧
ગોડરા ગોપિકાની મધ્યે, કૃષ્ણ અણ છે રે લોલ;	
જો પ્રમાણે મંડલ રચના રચી, સ્પષ્ટ છે રે લોલ.	૨૧૨
કમલદત આકાર, મળ્ય ગીત જાણીએ રે લોલ;	
એક એકને આવણુ છે. પ્રમાણીએ રે લોલ.	૨૧૩
મધ્યે મુકુલ રૂપ તો, જુગનકિશોર છે રે લોલ,	
પુડવ વર્તુલાકાર મડલ જોર છે રે લોલ.	૨૧૪
ધર્મો છે સ્વરૂપ સ્વામે ઘણાં તે સમે રે લોલ;	
અજો ખાખા મધ્યે કૃષ્ણ, સર્વશુ રમે રે લોલ.	૨૧૫

વિધિવિધિતણાં વાજિત્ર, અહયાં ગોરીએ રે લોલ;	
સમગ્ર નાં સંભાળ્યાં છે, નવલ કિશોરીએ રે લોલ.	૨૧૬
ઢાઈએ અહી મૃદંગ ^૧ , વિધલેદ્દ જાણતી રે લોલ;	
નનકે કરી ઢંકારવ, વાહવાં વખાણતી રે લોલ.	૨૧૭
અહી તાલ ઝાંઝર, કેણે લીધો જત્રને ^૩ રે લોલ;	
સરવ સ્વરને મેળવે છે, એક તંત્રને રે લોલ.	૨૧૮
તંબૂરો ^૪ રવાબ ^૫ ને સનાર ^૬ વાંસળી ^૭ રે લોલ;	
સારંગી ^૮ સરોદા ^૯ વાજે છે, સ્વરે મળી રે લોલ.	૨૧૯
ઢોલ ^{૧૦} ખંજરી ^{૧૧} ને કાંહાંતું ^{૧૨} , ડફ ^{૧૩} ઉપંગ ^{૧૪} છે રે લોલ;	
મૌહુવર ^{૧૫} જવરી ^{૧૬} વ્યલગોળ ^{૧૭} પણવ ^{૧૮} ચંગ છે રે લોલ.	૨૨૦
નાદસિંધુ ^{૨૦} જલતરંગ ^{૨૧} ને કરતાલ ^{૨૨} છે રે લોલ;	
સંમ મોરચંગ ^{૨૩} સ્વર અતિ ગસાલ છે રે લોલ.	૨૨૧
સરવે સ્વામાએ શણગાર સળ્યા છે ફરી રે લોલ;	
રાસરંગ રીતિ શીખવે છે, શ્રીહરિ રે લોલ.	૨૨૨
સપ્ત સ્વર, વીનગ્રામ, એકવીસ મૂછનાં રે લોલ,	
તે મહિત હરે માન, મૃગલોચના રે લોલ.	૨૨૩
ચપલતાએ ચાત્રે ચરણ, હમક દેઈને રે લોલ;	
ચાફ નૃત્ય કરે નાર, ગત્ય લેઈને રે લોલ	૨૨૪
હાવબાવ ને કટાક્ષ કરે કામની રે લોલ;	
ચતુરતા ધણી જણાવે, મજગામની રે લોલ.	૨૨૫
નાચે છે મદનગોપાલ, મધ્ય મડલે રે લોલ;	
રોપ ને મહેશયી ના જાવ, ગત્ય કબે રે લોલ.	૨૨૬
તાતા થેઈ થેઈ, સ્વામા સદુ જિવરે રે લોલ;	
તે પ્રમાણે પ્રબુ, હમક હમક, હગ હરે રે લોલ.	૨૨૭
દાવબાવ હરિ હસ્તયી, ઘણા કરે રે લોલ;	
નેનના કટાક્ષયી તે ચિત્તને હરે રે લોલ.	૨૨૮

સામાસામી સ્યામ સ્યામ, મક્ક ચાલવે રે લોલ;	૧
વળી કમક હેક દેઈ, એકાં મળે રે લોલ.	૨૨૧
માન ^૧ માન ^૨ નૃત્ય ^૩ વાઘ, ^૪ એક સ્વર મળે રે લોલ;	
નૃત્ય-નેહ એ વિષે, નાં ગુનપી કો કળે રે લોલ.	૨૩૦
મદનમોહન વાહાલો, મ'પુર ^૧ મધુ ^૨ ગાય છે રે લોલ;	
ચરણ ચાવતાં મધુરી વેણ વાંચ છે રે લોલ.	૨૩૧
ગોપી ને ગોવિંદ મળી, કુંદલી ફરે રે લોલ;	
હાથી, હારી, શબ્દ પરપરે, બિચરે રે લોલ.	૨૩૨
અન્યોઅન્યે રિસાવે, કરે મનામણાં રે લોલ;	
શુભમ ન્યનણા, લેઈ દુલો લામણાં રે લોલ.	૨૩૩
રાધા રિમાધ્યાં, મનાવે મોહનચાવણ રે લોલ;	
વળી રાધા મનાવે, મદનગોપાચર રે લોલ.	૨૩૪
અમર અંતરિક્ષે ચક્રિત થયા જોષને રે લોલ;	
જોષ રૂપ, રસી દેવદારા મોહીને રે લોલ.	૨૩૫
વિયોડી સરવના મન થયાં, મદનમર્ધ રે લોલ;	
હરિવન્દ અંધિકાઓ, તે શિથિલ મર્ધ રે લોલ.	૨૩૬
રાજલભેદ સગ અબકે, જેવી કામની રે લોલ;	
હરસે દેવને તે વિષે, કૃષ્ણ-કામની રે લોલ.	૨૩૭
પ્રજ્ઞાદિક ધન્યબાચ કહે છે, ગોપીને રે લોલ;	
વિહસણ કરે વિહાર, લાગ લોપીને રે લોલ.	૨૩૮
ગાય ગરબો ગોરી ને ફરે ફેરણી રે લોલ;	
સડુની સંજે મુદર સ્યામ, ગોલા બહુ બણી રે લોલ.	૨૩૯
જાણે સહુ મારી પામે ઉજા છે, શ્રીહરિ રે લોલ.	
એરી અવભેલે વાહાવાળાએ, વિધિ કરી રે લોલ.	૨૪૦
વળી બહુ વિહાર, વિધિવિધિતણ રે લોલ.	
કુમી કુમીને અસ્વેદ થયા છે ઘણા રે લોલ.	૨૪૧

વાહાલે વિચારું ને સ્થલ-કીડા, થઈ ઘણી રે લોલ;	
હાયાં કરીએ કાંઈ એક કીડા, વળી જલતણી રે લોલ.	૨૪૨
મૂળુ કામનીને કહે છે, ચાલોની સદુ રે લોલ;	
આપણુ જમુનાજીમેં ઝીંઝીએ, સુખે બહુ રે લોલ.	૨૪૩
એવી વાત સાંભળી તે સર્વને, ગમી રે લોલ;	
ઘણાં થયાં અમિન સરવડો, રંગે રમી રે લોલ.	૨૪૪
આવી જમુનાજીને તીર, વસ્ત્ર મૂકીઆં રે લોલ;	
અંબર એકેકું પહેરીને, જલમાં ખૂંકીઆં રે લોલ.	૨૪૫
હરિસંગે હરિવદની, સદુ હસે રમે રે લોલ;	
રંગરસિવાને વિનોદ દાસ્ય બહુ ગમે રે લોલ.	૨૪૬
વડ બીણુ બે થયાં છે, શ્યામ સ્વામની રે લોલ;	
બીણુઆ જોડી વહેંચી, સમાન કામની રે લોલ.	૨૪૭
જૂથ બે થયાં ને પઠણુ એ વિધે કરી રે લોલ;	
મીલ આપઆપણી વિગે, રહેવુ કરી રે લોલ.	૨૪૮
વદનું સામાસામી, નીર ફેરી ઝાલકે રે લોલ;	
મીલ જીતવી તે, મારી જલક છાલકે રે લોલ.	૨૪૯
હદ મેહેલી પોતાની, હડી પાછું ફરે રે લોલ;	
આપણે વિદાર એહ, તે હાથું ફરે રે લોલ.	૨૫૦
એમ સામસામી સરવ, જલકીડા ફરે રે લોલ;	
આ, મીલ મેહેલીને, નાં કાંઈ પાછેડું ફરે રે લોલ.	૨૫૧
એમ બહુ વિધે કરી, હરિ જલમાં રમ્યા રે લોલ;	
રંગભોગ કરે અમ થયા, તે રમ્યા રે લોલ.	૨૫૨
એમ સ્થલ કીડા ને જલકીડા, કીધી બહુ રે લોલ	
શ્યામ સંગે રમી, સખી સુખી થઈ સદુ રે લોલ.	૨૫૩
જલથી નિસરીને, પહેર્યા વસ્ત્ર આપણાં રે લોલ;	
વિધિવિધિ તણાં વળી ચરિત્ર કીધાં ત્યાંહાં ઘણાં રે લોલ.	૨૫૪

એવું સાંભળાને મદદ થયો જૂપને રે લોલ;	
પર ત્રિપાશું શો વિહાર!! બહુરૂપને રે લોલ.	૨૫૫
પછે શુકલ કહે, એ મત્સ્ય તુંને ચર્ચ કથી રે લોલ;	
પૂરણબલ મધ્યે, દોષ બુદ્ધિ કયમ વસી રે લોલ ?	૨૫૬
જેણે રમ્યું સર્વ વિશ્વ, સર્વમાં વસો રે લોલ;	
ભોગી ભોગ ઉભવ આપ, દોષ છે કમો રે લોલ.	૨૫૭
જેમાં અણુ આવેશ જેનો, તે નિર્દોષ છે રે લોલ;	
એતો પૂણ્ય અમલ, અખિત આજકોશ છે રે લોલ.	૨૫૮
ચંદ્ર છે વિશુતિ, તે ગુરુચીથી રમ્યો રે લોલ;	
અગ્નિ સર્વ બક્ષી તોફે, દોષનાં કમ્યો રે લોલ.	૨૫૯
બાળે જક્ત શિવ, અનલ, જેના પ્રતાપથી રે લોલ;	
બ્રહ્મા અધમ ઉત્તમ સજે, અગમો પાપથી રે લોલ.	૨૬૦
અમર અન્યને કરે છે, આજ જેનું રે લોલ;	
કયમ બાસ્તું છિદ્ર ?? જૂપ ! તુંને તેનું રે લોલ.	૨૬૧
ગોપી સંગે રમ્યા ગોપ, તીલીમાં કોણ છે રે લોલ ?;	
વિભાસી વિલોહ જૂપ ! વૃ ! મુળાણુ છે રે લોલ.	૨૬૨
નથી ઉપમા દેવા કશું એ સુખને રે લોલ;	
એનો નથી મળ્યો પાર, સહસ્રમુખને રે લોલ.	૨૬૩
એ સુખ, એજ સુખ સમાન, બીજું શું કહું રે લોલ;	
વેદમેદ નાં કળે તો હું તે શું લઈ રે લોલ ?	૨૬૪
વળા બહુ વિહ્વાલ વિલાસ, કહું વળા વળા રે લોલ;	
પછે થયો પ્રાતઃકાવ, શર્ચરી ટળા રે લોલ.	૨૬૫
ગોપી લાગી પ્રભુને પાવ, કરી પ્રદક્ષણા રે લોલ;	
હાવાં આજા આપો ઇશિ, કરો રક્ષણા રે લોલ.	૨૬૬
જાઓ સર્વ નિજમુવન, હરિ જોત્યા હસી રે લોલ;	
કશું કહેશે નહીં કાર્ધ, તો લીલિ છે કશી રે લોલ.	૨૬૭

એયું વચન મુણી સરવ, હરખને ધરી રે લોલ;	
આપ આપણે ભુવન, ગર્ભ મુંદરી રે લોલ.	૨૬૮
બણે નહીં દેા કશી વાત, તો કશું કહે રે લોલ;	
માયા મોહનની બલિષ્ઠ, તે કોઈ નવ લહે રે લોલ.	૨૬૯
એકાદશ વર્ષ દિવસ આવન લગી, શ્રીહરિ રે લોલ;	
એમ એ વિધ અનૂપ લીલા, નિત્ય કરી રે લોલ.	૨૭૦
રાસ મંડલ ગરબો ગાયો, પદમંધે કરી રે લોલ;	
કૃપા કરી ગુરુદેવ, સહિત શ્રીહરિ રે લોલ.	૨૭૧
એ લીલા હું અચલ ગાઉં, શૂલું નહીં કદા રે લોલ;	
માગે કવિ કરજોડી, આપણે સદા રે લોલ.	૨૭૨
શીખે સાંભળે ને ગાયે, ગરબો રાસનો રે લોલ;	
અંતરંગ થાય ભક્ત, અવિનાશનો રે લોલ.	૨૭૩
ભાવે બહુતાં થાય પૂરણ, મનકામના રે લોલ;	
ગાયા તેવા વિશ્વાસ દેખે, સ્થામના રે લોલ.	૨૭૪
બળી ભરમ થાય દોષ, કોટિ કાલના રે લોલ;	
સદા હૃદેમાં રહે ચરણ, શ્રીગોપાલના રે લોલ.	૨૭૫
પ્રેમસહિત પાડ કરતાં, શ્રીહરિ મળે રે લોલ;	
આપે સુખતણે સમુહ, દુઃખ મહુ દળે રે લોલ.	૨૭૬
શ્રીમદ્ભાગવત સદુ પુરાણ, શિરમણિ રે લોલ;	
તેનો સાર દશમસ્કંધ કયા, સદુ બણી રે લોલ.	૨૭૭
તેમાં તત્ત્વ અખ્યા પાંચ, કહીએ રાસના રે લોલ;	
પ્રણુ થયા છે અધીન પ્રેમી દાસના રે લોલ.	૨૭૮
શ્લોકાર્ય પ્રમાણે તો, આ મેં કશું નથી રે લોલ;	
કિંચિત્ કયાને અનુસારે, બાપા મેં કયી રે લોલ.	૨૭૯
એ શત ઉત્તરે ત્યાસી, સંખ્યા પદનણી રે લોલ;	
મદ્રા છે ગુરુ કૃપાથી, જે આવી બણી રે લોલ.	૨૮૦

નળી નર્મદાની નીરે, ચડી ગ્રામ છે રે લોન	
કવિ કેરો તે રચ્યો, વિમગમ છે રે લોન	૨૮૧
નાગર સાગરોરે સિમ્ર, ગંધક સ્થામનો રે લોન,	
રૈખ્યુન વણબી ને પુત્ર, પ્રનુરામનો રે લોન	૨૮૨
શુર-કૃપાયે કરીને, કૃષ્ણ-કિરે રે લોન,	
ગાયો રામનો વિલાસ, કપાસકરે રે લોન	૨૮૩

इति श्रीदयारामभाई वृत्त रामपंचाव्यासीनो गरबो
नमस्त ॥

ટીપ —શસપ ગામ્બાસીની પ્રત અમીન મેલાભાઈએ સંવત ૧૮૯૫ના
ગાપ વદી ૪૦ રાગ સપ્તમી દતારી હતી તેના આધારે પ્રેસ કોપી કરવામાં
આવી છે

કર્તા પુરુષને નાં હોય રૂપ, જકતને કેમ સંભવે જો ?
 કાળ કારણ સરખું હોય છે, અંતોની તે મિથ્યા લવે જો. ૧૦
 હિં એક બહુ સ્વરૂપ થયા, વાણી એ વેદ છે જો;
 કારણ કૃષ્ણ, કાળ જકત, કનક કુંડન ગો બેદ છે જો ? ૧૧
 માયાજનીન છે સંસાર, માયાવાની વાણી હિંચરી જો;
 ગાયા કર્તા પણ કૃષ્ણ, માળ કહો સ્વતંત્ર કયમ હરી જો ? ૧૨
 જીવ બ્રહ્મથી થયો છે, પણ બ્રહ્મ પાછો નાં થાય જો;
 મોતીજલથી થયુ જ્યમ, પાણુ જલમાં મળી ના જાય જો ? ૧૩
 છે કપાસથી વસ્ત્ર, તે કપાસ પાણુ કપાઈ થયું જો ?
 એમ અંશી ને અંશ, વસ્તુતાએ એક છે લડું જો. ૧૪

આત્મદમાત્ર કરપાદમુલ્લોદરાદિ ॥ इति श्रुतेः

अपाणिपादो जघनो गृहिता पश्यत्यक्षु न भृणोत्यवर्णः
इति श्रुतं.

तस्मै नमो भगवते कृष्णायामृत कर्मणे ॥

रूपनामविभेदेन जगत्प्रीदति यो यतः ॥१॥

(निबन्ध. श्रीमद्वલ्लभाचार्यजी.)

प्राकृतधर्मानाश्रयमप्राकृतनिखिलधर्मरूपमितिः ॥

निगमप्रतिपाद्य यस्तच्छ्रुद्धे साकृति स्तोमि ॥१॥

(मर्चात्तम स्तोत्र. श्रीचिद्गुलनाथजी.)

मकृतेतावत्स्यं हि प्रतिषेधति तनो वधीति च भूयः ॥

(अ. सू. ૩-૨-૨૨)

प्रकाशाभयवद्वा तेजस्त्वात् ॥ अ. सू. ૩-૨-૮

मर्यधर्मापपत्तेष्व ॥

मर्चापिता च तद्दर्शनात् ॥

કરી ઊઠી હ માટે

પયોડદ વદ સ્યામ પ્રજાયેદ. ॥ ૫૨ ૧૧મી માટે

- આવિભાવ તિરોભાવ, દેખાયામાં આવે ખડે ને;
તદપિ વસ્તુતા ક્યહું છે જ, મિથ્યા વચન તો મૂકો પરું ને. ૧૫
- ઉપાદાન ને નિમિત્ત કારણ સમવાયી સદ્ કહે ને;
પણ એ સર્વ હરિરૂપ, સમજુ હોય ભિન્ન નવ લહે ને. ૧૬
- પુષ્પપથનો સિદ્ધાંત, શુદ્ધાદ્વૈત ખજુ ઝીંચ્યો ને;
પ્રભુરૂપ છે પ્રપંચ એમ સમજે અદ્વૈત ઠર્યો ને. ૧૭
- જીવ ઇશ્વરનો અંશ, અંશ અંશી બને સર્વથા ને;
કૃપા માત્ર સકળ સિદ્ધિ, જીવ સાધન સઘળાં વૃથા ને. ૧૮
- બ્રહ્મને તો નથી રૂપ, માયા મતિયા એવું લવે ને;
જીવ બ્રહ્મ પ્રતિબિંબ, એમ કહે છે, કયમ સંભવે ને! ૧૯
- માયા દર્પણ દેખાય, એમ વહે મતિહીન છે ને;
માયા કપટ કેરું રૂપ, તે તો અતિશે' મલીન છે ને. ૨૦
- પવન કેરું પ્રતિબિંબ, દાષ્ટ વિશે નાં પડે કચલી ને;
માયાવાદીનો સિદ્ધાંત, એમ કદાપિ સાચો નહીં ને. ૨૧
- જક્ત મિથ્યા કહે છે, તેનું સિદ્ધાંત સઘળું વ્યર્થ છે ને;
કારણ મિથ્યા કયમ? કારણ જેનું હરિ સમર્થ છે ને. ૨૨
- રજગુ મર્પ ન્યાય યુક્તિ વડે, વાદી જક્ત કહે વૃથા ને;
તે પણ યુક્તિ જુદી છે જ, સમજતા નથી તે સર્વથા ને. ૨૩
- રજગુ મર્પ નિશા દસ્ય, માટે જ્ઞાન સર્પનું થયું ને;
દીપક વડે જોતાં, સર્પ મિથ્યા ક્યો, બયપણુ મધું ને. ૨૪
- મર્પ મિથ્યા માટે જક્ત મિથ્યા, માયાવાદી મન વસ્યું ને;
મનથી ડાહ્યા થઈ દૂર છે, પણ સમજતા નથી કથું ને. ૨૫
- રજગુ સરખો પૂર્વે સાપ સાચો છે, તે માટે ડરપીઓ ને;
રજગુ દેખી એણે ઉછર કે અશ્વ, જે' નાં કલપીઓ ને. ૨૬

- વિશ્વરૂપ વિશ્વભર ને વિશ્વપ્રેરક, પતિ સાખીઆ ને;
 વિરદધર્માશ્રય કૃષ્ણ કૌતકરૂપ, શ્રુતિ ભાખીઆ ને. ૨૭
- નિરોચનાયો કીડાભાંડ બવ રચ્યો, રમે છે નેય છે ને;
 ઈશ્વર અચરજની ખાણ પોતે, મોહન પોતે મોત્યું છે ને. ૨૮
- જાગી નેતાં નથી જકત, જીંધમા અટપટુ રૂપ છે ને;
 શુદ્ધ ચિત્ત થયે નેતા, વિશ્વાસ આ તરૂપ છે ને. ૨૯
- કરે લટકાં સૌ ધ્વજ, ધ્વજ નેય એવી વાત છે ને;
 પંચમહામૂત પ્રકટયાં, પગધ્વજથી વિજ્ઞાન છે ને. ૩૦
- દાતાં થડ થકી ન ભિન્ન, પત્ર કૃષ્ણ રણાં મળી ને;
 કનક આશ્રુપણ એક, શ્રુતિ રશ્રુતિ સૌ કહે વળી ને. ૩૧
- ધાટ ઘડપા પછી નામ અંતે નોનાં તેનું તેલ છે ને;
 થયાં જડ ને ચીનન્ય, આપ ઇચ્છા વડે ભેદ છે ને. ૩૨
- લોક ચૌદે રચ્યો ભેદ, કીડાભાંડ સૌ પ્રમાણીયુ ને;
 શુદ્ધાદૈતનું એ રૂપ, સંતમમાગમે ભણીયુ ને. ૩૩
- સિંધુ થકી સૌ કંમોલ, ઇચ્છા પવનથી પ્રકાશ છે ને;
 આવિભાવ તિરેભાવ, એમ જકત અવિનાશ છે ને. ૩૪
- મુક્ત સિંચે પેલાયુ વૃક્ષ, એમ મુખ ને ઇન્દ્રિયો જુવો ને;
 હરિ પૂજે સૌ પૂજાય, એમ સમજી સંશય ખુવો ને. ૩૫
- ગંગાદેવી ત્વમ શ્રીકૃષ્ણ, તીરથ જહલ જલ વિરાટ છે ;
 ત્રિવિધ ગંગાનુ રૂપ, ત્વમ હરિ ને જકત ધાટ છે ને. ૩૬
- જાણ્યુ હતું તે કલ્પ્યુ, પછી પૂર્વનું આપી મળ્યું ને;
 તે બે અદાથી થયાં એક, ગંગોદકમાં પાદોદક જાણ્યું ને. ૩૭

यथा जल तथा सर्वे यथा शक्ता तथा बृहत् ॥

यथा देवी तथा कृष्णस्तत्रान्येतदिहोच्यते ॥९॥

(મિદ્ધાન્તમુક્તાવલી. શ્રીમદ્દહમાધ્યયજી. કડી ૩૬ થાડે.

- શુદ્ધાદૈત્ય નેદમાં, પુરુષોત્તમ માકાળ છે ને;
 છે આનંદમય તેને રમણેન્દ્રા, થઈ માર છે ને. ૩૮
 જકતરૂપ થઈ આપ, આપ જકતમાં રમે સહી ને;
 હાંચ નીચ વસ્તુ ઉભય વિના, રમણ સંભવે નહીં ને. ૩૯
 તે જ માટે જરૂર અંતર્યામિ, એ રીતથી ને;
 જકતરૂપ પ્રકટ થયા પોતે, પુરુષોત્તમ પ્રીતથી ને. ૪૦
 તે જ જ્ઞાન ને આદ્યાત્ આનન્દાત્મક છે જાણુને ને;
 છે સદાંશ જડ ને જીવ છે ચિદાંશ, હર આણુને ને. ૪૧
 તે જ્યમ અગ્નિ થઈ, લધુ લધુ વિસ્ફુલિંગ નીકળે ને;
 જ્યમ જ જ્ઞાન થઈ જીવ પ્રકટ થયા છે, કાવિદ કળે ને. ૪૨
 તે જ્યમ વિસ્ફુલિંગ અગ્નિ પણ છે, ને વળી ભિન્ન છે ને;
 અગ્નિ અગ્નિ થઈ ભિન્ન, વળી મોગ્ય થવા લીન છે ને. ૪૩
 એને અવિદ્યા ને ભગવદ્ શક્તિ, અહંમમ કારણ છે ને;
 તેથી છે અમાર, છટે જોને કૃપા અમાધાણ છે ને; ૪૪
 તેથી આનન્દાવિભોવ જ્ઞાનભાવ સ્ફુરી જાય છે ને;
 તેથી અબૌદ્ધિક તાપ, પછી પ્રભુ પ્રકટ થાય છે ને. ૪૫
 પછી પદાધિકાર, સ્વરૂપાનંદનું રમદાન છે ને;
 આવિભોવ તિરોભાવ, ઘટાદિક દસ્યમાન છે ને. ૪૬
 તેથી હોય છે વ્યવહાર, કાળુ કારણ ઉભય જ્ઞાન છે ને;
 જુ ઘટ ઉપાદાન, ઉપાદાન હરિ જગ, ત્યમ મર્મ છે ને. ૪૭
 કારણ નિમિત્ત ને મમતાયિ આવે, હરિવિના જીભુ નથી ને;
 માયાદિકનો સખંધ પહાં, કળા કપડુ નથી ને. ૪૮
 માયા વિચિત્ત ને જ્ઞાન, કારણ માને અંકરપથી ને;
 તેને નિવાળુને અર્થે, દુહ પદ કહ્યું છે કથી ને. ૪૯

સ પંચાકી નેય રમે । સ દ્વિતીયમૈચ્છત્ । પ્કોડદં ઘટુ સ્યામ્-
 પ્રજાયેય ॥ કડી ૩૮ માટે

- ‘શુદ્ધાદૈત’ એ કહેવાય, ઠપા કારણ કારણ એક છે ને;
 કહેશે હરિ ઠપાં અદૈત, સેવકોમાં સ્વામી કયમ વિવેક છે ને? ૫૦
 ત્યારે બ્રહ્મવાદી કહે છે, જીવ બ્રહ્મ કેરો અંશ છે ને;
 અંશ અંશીને બજે જ, એવી વેદમાં પ્રશંસ છે ને. ૫૧
 અંશાંશીનો છે અભેદ, મારે અદૈત કહેવાય છે ને;
 એ આનન્દાવિર્ભાવથી, આનન્દરૂપ થાય છે ને. ૫૨
 પૂર્ણપુરુષોત્તમ બજને, પોતે પૂર્વવત્ થાય છે ને;
 શુદ્ધાદૈત એ જ રીત થઈ, શાસ્ત્રમાં કહેવાય છે ને. ૫૩
 મર્વાતમક છે ભગવાન, બ્રહ્મવાદીને મતે કલા છે ને;
 શ્રીમદ્ભૂત સિદ્ધાંત, એ પુષ્ટિપથી મમજી મપા છે ને. ૫૪
 શ્રીમદ્ભૂત દામાનુસ, વિગ્ર દયારામ છે ને,
 તેને કથ્યું એ સિદ્ધાંત, અંધ જોઈને સુખધામ છે ને. ૫૫

મમેવાંશો જીવત્યોઃ જીવમૃતઃ સનાતનઃ ॥ ૫૧-૫૨ મારે.
 અશો નાના વ્યપદેશાત્ ॥

- કોકરતા રૂપિયા કોકરા કહાડવા રે, જેથી ગુરૂપા બાંહે મૂલ; ૧૦
ક્રોધ ગ્રીહમનો તાપ બચાવીએ રે, આવે નહીં અનુકૂલ. ૧૦
ગોઠ મૂપક મળમાંથી કાતરે રે, જીરવું તેહનું બીજ; ૧૧
કરીને ઉપાપ ઉપદ્રવ ટાળીએ રે, ધાતાં નાં કરીએ ઢીન. ૧૧
ધર્મો ઉચ્છેદને અજગી કીછીએ રે, કરીએ તેનો ઉપાસ; ૧૨
મીઠું મહાપ્રમાદ પૂરો મૂળમાં રે, તેથી સમૂહી બપ. ૧૨
મતોવરૂપી રખવાળો રાખીએ રે, આશા અજા કરે દુર; ૧૩
પરકોહ કપી નકુલ નિવારીએ રે, તેનો બપ બરપૂર. ૧૩
નિંદા નામેણુને ચાટે સુકો રે, તેને તો તરત જ ટાળ; ૧૪
આલસ મુકરે અધર્મ ત્યાંજીએ રે, મમતેણુ લકુટીએ વાળ. ૧૪
કુટ સંગ ખરને ના દેઈએ કરકવા રે, દેઈએ દેરામ લકમાર; ૧૫
મક્ષીનતારૂપી ગ્રહ ગ્રાહી નાખીએ રે, રક્ષણરૂપ આચાર. ૧૫
દંદિ લોતુપતા મહિધી મહાનલી રે, અહંકાર કિંટ અતિ મરત, ૧૬
ઘાવ તેનો નવ માગવા દીછીએ રે, ઉછપીને કરે અગ્ન. ૧૬
કોંટનુ મુખ પણ પડોએ નહિ રે, એટલો કિંમો જ્યારે ધાપ; ૧૭
વિશ્વામ દન પામ્યુ જ્યારે પુછના રે, ત્યારે ન કોઈએ ખવડ. ૧૭
ફલીદાની તરવર નિર્ભય થયો રે, ત્યારે આત્મ ધર્મ રૂપ, ૧૮
નવધારૂપી નવ સાખા ધર્મ રે, નામ પ્રયત્ન છે અનપ. ૧૮
અવશ્ય રે ને કીર્તનર અમરણુ શ્રીહરિ રે, મેવાઈ અર્ચન પ્રાણાંગ; ૧૯
દામવત અખ્યતા આત્મનિવેદન રે, એ નવ સાખા નામ. ૧૯
ગુરુ વૈષ્ણવ સેવા લઘુ ટાળીએ રે, દયા ક્ષમા સત્ય પદ; ૨૦
ત્રિવિધ તાપ નાં વ્યાપે છાવા તળે રે, સરણાગત સિર છત. ૨૦
અક્ષિત વિરોધી વાદી ગજ બાધીએ રે, સ્થૂર થડે પછી કક્ષ; ૨૧
જોર તેનું સઘળું જુઠું પડે રે, ડાલે નહિ પણ જક્ષ. ૨૧
ચિંતા ચેપદ પણ બીતિ દળા રે, રહ્યો એક લોખ લગુર; ૨૨
ગાનરૂપી ગેશાના માગ્યા રે, કુટ્ટ કરીએરે દુર. ૨૨

- માયરૂપી સંગ્રાજ સદા કરે રે, થાય દરિ કૃપા ફલ રત્ન;
દીનતારૂપી ફૂલે ડાલેડાલમાં રે, મો'ર મનોહર અત્વ. ૨૩
- પુષ્પ લૂમે પ્રેમરૂપી ફલ આવીઆં રે, શનૈઃ શનૈઃ મોટાં થાય;
રોમાંચ જલદળ ગદગદના રૂપીણી રે, શોભા કહી નવ જન્ય. ૨૪
- ધોડા દિવસમાં ફલ પાખાં પ્રોઢતા રે, થયાં અતિ પુષ્ટ રસાક્ષ;
અરુણના આવી આસક્તિ રૂપીણી રે, મિષ્ટના વ્યસન વિશાલ. ૨૫
- તે તરુવર રતિફલનો ભોગીઓ રે, પરમાનંદ શુક્રરૂપ;
ભક્તિ કંઠપતરુ અતિ જોને રે, રનેલકલ તેમાં અનૂપ. ૨૬
- પુરુષોત્તમ પોપટ તેને તણ રે, દાણુ અળગો નવ જન્ય;
લીલા સકલ સખી ત્રજ કોકિલા રે, તે પણુ અળગાં નાં થાય. ૨૭
- પરમ મનોહર પક્ષો સૌ મળી રે, વિધિ વિધિ કરે વિલાસ;
મુંદર શબ્દગાન રૂપી કરે રે, સુણીએ સદા રહી પાસ. ૨૮
- એવો પ્રેમદ્વન્દ્વસ સદા પીછાએ રે, લોભાય તેમાં મન;
નિયદિન અનુભવ કરતાં તે તણો રે, તેનું ચર્ષ જન્ય તન. ૨૯
- મુરતરુને દષ્ટાતે વર્ણવીએ રે, રાખી હૃદયા પ્રીત;
પ્રાકટ્ય પ્રેમ ભક્તિકેરું કલ્પું રે, કહી રદાણની રીત. ૩૦
- ભક્તિ મહારાણીછ છે નિજ કામની રે, માટે વશ વજ્રભૂપ;
સર્વ યકી પ્રિયે પુરુષોત્તમને રે, શું કરું તેનું સ્વરૂપ. ૩૧
- નખશિખ મુંદર શોભાવ્યાં છે રે, થીમહારાણી ભક્તિ;
તેનાં આભૂષણુ એ ત્રણ છે રે, પ્રેમ^૧ વ્યસન^૨ આસક્તિ^૩. ૩૨
- એક નય^૧ એક શિશૂફલ^૨ એક ઝલ^૩ છે રે, કલ્પ્યાં ત્રિવિધ એ રૂપ;
સર્વે ભૂષણુ શોભા આપે ખરાં રે, એ ત્રણુ અધિક સ્વરૂપ. ૩૩
- મહાફુલંભ એ ભક્તિ જાણુને રે, આપે નાં નદકુમાર;
ધણા ત્રુઠે રે બલપદ જાળવે રે, મુક્તિ પણ આપે ચાર. ૩૪
- તેને વિષે પણ ચિત્ત ચળ્યું નહીં રે, તેને ભક્તિનું દાન;
તેને આધીન સદા શ્રીહરિ રે, તેને માને આપ સમાન. ૩૫
- ગાયો ગરબો ભક્તિ દદાવનો રે, પદ પૂરણુ છત્રીસ;
તે પ્રેમભક્તિ મુને આપીએ રે, માગે દયો જુગદીશ. ૩૬

॥ श्रीकृष्ण. ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजननन्दभायनमः ॥

“પરીક્ષા અદીપ”

- જેણે શ્રીગુરુ રાખ્યા રાગ, તેણે છતી સઘળી બાગ. ૧
જેને પરમેશ્વરશું પ્રીત, તેની સઘળી વાતે છત.
જેને હરિજન વહાલા યાવ, તેને વશ શ્રીવિદુલરાવ. ૩
જે કોઈ પર સુખ દેખી બળે, સઘળાં સાધન તેની તળે. ૪
જેને પરના અવગુણ કહેવા, તેને વેડે ઉકરડા વહેવા. ૫
જેને સઘળે ઉપજી દયા, જાણે હરિ હેવામા રવા. ૬
સહજે સદુ જે જનને વહાલા, તેથી દુઃખ નથી નંદલાયા. ૭
હરિજન વહાલા તો હરિ વહાલા, નહી તો સઘળા લલકા દાના. ૮
જે કોઈ હરિબક્ષાને નડે, નિર્ભય પદ્યો નગડે પડે. ૯
જેને જેની ઉપર નેહ, તેને લહેને તેની દેહ. ૧૦
જેને ધત્રાર્ધસુ મિત્રાર્ધ, બાર્ધ ખરા પશુ જન પિતગાર્ધ. ૧૧
મૂઠ મોટા ને મન મોટાર્ધ, સખા મેખચલ્લીના બાર્ધ. ૧૨
જેમા આગળ મોટી હાણી, તેમા પ્રથમ રેડવું પાણી. ૧૩
સદુ સમજ્યા ને હરિ વિસાયા, તે જન નિચે હાવા હાવા. ૧૪
જે કોઈ પરનારીથી હમે, જાણે બાટ કટારી ઘસે. ૧૫
જે કોઈ કોધાનલે વ્યાખ્યા, તે જન ઘર બાળીને તાખ્યા. ૧૬
જેનું મગન રહે મન લોભ, તે જન કમલ ન ચામે ઝોભ. ૧૭
જેને પ્રપંચ પ્રીતિ ઘેડેરી, જાણે હાથ બેડી પહેરી. ૧૮
ત્યમ ત્યમ બહુ દુઃખ ત્યમ અહંકાર, ત્યમ કાંઈ તરતાં માથે બાર. ૧૯
જે કોઈ પરસુખ દેખી દાધા, તેને સુખ મળવાની બાધા. ૨૦

- જેના મનમાં અખંડ આશ, તેની કોઈ ન આવે પાસ. ૨૧
- સતત જેનો મન સંતોષ, તેનો કોઈને નાં આવે દોષ. ૨૨
- સદ્ ગુણ છે તે બદ્ ગમ ખાપ, સદ્ગુથી મોટા તે કહેવાપ. ૨૩
- જે કોઈ પરમુખ દેખી બળે, તેનું દુઃખ મૂએથી ટળે. ૨૪
- સગ્ગતથી સદ્ગુને મુખ મળે, પણ ન અદેખાનું દુઃખ ટળે. ૨૫
- સદ્ગુને વાણી વિખની બરી, બલ્યો કાટિ દત્ત્યા કરી. ૨૬
- જે જન સદ્ગુને થયો અકારો, તેથી શ્વપચ સમજો સારો. ૨૭
- જેને હરિવશ્ય કરી ન જૂખ, તે જન સઘળો પામે સુખ. ૨૮
- જેની વિષય વાસના બાગી, સાચા તે જોગી વેરાગી. ૨૯
- મમત્યો સદ્ કર્તા હરિ આપ, તેને કરો ન કપદું સંતાપ. ૩૦
- જેને કૃષ્ણ નામનો ગપ, તેને કથું અડે નહિ પાપ. ૩૧
- જે જન સમગ્ર મૂઠે પાપ, તે જન કપદું નાં પરતાપ. ૩૨
- જેનું મન હરિમાં દ્યુ, તેણે વશ્ય કીધે સદ્ કથું. ૩૩
- બલ્યો આદ્યસનું સુખ એવું, માલ્યો મોજ કરીને દેવું. ૩૪
- જેના મનમાં મોટા ગર્વ, તેને પાછળ નિદે સર્વ. ૩૫
- જે જન મોત થકી નાં ડરે, તે જે મન ચાહે તે કરે. ૩૬
- જે જન હરિ થકી નાં ડરે, તે જન સઘળું નીચું કરે. ૩૭
- જે જન સઘળી વાતે નાગા, તેથી હારી રહીએ આધા. ૩૮
- જેને હઠ દેવા શુ મયો, તે જન સૌથી સુખીઓ થયો. ૩૯
- દુઃખ દે તેને પણ સુખ કરે, તેનું પ્રથન અધ દુઃખ હરે. ૪૦
- જેના કરમાં આત્મ મન, તેને સરખું ઘર ને વન. ૪૧
- દુરાચારી પણ હરિજન બલા, હરિથી વિમુખ વિપ્ર પણ બલા. ૪૨
- જેને જે શું લાગ્યો નેહ, તેને મન પરમેશ્વર તેહ. ૪૩
- જેને જે અતિ વહાલું લાગે, તે માટે તે સઘળું ત્યાગે. ૪૪
- જે મોટથી બોલે મીઠું, વહેલું કપટ પડે નહીં દીઠું. ૪૫
- જે બોલે વશ્ય સમજે કડવું, દૈયે હેત પણ દીસે અડવું. ૪૬

- જોટલી વસ્તુ કચ્છી લાંબી, તેટલી મધળી જાણો વાની. ૪૭
- વિચાર મમ કાઈ લાખન મોટો, ગદ્ગદન સમ કાઈ ન મળે તોટો. ૪૮
- હરિ કહી પ્રથમ કરે સૌ કામ, તેમાં નિમાડનો નહિ કામ. ૪૯
- પહેલુ આપ વિચારી લેલુ, વજલુ બીજાને કાઈ કહેલુ. ૫૦
- મેઢે મોગ મનમા મેના, તેની કરે પ્રતીતિ ધેના. ૫૧
- જોવી વિષય વિરામે મતિ, તેવી મદા રહે તે યતિ. ૫૨
- શ્રીને પ્રમથ સમે રતિ પતિ, મદા સર્વદા ત્વમ તે સતી. ૫૩
- જોવી મનવૃત્તિ ચમચાંની, તેવી સત્ત રહે તે જાની. ૫૪
- નિત્ય નમન એક હઠિ આસક્ત, તેને કહીએ સાચા ભક્ત ૫૫
- સહુ સુખ છે પણ મન નહિ રાગી, તેને કહીએ આચા ત્યાગી. ૫૬
- જોનું મન હરિપદ ભોગી, તેને કહીએ આચા યોગી. ૫૭
- ધર્મ ના મૂકે આદત આવે, તે તે સાચા કર્મી કહાવે ૫૮
- શત્રુની પશુ માફે વિચારી, તે તે સાચા પરોપકારી ૫૯
- ધર્મી અત લગી મતિ એક, તે તે કહીએ સાચી ટેક. ૬૦
- જોણે જોરવી આદત અણી, તે તે ધીંગળવાન સિરમણી. ૬૧
- જોતે કરુ રહ્યું નહી બાન, સમાધિ સાચી વા અચાન. ૬૨
- સહજે છટે સધળા નેમ, તે તે સમજે સાચો પ્રેમ ૬૩
- મન બદલાય ના સુત હુ ખદાતા, તે તે કહીએ સાચી માતા. ૬૪
- જદપિ મરી મઈ હોય માત, પ્રીતે પોખે તે સાચો તાન, ૬૫
- અશક્ય માતપિતા હોય દહા, સાચો સુત જે સેવે અદા. ૬૬
- તદ પતિ વળી દોહય હોવે, માચી સૌ જે દાડી નિભાવે ૬૭
- કુરુપ દહા ચોડી મતિ, તદપિ પોખે તે સાચો પતિ. ૬૮
- કષમેા ઘટે નહિ મન હિત સિધુ, તે તે કહીએ સાચો બધુ ૬૯
- દેખે દોષ પુણ ખુશ નાં ખામી, તે તે કહીએ સાચો સ્વામી. ૭૦
- જ્યમ ત્યમ સ્વામા સુખ અભિલાષ, તે તે કહીએ સાચો કામ. ૭૧
- નાં પામે કાઈ તોડે દિત મરની, તે સાચી પુત્રી ને બગલી. ૭૨

- આકૃત વેળાવિષ્ટ ન કાચું, તેનું મિત્રપણું તે સાચું. ૭૩
 જે હરિસંગ લગાડે રંગ, સાચો કહીએ તે સતસંગ. ૭૪
 ફરી કલ્યાણ ચહાએ નહીં સેવા, તે કહીએ સાચા મુરદેરા. ૭૫
 શરણુ જીએ સાધન નવ જોય, પામે સદા પ્રજુ તે સાય. ૭૬
 મનમાં ક્રોધ ન, સુણી કહુ વાણી, તેની ચાંતતા જાય વખાણી. ૭૭
 સમર્થ સદા પણ રજ ન કોધ, તે તે કહીએ સાચો રોધ. ૭૮
 મરણુ મળે તદપિ જ્યાં ભક્તિ, તે કહીએ સાચી આસક્તિ. ૭૯
 મુંદરી જીએ ચિત્ત નાં ચળે, સાચું બ્રહ્મચર્ય જ તે વળે. ૮૦
 કુવચન કપટ અતિ જ બનીતિ, તદપિ ટળે ન સત્ય પ્રીતિ. ૮૧
 જેનો સંગ બુલાવે હરિ, તે કુટ્ટ સંગતિ ખરી. ૮૨
 ત્રિલોક વૈભવ મળતો મૂકે, વૈષ્ણવ રક્ષણ હરિ નવ ચૂકે. ૮૩
 જેને દીડે હરિ સાંભર્યા, તે જ તાદશી જન તે જાણા. ૮૪
 હરિ જૂલે માયા મધલાળ, પંડિત તદપિ કહાવે બાળ. ૮૫
 સદુ સમજ્યા હરિ વિના વહવાયા, સદુ તજી હરિ બળે તે ડાલ્યા. ૮૬
 હરિ સંબંધી વાક્ય સત્ય જાણુ, તે વણુ મદુ રાવની કાંણુ. ૮૭
 ગર્હ તે ગર્હ તેને શીદ રહે, સમજે તો હરિ જન રહી વડે. ૮૮
 હરિ વણુ ભોગ તે લાખ્યા ભોગ, હરિવણુ હરપ તે હરશનો રોગ. ૮૯
 હરિવણુ દિવ તે દિવ જ્યમ પક્ષી, હરિવણુ સૂર
 તે સૂર દિણુઅક્ષી. ૯૦
 હરિવણુ રાણો ગોણો રાણો, વડો વડો જ્યમ દીવો જાણો. ૯૧
 હરિ દે સુખ તો શ્રીફલ તોય, ગજ કપિથ ગતિ જાતું જોય. ૯૨
 હરિ રાણે તો જ્યમ પ્રહલાદ, મારે હિરણ્યકશ્યપ શ્રમવાદ. ૯૩
 હરિ સમરે અવળું તે સવળું, હરિ જૂલે સવળું તે અવળું. ૯૪
 જે દેખે પોતાનો દોષ, તેને કાઢી નાં આવે રોષ. ૯૫
 ગમન ન જાણે જ્યમ નિજ અંત, ત્યમ નિજ પાર ન લાડે
 ભગવંત. ૯૬

- ધાર્યું કરે અસંખ્ય કામ, જાણો હરે વધ્યા ઘનસ્થામ. ૯૭
- ત્યારે પાર રહ્યું નહિ રૂતિ, ત્યારે મલિન થઈ નહિ મતિ. ૯૮
- ત્યારે સંન વચન વિશ્વામ, જાણો પ્રસન્ન થયા પ્રભુ ખાસ. ૯૯
- ત્યારે સદુ ચિંતા થઈ નાશ, જાણો દૃઢ પ્રતીતિ અવિનાશ, ૧૦૦
- અનુચિત ખોલતાં નવ કરે, નહિ વિશ્વાસ કદા ત્યમ કરે. ૧૦૧
- સ્ત્રી વિશ્વામ ધરે તે હજો, નિશ્ચ કો દિન પામે દગો. ૧૦૨
- જમ્યા ઉપર જ્યમ જલ વિશ્વાસ, તેવો હરિશું તે હરિદાસ. ૧૦૩
- જે કારજ કરવું હરિ હોય, ત્યાંથી પ્રતીતિ ન ડગવે કોય. ૧૦૪
- જેના બવકલેશ સદુ દબ્યા, જાણો નિશ્ચે માધવ મળ્યા. ૧૦૫
- જેને પ્રમત્ત વયા શ્રીવક્ષબ, તેને અધભ્ય તે પણ મુગળ. ૧૦૬
- નિત્યે જૂલે સાચો જીવ, સદા હમા તે સાચા દિવ. ૧૦૭
- રૂડા આખો આંજો તેવી, કાઢી પાંખો કદાડે જેવી. ૧૦૮
- જે ઉપર કરુણા મોખાય, માધન રૂપ દાખે તનકાળ. ૧૦૯
- જેને શ્રીશુકે હરિ સનમુખ, તેને વળ સાધન મદુ મુખ. ૧૧૦
- હરિ વિમુખ જલુ સાધન સાધે, તદપિ કિંચિત્કલનર સાધે. ૧૧૧
- દુઃખ દે દર થઈ નવ ભમે, તે જ માયા મરુને દમે. ૧૧૨
- નિત્ય ચૂકે નિત્ય ચિંતામગ્ન, જીવ ધર્મ માયા મન મગ્ન. ૧૧૩
- કામ હામ જલ રમના બોગી, તેથી અગ્રગો તે જ નિરોગી. ૧૧૪
- જેને શુભ કૃતિનો મદ નાસે, તેને પ્રથ દોષ નર ભામે. ૧૧૫
- જે ઉપર દરિમન આસક્ત, તે સર્વનો શિરોમણિ બક્ત. ૧૧૬
- દેવતાંત્ર એક મનિ હરિ દેવા, તેજુ જે માની તે સેવા. ૧૧૭
- તે કૃતિ જલ જેણી હરિ રીતે, કશું ન પ્રયોગન કારજ જીતે. ૧૧૮
- વેદ વિધિનો સક નવ થરવો, જોસ દરિનો ઉપર કરવો. ૧૧૯
- જેને પૂરખ પ્રમન્ન અવિનાશ, તેજુ લક્ષણ દૃઢ વિશ્વાસ. ૧૨૦
- ત્યારે સાચો હરિ વિશ્વામ, દરિવળ અવર આઠ નદી પાસ. ૧૨૧
- અતિ ઉપાય મુખ દુઃખ નાંચમું, તે નિશ્ચે જાણો કલ્પિતે મમું. ૧૨૨

- સદગે ન્યાં ચિર યા હેત, તે કહીએ પૂરવ મંકેત. ૧૨૩
- હરિ વિમુખે ત્યમ સાધન કીધું, સાંકળ બૂધી ને તાણું દીધું. ૧૨૪
- જે વસ્તુ જેવી પરખે, તે દેખી તે તેવું હરખે. ૧૨૫
- કેરે ઉપાય મટણું નહિ જોહ, જાણો હરિનું ગમતું તેહ. ૧૨૬
- પૂર્વાર્ધમાં કહી શુભ શિક્ષા, ઉત્તરાર્ધમાં વસ્તુ પરીક્ષા. ૧૨૭
- સરસ સ્વરૂપ મોહું સિદ્ધાંત, વાંચે મુજે ટળે મન ભ્રાંત. ૧૨૮
- શિક્ષા વસ્તુ પરીક્ષ પ્રદીપ, અંથ વિચારે હરિ સમીપ. ૧૨૯
- દયારામ બ્રાહ્મણ હરિદાસ, ગુરુ ગોવિંદ બક્ષ અંથ પ્રકાશ. ૧૩૦
- હરિ સનમુખ જન સમજે સાર. અંથ સરસ પથ મૂઢ વિચાર. ૧૩૧
- इति श्रीकृष्णदास कवि दयाराम चिरचित शिक्षा-
परीक्षा प्रदीप ग्रन्थ समाप्त ॥

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभायनमः ॥

“विनय भवतीसी”

રામ હાગેગ

શ્રીમદ્ગુરુ ગિરિનરધારી, એક વિનતિ સાંભળે માહારી;
માહારે મોટી ઓથ તમારી, દીનદયાલુ છોય રે;
ગુરુદારે અત્યો દુઃખ મારો, જોવો તેવો હું કહાવ્યો તમારો;
હાવાં અવગુણ શીઠ વિચારો, શ્રીગોપાલજી રે. ૧
દોષ જોવા હુતા હરિ ત્યારે, મુને શરણે લીધો શીઠ ત્યારે?
હાવાં બરદને બહો વિચારો, સમર્થ થીહરિ રે;
દોષ જોતા નથી પ્રજા! કહેશે, હજી આવો રહો છું અને શો
દીનબાધુ બરદ કમ વહેશે, મુજને વિસરી રે. ૨
થયો રૂપરંગમણિનો સંગ, હજી લોહપણ કમ નથી બંગ?
નથી દીસતો કંચન રંગ, કહો, પ્રજા! કમ હશે રે?
નથી સંગ થયો, નહિ કહેવાય, થયો છે, ન લક્ષણ લહેવાય;
પ્રજા! હજી! જો સમી નહીં લાધ, વહે માહારી શી થશે રે. ૩
માહારી કરે સાહાયો બૂપ, તેમાં શા અવગુણ વેચતી રૂપ;
પતિ ઢાંક્યું નિજ પલટ્યું રૂપ, નાથ! વિચારીએ રે,
નીચી પણ રાજપત્ની કહેવાયે, ત્યારે કોડ તો ગોટા થાયે;
નાં પૂરીએ, મન લજવાયે, કહો! કમ હારીએ રે. ૪

घाण्डाली चेद्वाजपत्नी जाता राज्ञा च मानिता ॥

कदाचिदपमानेऽपि गूलतः का क्षतिर्भवेत् ॥२॥

(અન્તઃકરણપ્રબોધ. શ્રીમદ્ભગવાદ્ગીતા.) કહી ૪થી મારે.

આમત્રાનુ મોટાનું એ નિએ વાત, હું પણ અધમ મળ્યો અથડાન;
 ગ્રહી, મૂંઝે, ઘટિત નહીં વાત, સત્ય સંકલ્પ^૧ છો રે;
 કહેશો! યજ્ઞે પડુ, ગિરિધારી! તોડે છીં વટી આખર માદારી;
 મુને ત્રુડો જાખીને બિખારી, દયાણુ અત્ય છો રે. ૫
 મદા અધમ પતિત હું જન, શ્રીશુ! આપ પતિતપાવન;
 તાર્યાં અમિન અધમ, તેવું મન મુજ પર કીજીએ રે;
 કોટિ કલ્પનો અવગુણ રાશી, મુજમાં ગુણ શો હોય અવિનાશી?
 રીઝવું એવી મુને સત્તા શી? નિજ લકી રીઝીએ રે. ૬
 ગમે શુભ મતિ સુકૃતિ કરાવો, મુજને પ્રમેય બળથી ઘોડાવો;
 માટે તમ ઉપર માદારો દાવો, અશરણશરણુ છો રે;
 મહુ વિધિ દુઃખ નથી સહેવાતું, તમ વિના નથી રહેવાતું;
 નથી પ્રકટ કરું કહેવાતું, જાણી ગિરિધરણુ છો રે. ૭
 પ્રભુ! તમને ગમુ નહિ જેથી, મુને મૂકાવો, હરિ! તેથી;
 કહુ દુઃખ આપવળુ કેથી? પ્રાણજીવન પ્રભુ રે;
 રુચું તમને, થયે હું જેવો, નિજનલથી કરો મુને તેવો;
 નિજજાણી ઉગારી લેવો, વિઠલવર વિભુ રે. ૮
 ધારો મનથી તો સઘળું થાય, કરવું ન હોય તેનો કાંઈન ઉપાય;
 શીઘ્ર નરમાવો મજરાય? શ્રમ તો કરો નથી રે;
 દાસાવાસા કરું દીનવાણી, પાપવ પાપરું જેડીને પાણિ;
 પમુ નાક, ત્રુડો જન જાણી, બહુ શુ કહુ કથી રે? ૯
 કહું છું કોટિ દંડ પ્રણામ, હવે વૃણુ મહી સુદર સ્વામ;
 વગી કહો તે કંઈ દીન કામ, નાથ! નિવારીએ રે;
 મદા દામનો દાસ તમારો, વિના કૃષ્ણ કો સ્વામી ન માદારો;
 ચલાઓ મારો કે ઉગારો, તમ બલે ગાજીએ રે. ૧૦

૧ સત્યસંકલ્પતી વિષ્ણુર્નાન્યથા તુ કરિષ્યતિ ॥

(અન્તઃકરણપ્રવૃદ્ધ. શ્રીમદ્ભક્તમાચાર્યજી.) કહી પમી માટે,

મમં માધન છે નહિ એક, બક્ષિત જ્ઞાન વૈરાગ્ય વિવેકઃ
 હુ તો અપ્રોજક છું છેક, આપ આધાર છો રે,
 આપ અતિ ગંભીર ઉદાર, સહિષ્ણુ મુગ્ધ સરદાર;
 મૌ મદગુણના બાહાર, નંદકુમાર છો રે. ૧૧

દામના દોષ ગુણ કરી લેખો, આપ ગુણ કરો અલપ ન દેખો;
 જીવ વિમુખ થકે નિજ પેખો, એવા ગુણ આપમાં કે;
 પ્રીત કરી તેને પલક ન મૂકે, વિના વિનતિ સમે નવ ચૂકે,
 દામ દુષ્ટ દેખી જટ બૂકે, તપો દીન તાપમાં રે. ૧૨

નિર્દોષ સદા ન દનંદ, ધિક્ષા દોષ દેજો અતિમંદ;
 તોફે સદન કરો ગોવિંદ, મધ્યા ન મોટાર્ધમાં રે,
 દોષ સઘળા હુમા મુને બાસ્તા, તે ઉપર ગુણ આપ તપાસ્તા;
 મારા ભોન વિચારો, આ, શાઈ, બોમ્બો થેવાઈમાં રે. ૧૩

એમ જાણુ તોફે ન રહેવાય, વિહ્વળતાએ વિનતિ થાય;
 તમે સૌ તમને પ્રજગાય, દુષ્ટકું મનતણું રે;
 પડે રહી અતિ પ્રીતિ દેખાડો, નથી દીસતો અનુભવ ધાડો;
 રમે નદી વેગળો કહાડો, જીવન નાં અવગ્ર આણું રે. ૧૪

અનુભવ ઘોછા વર્દરાય, કંગો બોમ્બો ન જણાય;
 વૃદ્ધ કહેનાં જીહ્વા ઉદામ, આશ્ચર્ય અતિ ધાતુ રે,
 ગળવા માડ્યો છે કવિકામે, કુશુંદિ ટળે નદી દામે;
 યમે નદી મન, તમ બળ્લી વાગે, વાંસ્ણું અસિલપાતું કે, ૧૫

હરિ મેવા રમરણ કપાલ પ્રીતિ અવિદ્યાએ લીધો લૂટી-જીતી;
 કૃતિ તીપજે સર્વ વિપરીત, તમે વિના ક્યાં કદું રે!
 મન્દ્રિયો માહારી વિગયામકા, રાધાવર! મન નમયી ન રક્તા;
 બોળા સોક કવે છે મુને બક્ષત, મુખીને કાળજ દહું રે. ૧૬

વેપ વેપ્પવે બક્ષિત લગ્નવી, કામ કામે ડુંચું ચિત્ત આતી;
 પેટ બરિયું પાપંડ બનાવી, દાણ ન બચ્યા હરિ રે.

શાયા મોહની જળ તાં તૂટી, જોયા જન્મ કુમકા ફટી;
 દાળ આંગ્રો અગ્નિનક ફટી, સમય ક્યાંહાં ફરી રે. ૧૭
 નૃમાં કાંઈ નથી બલીવાર, લાજુ છું કરતો પોકાર;
 પડ્યો શરણ ઉતારો પાર, કહું કરગરી રે;
 ક્યો દોષ ન જોશો માહારો, સોંપ્યો છું તેની કહાણુ વિચારો;
 મુને ભવસાગરથી તારો, કરુણા બંધે કરી રે. ૧૮
 કૃપાદંટે સાંમું પ્રભુ! બાળો, મહારા તનમન તાપને ટાળો;
 મહારા હૃદયમાં ટાકક વાળો, નિમ્નનંદ આપીને રે;
 પ્રેમ ભક્તિ સદા દદ આપો, દાસ, તુ મારો શ્રીમુખ આશાપો;
 માહારા પ્રતિજ્ઞા પ્રભુ! કાપો, રૂપ હદે ચાપીને રે. ૧૯
 સદા વક્ષ્યમ વક્ષ્યમ ચર્ધએ, માહારી કુમતિ સમૂલી દહીએ;
 મારો શ્રીરર્થો કર ગ્રહીએ પ્રભુ! અરવિંદજી રે;
 પ્રાણી માત્રનો ન ભાસે દોષ, હરિ, શુરુ, મંત ઉપજો ન રોષ;
 આઘ માયા જનિત મુખ તોષ, માગું મુકુંદજી રે. ૨૦
 શ્રીજી! સાચો કરો મુને ભક્ત, નિજ મેવા રમરણુ આમકત;
 સહજે મન પ્રપંચ વિરક્ત, શુભ મતિ ઘો અતિ રે;
 માહારું અર્ચન મહાપ્રભુ! આપ, હું તમારો, પડી જગ છાપ;
 ટાળો પાપ સકલ સંતાપ, શ્રીજી! માહારી જો મતિ રે. ૨૧
 પતિતપાવન અધમોદરણુ, દીનબંધુ અવરણુશરણુ;
 આર્તજાણુ સ્વજન સુખ કરણુ, કૃપાના કોવ છો રે;
 ભક્તવત્સલ ભક્તાધીન, ભક્ત-પ્રેમપયોધિમાન;
 કૃષ્ણચન્દ્ર કૃપારસપીન, દષ્ટ નિર્દોષ છો રે. ૨૨
 અતુલિત બધ અંતરવામી, મર્વેશ્વર મર્વાતમા સ્વામી;
 બદનામી અક્ષરધામી, અક્ષરાતીત છો રે;
 મુખ, હરિ, ઈશ્વર, ભગવાન, મહામંગલરૂપ નિધાન;
 ન કો, તમથી અધિક સમાન, અનુપ અનિત છો રે. ૨૩

સર્વદાગ્ન્ય ઠો મર્ત્ય, અનત કાલિ જ્ઞાના બ્રૂપા
 પર પગ્માન ૯ રત્ન, નિગ્મનદ મમ ઠા રે
 ગોપીજન વચ્ચન ગોકુલેજ શધિમાર નમ્વર વેરા
 રામ ગમણ રમિક રસિકેશ, રતિરસ મમ ઠા રે ૨૪
 કરણાકર કેશવ ગમ, પુરોહતમ પૂજ્યકામ
 મનાપાપતાપમ નામ અવિન્ન ચિનામભિ ૩
 સર્વે જીવની નિગ્મર નાય, મયગી બાજ નાય તવ રાય
 તે જીવો જેને રતિ તમ આય, ત્રિજીવનના ધણી રે ૨૫
 કરો તો ન થવા યાય, ધારો તો ચલા મી જાય,
 કરો કરો સર્વ મજગાય મધિર છો અકન ગતિ રે
 તમે કાલ માતાના ઈશ, વેદ વિધિ સિવ મામે શીશ
 જો રટે મહામકમીશ, મહામજુ ઠો ગતિ રે. ૨૬
 સર્વેશ્વર સર્વાધાર, કૃષ્ણ! આપથી સહુ અવતાર,
 નમો યુનિ સિખગેનો સાર, નિગમ નેતિ કહે રે,
 એના મોટા ને દીનદયાન, નમુ! ઠો પુત્રજન-પ્રતિપાદ
 જન્મ માતા ના જૂએ યાવ, ચિત જન પર ગદ રે ૨૭
 તમે ફરીજનથી ધણા દૂર, રતેસે સમયો હરિ ત્યાહા હજાર
 તેને આનંદ હો બરપૂર, સકલ સદુ ઝેદીને રે
 મમયો પશુષ્ટિ બાન ઉગાર્યો સમયો ત્રીપદી વસ્ત્ર વધાર્યો,
 સમયો હરિગજ કાળ સાધ્યો, યતુ તન બેદીને રે ૨૮
 બક્તાધીન નામ નજરાય, સુખી મુજને તો હજી ના માપ
 સુખી પતિતપાવન કૃષ્ણ જાય, લક્ષણ કયાહા બક્તાનાં રે?
 પુષ્ટ બક્ત સમનનો ૩ દાસ, તેમને વરણે હુ માગુ નિવામ,
 મુને આપો શ્રી અવિનાશ લક્ષણ આસક્તિના રે ૨૯
 જેવો તેવો હ શરણે પશો છુ, ટાંચ્યો નહોં ટણ અટલ અધો છુ,
 પગરેખની 'તે જજો છુ, પ્રભુ' સોખો શીમહામજુ રે

હાવાં તો હદ થઈ છે સ્વામી !, ઘણો દુઃખીઓ છું અનરૂઝગી;
એકો દલેશની રહી ન ખામી, ખાલો કર, છો વિશુ રે. ૩૦

દેવલ પ્રમેય બલ બે વિચારો, ત્યારે સુખનો દિવસ આવે માહારો;
વિના કરુણા, નાં દુઃખ નિસ્તારો, જાણુ છું નિશ્ચ કરી રે;
જેને નિગ્નનો માન્યો ભગવંત, દુષ્ટ પણ થાયે સાચો સંત;
વિઓ, સદુ ધીકંત, કૃપાકર શ્રીહરિ રે. ૩૧

છેલ્લી વિનતિ સુણો માહારી, અહું છું એક આય નમારી;
માહારી સામુ બાળો ગિરિધારી, વિચારી પોનાપણું રે;
જે દેા “વિનય બત્રીસી” ગાશે, તેનાં જનમમરણુ દુઃખ જાશે;
દયા પ્રીતમ પ્રસન્ન તેને થાશે, આપશે સુખ ધણુ રે. ૩૨

इति श्रीकृष्णजन कवि हयाराम विरचिता विनयवत्रीसी
समाप्ता ॥

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“श्रीकृष्णस्तवन माधुर्यतानुं तृतीय प्रकरणम्”

- तमामि श्रीयुक्त वदन्तबाधीश आभीः
स्तवु हरि श्रीचिदुपवरन शीश नाभा. १
- नम. श्री गोवरधनधरेन धीर देवा;
संकरपणु श्रीशंकर छन्दे आप मेवा २
- पूज्य पुरुषोत्तम आप आनन्दरूप;
स्वरूप शुद्ध शीघ्र वय वीर सद्गुरु अरूप. ३
- नीलोत्पलदल स्वामि अंग मरम गोना;
छप्पी निम्बमोहन कोटिकाम लोभा. ४
- गणेश मुकुट कंचन भङ्गि मध्य व्यसने;
धर्मांक शीर मुकुट अतलस लङ्का. ५
- तोरोतार जङ्गी अनुबलभादे गोती राने;
दिरामङ्गि जडित पेय सीर अङ्गु निराने. ६
- अङ्गु केमरी तिलक शुभ भाग सोई;
अङ्गु दुरंगमदण्डिनी आम मन ले मोही. ७
- गङ्गिक रत्ननागां मद विधुराङ्गीन सुनवन;
दृषारंग देवगोद आनन्द अवन. ८
- अमल कमलदल मङ्गुप अङ्गन सुभीन;
दण्डी मास सेव्यन कता अङ्गुप दीन. ९
- इदित अङ्गुटि ॐ आप मनमयकरनः

જાણે ધક્કા તીક્ષ્ણ મણિ ગ્રીષ્ઠ સરનું.	૧૦
ચારુ ગાંડ મંડલ શ્રુતિ કુંડલ લગકે	
મુક લોલ કપોલ પ્રતિગિંબ ઝળકે.	૧૧
ઝુમે નકવેચરનું અધર ઉપર મોતી;	
ઉત્તલ સુગલ સુઠાલ પડી અરુણ છોતી.	૧૨
કુંદ દસન ઝળકે મધુર મંદ હસતાં;	
જાણે ચપલા ચમકાર વા ફીરો કસતાં	૧૩
અધર લાલને લાલ કાષા તંબોલે;	
જાણે બીંબ વિદુમ બોબ્યાં રંગ ચોલે.	૧૪
અલિ અવળી અલકાવલી ઝુમતી સોબી;	
જાણે વદન અરવિંદ મકરંદ લોબી.	૧૫
ચારુ ચિબુક હીરાની ઝલકારી ઝાઝી;	
દોઢિ જોડ અસુર ગુરુ તણા જન્ય લાછ.	૧૬
ગોપાનાયક આપનું શ્રીમુખ નીરખી;	
લાગે શશી છુતિ રવિ ને ખાલોત સરખી.	૧૭
કેશવ કંઠે કૌસ્તુભમણિ છુતિ પ્રકાશે;	
વિભાકારની કરકાંતિ ત્યાંહાં કાંઈ એક બામે.	૧૮
શ્રીવત્સ બૃગુસાંછન વક્ત્રસ્થલ ઉપર રાગે;	
કંભુશ્રીવ ત્રિરેખ પ્રભુ અતિ વિરાગે.	૧૯
જટિત રત્ન હાટીક પદક પૈ ગતિ દામ;	
મધ્યે મુક્તમાલા ધરી સુંદરસ્થામ.	૨૦
ચોંકી દુગદુગી લટકે જર અત્ય ઓપે;	
હર ત્રિવીલી શોભા ત્રિવેણીની ડોપે.	૨૧
વૃંદાવનમાળા વૈજયંતી સુગુંબ;	
નાના પુષ્પરચના છે આનંદ પૂંબ.	૨૨
હિરદ સુદી આજ્ઞનશુજ અંગદ શોભે;	
કંકણ મુદ્રિકા કરતલ વેણુ વિશ્વલોભે.	૨૩

કનકકંપીશ કૌશલ્ય પરિધાન કાધું;	
કટિમેખત્રા રસિક મન મોહી લીધું.	૨૪
નાભી નતીન રોમાવશી ભૂંગ બળે;	
ભાષાંચર પીત કવીરો કા વળાણે.	૨૫
કટિ કેસરી સરસ નિતંબ પીન;	
રંભા રથંબ લખી કંધ રોમા મલીન.	૨૬
ચરણકમલ નખ ચંદ્ર અવલી વિરાળે;	
હદેમાં ધરે તાપ સદૃ તિમિર બાળે.	૨૭
ગતિ કંસ ગજ ચારુ ગિરિરાજ ધારી;	
ચરણનાદ નૃપુર સરસ મોહકારી.	૨૮
ઉભય પદપદ્મને વિશે સોલ્લ ચિહ્ન;	
પ્રેમભ ક્તે જનમન સતત જેમાં લીન.	૨૯
સ્વસ્તિ ^૧ અષ્ટકુળ ^૨ યવકે જંબુ ^૩ પર્વી ^૪ ને પદ્મ ^૫ ;	
દ્યુત ^૬ હિર્નરેખા ^૭ અંકુશ ^૮ મેય મધ.	૩૦
વામ મચ્છ ^૧ ત્રિકોણ ^૨ ગોપદ ^૩ ને બિંદુ ^૪ ;	
ધતુ ^૫ હંદતુ ^૬ ને દલશ ^૭ અરધ હંદુ ^૮ .	૩૧
મોલે વા સકૃત પણ જનું ચિત વિલામ્બે;	
તેનાં પાપ સંનાપ સદૃ સમગ્રા નારી.	૩૨
એવું એ અદ્ભુત રસીક રૂપાણું;	
જો પર રનિશયી કંઈપં કોટિ વાટું.	૩૩
લીલા કમલ કર્મ આરુ વેત્ર વદાવા;	
છબીલા ક્રેમગામી છેલ નંદલાલા.	૩૪
નિજંગી સલિલ લાખ વાંકા વિકારી;	
નાચર નટ છબી જવતી જન મોહકારી.	૩૫
વાદો ચિત્રવતી ગંગીમો મન દેંદ;	
તેમો બદ્ધ મોહવાઈ વગી પ્રેમતા જંદ.	૩૬

એવું જડતમોહન સ્વરૂપ આનંદરાસી;	
સદા મમ હૃદય નયનમાં રહો નિવાસી.	૩૭
મંત્રિ શ્રીકૃષ્ણ ચિંતન પડત અવણુ જોને;	
આશુ પ્રાપ્ત હોય નિર્ઘ્યાનંદ તેને.	૩૮
મહા પાપ સંતાપ સહ સમૂહા જાય;	
દયેા કલે સર્વ કામના પૂરણુ થાય.	૩૯

॥ श्रोत्र-॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“गुरुभभावयंद्रिका”

(७६ लृङ्ग प्रयात्तः)

नमो गुरुदेव आनंदकारी,

कृपा कृप महादेव सन्तापकारी;

रभृति मान-मदाभंगव-मोहदाता;

श्रुति दान्य पुराण सुश्रुति ज्ञाता, १

विधि विधु शंख परमल पोते,

यथा अग्निमां ज्योति, अग्नि ज्योते;

अधिष्ठा हरिधी गुरु, तद्वद्व विभासे;

गुरु कुष्ट नाता, हृदि तेथी नाम. २

गुरु तो अशुचिनुं अद्यान कापे;

हरि तो महापूतने दश आपे;

हरि अतां रक्ष आचार्य होई,

गुरु उठतां, नां राखे राखे होई ३

हृदि दान, दाता गुरु, कृपा मोदु,

वियारी गुण्यो मनमा सत्य मोदु;

गुरु नाम ते भुज्जनुं, वरदा जाले,

जोवा दरतने आरसी कृपा आले. ४

गुरु वरन मे, मंत्र औ शीख राने,

जो त्वम अद्यान महा भक्त आले;

- મન શ્રીકરિ રૂપનુ જ્ઞાન આવે,
અવિદ્યા મમ્મળી ટલે ભક્તિ ભાવે. ૫
- મદ તીર્થ જે ગુરુપાદ પાણી,
કર્મ પાન નાં, દુષ્ટ મહા વેદવાણી;
મહાપૂત આચાર્ય હિચિહ્ન બોગી,
ગુરુ-મૂર્તિ-ધ્યાની, મળિશીશ યોગી. ૬
- ગુરમંત્ર મંમાર મિધુથી તારે,
ગુરુનામનો મંત્ર, મહાબીતિ વારે;
'અળ કાલના હસ્તમાં તે ન આવે,
ગુરુ હસ્ત માથે ગમીને ધગવે. ૭
- પૂજા મુળ અંધી ગુરુની પ્રમાણે,
ગુરુરૂપ તે ધ્યાનનું મુળ જાણે;
મહામંત્ર તે મીનુર કેરી વાણી,
ગુરુની કૃપા મુળ કમ્પાણ જાણી. ૮
- કદા ગર્ભજાની ગુરુકીન લેખે,
ખડા પાપી જે તેનું મુખ જોયે,
હરિની મમામા મનિ નાગર આવે,
ધરા-ભેસણી કૃપણ નિત્ય ખોદાવે. ૯
- લલ્લું, પૂછિયુ જે શા મારુ આમી',
તમે જુગુરા છો, કલ્પ અંતપોમી;
હરિને કહે, માછી આચાર્ય કોદા,
લલ્લુ જ્ઞાન ને ગર્વને દંડી દોદા. ૧૦
- અણ દોષ મંમાગી શુ જલ્પુ સ્વામી ?
ગુરુને નમ્યા સંસતિ સભ વામી;

- તદા બાળ્યુ, મોખે ગુણ છે હાગિયા,
મુનિ મન માની, યથા ના કમીથી. ૧૧
- મુનિ યોગી નાદિ ગદ્યથને, શાસ્ત્ર શિખા,
મુનિમૂલ્યની ગદ્યથને લેવી દીક્ષા;
કુલે વિપ્ર ભક્તિ, શ્રીકૃષ્ણ મેરા,
યથાયોગ્ય આચરશ્ચ વેદોક્ત તેવા * ૧૨
- શશિ વંશ હોયે, હરિજન્મ જોમા,
સ્વસિક્ષાંત ધીમાગવતોક્ત ગ્રેહેમા,
ગતાવે કૃતિ, તે કરે નિત્ય આપે,
મદુ નકા જેને નમે મહા પ્રતાપે. ૧૩
- હાગિ હોય પ્રત્યક્ષ જોના વડાને,
પ્રિય કૃષ્ણ, નાં જોજા મોતીકડાંને,
ગ્રહે શશ્વ જોનું, મટે મર્વ ગીડા,
પદામૃત મેપાન્ન જુકો ન ત્રીડા. ૧૪
- રુચિ માધી કીધા ગુરુદેવ રાજ,
હાગિ હાય આખા, છતી મર્વ માણ;
મયાં સાધન ન બાકી તેને,
ગુરુનાથનો હાય છે સીસ જોને ૧૫
- ગુરુ સત તે ઔશીકાગિ એક વસ્તુ,
મગા ધાર ત્યા રીત ગણો મમસ્તુ;
બળે બાનથી નહીં મહે કાઈ ખામી,
દયાના પ્રધુજી યશે તુષ્ટ આમી ૧૬
- इति श्रीकृष्णदाम कवि दयागम विरचिता “श्रीगुरुप्रभाव-
चन्द्रिका” समाप्ता.

*કૃષ્ણસેવાપર ધીર્ય દમ્માદિરહિતં નરમ્ ॥

ધીમાગવતતત્વજ્ઞ મજેલ્લિજ્ઞાસુરાદરાત્ ॥

(નરયદીપ નિવંધ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યજી)

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“ हस्तिदास मणिमाला ”

(छंद टोला)

- श्रीगुरु वल्लभदेवकों प्रथमही करुं प्रनाम,
श्रीविठ्ठल श्रीकृष्णु श्रीवसुदे पुरन काम. १
- प्रभु! मोपर करुना करों लोनी अपनो दास,
प्रेमलखना भक्ति हे राखो अपनी पास. २
- निजमेवा सतभंग सुभरन निशदिन गुनगान,
हृद आश्रय अति दीज्ये, हरिमे क्लेश अभिमान. ३
- आयो शन' त्रितापकों, भुरस्यो जगज्जनन,
वरन शरन मोही राखीये जयां राखे जग जगन. ४
- श्रीदासोदरदास सग पुष्टि सृष्टिको भूष,
श्रीगोवर्धननाथ तुम सदा ताहे अनुकूल. ५
- कृष्णदास^१ सुंदर^२ यत्रुल्लुख^३ कुण्डलन^४ परमानन्द^५,
नन्ददास^६ छीतस्वामी^७ लु गुरु स्वामी गोविंद^८. ६
- अष्टसप्ता यह आपके, प्यारे पुरुषोत्तम,
निजस्वीतागे' नित्य निकट राखे पुरनप्रभ. ७
- गोराशी द्वेशन अरु आवन वैभोजन,
देवीजय सग पुष्टि हे राखे महा सरन. ८
- अनतपात्र हरि भक्तवत्सल प्रभु दीनदयाल,
हत्यादिक अति अहं तुम वहन करो प्रणपात्र. ९
- धाड परी ल्यही ल्यही जनन दोरे त्यही त्यही ठोर,
निज भक्तन दित करनहुं छोडे भोजन डोर. १०

કોંચ નીચ ધરી વિવિધ વધુ, કીચે ભક્ત કે કાળ,
રાખી રાખો રાખડો શરનાગતકી લાળ.

ઠોર ઠોર મળખડાકી, કીન્હો કૃષ્ણ સદાય,
ગોપીજનગણ અઘરું નામ સાસ્વત્તુનિ ગાય.
નન્દપગોદાદિ મહલ મળગળ દીયો આનન્દ,
શ્રી ગેય મહેશ વિધિમાં, ન મીલ્યોં મુખ કન્દ.

પાદપદ્મ એવે સદા પદ્મા પંકજનેન,
તાકું બક્ષાચલ દીયો બચવેકું શુભચેન
ગેય મદા રટવોં કરેં નિગમ્નિ તોતમ નામ,
તીનકોં આપ સદશ કીચે સદા નિકટ સુખધામ.
બપ દાયોં મદાદેવકો મદામલિ મીઅવિનાસ,
ભરમાંમદકું ભગ્ય કરી દીયોં અમય નિજ દામ.

પારવતીકી કામના પૂરેન કીતી નાથ,
વનમુવતીકીં વનનદેં ગળોં કૃષ્ણ તુમ કાથ.
અભાકું ભગવન્ત તુમ ક્ષયા દીયે હેં વેદ,
અખ અપરાધ સમા કીચેં ચિત્ત નિવાયોં મેદ.
નારદ દર્શીમુન હને તીનકોં કૌય પ્રસન્ન,
નિજ મુનગાન અભય દીયોં કીને અપને મન્ન.

મનકાદિકકું અર્ચદા અભયમકો આપ,
જીવનમક્ત કીચે પ્રભુ સમે ન માયા દાપ.
ભદ્ર સુભદ્ર પ્રગટ પુનિ મળે અરુ શીવ સુમીસ,
નિનીત સુમેન સુપાર્શ્વ કુમદાદાદિ અખીસ.

નન્દ મુનન્દ અગ વપ વિવિધ બલ અર પ્રગલ પ્રતિદાર,
વિશ્વકસન કુમુદ આદિ મમે પ્રભુદાર.

કન્દાદિકે મુર અર્થ પામક જેવે વામનઅપ,
ગોદન્દી જેવે પાયોં મીપપ જનવચ્છપ જમજૂપ,

કદાચે સુત વસુદેવ કે ગન્ધન દીયે જાડાય,	
દીયે સ્થાય સુત દેવકીકોં સગ મૃત જીવાય.	૨૪
હિમ્મેન હરી આરતી દીનો નૃપ આસન,	
કીને કાર્ય પ્રધાન બેં નીત પ્રભુ રહે પ્રસન્ન.	૨૫
હિંમાં પ્યારે પ્રાનતેં કીનેં કૃષ્ણ કૃપાલ,	
બ્રહ્મશ્રાપતેં રાખીકેં કીનોં બોધ રસાત.	૨૬
ચાકૂરાદિ ઓર સગ જાહો છાપન કોટ,	
સદા વિજય સગકો કીયો રાખે અપની જોટ.	૨૭
પર્મ ભગવદીય સો પૃથા રહે જહાં મ્હિ રેન,	
પાણ્ડવકે મંકટ હરે પલપલ પંકજનેન.	૨૮
અતિ કરના અરજુન પર બયે સારથી શામ,	
પાયો જમ્મ બેં મુમદા બનમેં પૂરન કામ.	૨૯
સંકટ સમરે દ્રૌપદી ધાયે હોય અધીર,	
પત્ય રાખી પ્રભુ સભામે પૂરે નાના ચીર.	૩૦
પાલી પ્રતિજ્ઞા બીખાકી બારથમેં ભગવન્ત,	
જન કારન જુઠે હરે કીને સાચા સન્ત.	૩૧
ભાજી ભુક્તિ બિહુરકી બાવસહિત ભગવાન,	
કીયોં હમન મન દુષ્ટકોં રાખ્યોં નિજજન માન.	૩૨
તો યોગી ગાની પરમ ભક્તિ મુબાજન રૂપ,	
કીનેં તુમ કરુણાનિધિ જીવનમુક્ત સ્વરૂપ.	૩૩
કવિ દરિ કરબાજન બલે અન્તરીક્ષ ગુનધામ,	
ચમસ પ્રભુદ્ ભૂરિશવા પીરપલ્લ દુમલ્લ સુનામ.	૩૪
પર્મ સન્ત શુકદેવ મુનિ અતિ પ્રિય પરમાનન્દ,	
હરે પાન ત્યાહારો સદા પદપંક્જ મકરન્દ.	૩૫
વ્યાસ પુરાન સર્મે રચેં મીટયો ન તોહું મંનાપ,	
મુર કાપિયેં શ્રીભાગવત દેવાઈ દાર્યો તાપ.	૩૬

શૌનકાદિ મુનિ મુત પરાસુર અગીષ્ટ શુ અમરત,	
ગૌતમ ગરગ અત્રી કપિવ દત્તાત્રય રસમસ્ત.	૩૭
વનમદગિન પૃથુ ઋષભસુર બરથ જનક પૈદેહી,	
કૃષ્ણ અષ્ટાવક મનુ કર્દમ કૃષ્ણ સનેહી.	૩૮
હસ્તામયક અન્ન પીંગવા માર્કંડેય યમદમ્બી,	
મિત્રે ભાગદાજ કૌશીક હરિ સમ્રત મગની	૩૯
યાજ્ઞવલ્ક્ય પાંડુપથ ચમન મૌલગી વિશ્વામિત્ર,	
માવી ઐસ શુરીશ્વરા અતલધન્વા સુષવિત્ર.	૪૦
પર્માદાસ પ્રહલાદ દિલ નરદગિ પ્રમટે ખમ્બ,	
નૃપ આમન જનકોં દીપો તોમી કુષ્ટ હિર દમ્બ.	૪૧
બલિ નૃપૈં પ્રતિદાર બ્દે દારે રથામ અરુણ,	
કે કંદે બનિ બામન હસ્થોં હથેં દરિ બલિભૂષ.	૪૨
રાવળુ કુષ્મકરન કનૈં દીપોં બિભિષન રાજ,	
ગુમ મિત્તારી રઘુકુસલિપક મગન આયેળા સાજ.	૪૩
પુણ્ડરીક પત્ર પ્રમલ્લ બડે આયે દરિ ખડ દૈન,	
બીમાતલ બિદ્રમ બમેં ક્રોધે છિદ પર એન.	૪૪
કુવલો અવિચલ પદ દીપો દારે મગ સંતાપ,	
અગન ધગમેં કામ મીઠ એ મે પ્રિયજન આપ.	૪૫
બન્દ્રદામ નિન્દામ સહો છનુ જનુ કીન્દી સદાપ,	
રિપ દારો ત્રિપવા ક્રો જનનચક્રસ મલગાપ.	૪૬
દરિશન્દો ગુમ દરિ બાલો નિમાયો માપ,	
દુર દામે મંકટ મળેં દીની ઉત્તમ માપ.	૪૭
અભગરીય ક્રોનિ અજ જગ પ્રમદાર્થ આપ,	
જન રન્ધ્રાકૂં મુદતોં દીપો અક મોગર.	૪૮
રનિ રઘુમાંમદગાથકો એકાદગી પર આપ,	
નમ અપોપત સદિન દરિ રૈકુપ્ત દીની માપ.	૪૯

ઉદર ઉતારા પેડીકે પરીક્ષત રચ્યા કીની,	
શુક્રેકાં સંગ મીલાયકે માધો મુક્તિ દીની.	૫૦
બગીરથકી ભક્તિ લખી દીનો ગંગા દાન,	
જૂપતિ સાહજનરેકાં હરિ કીનો કલ્યાન.	૫૧
મુરત સહોદર મુધનવા પિતા પીર દે નન,	
રાખ્યો તાતે તેજતે જગતો જગજીવન.	૫૨
મયૂરધ્વજ મહાભક્તિ દહ બેહેરાયો નિજ તન,	
પરમારથકે કારને નળ પ્રભુ ભયે પ્રસન્ન.	૫૩
વૃત્રાશુર મુચકુન્દ રધુ પદ્મ યયાતિ જૂપ,	
ગન્તિદેવ ખટ્વાંગ શિખિ સખકાં પ્રિય હરિરૂપ.	૫૪
નીલધ્વજ ગય તામ્રધ્વજ બગીરથ નિમિ શીલેશ,	
રહ્મગણ પ્રાચીનખલ્દિ પ્રિયવ્રત હરિદાસ અશેષ.	૫૫
માંધાતા ઉત્તાનપાદ દક્ષ નરુષ દીક્ષીપ,	
વૈવસ્વત ઉત્તંગ ઇન્દ્રાદિ ઇશ સમીપ.	૫૬
ધનવંત્રી બહુલાશ્ર ભૂગુનાર્મી અંગ સુખલાશ્ર,	
દૌશલેન્દ્ર આઝીઘૂક બીખીગ્વારૂપ હરિઆશ્ર.	૫૭
દેવસ દુધીચી મત્પટલ નવ દમયન્તી દાસ,	
જનમેજય સંજય સગર દારુક પ્રિય અવિનાશ.	૫૮
દાસ અનન્ય હનુમાન શ્રીગમચન્દ્ર પ્રિયરૂપ,	
નીપટ નિકટ રાખે મદા મીની ભક્તિ અનૂપ.	૫૯
વાલ્મીકેકાં કરી કૃપા દુષ્કિત દીયે બહાવ,	
રામાયન શતકોટિકી રચના દર્ષ કરાવ.	૬૦
શ્રપગ્દાસ એક બાહ્મીક ટાયો પાણ્ડવપાપ,	
પ્રકટ માદા બરી પાંચજન્ય શંખસો કૃષ્ણ પ્રનાપ.	૬૧
ભાત તિહારે ભરતજી મકલ્લભક્ત સીરમોર,	
ઉનકો ગુમ હિત અતિ કીયોં બૂલે નહોં કોડિ દોર.	૬૨

સખા મયે સુમીત્રકે આલો દન્યો જાહી કાજ,	
પૂન કીની કામના રામ દીયો તુમ રાજ.	૧૩
કાગજુસાંડી મરુડજી અંગદ જાંજુવાન,	
દેગોં તુમ થદ મળનકા દીનો બકિતવાન	૧૪
બેર અરોગે સખરીંકે ગોયો વિમ્રમદ ભંગ,	
બકતપાય પરસાય કે જિમન હરિ હરિ અંગ.	૧૫
અલહયા સદયા વડે પગી અલ્હઆપકું પાય,	
સો તુમ દાયો વીહરિ પાદજી પરસાય.	૧૬
કહ હયાં ગજરાગકા માવતોં દીયો હોઝાર,	
પ્રમન્ન ભય પદ્માપતિ પદ્મ ગ્રેમકો પાય.	૧૭
સતીતમાત્ર જુતદેવકો પાય ભયે પરસન,	
બકત અકિચન પ્રીનિઓ પ્રજુ તુમ માન્યો ધન.	૧૮
ગિત સુદામાકે પ્રજુ તાંહુન જુકતે આપ,	
ગૈભવ દીનો પુરેન્દ્રકો હરી ત્રિવિધ કે તાપ	૧૯
ઝપિપત્ની રતિ જાની તુમ બોજન કીનો ગાગ,	
કૃષ્ણ દયા તાકે અનિ કી બદૂત બદાયો બાગ.	૨૦
જન્દા અદીતી રાદિજી દેવહતી સંગરુપા,	
વિધ્યાવધી મગી અનમૂડા ગિરા પ્રિયે ભોં મૂપા.	૨૧
સતી સુનીતિ ત્રિમુતા સાવિત્રી પ્રિય આમ,	
કુળજા કારતી રામખી મગકે હરિ સુખ ધામ.	૨૨
સંપાતિ ગૂડ વરાજ અપરક દમો પ્રમેત,	
મત્રવ મુનિ અર બૂદરપતિ ધર્મ વરુન તરિ દેન.	૨૩
મદાબાગતમેં બરમાકે દેડે રાખે ઈરા,	
ગજધણ્ણા ધરી જુમિતસોં કીનગધુ જાહદોય.	૨૪
અન્તમેલ મિદ વ્યાધ હરજ મુનિકા અમસીન,	
ઈવાદિક મદાપતિતકો પ્રજુ તુમ પાવન કીન.	૨૫

હરનકોથપુ હરનાથ મુર કંતવક શીશુપાત,	૭૬
પૌત્રસ્નાદિક દોની ગતિ અરિ ભાવમાં ગોપાત.	
વગસંધ દરિ બૂપ સત અષ્ટ અર ગીસદગ્ગર,	૭૭
સ્રમેં છાડાયે બન્ધનલેં રૂઝક દીન મોરાર.	
જગ બિન્દિત વેદેષકે કોટે કંટ અનન્ત,	૭૮
પ્રાન દીયોં પદ્માવતી બક્ત લેતુ બગવન્ત.	
નરસઈ મહેતા પ્રેમકિં પ્રકટ મોલે મજરાય,	૭૯
પક્ષપક્ષ પૂરી કામના છતુ છતુ કીની સહાય.	
માનપાનથા રતનથા મુરસેના દેં ઝોર,	૮૦
મેહેતાકે પ્રતાપ પ્રજુ પ્રકટ મોલે સગ કોર.	
નામદેવકો પપ પીનાં (પીયો) શ્રુતક જીવાઈ ગાય,	૮૧
છપરા દીનો લાદાયકે જનકુખ સલો ન જાય.	
જગન્નાથ કુ.ખી દસ લહી મેવા કરી અમાન,	૮૨
ઓદાઈ માધોદાસકા આધી રાત બનાત.	
ગુલસીદામ અનન્યકી અન્યુત રાખી ટેક,	૮૩
ગમરૂપ ગિરિધર બય જન હિત કીયો જિવેક.	
રતિમે કરમા બાઈકી છયે ખાચરી નાય,	૮૪
બૂધર બુમં ભાવકે ગાયતલે સગ ગાય.	
કીનોં મીરાં ગાઈકો ગરજપાન ગોબિન્દ,	૮૫
પ્રકટ દરસ કલિકાવમે દીન નન્દન નન્દ.	
મન્ત ત્રિલોચનકે સદન બલ્લો નીર વકુવીર,	૮૬
પરચો દીનો પ્રકટ ગુમ હરિ હિતદાસ કળોર.	
મેના બક્તકે કારનેં નાપિક બયે શ્રીનાથ,	૮૭
બપન કીયો બૂપાલકું ચાર દિખાયે હાય.	
ગુકારામકું ગુમ મીલે શ્રીબિક્ષ અવિનાથ,	૮૮
એંચ લીયો વૈકુણ્ઠમે દેહ સહિત નિજદાસ.	

નામાઝ દુખહરન હરિ જીહુ માહાર બમે આપ, બેગી દામ દે' શાહકોં દીનો લાય જગ્યાપ.	૮૬
નામાઝ પર કરી કૃપા પાંચેઁ અમ્ર વચન, ભક્તમાત્ર ગાથા કરી ગાયે ગુન હરિજન.	૮૭
પીપા પર હરિ કરી કૃપા દીનીજી આયુધ છાપ, તા દિતોં મુકા લગેં હરિજન ભુગ્ર અઘાપ.	૮૮
શ્રીધરવામી જગ ખિદિન નરહરિ તુમ પ્રતાપ, ટિપન કીયો શ્રીભાગવત હરિ તુમ કરી સહી છાપ.	૮૯
વિષ્ણુવામી માધોં શ્રીનિઆકેં રામાનુજ, આચારજ વહ ચાર પ્રજુ કીમે જગતકે પુજ.	૯૦
હિતહરિય શ કીયો હારી દે ગતિ પ્યારી પાવ, તન મન ધન જીવન સબે જાની રાધિકા ગાય.	૯૧
કૃપા કૃષ્ણ દે ચૈતન્ય પગ કીની કૃષ્ણ અપાર, નીત નિશદિન પ્રતિરોમ કરે કૃષ્ણ કૃષ્ણ ઉચ્ચાર.	૯૨
બપ લખહુ આનંદધન તબેઁ ન જન્દાવન, દદ રતિ લદી આનંદધન દીયે અન્ત દર્શન.	૯૩
જુમલરૂપ રતિ અતિ કમી જન્દાગન બસી બાસ, તાલે દિખાયો પ્રકટ તુમ અપને બિબિધ બિજામ.	૯૪
ધના બગતકી ધન્ય કૃતિ હરિ તુમ કીનો હેત, બિના બીજ નિજદાસકો બલો નીપાયોં ખેત.	૯૫
રોહીદાસ હરિબક્ત દદ જાતિ જન્મ ચમાર, તુમ દિજગું ઉત્તમ ગીન્યો દીને દરસ મોરાર.	૯૬
મદન સદ્ગ લખી નેહ અતિ મોહાયો સાલીમરામ, હુદ જાતિ તોડુ આયે ફિર રુચ્યોં ન દિજકોં ધામ.	૯૭
રામ કૃષ્ણ જનકો પ્રતીત હોવેંકું મનનાથ, નિજ પીતામ્બર સીરાનૈં ધરાયો ઉધોં હાય.	૯૮

ગાનદેવ સોપાન ચરુ નિવૃત્ત મુક્તાંગાર્થ,	
તાહીતિ' યથા હિત હરિ તુમ જડહીત ચલાઈ.	૧૦૨
મત અદૈત સ્થાપન કોયોં ભક્તિમયશું બીન, (ભિન્ન)	
સંકર સ્વામી પ્રકટ બહે પ્રભુઆજ્ઞાધીન.	૧૦૩
પૃથ્વીરાજ ભરયરી ચિકમ હરિદાસ,	
શ્રીમદ રામાનન્દ હિર પરમાનન્દ પ્રકાસ.	૧૦૪
જેમકી લજ્જા પ્રભુ રાખી ભૂત્ય ત્રિયાર,	
દાર અસિ દરસાઈ તુમ નૃપ માંચી તરવાર.	૧૦૫
બીજેસીંધ પ્રિયદાસ તુમ તાકું નહીં ઓર,	
શુનહિન શ્રીરત્નજોરજી આપ જસે કોકોર.	૧૦૬
મક્ત બિલ્વમંગલ પ્રકટ દીને દરસ ગોપાન,	
"કરનામૃત" એક ગ્રન્થ શુન કીનો પરમ રસાલ	૧૦૭
દત્તાદિક સખ સન્તકું અગનિત કરું પ્રનામ,	
સકલ મોહ કરુના કરી દેહુ રતિ સુંદર સ્થામ.	૧૦૮
શ્રીહરિદાસ અપાર હૈ કૈમેં પાઉં પ્રમાન,	
જ્યોં ખગ ચંચુ સમુદસોં બરેં તાહી બિધિ જન.	૧૦૯
હરિ શુરુ હરિજન એક ત્રય જ્યો ગંગા ત્રય ધાર,	
ભોગવતી બાગીરથી મંદાકિની બિયાર.	૧૧૦
મંગલરૂપ નિધાન યહ આદિ મધ્ય જ્યો અંત,	
નામાંકિત હરિદાસ હરિ પ્રતિપદ દીજે અંત.	૧૧૧
નામ ધર્યો યહ ગ્રન્થોં "શ્રીહરિદાસ મનિમાલ",	
મહાપતિત પાવન જનેં કરત પાડ તનકાલ.	૧૧૨
અનાપાસ ભક્તિ મીલેં પ્રેમ મહિન ઘનસ્થામ,	
સકલ મનોરથ સિદ્ધ હોય પાવેં વૈકુંઠધામ.	૧૧૩
સદાકાલ થહા અહિન યહ ચરિત્ર જો ગાય,	
કટે પાપ સંતાપ સખ પરમાનન્દ સુખ પાપ.	૧૧૪

સંત રત્ન સગ ચારુ શ્રીકૃષ્ણ કવિ પેદેરાય,	
મગ્ન કૃતારથ કવિભયો નિશ્ચિન એહી યશ ગાય.	૧૧૫
ધરી સંખ્યા યદ્ય ગ્રન્થ કે દોહા શતઅરુ (એક) બીસ,	
પડેં મુનેં શીખે સદા, તાહી ખીલેં જગદીશ.	૧૧૬
પુનિન પુલીન શ્રીનર્મદા નિકટ ચંડીપુર સદા,	
શ્રીજલસાર્થશ્રુ જગપતિ તા હાંડે જુગપ પદ પદ.	૧૧૭
દિગ્ગ નાગર સાહોદગ દયારામ અભિધાન,	
કાહાવે વેધશ્રુવ વલ્લભી કીયો સંન ગુણમાન.	૧૧૮
બેઠ હંદ ગુન જરનકે લલુ ન હોં રતિમાન,	
દામા કરો સખ દોષ, હરિ ! દેહોં અભય પદ દાન.	૧૧૯
યદ્ય માગું પ્રભુ આપયેં, રહો ધારે પ્રિય મંમ,	
બાંચે વલ્લભદાસ હરિ પ્રેમ આરુ ભક્તિ અભય.	૧૨૦

હતિ શ્રીકૃષ્ણદાસ કવિ દયારામ વિરચિતા

“ શ્રીહરિદાસ મનિમાલા ” મમાતા.

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभ य नमः ॥

“ अथ मांसी ” “ राग-गोरी ”

श्रीकिरति कुमारी गायै, वृषभानु मुना मकुमारी हो;
जको नाम ससित श्रीराधिका, प्रान्धपारी श्रीगिरिधारी हो.
श्रीकिरति...१

गुरी प्रान्धपारी नयमत धारी, नवलकुमारी वृंद;
आर्ध सकल वृषभानु भुवन, रानि किरति न्हं सुषट्ठ हो.
श्रीकिरति...२

कलन सगी सिर नाय, माय, हेको अपनी लडेनी संग;
कल गिनन हंम नाय, ह्यायहें जनाय भाजि रवि रंग हो.
श्रीकिरति...३

मुनन पत्नी, किरतिकी रनि, अति जादो लाडिली पुसाध;
छिमटि नवार्ध सिंगार जनार्ध, मुत्रान्यक भरनी नां नार्ध हो.
श्रीकिरति...४

सम्पन्न असित सकुमार अविछेन, सहज सकुञ्चित हेस;
गुदी मेनि मुदि कुसुम सुसुम रवि, परसि नय कटिहेस हो.
श्रीकिरति...५

सीमकूल गिनमूल नटित मनमोतिन मांग संवारि;
भनु अकास छिगन जिय छिपति सगीय सुरसरी धारि हो.
श्रीकिरति...५

લાલ ગુલાલ બાલ મધિ બેદા મૃગમદ બેદો નીચ્ચ;
બાલ બાનુ માનુ બાલ ગોદિ લે બેઠો ધન્દુ અધરીચ્ચ' હો;
શ્રીકિરતિ...૬

કુટિલ 'મો' (૬) ધનુ પનજ, સુચ્ચન્ન અંક ચિતોની બાન;
ખંજન કંજ અલિ મૃગ મીનકો લોચન મોચન માંન હો.
શ્રીકિરતિ...૭

કરનકૂશ પર મૃગન જૂમક ખુબી મુબી ચિત બાચ;
પરત કપોતન જાંઠિ જંગમજે કવિમતિ નહિ ઉર લાય હો.
શ્રીકિરતિ...૮

નાસિકા બેસર સુકૃતા હસચલ, અમલ સમલ બલ લભ્મ;
હસન બસન પરસલ તન પલટયો મનુ શુક્રમુખ દલ-બિમ્બ હો.
શ્રીકિરતિ...૯

ચિત્રુક ચામિકર કુમુમ સુમુમે ત્રિચ બિન્દુ સ્વામ હમ્મર,
તજ કુલ નીતિ પ્રીતિ કરિ અલિદુજ પાંતીક કિલ' મનુ દૂર હો.
શ્રીકિરતિ...૧૦

ચંદ્ર વૃંદ આનંદ મંદ હમ નિરખત મુખ મુખકંદ,
નદ નંદન મન નંદ નિદ મલ્લ કંદ અલિદ અરમિદ હો.
શ્રીકિરતિ...૧૧

દુલરિ મુક્ત મલ પોત જુક્ત, અલિ બેલી શુક્ત પિક પક્ત,
મનુ ત્રિબેનિ મનમોહન મન્જલતં, હોન બિરહ કુખ મુક્ત હો.
શ્રીકિરતિ...૧૨

ચમ્પકલી ઉર ચોંકિ જરાવકી, બજ્જપુરહ મનિમાલ,
બુજ અમદ કર કંકન ચુરિયો, અંચુરિ મુરિ જટિલાત હો.
શ્રીકિરતિ...૧૩

કટિ કેમરિ કિનખાપકો ક્લેંગા નીલ કંચુકી સ્વામ,
જરી કિનારી કમ્બલ સારી ચિત મુનાવટ કામ હો.
શ્રીકિરતિ...૧૪

કટિ છુદ્ધકટિકા મદનદાર માનુ બાંધી હે બંદનવાર,
પદ નુપુર બિધુવા અનવટ ગજગતિ કમ (૨) કુનકાર હો.
શ્રીકિરતિ...૧૫

બારી સિંગારિ દર્ષ નિજ અંબ, કદંબ નિતંબ નિમાંત્ર,
લે' હસિયાં લલિયાં ચલિયાં, દ્રુત આવન આગમ સાંત્ર હો.
શ્રીકિરતિ...૧૬

જમુના કુલ કુલિ કુમ બેલી કુલિ બિનત સખ ફલ,
દેલિ રહી છત તિત મનુ સાગર રૂપકી નાવ અતૂપ હોં.
શ્રીકિરતિ...૧૭

જલજ થલજ તથા વાસ આસ લલીપાસ બ્રમન અસિદ્ધ-દ,
બહુત નિવારત કયાંકુ ન હારત, લુબ્ધિત મુખ-મકરન્દ હો.
શ્રીકિરતિ...૧૮

પારિજાત^૧ મંદાર^૨ મલિકા^૩ કનકલતા^૪ જુમ્પા જાપ,
કુસુમ કમોદ^૫ કદમ્બ^૬ કનેરી^૭ કુંદલ બલ્લરી^૮ રાય હો.
શ્રીકિરતિ...૧૯

માલતિ^{૧૧} મુકુતાલલબેલી^{૧૨} કરવીર હાર શૃંગાર;
અમ્પક^{૧૩} અમ્બેલી^{૧૪} કુરુબક^{૧૫} ગુલતોરા^{૧૬} પુષ્પ ઘનસાર હો.
શ્રીકિરતિ.....૨૦

સદાગુલાબ^{૧૭} ગુલાબ^{૧૮} સેવતી^{૧૯} માધુરી^{૨૦} ઇતરબેલિ; ^{૨૧}
કેવરો^{૨૨} કેતકિર^{૨૩} કુસુમ^{૨૪} કલંગાર^{૨૫} ચુંનત ચતુર સહેલી હો.
શ્રીકિરતિ...૨૧

કલ્પવૃક્ષ હરિચન્દન ચુગમદ વેલી બોલસરી^{૨૬} ફલ;
બસંત^{૨૭} કોકિલ^{૨૮} સુમન^{૨૯} સિખાંડી અતસી^{૩૦} નિવારા^{૩૧}
બકુલ^{૩૨} હો. શ્રીકિરતિ...૨૨

સદા સુહાગિ^{૩૩} સુભાગ્ય મુંદરી^{૩૪} કરનિકાર^{૩૫} કહણાર^{૩૬};
માધવિ^{૩૭} ચંદ્રલતા^{૩૮} કેસર^{૩૯} મુક્તઅવાસ^{૪૦} જે^{૪૧}

અનાર^{૪૨} હો. શ્રીકિરતિ...૨૩

ટીપ:—કરી ૧૯થીર૩ મુધી જે જે કૂલ વીણ્યા છે તેનાં નામ -
ગણાવવામાં આવ્યાં છે.

બેસિ વિવર નટવર નિરખ્યોં અતિ અનુષ રાધિકા રૂપ;
ગેંઠ દેંકી મિસ કરી ડિગ આયે, સખિ બનિહેં મળભૂપ હો.

શ્રીકિરતિ...૨૪

અનન્ય લઠકમોં પુછત નૈન નચાવ મંદ મુસકાપ;
મેંદ અગાર્ધ આર્ધ છત મેરી ગનો તોં દેહો બતાવ હો.

શ્રીકિરતિ...૨૫

દેખત રૂપ ચકિન ભઈ અતુરા મુજત હિલ મિલ વાત;
નખસીખ નાજુક રૂપરંગીલો સાંમ સૂક્ષ્મને ગાત હો.

શ્રીકિરતિ...૨૬

એરિ! તું! કો અલખેલી અકેલી, સંગ ન સહેલી મેય;
કેાંન ગામકી વું? નામ કા તેરો? આર્ધ તું કયોં? કહે મોલ હો. શ્રીકિરતિ...૨૭

એરિ ખીરાં મુનિ 'નંદગામ' મેરો 'રથાગા' સંખા હૈ નામ;
સાંઝિકે કારન યા વન આર્ધ, કૂલ ગિનનકો કામ હો.

શ્રીકિરતિ...૨૮

એરી બટ્ટ! લટ્ટ કરત તિયન કું તું, કા ગતિ હોયગી નાહ?
ગિધના કરે કશુ પુર્વ, મોહિ મન હોન કત તો સં વ્યાહ હો.

શ્રીકિરતિ...૨૯

પકરિ પાનિ કેડે સુનરી સપાંની, ચલિ વું હમારેં ધામ;
આગ સાંઝિ સગ મિલિહેં પુનિયે, પૂલે મનકે કામ હો.

શ્રીકિરતિ...૩૦

અરસ પરસ દે ટેર સળન કોં, જો જાકો હૈ નામ;
બાપા મૈયા અપને ખીજેજે ચલિમે જેમ અજ ધામ હો.
શ્રીકિરતિ...૩૧

હો !, રસલિતા રચંદ્રભગા ઉચપલા ડચંદ્રકલા પચાનંદા;
ચિત્રા ઉચંપકલતા વચંદ્રિકા ડચંદ્રલતા સુખકંકા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૨

૧૦ચતુરા ૧૧ચંદ્રાનના ૧૨ચિત્રલેપા ૧૩ચંદ્રાવલિ ૧૪નંદા;
૧૫બિમલા ૧૬અજમંગલા ૧૭બિશાખા ૧૮વ્રજવિલાસની ૧૯બૂદા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૩

૨૦કૃષ્ણા ૨૧કૃષ્ણાબેશનિ ૨૨કૃષ્ણાવતિ ૨૩કલકંઠી બામા;
૨૪કલિનિ ૨૫કાવેરી ૨૬કલહંસી ૨૭કુંજરિ ૨૮કમલા સ્યામા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૪

૨૯કુરંગાક્ષિ ૩૦કમલાક્ષિ ૩૧કામલતા ૩૨કંઠરૂપા ૩૩રંગા;
૩૪નંદિ ૩૫માલતિ ૩૬માધવિ ૩૭મુખા ૩૮મંજુકિ ૩૯માનનિ
૪૦મંગા હો. શ્રીકિરતિ...૩૫

૪૧મનિકુંડલા ૪૨મોહિની ૪૩મૃદુ ભેંની ૪૪મનઆવૃત્તિ ૪૫હીરા;
૪૬મધુરેક્ષના ૪૭મંગલા ૪૮મૈના ૪૯મનમયમોહા ૫૦ધીરા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૬

૫૧મનોહરા ૫૨મલિકા ૫૩મોહિની ૫૪મનોરમા ૫૫બિષાખા;
૫૬મધુરા ૫૭મધુરઅયની ૫૮રત્નપ્રભા ૫૯રત્ના ૬૦રૂપા ૬૦રામા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૭

૬૧રૂપવિલાસનિ ૬૨રતિકલા ૬૩રતિરૂપા ૬૪મુનાબિરામા;
૬૫રસલીના ૬૬રસપ્રકાસિકા ૬૭રસઅયની ૬૮મુલાબિનામા હો.
શ્રીકિરતિ...૩૮

૨સ તરિંગની૬૯ ૨સાત્તિકા૭૦ ૨સમદ્રા૭૧ હરપા૭૨ દીધા૭૩,
૨સાધિકા૭૪ મુરસેનિ૭૫ મૌરમા૭૬ શુભા૭૭ સરોવરી૭૮ લીધા૭૯ હો.

શ્રીકિરતિ...૨૯

સુવાસની૮૦ સુંદરી૮૧ સુચરિતા૮૨ શુભાનના૮૩ સતિરૂપા ૮૪,
સુમંદિરા૮૫ સશિક્ષા૮૬ સુનંદા૮૭ સુમંધરા૮૮ સુઅનૂપા હો.

શ્રીકિરતિ...૪૦

સોનશુહી૮૯ ધૈવરી૯૦ હંદુલેપા૯૧ ગુનચૂડા૯૨ હરિની૯૩,
હંસા૯૪ હરિવદની૯૫ હૃષિસિંધૂ૯૬ બળબિલાસની૯૭ હરિની૯૮ હો.

શ્રીકિરતિ...૪૧

પ્રમદા૯૯ પદ્મા૧૦૦ પ્રેમમંજરી૧૦૧ પ્રિયા૧૦૨ પ્રગલ્ભા૧૦૩ પ્રેમા૧૦૪
કિશોરી૧૦૫ કનકપ્રભા૧૦૬ વંદી૧૦૭ બનદેવી૧૦૮ કુખા૧૦૯

સેમા૧૧૦ હો. શ્રીકિરતિ...૪૨

તનમધ્યા૧૧૧ તિલકનિ૧૧૨ ખાઠી૧૧૩

ગિરના૧૧૪ બહુસાધનિ૧૧૫ બાલા, ૯

નીલા૧૧૬ નાગબેસિ૧૧૭ નાગરિ૧૧૮ લક્ષ્મિ૧૧૯ સિવા રસાલા હો.

શ્રીકિરતિ...૪૩

અંબલાદિ૧૨૧ નૃત્યકલા૧૨૨ સુમંધરેપા૧૨૩ અપધાનયની૧૨૪,

સુમધ્યમા૧૨૫ બલ્લમા૧૨૬ પ્રિયતમા૧૨૭ પદ્માવતિ૧૨૮

સુખઅયની૧૨૯ હો. શ્રીકિરતિ...૪૪

ટીપ્પ:—શ્રીરાધાજી સાથે જે જે સખીઓ સાંજ માટે વનમાં
ફૂલ વીણવા આવી હતી તેમનાં નામ ૩૨ થી ૪૪ કડી સુધી ગણાવવામાં
આવ્યાં છે. નામ આશરે ૧૨૯ ચાલ છે. નામની સાથે આંકડા
મૂકવામાં આવ્યા છે.

ધંત્યાદિક જોપનકી બિટિયા, આપ જુરો છક ઠોર,

“રયામાનૂ” ઝોર “રયામા” સખી દુહુ, સખ સખિયનસિરમોર હો.

શ્રીકિરતિ...૪૫

મુગન સિંગાર ઉભય અંગ ઓપત, લેરિ પરપર જાંહિ;
આસપાસ મનગોષી કમલદલ, મુકુલ મિથુન બિચમાંહિ હો.
શ્રીકિરતિ...૪૬

ફલનકી હિરમાલ જાલ સગ ફલ ગેદુકા લાય;
એકલિ એકલિ એકલિ લલના એક એકકી સાથ હો.
શ્રીકિરતિ...૪૭

લંસગવનિ મૃગલોચન મોચનિ અતિરસિ રૂપગુમાંન;
ગાવતિ ગીત ચલી બલિ પ્રીત મુ, પોહોગી દાર વૃષમાંન હો.
શ્રીકિરતિ...૪૮

દેખત માય ધાય હિર લાઈ, તુરત હિ અરથ બદાઈ;
બીતર ભુવન લાઈ સગ લાડલિ, આરતિ કરિ સુખપાઈ હો.
શ્રીકિરતિ...૪૯

કાશ્મીર કરતુરી સુરભા શાંભાળુ લીપી બીતિ;
કામલેન ગોમય રચિ મુદર સાંત્રી સુમનન ચીતિ હો.
શ્રીકિરતિ...૫૦

ધુપદીપ ધરિ ભોગ આચમન બીરી આરતી ઉતારિ;
ગાવત ગીત પુનિત-પ્રીતસૌ રાધાદિક સક્રમારિ હો.
શ્રીકિરતિ...૫૧

પુતિ પ્રભાવતિ, હો એ નઈ સખિ! લલિના હિતર દીન;
નંદગામકિ હે, બિહુરિ જૂથ, બન મિલિ, બડિ સાંત્રી
પ્રવીન હો.
શ્રીકિરતિ...૫૨

બઈ અબેર અફેલી જામ કિત?, સંગ સહેલી ન કાઈ;
લાઈ સાથ હમ પ્રીતિ, પ્રિયાસો રેંડેગી સંગમે સોઈ હો.
શ્રીકિરતિ...૫૩

प्रसन्न लये सुनि गानिजु, सणसौं जगन कसो हित मार;
 नेयो जेहो धर, आज लाडिली संग करो याही ज्याहु हो।
 श्रीकिरति...५४

प्रभावती प्रीतिसें परेशयो, ज्याहु कियो सण संग;
 सभ सभा गर्ज अपने (२) धर, रही जुगल नवरंग हो।
 श्रीकिरति...५५

स्त्री दुंगार दियो सखिनाकुं, धयो रसिकवरूप;
 सधरि निशा सुंदर सुभ बाल्यो, हुहु रति प्रणीन अनूप हो।
 श्रीकिरति...५६

श्रीराधा मोहन यो सरह निरा, सण करत पिहार;
 दया प्रीतम हंपनी लीला पर, तन-मन-धन जखिहार हो।
 श्रीकिरति...५७

इतिभीकृष्णदास कवि द्वयाराम विरचिता भीजुगल
 किशोर शरद बिलाम सांझी लीला सम्पूर्णा ॥

અમિત જાતિકે, પારિજાત૧ મંદાર, ૨ કુંદડ મુચકુંદ૪ કદપુદ્રમ ૫
હરિચંદનાજ, ચંદન૬ કેસર૮ સંતાન૯ અંબુદ્રમ૧૦ કદંબ૧૧ નિખ્યા૧૨ ચરુ
અશોક૧૩, પદ્મવ૧૪ માધવ૧૫ ચંપક૧૬ કદલિ૧૭, કેનકી૧૮
પીપરિ૧૯, પીપર ૨૦ પદ્માસ ૨૧ પાડલ ૨૨ યનસ ૨૩, બૃચ્છ મુંનાગ ૨૪,
ખસ ૨૫ શાદમલી ૨૬, તાલ ૨૭ તરતમાલ ૨૮, શીફલર ૨૯ ફેફલ ૩૦,
જામફલ ૩૧ જામપત્રિકા ૩૨, લોંગ ૩૩ એલચી ૩૪, અમરખિલ્લિકા ૩૫,
દાખ ૩૬ બદામ ૩૭, ચિરોંછ ૩૮, ચારુ ચરુ મિરચ ૩૯ મુંદિ ૪૦,
કૃમ્ભા ૪૧ હરિતકી ૪૨, ચરજીન ૪૩ પ્રવાલિ ૪૪ ગુંજાવલી ૪૫, નાગ-
વલ્લરી ૪૬, અનાર ૪૭ પીસ્તા ૪૮, જામફલી ૪૯ કમરખિ ૫૦, સીતાફલિ ૫૧
બદ્રિ ૫૨, જંબૂદ્રમ ૫૩ રામનિ ૫૪, બટ ૫૫ અગ્નિ ૫૬, ધાત્રિવાસા ૫૭;
અગસ્તમૃદ અંછર ૫૯ ઉદંબર ૬૦ પારસ ૬૧ પીપર ૬૨, રત્નજેત ૬૩
મલ્લપાગરાદિ ૬૪, કુમલના, સુમિ રહિના, વિચ લધુ (૨) વૃક્ષખેસિ
અતિ સુસુમ કુસુમ, સુગુ ! કમલ ૧ કુમુદ ૨, કેનકિ ૩ કમોદ ૪, કરનિકાર ૫,
કિમકરખાર ૬, કુચ્છ ૭, કચ્ચનલતા ૮, કદંબ ૯ ચરુ કેસર ૧૦, કુસુમ
કલંગી ૧૧, કુંભી ૧૨ કેલિકા ૧૩, કુંદ૧૪ કલપુદ્રમ ૧૫, પારિજાત ૧૬
મદાર ૧૭, સેવતી ૧૮, સુભાખ્ય મુદ્દરી ૧૯, સદાગ્રુધાળ ૨૦, ગુલાબ ૨૧
માધુરી ૨૨, માધવિર ૨૩ માચલી ૨૪, મુક્તાફલખેલી ૨૫, મોતિયા ૨૬
મલ્લિકા ૨૭, મૃગમદખેલી ૨૮, કેવરા ૨૯ જાતિ ૩૦, જુયિકા ૩૧ રાવ-
ખેસિ ૩૨, ચરુજકુલ ૩૩ બેલમરિ ૩૪ બધુ ૩૫, જસંતર ૩૬ ચારુ
અમેતી ૩૭, એદ્રલતા ૩૮ ચંપક ૩૯, અતસી ૪૦, ધનમાર ૪૧ નિવાર ૪૨,
કનકપુષ્પ ૪૩ કુંગારદાર ૪૪, દાવલિ ૪૫, ગુલતોરા ૪૬ ગુલઅખાસ ૪૭,
ખેરી ૪૮ ગુલસખ્યા ૪૯, નાફમનિ ૫૦ ગુલાલા ૫૧, ચરુ કલાર ૫૨,
મિખંદી ૫૩, મલ્લમાલ ૫૪, સુખસુખધિ, સ્ત્રી દિસ, સુખ સમૂહ,
હળિ જૂંદ (૨) મનમોહન ત્રિપિત, હરિપરાસિ રસ, દોડોંજુ, કલ્કા
લગા ગયે!

શીટંદાવન...૧

દીપ — આ પ્રબંધના ચાર ચોક છે, પહેલો પૂરો થયો. એમાં

શ્રીવૃંદાવનમાં આવેલા વૃક્ષો ને પુષ્પો ઝણાવ્યાં છે. વૃક્ષો ૬૪ અને પુષ્પો ૫૪. શ્રીદયારામભાર્તનું વનસ્પતિ પરત્વેનું જ્ઞાન સુચોટ ને સંગીત હતું જ એ બાબતની આ ચોકસાવ સાચી સાખ પૂરે છે. ત્યાં ત્યાં અદ્ય અને અર્ધવિરામ કરવામાં આવ્યાં છે ત્યાં ત્યાં અટકતા અટકતા ગાવાનું છે. (ચોક-૧)

અસ સુભગ વૃક્ષ, લક્ષ્માં લક્ષ, કંદુ સધન ગુરુ, કંદુ બીર ગુરુ; કંદુ પાંતિ (૨), અદ્યુત બાંતિ, કંદુ (૨) તરુવર વર એક જાતિ; પ્રત્યેક બિન્ન, કંદુ લીન છીન, કંદુ પીન; કંદુક બગમેલ, ઠેલિયલ; કંદુક ચોક, અધ ઉર્ધ્વચોક, લતકોક, ઐન, પિપ કમલ-નૈન, સુખદૈન, હેતુ મનુ ઐન મૈન; બને કુંજ ભુવન, લખિ ઉપજ્યૈન, સ્વતસિલ્લમૈન, મનુબિરચિ મૈન, અસ અમિત ઐન, બરનન બર્ગ ન, બનિ દિખત નૈન, મનો લોમરૈન, છબિ ઉપમા હૈન; અસ સદન (૨) પ્રતિ સમીપ સરુવરિ, વારિસીત, વારિજ સહિન, અલિગન અમિત, મકરંદ હિત, મલ્લરહિત; સહિત અમિ, અમિત દુમનલિ, કૃલિ (૨) તટશુલિ, શુભિ જલ પદપાંતિ, અદ્યુત સુંહાંતિ, ચંદુ ઓર મોર ૧, કલસોર, હંસ ૨ વર બંસરાબદ, શુભ સારસક ચક્રોર ૪ ચક્રવાક ૫ ચાતક; પારામનક કીર ૮ સારિકાલ કાગંડવ૧૦ કોકિલાદિ ૧૧ દિવ્યબન; સમય સમજિ સખ, રતિમહ ઉદિપક, અનુકૂલ દંપતી રસિકરાય રાધા મોહન-તસ રાબદ કરત ખખ મધુર (૨), અસ જલજ યલજ, શુભ મિલિત લલિત અતિ ભોર ઉડાવત પરાગ, ઉડિ (૨) પરત, હરત હિય, પરત ન કહી હખ, કુસુમ પુરી ધૂંધરી. કુંજ સુખ પુંજ, ગુંજ અલિ સુમન લતનિ પગ, સ્વામિ સુખદ સુરમાંન કરત, મનુ ઉડત અલિંદ જખ પુષ્પ બિલલિત, અમૃત કુહિ, સુખ શુલિ બરખત મનુ હરત, ઠેલિ-શ્રમ, ભૂમિ કનક મનિમય, કોમલ બલ, અમલાદ રસી દિખિયત, સખ પ્રતિબિંબ, મનો મહિ મૈ હુ, ઓર બન કુંજ (૨) પ્રતિ, કૃલિ, મદન કે અખિલ ઉપરકર બન હિં રહે હૈ; ઇંદુ અત્રોક્તિ

પૂરન મદા, મધિ ઉદ્ધિ રહત દે, તિનકે અન્ન-સીતલ કર
 નિક, કેવી રહત બન કટિક છતીસી, ચારુ ચંદ્રિકા, કુંજ રંધ્રમગ,
 પ્રમરિ પગત જન, સુખમા કહત જનત નહિ, છત્ર મીતલ ૧ મંદર
 સુગંધક જન દુષ્ય ત્રિબિધ પવન, મન હરન કગત; છત્ર શ્રી ધમન
 ગંભીર નીર, સુચિ વહન, પ્રેમબગી, લલિત લહરિ, ગલિ, મનિ
 ભંડિત, કુલુ તોર, રચિ જહા, જગમગાત તટ ઘાટ, એનિતર જલિત
 ચામિદર ગનમનિમય, ગિટપ લપટિ રહિ લતા લલિત, ભરિ કૃષ્ણ
 મૂલિ જલ, કૃજિત સારસગન મરાલ, અરુ વિકસિત પંક્તિ પંચ
 જાતિ કે, રક્ત ૧ કોકનદ ૨ નીલોત્પલ ૩ પુરિક ૪ સેત ૫, હે અસિત
 ઉદિવર પીત બરન અરવિંદ, કૃષ્ણ રહે કુમુદ, મધુપ મહરંદ મત
 રમગાન કરેત, જહા આન કરેત, મય તીર્થ ક્ષેત્ર પુરિ ધામ
 મરિનમ પ્રયાગગજ, નિનિ ત્રિકાલ શ્રદ્ધા પુનિત હોનકે શ્રીચંદ્રવશા
 અર્ચનવી ૨ મિષ્ટુક અદ્ભુતગાજ મગરવતી ૫ અરચા મેનબદ્ધ સુરસાદ
 શતદ્રુશા ૯ કીરાવતી ૧૦ તામ્રપરની ૧૧ તનપાર ૧૨ કુંજુ ૧૩ કાવેરી ૧૪
 છુગભદ્રા ૧૫ કૃતમાલા ૧૬ ગોદાવરી ૧૭ ગોમતી ૧૮ કલગ્રા ૧૯
 ગયત્રી ૨૦ નર્મદા ૨૧ રેનાર ૨૨ કિષ્કિન્ધા ૨૩ મહિર ૨૪ પૂરણવેદિકા ૨૫
 વેદવતિ ૨૬ ક્ષાપ્ત ૨૭ અવટોદા ૨૮ વૈદ્યાવસિર ૨૯ બેના ૩૦ પયગ્વીની ૩૧
 બેની ૩૨ બીમગ્વી ૩૩ નિરવિધ્યા ૩૪ બેદસ્મૃતિ ૩૫ નદી પયોધ્વિ ૩૬
 મહામુર નદી ૩૭ કાપિકૃત્યા ૩૮ કૌસિકી ૩૯ અંધનદ ૪૦ ત્રિસામા ૪૧
 મહાકચનિ ૪૨ દસદત્તી ૪૩ બોધવતી ૪૪ સુસવતી ૪૫, કાસ્યપી ૪૬,
 મુધોશા ૪૭, પયોરણા ૪૮ વિશ્વા ૪૯, અસકિત ૫૦
 અરુ વિતસ્તાદિ ૫૧ નદી પતિત પ્રાવની, સડલ રવામની, ત્રિપથ
 વિલસિતા, ચંદ્રચૂડ સિર જટાબુદમે, સતત નિવાસીની, અલક
 નંદિની, આતના, ગુરુ તદ્વપગ્રોહી, ગો, જનની જનક, રૂપ,
 શિશુ, અમયા હતિન, મુરખા, બલહત્યાદિક ઉમ પાતકી, સવ
 સુચિ જનકો પય પરસત હોત બેદમય, સો શ્રીગંગાપર, નહિ

પુરુષપદપદ્મ તોય, તાઠે જોનારી સારજૂન શ્રીમદ્ પુગન પુરુષોત્તમ
નિનકી પર્ગ પ્રિયા પટ જમુનારાનીપડ, શ્રીમદ્વારાનીજુ, રાજત
તટ, શ્રીતુલસીદેવ, મહા મુગધિ, શ્રીતનુ ઇત્યાદિક અતિ અકચિત
શોભા ચિંતન ચિત લલચેયે.

શ્રીદેવન.....(૨)

ટીપ:—બીજી એક પૂરો થયો. આમાં ૧૧ પક્ષીઓનાં અને આશરે
૫૩ નદીઓનાં નામ ગૂંથી દેવામાં આવ્યાં છે. (૨)

જહાં સદાહિ શ્રીનંદદોટા, તરનિજન તટા, ચામ પનધટા,
કદંબ દુમધટા, સખ્ય નિકટા, કરિત ખટપટા, ખેલાંત મરકટા
અજળ છેલછટા, મધૂર મુકુટા, કુંડલ સુરેં જટા, મુક્ત કચલટા
કેસરી ઉકટા, રાજન પીતપટા, હિપાંગર કટા, એસે બર નટા,
બરિત ઉલટા, બ્રહ્મ લટપટા, ધર્મ સહખટા, મીન સળ ગટા,
બસત નિજગટા, અધીન નીપટા, બંસી જાંહિ જટા, રાવે મુખ-
રટા, રતિરનખટા, મદન મદકટા, અપરસ ડટા, સતિપન છુટા,
ચાનિ માન ઘટા, કુલાગન દિટા, દિખત સુર દટા, જમ્જ સંગ છુટા;
ચરાવત, બેનું બળવત, ગાવત ગીત, કોઈ મોર ચંગ, 'કર ઉપંગ',
મૌઝરિડ મધૂરી બળવત મૂંગિજ શબ્દ પિપિકાર કરત, કુઈ ગ્વાલ
પાંનિ ખંજરીય ખુમક ખુમ ખુમ (૪), તામે તારીસ તાલદેન કોઈ
ખદત બેન મુખ તતથેઈ તાથેઈ, તિગડતત થેઈ થેઈ (૪), તિન
બિચ નટવર નૃત્ય કરત વર છુમ (૪), છુમક (૨) છુમ, ગધુર
મોરસીફ સુર તનંતનંતંતનનનનન, સંગજન તિલા બજત, બિબિધ
ગતિ એસે રચિત, નિનિ બાલ દેલિ હરી, સુબલ સિદામાર, તોડક
અપબજ અરજુન પ કૃષ્ણક અંસજ મધુમંગલટ વિશાલાદિલ વલ્લવ
વલ્લખ પ્રભુ, વસ્તુ પરસ્પર એક એકડી અપટી ખાત, ડેહેંકાવત,
ચોરત દેત બેરિર ફિર લેત દેત દિત હસિ (૨), ખેલત મુગધાવ
બલ, મગન પંખી ઉડિ જાંહિ પરે છિનિ તાહે ગહન કો સંગ

(૨), દિરિ બોલ બિહંગમ, મૃગ પશુ આદિ, સૂતેસેદિ, અંતિ
 બોલ દિખાવત આવત અમુર ખસ જાંનિ જગતપતિ મારિ દેન
 ગતિ, યોર કુ લીલા અનેક બાંતિક બહુ, કૃષ્ણ મનમોહન લાલ
 મધ્ય નિસા મધુરિ ધુનિ, વિશ્વમોહનિ યોરસી જગતવન, મગ સુંદરિકે
 ગાય ત્રાગ મગરાય શુભાવત, સુનિ (૨) આવત, બુંદાબન શ્રીધમુના
 તટ જહાં નવ પક્ષવ કુમ લાડ લટા બનબેલિ, કેતિમય લતાલુભિ
 ફલફલ ઝુમિ મકરંદ લુબ્ધ, ગન મધુપ ધુમિ ઝંકાર કરત મન હરત,
 રસિક રસભરત, ચંદની ચડોદિસ છિટકી, લપટ સુગંધી, વિવિધ
 પુષ્પકી, છાદિ રહિ છબ, તાલિ સમય શ્રુષ્ણ ચંદ પ્રભુ રસિકરાય
 છબિ મહન મનોહર, ત્રિલોક સુંદર, ત્રિભંજલિલિત, મુનટબંર નાગર
 રૂપ ઉભગર, સદ્ગુન માગર, સર્વોત્તમ, કંદર્પ કેટિ લાવણ્ય,
 હેલ બાકે બિહારિ, નિનનવ કિસાર, સિર યોર મુકુટ, પટપીન.
 કાછનિ બનિકંની મનિ બન વૈભવંતી સદ નકબેસર વર સુજસ
 અમલ ઉભજલ મુકતાફલ લટક અધર પર, ચિત્રુક ચારુ ચિત, યોર
 જોર, છબિ ભુગ કપોલ, કરનન અમોલ, કુંડલ મુલોલ પરિઝાંઈ
 હોલ રતનારે નૈન રસરંજ એન બડે મુસેન મનમોહનમૈન, કંદલ
 બને ન મુખ તિલક બાલ, વિશ્વ બૃહદિ લાલ, મુખ કેટિચંદ છબિ
 મંદ કરત, નખસીખ અમોલ આભરન, ચરન નેપુર મુલોલ રત,
 પિચ્છ ગુચ્છ અવતંસ મુકા પ્રતિભંજ અમિત આશુપં દિપંદર,
 લલિત લાલ એસે લખી મોહિત કહત સુનન કણ્ઠુ બઈ ચિતવત
 પ્રમુર પ્રેમભરિ જાંનિ, રસિકવર સખ સનમંત પન્દિરંબન, મુનિ
 અધરરસ પિત્ત પરંપર, ઉરોજ મરદન, રદન સદન, છત કરજ
 માન, કટિપટ કૃતસિલિન, રતિરસ ગિલસન, પ્રાંત સુંદર,
 નખસીખ સુંદર, તરનિ મનોહર, પ્રિતમ પ્રનયભરી, કણ્ઠુક નાસ કંદુ
 શ્રીચંદ્રાવલિ સલિતા ર સલના, ચંદ્રભગાડ અપવાદ ચંદ્રલક્ષ્મી
 ચિત્રાદ ચંપકમતાટ, ચંદ્રિલાદ ચંદ્રવનાદ, ગણુરા ૧૦ મખિ, ચંદ્રાનના ૧૧

ચિત્રલેખા૧૨, વિમલા૧૩ વૃંદાવણી૧૪ બિલાખા૧૫ ધનમંગલા૧૬,
 રમા૧૭ કૃષ્ણા૧૮, કલકંઠિ૧૯, સ્વામા ૨૦ કાવેરી૨૧ કલહંસી૨૨
 કમલા૨૩ કુરંગાક્ષી૨૪ કમલાક્ષી૨૫ કામલતા૨૬ કંઠરપા૨૭ રંગા૨૮
 કેતકી ૨૯ માલતિ૩૦ માધવિ૩૧ મુખા૩૨ મનિકુંડલા૩૩ રંગા૩૪
 ગંગા૩૫ મનમથગોપા૩૬ મનોહરા૩૭ મલિકા૩૮ મોહિની૩૯
 મનોરમા૪૦ રત્નપ્રભા૪૧ રૂપા૪૨ રૂપવિલાસનિ૪૩, રામા૪૪
 રતિકલા૪૫ રસધોના૪૬ સુરસેનિ૪૭ સૌરભા૪૮ પ્રિયતમા૪૯
 શુભા૫૦ સરોવરી૫૧ સોનગુહી૫૨ હંધિરી૫૩ ઇંદુલેખા ૫૪ ગુણચૂડા ૫૫
 પ્રમદા૫૬ પદ્માપ૭ પ્રેમમંજરી૫૮ કિશોરિપદ કનકપ્રભા૬૦ હંસા૬૧
 નૃત્યકલા૬૨ નાગરિક૩ બલ્લભા૬૪, સખ બડલાગિનિ શ્રીધનસલના
 ચરનકમલ સિર નૈયે.

શ્રીબૃંદાવળ અસ ધ્યેયે.....(૩)

હરિ હિલમિલ રસનિધિ રાસ રચ્યો, અતિ અદ્ભુત શોભા,
 સખ મન લોભા, મનુહર મંડલ, વિવિધ (૨) કે વાણ બળવત,
 બિન૧ બાંસુરી ૨ અમૃતકુંડલી૩ જલતરંગ૪ સુર, મૃદંગ ૫ ડહા
 મુરચંગ૭ ઝાંઝટ ખંજરી તાલ૯ મોઝરી૧૦ ગુટકિ૧૧ ગિરગિરી૧૨
 મધુર મંજિરા૧૩ તંબૂરા૧૪ રવાળ૧૫ સરમંડલ૧૬ સારંગી૧૭
 ઉપંગ૧૮ સરોહ૧૯, સપ્ત સ્વર સહ, ત્રીન મામ, મિસિ ધકધસિ
 મુરછન, લાગડાટ બર, સરિગમપધની, નિધપમગરીસા, આરોહી
 અવરોહી બેદસોં, ગાન કરત સખ, મધ્ય મનોહર, રાધામોહન,
 વેદિતમંડલ, ધનજકતનકોં, દેલલના ખીચ, ઇક (૨) અચ્યુત,
 નૃત્ય કરત હેં; મિલિ મૃદંગ, સંગીત સાજ, અદ્ભુત અપાજ, ગતિ
 માંજ (૨) યિક, ધા ધિ લાંજ (૨), ધિ મ કિ ટ, ગિર્ગિંડ યોં (૨),

દીપ—ન્યાં ન્યાં અલ્પ અને અર્ધવિરામ મૂકવામાં આવ્યાં છે ત્યાં ત્યાં
 અટકીને ગાવાનું છે. ૬ વાનિંત્રોનાં, ૯ સખાનાં અને આશરે
 ૧૪ મનસુદરીઓનાં નામ આ ચોક્કમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

કડકડાં ધુધુ', ઉધડે સુલટ ગત, મિલકે મંજિગ કિલકટ તિલ, (૪)
 કર (૫), (૨), કરતાલ તામે, ધુનિ બજત ધૂધક હુમ (૪),
 હુમક (૩), ૭૨૨૨ ૭૨૨૨૨ હું, અરથ તિરપે, કર ઉલટ પુલટ,
 રસમેદ બાર, પિય ન્દાવ દિખાવત, હસ્તક બેદ, સંગીત શબ્દ,
 ઉધલત અવલટ ગનિ, મુખ ગટ લગિ રહિ તિમડ તતથેઈ, આ મિ
 લાંગ (૨), તત થેઈ થેઈ (૪) ઉઠિ તરંગ કવમાન મમન થો, સુર
 વિતાન તનિ મિલી ખુનકમંજિર અધીર, કંકન કિંકની, ધુનિ ગનિ
 સનિ, તાલ તરલ ગત, મુદંગ મંગ ઉપંગ એક સુર જુરિ રહે,
 મુદુલ મુગ્ગ ટંકાર, તારિ ઝંકાર, યંત્રકે તાર, ભાર મુગ્ગર,
 સખલિ ધક સાર, ફેસિ રસ રણો દસો દિસ, તેસીલિ મુદુ પદપટક,
 ગટકેત તાલકર, કુંડલકટકનિ, મટકનિ ઝટકનિ, પિય મુકત ઝલકઝલ,
 મુકટ લટક લટ, અલક મલક, મુદુ થર હરાય, ગતિ લેત લાડિલી-
 લાલ, જગબાલ, રામનિ રાગ ગાન, અદ્દુલ લાગ, અનુગમ મમ,
 લખિ અમિત, પવન મુખરૂપ ત્રિવિધ, દુમ વિવર ઉલત સુર
 મનનનનનનન, લગત, લપટ, મુકી ઉલત ભૌર, સુર
 સનનનનનનન અનુગ ધુધરી અલત નપુર રવ જન (૭), મુદંગ નવ
 ધનધાર નાદ મિલિ ધન (૭), ગમન ઠક સુર વિમાન, અચલિત
 શબ્દ માત્ર સુનિ, હાવભાવ રસ દટાલ, મલકનિ નૃત્ય ગાન,
 મુનરૂપ કુંજ રતિ, જલ બિહાર રતિ, રાસ રંગ સુખ મૂર્તિમાન,
 શ્રેયાર સાર રસ, કાહો બનિ બરનન, અલ્પ જ્ય મતિ, શેષ મહેસ
 સુરેસ વેદ વિધિ મનેસ મતિપતિ પારે ન ખાવત, બાંછિત મગ
 રજ અજલુ ન લલિ અજ, શીરંદાનન રંગમહેલ, સુખમેલ છેલ,
 શીરુધર્મચંદ રાધિકા બસત જહાં, અખંડ અચલિત અચલ રાસ,
 અચલિત સખ લીલા, નવલ (૨) નીતિ, પ્રેમપરોધિ ઉમગિ રણો

દીપ—ત્યાં ત્યાં અલ્પ અને અર્ધવિશમ મુકવામાં આવ્યા છે ત્યાં ત્યાં
 અટકતા અટકતા ગાવાઈ છે ૧૯ પાંચિનેનાં નામ આપવામાં આવ્યાં છે.

જહાં, ઉડેન રેલિ દેલોલલોલ, ચિત્ત દોન ન ચિંતત, અગ્ન ત્રિગુન
 અંતક અચર પર, પૂર્નચલ પુરોત્તમ પરમાનંદકંદ, ધનભૂપ
 રાધિકા, સકલ ગોપીજન એકરૂપ, જસ અનૂપ, અકલિત, યકલ
 ખાંનિ મન, અતક લીલા, પરમ પવિત્ર ચરિત્ર, કૃષ્ણરસ દયારામ
 નિતિ ગાય ધ્યાય (ધાપ) રતિ જાર (ર) બલજાયે

શી જુદાખન અસ ધ્યેયે.....(૪)

। શ્રોતૃન્દાવનચિલાસ સંપૂર્ણ ।

॥ श्रीकृष्ण ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“ श्रीकृष्णनामामृतधारा ग्रंथ

अनेकप्रयत्नारसमुख्यकृत ”

संगवन्नाभना श्लोकः—

श्रीमद्वल्लभविभूषा मन्त्रपते मसीधरा श्रीधरा,
श्रीकृष्णपुरुषोत्तमा परिचर्या पीताम्बरा श्रीकरा
गोपीश्या गुणसुसागरा गुणपरा गोपान मृडामले,
रासेश्या रसिकेश्वरा रसनिधे राधापते पाहि माम्
श्रीगोपीजनवल्लभा गिरिधरा नन्दात्मजा नागरा,
श्रीकान्ता नरकान्तका नटवरा नारायणा नृदरे,
परमात्मन् परमेश्वरा भयहरा भक्तिप्रिया भूधरा,
पूष्पाङ्गनन्द परात्परा अधुरिषे गोपीपते पाहि माम्
श्रीरामा पुरुषोत्तमा नरदरे नारायणा केशरा,
गोविन्दा गुरुद्वयज वैकुण्ठाधिपते मगधरपते
सद्वर्गीपते पाहि माम्

हे गोपावक ! हे कृपानयनिवे ! हे सिन्धुङ्गनापते !,
हे उसातक ! हे मन्त्रेश्वरकल्याणपारीषु ! हे माधव !,
हे रामानुज ! हे मगधरपते ! हे पुण्डरीकाक्ष ! माम्,
हे गोपीजननाथ ! पाधव, परम् जनानामि न त्वा विना

રેરેલ

શ્રીનારાયણ પુંડરીકનયન શ્રીરામ સીતાપતે,
 ગોવિન્દ અચ્યુત નન્દનન્દન મુકુન્દાનન્દ દામોદરે;
 વિષ્ણો રાધવ વામુદેવ નૃહરે દેવેન્દ ચૂડામણે,
 સંસારાર્થવર્ણધારક હરે શ્રીકૃષ્ણ :પુણ્ય નમઃ. ૫
 શ્રીકાન્ત કૃષ્ણ કરુણામય કંજનાભ,
 કૈવલ્યવલ્લભ મુકુન્દ મુરારીકેતિ.
 નામાવલિં વિમલમૌકિતિકદારલક્ષ્મી,
 લાવણ્યવચનકરી કરવાણિ કૃષ્ણમ્. ૬
 શ્રીરામેતિ જનાર્દનેતિ જમતાં નાથેતિ નારાયણેતિ,
 આનન્દેતિ દયાપરેતિ કમલાકાન્તેતિ કૃષ્ણેતિય.
 શ્રીમન્નામમહામૃતાખિલહરી કલોત્તમગ્ન
 મુહુ મુલ્લંતં ગલદગ્નનેત્રમપથં માન્નાય નિત્યં કુરુ. ૭
 શ્રીકૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ ગોવિન્દ કૃષ્ણ,
 ગોવિન્દ ગોવિન્દ ગોપાલ કૃષ્ણ;
 રાધાપ્રિયે રામ સહોદર શ્રી,
 ગોધૂસિધુચિત્ ૧ ગોપાલ કૃષ્ણ. ૮
 શ્રીકૃષ્ણ ગોપાલ હરિ મુકુન્દ,
 ગોવિન્દ હે નન્દકિશોર કૃષ્ણ.
 હે યશોદાતનય ! પ્રગીઢ,
 શ્રીવલ્લવીજીવન રાધિકેશ. ૯
 શ્રીકૃષ્ણ મુરલીધરં ગિરિધરં પૃથ્વીધરં શ્રીધરમ્,
 કૃષ્ણદ્વૈતકિરીટકુણ્ડલધરં પીતામ્બરં સુન્દરમ્;
 આલોવાધરપદ્મૈર્મુરલીકામાપૂર્યન્તં મુદા,
 મૂલે કદમ્બતરુ ત્રિભંગ લલિતં ધ્યાયેત્ જન-મોહનમ્. ૧૦
 ગોવિન્દ કેશવ જનાર્દન વામુદેવ,
 વિશ્વેશ વિશ્વ મધુમદન વિશ્વરૂપ;

પદ્મનાભ પ્રહૃષ્ટાત્મ પ્રહરણ, ૧૧
નારાયણાચ્યુત નૃસિંહ નમો નમરો.

ધીરામ નારાયણ વાસુદેવ,
ગોવિન્દ વેકુણ્ઠ શુક્રેન્દ કૃષ્ણઃ
ધીરેશવ અનન્ત નૃસિંહ વિષ્ણો,

માં ત્રાહિ સંસારજુર્ગદદમ્, ૧૨

અચિન્ત્યમવ્યક્તમનન્તમવ્યયમ્;
વિષ્ણુ પ્રભુ બાવિનં વિશ્વભાવનમ્.

ત્રેલોકનિસ્તારવિચારકારકમ્,

હરિં પ્રપન્નોડરિમ ગતિં મહાત્મનઃ ૧૩

ગોવિન્દ ગોવિન્દ હરે મુરારેડતિ. ૧૪

શ્રીમદ્ ગોવર્ધનેશેડતિ. ૧૫

નમો નમઃ કારણવામનાયેડતિ. ૧૬

રામનારાયણ અનન્તેડતિ. ૧૭

કેશવ કલેશ નાશયેડતિ. ૧૮

અચ્યુત અનન્ત ગોવિન્દેડતિ. ૧૯

શ્રીગિરિધર ગોવિન્દેડતિ. ૨૦

જયતિ જયમિગતેડતિ. ૨૧

જય જય મહારાજેડતિ. ૨૨

શ્રીશેડતિ. ૨૩

અચ્યુત કેશવેડતિ. ૨૪

‘વેદાનુદર’ ઇત્યાદિ. ૨૫

શ્રીયમ કપિસો કુમાર દત્તો મુનિ મોદિનિ,

હંસો વ્યાસ પૃથુ કુવો હય નિયમ દેવર્ષિ નારાયણ;

મત્સ્ય કૂર્મ વરાહકો નરહરે અર્વાચિરામાભિધઃ,

ઠિશ્ઠિરિમે રમતા હિ સુખદા શ્રીવાસુદેવાંસભ.

હે દેવ હે દૈત્યાદિ.	૨૭	શ્રીમન્નૃસિંહાદિ.	૨૮
શ્રીવલ્લભેશ ચુરુદેવ શ્રીવિક્ષેશ,			
શ્રીકૃષ્ણ ગોપીજનવલ્લભ ગોકુલેશ;			
ગોપાલભાવ મળશૂળાચ રાધિકેશ,			
ગોવર્ધનોદ્ધરણુધીર નમો નમસ્તે.			૨૯
૧શ્રીવર્ણાજ મળરાજ મળેન્દ્રનાથ,			
શ્રીરાધિકારમણ રાસવિહારકરી;			
આનન્દકન્દ પરમાનન્દ દુઃખકરી,			
ચન્દ્રવનેન્દુ યસુનેશ નમો નમસ્તે.			૩૦
રાધિકારમણ રાસવિહારી, ચોપિકાપતિ પ્રભો ગિરિધારી;			
ગોકુલેશ વિભુ કેશવ કૃષ્ણ, શ્રીહરે રામય કલેશ રામય.			૩૧
અચ્યુત અચ્યુત હરે પરમાત્મન, કૃષ્ણ રામ પુરુષોત્તમ વિષ્ણો;			
યાસુદેવ ભગવાનનિરુદ્ધ, શ્રીપતે રામય દુઃખમરોપન.			૩૨

છાંદસ

શ્રીકૃષ્ણ રામ હરિ શિવપતિ મુવ વિશ્વનાથ પ્રભુ,	
સૂર શૌરિ હઠ નયેષ શુચિ વિષ્ણુ નિષ્ણુ વિભુ;	
સર્વ શર્વ પૃથુ મત્સ્ય કૂર્મ ભુખ વ્યાસ દેવવર,	
શ્રીશ ચાંત ભવસ્વામી શુદ્ધ અજ યજ્ઞ ક્ષહ પર.	
૭વિ દૈત દક્ષ ચુરુ રામ અસ સત્ય ત્રેય રાસી સૂર જય;	
૧૨સ હંસ બીજ પ્રિય સાક્ષી શુભ દયા ઈશ આનન્દભય	૧
શ્રીચુરુ શ્રીવલ્લભ શ્રીવિક્ષેશ શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રાદિ.	૩૩
શ્રીનવનીતપ્રિય અચ્યુત કેશવ માધવ મોહન બક્ષરક્ષામી,	
શ્રીમદ્રામ રમાપતિ રાધવ રાઝવલોચન ઈશ અકામી.	૩૪
શ્રીપરબ્રહ્મ હરિ શુણ્ણસાગર શ્રીશ સનાતન અન્તર્યામી,	
નન્દકુમાર નરોત્તમ નૃહરિ બાલચુકુન્દ બલ્લાનુજ સ્વામી.	૩૫

છપ્પી

શ્રીકૃષ્ણ રામ શ્રીવલ્લભ વિઠ્ઠલ વનમાલી,
 માધવ સુરારિ મધુસૂદન હરિ મર્દનકાલી;
 ગરુડધ્વજ ગોવિન્દ ગોપીજનવલ્લભ ગિરિધર,
 પુરગોતમ પ્રભુ નારાયણ કૈશવ કરુણાકર;
 કૃષ્ણ ગોપાલ મન્દેશ જય વાસુદેવ વિષ્ણુ કરી રટણ,
 પરમેશ્વર પરમાનન્દ જય ક્યાનાથ રાધારમણ.

કવિત્ત

શ્રીગુરુ શ્રીકૃષ્ણ રામનારાયણ વાસુદેવ ગોપીજનવલ્લભ
 ગિરિધારી ગોપાલ હો;
 કૈશવ માધવ શ્રીગોવિન્દ હરિ દામોદર શ્રીવલ્લભ શ્રીવિષ્ણુ
 શ્રીકૃષ્ણ નંદલાલ હો;

જગન્નાથ પદ્મનાભ હપીકૈશ રાધાવર યમુનેશ
 રુદ્રમણીશ સુરારિ કૃપાલ હો;
 વિષ્ણુ પુરૂષોત્તમ શ્રીધર અચ્યુત અનન્ત શ્રીમદાગ્રણુ
 મુકુન્દ ક્યાપં ક્યાલ હો.

શાન્તાકાર શુભંગ રાપનાદિ, મેઘસ્થામ પીત દોગેય-
 વાસાદિ, નમો નમ વામન કારણાદિ

શ્રીરામ રામ રઘુનન્દન રામ રામ,

શ્રીગમ ગમ ભરતાગ્રજ રામ રામ;

શ્રીરામ રામ રણકર્કશ રામ રામ,

શ્રીરામ રામ રાસલું ભવ રામ રામ

શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ મધુનન્દન કૃષ્ણ કૃષ્ણ,

શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ જગમોહન કૃષ્ણ કૃષ્ણ;

શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ મળજીવન કૃષ્ણ કૃષ્ણ,

શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ રાસલું ભવ કૃષ્ણ કૃષ્ણ.

હે દેવ હે દેવ મે ભુવનૈકમન્ધા,
 મે કૃષ્ણ મે ગપત હે કરુણકસિન્ધોઃ
 મે નાથ મે રમણ હે નવનાબિરામ,
 હા હા ! હદાનુભવિતાસિ પદં દશો મે.

૩૬

સ્વામમુંદર શિખણ્ડશેખર,
 શ્રીનિવામી મુરસીમનોહર;
 રાધિકારસિક માં કૃપાનિધે,
 ત્વત્રિપાયરણકિંકરં કરુ.

૪૦

કૃષ્ણ કૃષ્ણ કરુણામય કૃષ્ણ,
 કૃષ્ણમિત્ર યદુભૂષણ કૃષ્ણ;
 દીનાનાથ યદુનાથ વિનાથ,
 કિંકરીં હમસસોચન રક્ષ મામ.

૪૧

શ્રીગોવર્ધનનાથ પાદયુગલં હૃદયકમલીન પ્રિયમ,
 નિત્યં શ્રીમધુરાધિપં સુખકરં આપિક્ષેયં મુદા;
 શ્રીમદ્ દારવતીશગોકુલપતી શ્રીગોકુલેન્દુ વિભુમ,
 શ્રીમન્મન્મથગોલનં નટવરં શ્રીબાલકૃષ્ણં ભગ્નેત્.
 રામનારાયણ અનન્ત સુકુન્દ મધુસૂદન,
 કૃષ્ણ કેશવ હમારિ હરિ વૈકુણ્ઠ વામન.

૪૨

૪૩

શ્રીકૃષ્ણનામમાલિકા 'પ્રથમઘ'

શ્રીગુરુ શ્રીવલ્લભ ૨ શ્રીવિક્રમ ૩ શ્રીકૃષ્ણચન્દ્ર ૪ હમસનયનપ
 કેશવ ૬ દામોદર ૭ શ્રીહરિ ૮ માધવ ૯ મુરારિ ૧૦ પુરુષોત્તમ ૧૧ ગિરિધર ૧૨
 અન્યુત ૧૩ અનન્ત ૧૪ ગોવિન્દ ૧૫ પ્રભુ ૧૬ ગોપાલ ૧૭ વિભુ ૧૮
 પુંડરીકાક્ષ ૧૯ હૃદયિકેશ ૨૦ કેશવ ૨૧ શ્રીધર ૨૨ શ્રીગોપીજનવલ્લભ ૨૩
 શ્રીરાધિકારમણ ૨૪ રુક્મણિપતિ ૨૫ શ્રીમહાલક્ષ્મીપ્રાણનાથ ૨૬
 ભગવન્ત ૨૭ કૃપાકર ૨૮ પરમેશ્વર ૨૯ શ્રીજગન્નાથ ૩૦, જગદીશ ૩૧

શ્રીધર ૩૨ શ્રીરામચન્દ્ર ૩૩ જલરામાનુજ ૩૪ પદ્મનાભ ૩૫ વાસુદેવ ૩૬
 દેવકીનન્દન ૩૭ શ્રીધર ૩૮ જનાર્દન ૩૯ ભક્તાધીન ૪૦ મધુસૂદન ૪૧
 મુકુન્દ ૪૨ ગરુડધ્વજ ૪૩ શ્રીદારકાધીશ ૪૪ શ્રીમયુરેશ ૪૫ મનોહર ૪૬
 દુષસીવલમ્બ ૪૭ યમુનાવર ૪૮ વર્દરાજ ૪૯ મજ્જવન ૫૦ ધૃન્દાવન
 ચન્દ્ર ૫૧ ચતુરવર ૫૨ રસિકગાય ૫૩ શ્રીકૃંજવિહારી ૫૪ શ્રીગોકુલેશ ૫૫
 નન્દકુમાર ૫૬ યશોદાનન્દન ૫૭ શ્રીચન્દ્રાવલીવદન ચન્દ્રમાયકાર ૫૮
 શ્રીનવનીતપ્રિયપદ્મનટવર ૬૦ જાલકૃષ્ણ ૬૧ ગોકુલેન્દુર ૬૨ શ્રીમદનમોહન ૬૩
 વદુવર ૬૪ ધનસ્યામ ૬૫ શ્રીનટવરનાગર ૬૬ સદ્ગુણસાગર ૬૭ ત્રિભંજ-
 લલિત ૬૮ મનોહર ૭૧ નિનિધિ ૬૯ નિલોઽમ્બુન્દર ૭૦ રૂપરાસી ૭૧
 શ્રીમદ્કૃષ્ણચન્દ્ર તથા દાસોહં દયાનાથ તથા દાસોહમ્. (૪)

હરે રામ હરે રામ રામ રામ હરે હરે,

હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે.

૪૪

શ્રીમદ્ગિરિધર ૧ મધુ ગોવિન્દરાવ ૨

શ્રીનાથકૃષ્ણ ૩ ગોકુલપતિ ૪ રાધવેન્દ્ર ૫;

શ્રીમદ્ વદુપતિ ૬ વિશુ 'ધનસ્યામલાલ ૭

એતાનહં પૂર્ણકૃષ્ણરૂપાન્નમામિ.

૪૫

શ્રીગુરુદેવ શ્રીવલ્લભાચાર્ય શ્રીવિક્રલાધીશ શ્રીકૃષ્ણ ગોપીશ હે,

રાગનારાયણ અનન્ત ગોપાન કેશવ આનન્દ ગોવિન્દ શ્રીજી હરે.

હરિ હરિ હરિ હરેય રામ કૃષ્ણ મજ્જવલ્લભ વચ્ચમેશ વિાવેશ;

ગિરિવરધર મજેન્દ્ર રાધિકેય લલિતાદિક લલનેય પ્રીતિ મેડરુ ૪૬

હરિ ગિરિવરધારી નાયરાધા મુરારિ,

નિજગનમુખકારી પાપસંતાપહારી;

અખિલ અંતર્ધામી પરમ પ્રુનિત નામી,

સતત અશરધામી ગોકુલાનન્દ સ્વામી.

૪૭

શ્રીકૃષ્ણનામ ચિન્તામણિ ધ્યનિ “મ્રગ્નઘ”

શ્રીગુરુદેવ૧ શ્રીમદ્ભગવત્ ૨ વામધીશ ૩ મહાપ્રભુ ૪
 પુરુષોત્તમ ૫ શ્રીગોસ્વામી ૬ વિદ્યેશ ૭ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર ૮
 ગોપાલનવક્ત્રબદ્ધ પ્રજ્ઞેન્દ્ર ૧૦ મન્જુવન ૧૧ જન્માવતાર ૧૨
 રસિકવર ૧૩ શ્રીગોવર્ધનધરણ્યધીર ૧૪ બક્ષમધવીર ૧૫
 કંદર્પકોટિલાય ૧૬ કલાનિધિ ૧૭ પૂર્ણાક્ષર ૧૮ પૂર્ણાનંદ ૧૯
 પરમાનન્દકન્દર ૨૦ હરિ ૨૧ લલિતત્રિભંગી ૨૨ હેલ હશીનિધિ ૨૪
 નંદવરનાગર ૨૫ સદ્ગુણસાગર ૨૬ સરસ ૨૭ સનાતનર ૨૮ સદાનંદ ૨૯
 અધ્યધાનંદ ૩૦ આનંદધન ૩૧ અનુપમ ૩૨ અનંતકોટિ—
 બ્રહ્માણ્ડભૂપ ૩૩ રસરૂપ ૩૪ રાધિકારમણ ૩૫ રાસરસમગ ૩૬ મનોહર ૩૭
 મહાનમાનમહાનંદ ૩૮ વર ત્રિલોક સુન્દર ૩૯ હરિજી ૪૦ હૃદયરજ ૪૧ ભગવાન ૪૨
 ભક્તગતસમજર સર્વેશ્વર ૪૪ કેશવજી ૪૫ કમલનયન ૪૬ કમલાવર ૪૭
 પમુનાજીગ્રેષ્ઠ ૪૮ લલિતાદિકલસનાપ્રાણજીવનધન ૪૯
 ચન્દ્રાવલીમુખચારુચન્દ્રમાયકોર ૫૦ મન્જુપ્રભુ ૫૧
 વનમાલી ૫૨ મહાનકાલી ૫૩ નન્દકિશોર ૫૪ યશોદાનન્દન ૫૫
 મોરલીધર ૫૬ હૃદયકેશ ૫૭ રામપ્રિય ૫૮ દેવકીનન્દન ૫૯
 વસુદેવાત્મજ ૬૦ વાસુદેવ ૬૧ વર્દરાજ ૬૨ અમૃતકંઠ નારાયણ ૬૪
 પ્રભુ ૬૫ અનન્તાકંઠ વિશુક ૬૭ ગોવિન્દ ૬૭ ગદાધર ૬૮ ગરુડવજ ૬૯
 ગોપાલ ૭૦ ગોકુલાનન્દ ૭૧ ગોપિકાપ્રાણનાથ ૭૨ મુંદરીકાશ ૭૩ માધવ ૭૪
 દામોદર ૭૪ પદ્મનાભ ૭૬ મધુસૂદન ૭૭ મુરારિ ૭૮ મુકુંદ ૭૯
 શ્રીજી ૮૦ પીતાંબર ૮૧ વૈકુણ્ઠ ૮૨ બંસીધર ૮૩ વિશંભર ૮૪
 વૈકુણ્ઠનાથ ૮૫ જગદીશ ૮૬ જનાર્દન ૮૭ જગન્નાથ ૮૮ શ્રીપતિ ૮૯
 સર્વોત્તમ ૯૦ વિષ્ણુ ૯૧ ત્રિગુણપર ૯૨ શુભસીવક્ત્રબદ્ધ બાલકૃષ્ણ ૯૪
 ધરણીધર ૯૫ ધર્મધુરંધર ૯૬ ધર્મહિત દીનાનાથ ૯૮ યરણ્યગત—
 વત્સલ ૯૯ પતિતપાવન ૧૦૦ અધમોદ્ધરણ્ય ૧૦૧ દીનબંધુ ૧૦૨ રમૂતિ—
 માત્રસકલસંતાપપાપહર ૧૦૩ અવતારી ૧૦૪ આનન્દરૂપ ૧૦૫

धीरागम्य०६ श्रीधनस्याम०७ सुंदर०८ नवनीतप्रिय०९
 मथुगधिप ११० विद्वत्तधीय१११ श्रीदागिष्ठ११२ गोत्रुपेय११३
 गोत्रुलय०९१४ मदनमेखन०१५ नाथ११६ हरि११७ अनायमधु११८
 उरुसिन्धु११९ अतिगनी१२० उदाग१२१ मदाभनि१२२ प्रवीण१२३
 मर्त्यशक्तिपति१२४ मर्त्यत्मा१२५ प्रभु१२६ पुष्टिपथेश्वर १२७
 श्रीकृष्णय० तवदासोऽहं पादं पादं प्रभु नमो नमो नम
 इयानाथ त्व नम नम नम ॥५॥

इति श्रीकृष्णनामचिन्तामणिष्यनिः संपूर्णा ॥

અમ્યુત કૈશવ વિષ્ણુ હરિ સત્ય જનાર્દનમ,	૪૮.
હંસ નારાયણુ ચૈવ એતન્નામાષ્ટકં શુભમ	
વિષ્ણુ નારાયણુ કૃષ્ણુ માધવ મધુસૂદનમ,	૪૯
હરિ નરહરિ રામ ગોવિંદ દધિવામનમ.	
યજેશામ્યુત ગોવિન્દ માધવાનન્ત કૈશવ,	૫૦
કૃષ્ણુ વિષ્ણો હપીકૈશ વાસુદેવ નમોસ્તુ તે.	
નમઃ કૃષ્ણાય વાસુદેવાય બ્રહ્મણે અનન્તમૂતયે,	૫૧
યોગીશ્વરાય યોગાય ત્વં અહં શરણુ ગતઃ	
કૃષ્ણાય વાસુદેવાય દેવકીનન્દનાય ચ,	૫૨
નન્દકુમારાય ગોવિંદાય નમો નમઃ	
નમઃ પરમકૃપાણુ નમસ્તે વિશ્વભાવનં,	૫૩
વાસુદેવાય શાન્તાય યદૂનાં પતયે નમઃ	
નમો બ્રહ્મપદેવાય ગોબ્રાહ્મણહિતાય ચ,	૫૪
જગદ્દિનાય કૃષ્ણાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ.	
કૃષ્ણાય વાસુદેવાય હરયે પરમાત્મને,	૫૫
પ્રણુતકલેશનાશાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ.	
રામનારાયણાદિ નારાયણેડતિ નરકાણુવતારણેડતિ,	
દામોદરેડતિ મધુકેડતિ ચણુશુભેડતિ;	
વિશ્વંભરેડતિ વિરયેડતિ જનાર્દનેડતિ	
કવાસ્તિ જપતાં મ્હ કૃતાંતભીતિઃ ?	૫૬

શ્રીકૃષ્ણનામાનન્દધ્વનિ.

“નામધ્વનિ”

જય શ્રીગુરુ ગોપીજનવલ્લભ ૨ શ્રીવલ્લભવર ૩ શ્રીવિક્રમેશ ૪ શ્રીકૃષ્ણ-
ચંદ્ર ૫ હરિ ૬ પતિતપાવન ૭ અધમોદર ૮ અશરણુશરણુક અનાય-
બંધુ ૧૦ પ્રણુ ૧૧ આર્તત્રાતા ૧૨ દીનાનાથ ૧૩ દયાણુ ૧૪ અગતિગતિ-

४२१५ दुष्टद्वयाद्य १६ दयापर १७ प्रत्युतपाद्य १८ जगदीश १९ विश्वंकर २०
 अंतर्धामि २१ अनाथनाथ २२ विष्णु २३ सर्वेश्वर २४ सर्वोत्तम २५
 स्वतंत्र २६ कुरुक्षेत्रागार २७ सहजकृपाकर २८ निरसाधनजनकृतो-
 द्धार २९ निजनाधार ३० दीनजनवत्सल ३१ स्मृतिभात्रसंकलसंताप-
 पापदुःखकेशरोगरिप्रभववधमंजुक ३२ निजजनरंजक ३३
 श्रीश ३४ सहिष्णु ३५ अतिगंभीर ३६ छिदारछिदधि ३७ सर्वश ३८
 शिरोमणि ३९ स्वजनद्वेषिदाहक ४० दामोदर ४१ विविधापराध-
 अक्षमक्षमाकर ४२ भक्तधीन ४३ भक्तवत्सल ४४ भगवत् ४५ सन्त-
 प्रिय ४६ संकटछेदक ४७ कुमतिविदारक ४८ सुषुद्धिदायक ४९ कर्मकाण-
 मल भन स्वभाव महाकाय अविद्या काम क्रोध मद लोभ मोह
 मात्सर्गद्विधात् विजयदायक ५०, जनत्रासनिवारक ५१ जगन्नाथक ५२
 सत्यसंकल्प ५३ सुदृढवरद्वज ५४ अभोधदशरूपशयनमत ५५
 स्वआनन्दमय ५६ पद्मदया ५७ निजानन्ददायक ५८ धर्म ५९ निज-
 जनसर्वदेव ६० सकलमहगुणनिधि ६१ हरि ६२ नारायण ६३ दुरित-
 निवारक ६४ परमानन्द ६५ पूज्यपुत्रोत्तम ६६ भक्तजनप्रिय ६७
 पंकजलोचन ६८ कृष्णचन्द्र तव दासोऽहम् दासोऽहम् ।

इति श्रीकृष्णनामानन्दध्वनिः संपूर्णा.

हरि रामकृष्ण नारायण वासुदेव,
 गोविन्द गोपीजनवन्दन गोकुलेख;
 राधापति रसिक रासविहारकारी,
 गोवर्धनधरलुधीर नमो नमस्ते

५७

इति श्रीकृष्णनामामृतधारामंथ अनेक-ग्रंथ
 सारसमुच्चयकृत् समाप्तम् :

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभायनमः ॥

श्रीकृष्णनाम चिन्तामणिमाला

शालः—“अक्षम”

श्रीकृष्ण श्रीगुरु वल्लभ विदुष अत्पंत निर्भय नामन्याये	१
पतितपावन अधमछिदर्थ पापताप हरण सुख सिन्धु	२
पृंदावनविधु प्रणपति विधु अपाध सहिष्णुदासदोष	३
यशोदानन्दन गोवर्द्धनधर राधिकायेवर (राधिकायावर) दयानाथ	४ (१)
गोपीजनवल्लभ पद्मराभापुत्र नन्दात्मज प्रणप्राणनाथ	१
यमुनायेपति (यमुनेयापति) निकुंजविहारी	
परमानन्दकारीरूप न्याये	२
त्रिभङ्ग ललित त्रिलोकसुन्दर नाथ नटवर परब्रह्म	३
नवनीतप्रिय गोकुलनायक अक्षयनायक दयादास	४ (२)
रामकृष्ण हरि मुकुंद मोरारि गोविन्द गिरिधारी गोपीनाथ	१
केशव भाधव भदनमोहन निभु जनार्दन दीनप्रभु	२
अनाथाया नाथ शरणागतवत्सल अक्षित भक्त कृपासिन्धु	३
सदानन्दरूप भयभीति हरण राधिकारमण दया स्वामी	४ (३)
उमलानायक कमललोचन हलेशविभोचन कृपासिन्धु	१
दासदुःखहरण देवकीनन्दन दुष्टनिकंदन दीनप्रभु	२
त्रिलोकसुन्दर तुमसीगुप्त अश्रुत दुर्बल भक्तिविभु	३
संकटछेदक आधिप्याधिहरण अशरत्पुत्र दयानाथ	४ (४)
श्रीनवनीतप्रिय भयुगनायक निर्भयदायक विद्वत्सेव	१
श्रीद्वारिकाधीश श्रीगोकुलपति गोकुलछिदपति श्रीसहित	२
भदनमोहन पद्मकृष्ण प्रभु नटवर निभु दयान्वामी	३ (५)
धृति श्रीकृष्णनामचिन्तामणिमाला सम्पूर्ण	

અભંગ —

હૃદ રૂપ મુખે નામ, પોતી પ્રસાદ ઘનસ્થાન	૧
કોઈ પાદોદક નિર્મલા, તોચી દેવાચા પુતના	૨
શુભ ભવિષ્ય વર્તમાન પાપ, જલતી કૃષ્ણનામ અનાપ	૩
નામે તાપ અવધે સ્થાન્તિ દયા મહાશે ના શ્રાન્તિ	૪ (૧)
તરકર મિત્રમી સુરાપી, ગુરુ તનપમ બ્રહ્મી પાપી	૧
સ્ત્રી રાજા સુરભિ પિતુ માતા, ધાતકી પાતકી મહાદાતા	૨
ભમી (ભગિની) દુહિતો જનની ગામી, કામી ક્રોધી લોભી સ્વામી	૩
જાતિ ભિદ્ધ અધમ ચાણકાન, ધર્મન કીતન કરી ગોપાન	૪
સકૃત ઉચ્ચરિતા હરિનામ, દયા મહાશે સમાન ઘનસ્થાન	૫ (૨)

॥ श्रीकृष्णः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

श्रीकृष्ण अष्टोत्तરशतनाम “स्तोत्र”

“छंद नाराय”

“નંદ ગોપ જૂપ વંશ જૂવણ”...એ રાહે ગાવાનું છે.
નમો નમો મહાપ્રભો (મહાપ્રભુ) મુરુ કૃપાનિધે (કૃપાનિધિ) સદા,
અનાથનાથ દીનજીધુ હારીપાપઆપદા;
પ્રપન્નપારિજાત માત તાત શ્રાત શ્રીપ્રભુ,
અતિપતિતપૂનકારી શ્રેયઃ મહાવિભુ. ૧
ત્રગધિપત્ય અત્યવામ સત્યવાચી શીપતિ,
મદનમાનહારી શ્રીત્રિલોકમુદરાકૃતિ,
પ્રસન્નવક્ત્રનેત્રભવ્યરમ્ય રાધિકાધવમ્,
મુગોપિકાપતિ પ્રિયે મુખાલયં સદા નવમ્. ૨
રસિકરાય રૂપરાસ રામસીયયા રતિ.
અખંડ ઉર્ધ્વરેન નિત્ય માપતિ મહામતિ.
યદુકુલેન્દ્ર ગોપવંશભાતુ ભક્તવત્સલમ્,
દયામમુદ્ર દીનાનાથ દક્ષ મુનતં અલમ્. ૩
મધુપુરિપુરેન્દ્ર ગોકુલેન્દુ ગોપનાયકમ્,
સુદારિકાધિપત્ય સત્યરૂપ ભદ્રનાયકમ્;
યશોદાનંદનંદનં બલ્લાનુજં કૃપાકરમ્,
શ્રીકૃષ્ણ રામ વામુદેવ દેવકીમુતં વરમ્. ૪
રમેશ રુદ્રમણીસ શ્રીસ ઈશગેવલ્લભમ્,

અનન્તદોષિનિશ્ચય આદિવૃદ્ધિભૂતઃ
 પુરાણપુરુષ પદ્મનાભ પ્રભુનાથ પ્રેમદા,
 અનુપમા અનાદિ પદારિ આદિ ભુમ્ભા.
 ત્રિગુણ પુરુષ વ્યદકાવ માયા શક્તિ કારણમ્.
 સુદૃષ્ટશ્રદ્ધકર્તા સુદામનામવારણમ્,
 અદ્વૈતાનંત અંતરત્ત માધવ મનોહરમ્,
 અમોઘઓજાદિવેશ રેશવ મિરિધરમ્ ૬
 ગરુડગામી ગોપીનાથ ચક્રપાણિ શ્રીદત્તિ,
 સુકૃદ મેઘવર્ણ મર્ગમર્ગગજાનઅરિ,
 મતિ મતિ મતિ પતિ ગતિપતિપિતૃ,
 સુગન્ધ કાનનેન્દુ લેહપાણિ વવબીદિત્વ ૭
 પતંગમગાપતિ અતિ ઉન્નત મર્દન કલ્પા,
 ત્રિભાગી લાલ ગોરમાન દાતિલ શિરોમણિ,
 લનાદન વિશ્વ શુભ શુદ્ધ મધુગિપ્તુ,
 પીતામ્બર અનન્ત શૌરિ કંસલ મદાવપુ.
 ઉપેન્દ નિશ્ચનાથ વેદ શાસ્ત્ર સદા શિવમ્.
 મુરેમ ક્રીતિ બાળા પ્રભામય મિતંશ્રમ્,
 અશ્વત્થ યાદવેન્દ પગમમ એતમામગમ્,
 ભવારિ ભક્તભૂષણ અદ્ભુત ઉન્નતમ્. ૮
 પ્રતિ લખિતનામદામ અશ્વત્થ ઉત્તમ્.
 રમિક રાધિકેશ વેપ નરનાગર વરમ્
 મદૈવ પ્રેમયુક્ત ચો પડેલ શ્રીદરિનમ્,
 સુતરમ દયા ઉત્સવ મદા, ન આપદ કદા મનમ્. ૧૦

इति श्री दयादासकृतं श्रीकृष्णअष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं संपूर्णम् ।

॥ श्रीगुरुः ॥

॥ श्रीवल्लभः ॥

॥ श्रीगुरुगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

“ प्रकीर्ण ”

अथ तेरमासः—

सुअ, आयेवडीरे ! भारे न'हकुंवरसु तेह.. ओ तरेके
—ओ दागे भावाना छे.

श्रीगुरुगोविन्दे रे, पाये लागुं पूरे आस;
प्रेम परितापने रे, वचने भासु जादे मास. (१)
कहे, सभा ! कथम करुं उ ? पदार्तक भासे भूझी क'य,
क'ई भले नहीं रे, निशदिन जेठं प्रभुने प'य. (२) (मास १)
रमागशरे भाझाहुं रे, मन गोहन भलवा अकलाप,
दांकां धीझीअरे, क'ईने पीडा नव कहेवाय. (३) (मास २)
उपाये प्रभु विना रे, भाझारे मुअडे पडिया भाव;
हु सभजुं नहीं रे, भूझ, या निहा भुज होय ? (४) (मास ३)
रभाछे भला भोछुं रे, भारे मन व्याधु येहे दुःख;
ताता तेहमां रे, न्यन जल, त्यम प्रभु पाये सुख. (५) (मास ४)
पद्मागणु कूलीओ रे, हेसु छडे अणीव गुवाय;
उदहुं अंग अजे रे, जेठने, विना श्रीगिरिधरदास (६) (मास ५)
झेने जितहुं रे, जोटयं यरसु श्रीगोकुलदास;
प्रेम जडीअे जडियुं रे, नहीं छपडवा क'ई उपाय (७) (मास ६)

વૈશાકે મુને રે, મગ્ધપૂર વસતુ લાગે વન;
 ચહેર સરિખટું રે, વન લાગે હોય જુગજ્વન. (૮) (માસ ૭)
 જ્યેષ્ઠે ઝાલ પડેરે, તાપે તલખે છે સદુ કોય;
 મુગ્ધ વેડેનાખનો રે, કોટિમે એ અંચ ન હોય. (૯) (માસ ૮)
 આશ અપાડની રે, દુતી પલુ નાખ્યા અવિનાશ;
 સલુ પ્રેમદા તણા રે, પિયુ ઘેર આઆયાતુર્મામ. (૧૦) (માસ ૯)
 આવલુ સરવડે રે, વરસે વૃક્ષે વળગી વેવ,
 રસિયે વાહાવમે રે, કરિયો જાલપણામાં ખેવ. (૧૧) (માસ ૧૦)
 પુરુષોત્તમ મામે રે, પુરુષોત્તમ બન્યાનો આવ;
 ક્યાંથી કાઢીએ રે, તે તો શોકલડી લે તહાવ. (૧૨) (માસ ૧૧)
 ભાદરવો બહોરે, વરસે, મોલે ચાનક મોર,
 નંદકુંવર વિના રે, લાગે બાલુ સરિખા મોર. (૧૩) (માસ ૧૨)
 અશ્વિન માસમા રે, આખો દિવાળીનો દન,
 પ્રબુજ પધાગીઆરે, સુખ ! મખી ! આનંદ હિત્તયો મન. (૧૪)
(માસ ૧૩)

પીડા પ્રીતની રે, વરધી ગાયા તેરે માસ;
 દાસ દયા તણી ર, જ્યેષ્ઠ હર્ષ પ્રભુ ! પૂરો આસ. (૧૫)

શ્રીમહાપ્રભુજનું 'સાવ સાચું' સ્વરૂપ બતાવતું ધોળ

—:ચોદરતનું ધોળ —

શ્રીમદ્ વલ્લભ કરજારમ મમુદથી, નિર્મલગ્ન નીકળોન્નાં દસયાર રે;
 કાપાં કાપાં તે વિવેકે વખેવું, સંખિતો દેવીજન નરનાર રે.

શ્રીમદ્વલ્લભ ૧

પ્રથમરાત્રી શ્રીનંદનીત્રિયે, જીજ્ઞુ મધુરેશ નિર્મળ નામ રે;

ત્રીગુ' રત્ન શ્રીવિદ્યેશ્વરાયજી, ચોથું શ્રીહરિદેસ પુરણકામ રે.
શ્રીમદ્વલ્લભ ૨

પાંચમું રત્ન શ્રીગોવિંદનાથજી, છઠું શ્રીગોકુલચંદ્રજી કહીએ રે;
આઠમું શ્રીમદનગોલ્લનજી, આઠમું શ્રીબાલકૃષ્ણ લહીએ રે.
શ્રીમદ્વલ્લભ ૩

નામું રત્ન શ્રીનટપરમાજી, દશમું શ્રીવસુનાજી મહારાણી રે;
એકાદશમું શ્રીગરિધરજી સહુ કુલ સહિત.
દ્વાદશમું શ્રીગોવર્ધન લો જાણી રે.
શ્રીમદ્વલ્લભ ૪

‘પોદશમું’ પાગોદરદાસ સૃષ્ટિ સંગે, ચૌદશમું શ્રીગોકુલ સદ્ગુણજેશ રે;
એ ચૌદરત્ન-મણિ મળે, દુગદુગી ચિંતામણિરૂપી શ્રીવિદ્યેશ રે.
શ્રીમદ્વલ્લભ ૫

તે થું લખકે જોતી શ્રીગોપીનાજી, પ્રેમે ગુણે પ્રાપ્તિ આગ દામ રે,
તે સદ્ ગુણે શુભ કંઠે મરી શોભીઆ,
શ્રીપુષ્ટિ પ્રેમી-ભગવદ્દીપજન અભિરામ રે.

શ્રીમદ્વલ્લભ ૬
એ રત્નમાળા જે ગાય માંજળે, તેને કોય નિત્ય વજ્રવાસરે;
શ્રીગુરુ કૃપાએ કરી ગાય છે, દયારામ દાસનો દાસ રે.
શ્રીમદ્વલ્લભ ૭

શ્રીમદ્વલ્લભાધીશના રસસ્વરૂપનાં રસદર્શન
કરાવતો કુંડલિયો.

— કુંડલિયો : —

શ્રીવલ્લભ અતિ જેને તે શ્રીવલ્લભ નામઃ
માને વલ્લભ શ્રીવલ્લભ, હિખય અર્થ અભિરામ;

ઉભય અર્થે અભિરામ, સર્વ પ્રેમ અથત અનિ વિષ્ણુ,
 બક્ષા ૧, બક્ષિ ૨, બમવંતડ, ગુરજ, એ અહારે શ્રીમદ્વાપ્રભુ;
 ક્યા ' ન એ વણુ પ્રાપ્તિ, ઉપાય અવર હરિ કુર્વણ,
 દદ શેરણાગતિ ત્રણી, ગુણ ગા, શ્રીવણ્ણ.

શ્રીયમુનાથજી ધોળ-ગગ કાલી ગગ.

તમે સાચાં રે મારાં યમુનાથ મા !

હું તમારી મેવના કરેશ; મેરી મા;
 માને સોજે શૂંગારે ધરાવેશ રોડે,

માથ ! કાલી તમારી કરેશ. મેરી માં ૧
 માતમાતની સામગ્રી કરીને,

માને બાવથી ભાગ ધરેશ; મેરી માં
 નામ અયતાર્થ સુગંધીની બીડી લેઈ,

આનંદે ઉભી રહેશ. મેરી માં ૨
 આરતી ઉતારી ઓવાળીને પ્રેમે પ્રણામ કરી,

વાળાવાળા (વળાવળા) વારણાંદું લેઈ; મેરી મા;
 માનું નિર્મળ નામ કેપાળું રટીને,

મારા સહય સંભાપ કરેશ. મેરી માં ૩
 માનાં પરમ ધવિત ચરિત્ર ચિંતન કરી,

દુરતર ભવ હું તરેશ; મેરી મા;
 માનું નખસીખ સુદર રૂપ નિહાળી,

મારું ઉર, આનંદે બરેશ. મેરી માં ૪
 માના ત્યાં ત્યાં મનોહર ગુણલા બવારો,

ત્યા ત્યાં શ્રવણ કરતી કરેશ; મેરી મા;
 ક્યા મખી કહે માથ ! તમારી કૃપા વડે,

ગિરિધર પિયુને (હું) વરેશ. મેરી માં ૫

પુષ્ટિ સૃષ્ટિ અગ્રેશ શ્રીદામોદરદાસજીનું પદ.

રાગ બિહાગ.

શ્રીદામોદરદાસ ! કૃપાનિવે !

મહા અપરાધથી મુને મૂકાવો;

મેં દુબળ્યો પરિવાર આપનો,

શગણ પછો માટે વિનંતિનો દાવો.

શ્રીદામોદરદાસ ૧

નહિ પ્રાયશ્ચિત્ત જેહ પાપનાં,

તે નિત્ય જને જલદિ પુન્યાવો,

દુષ્ટ સ્વભાવ હશે, દુર્ભાતિ મારી દશે,

થયાં થવા થડી બચાવો.

શ્રીદામોદરદાસ ૨

દુષ્ટદાસ છો મહાસહિષ્ણુ,

અતિ મૃદુ હૃદય બક્ષતમણિ કહાવો;

દુષ્ટ રવાનાવિઠ જીવ, અગત્ય હું,

તો લક્ષણ પ્રજા બાલુ ને બાવો.

શ્રીદામોદરદાસ ૩

દાવ કર્મ માયા ભા ભર દશે,

મહાજ કૃપા ત્રય નાપ ન તાવો

પુષ્ટિ સૃષ્ટિ અગ્રેશ, દયા પ્રબો ।

હર મહી મુજને શ્રીકૃષ્ણ મિનાવો

શ્રીદામોદરદાસ ૪

શ્રીનરવણમય મહારાજનું લોળ.

હરે । ગાજ આનંદ માર અતિ ઘણો,

હૈયડે હજી ના માનજ;

શ્રીનરવણમય પ્રકટીઆ,

પ્રાણુજન પ્રણુ નરનાથ.

કાન ગુણ ફળ ચોદશી,

શુભ નક્ષત્ર અનિ શુભ વાગ્ય,

શુભ કામ મમન હિંદે યયા,

જગમા વરવીઓ છે જેજેકાગ્ય. ૨

ગોઆમી શીગોપાતમાન્ય,

પુત્રજન્મ સુભુતા તતખેવજ્ય,

વિધિવત્ પૂજા મતોરાંઆ,

દાન દીધાં ધણાં ભાગ્ય જુદેવજ્યે. ૩

મિત્રવિન્દા માણના લાડીયા,

કૃષ્ણારતી વદુજના કંથજ્ય;

ધોવણમણના અનુજ,

અમજ શીનજપાસજીતજ્યા, મણિ પ્રદિપંથજ્ય. ૪

મીમહાગ્રિકાધીસ પ્રભુ શ્રીમથુરેશ,

નિજનાથ પ્રિયપ્રાણજ્ય;

અપલ ચારુ હળી ગર મરસ ગુણનિધિ,

અતુરવર વચન પ્રમાણજ્ય. ૫

સેવા રસ રંગ રંજીત હૃદય,

રસિક વિશુ મિશર પતિતપાનજ્ય;

સરજાગતવત્સલ સર્વજ પરિહર,

પ્રાણપતિપદ્મમલ મનજ્ય. ૬

અતિવલ્લભ શ્રીગોવર્ધનધરજ્ય,

ધોવણમવંસ અનંસ અમરપજ્ય;

હાંકરોલી પુરીના પતિ જકતપુર,

વિશ્વમંગલ મંગળપજ્ય. ૭

પુરુષોત્તમ પરમઆનંદમય,

એવ પછ પાર પામે ન ગુણ મામણ;

નિજ અરબુરજરનિ લોબીઓ,

મતિ યથા માપા જન જનદયારામણ. ૮

પદ-રાગ : માફે

શું જાણે વ્યાકરણી, એ વસ્તુને! શું જાણે વ્યાકરણી
મુખ પર્યંત ભર્યું દૂત તદ્દપિ, રંગ ન જાણે એ ગરગી-એ વસ્તુને. ૧
મુંદર રીતે શાક વધાર્યું, ભોગ નાં પામે જરગી;
અંતરમાંયે વસે અમિ પછ, આનંદ પામે નાં અરગી-એ વસ્તુને. ૨
નિજ નાભિમાં કુતુરી તેથી, હરખ ન પામે હરગી,
દયો કહે ધન ડાટણુ ધણું, જયમ ધનવત કહાવે નાં ધગી-એ વસ્તુને. ૩

પદ-રાગ : માફે

નનજી! મુસાફર રે! ચાલોને નિજ દેશ બધી;
મુલક ધણા જોયા રે, મુસાફરી થઈ છે ધણી. (ટક)
સ્વપુર જવાનો પંથ આપ્યો છે, રહે જૂઠના ભાઈ!
ફરીને આ મારગ મળવો છે નહીં, એવી છે અવજાઈ;
માટે, સમજી ચાલો સુધારે, નાં જશો ડાળા કે જમણી-મનજી. ૧
વચ્ચે ફાંસીઆ વાટ મારવાને, જોડા છે જે-ચાર;
માટે વળાવા રાખો જે-ત્રણેક, ત્યારે તેનો નહીં બાર;
ગળ્યો છે એક બેદુ રે, બતાવી ગતિ સફૂ તે તણી-મનજી. ૨
માત્ર વહોરો તે વહોરો રોકના નામનો, જે ક્યકુ નાં ચાપ અટકાવ;
આપણે કરતાં જોખમ આવે, લાગે દાણીનો દાવ;
(માટે) એટલા 'સારું' રે, નાં ચાલું વોહોરના ધણી-મનજી. ૩

તે!, હો!, જુગલ ફરીત જાણુ કે, કરતો મ આગીને ગમ,
ગમ દયાને અમ સુએ છં, ખાગ જઈએ પોતાને ધમ,
સુએ છે દાવા એણુ ન, અવધ ચર્ન છે આપણી-મનઃ

૪

૫૬—ગામ દાદી 'લોટાણુ'

આણુ તે સગપણુ કે, અમજ મન' આમતણુ
ગાડી સદુ નહુ રે, નથી કશુ કામતણુ (૨૬)
માન તાન સુત બાતને જમની, મગા સડોર મોર,
કુત કુકુત મખા જોત ન ગાતિ, એમા તાર છે નદી કોપ,
અણુ કે એ તો મગરેરે સુખ ન કામતણુ આણુ ૧
જાનની જાન એવા કયા ફેટના, ત જેટલી ધના રેન,
લણુ દેણુનિ અમવ છલો ત્વર વૃષ્ટીને નરા સદુ તમ
(૧૭) કો એ ના ના પુર કાલે વિમગમતણુ આણુ ૨
જોતની' આ' હરિ વિના કન ખીન, કોત બારો મનુ નવતા
પણુ પછી ફરીત આખા તુને બનનવણો અધિકર,
બને તેત આપે ર, પ્રણુ' પ નિજ ધામતણુ અણુ ૩
આણુ આમણિ જુદુ ના ગમેશ, મારા મનથી કા,
દયા' નિ ગમતી રે, ગટણુ કો રામણુ આણુ ૪

૫૬—લોટાણુ (મ-મીની તરેહયા પણુ ગવાય ૭)

દાવા નર્મો મુકુ ર, મોહનનડા નાના ખરી,
કાચી મનો ગ્રાહર એ અતમેનાથ' ફરી (૨૬)
ધણે દહાડે મારે કાચ ચલ્યા ન, મનગમનું સુખ તેમ,
ખટપટ મુકો ખુદી ચર્નને અમજે ત્યારે જાસા દર્શ
જા' જોગ, ફરી જાનાર, ન તનજાણુ નર્તક મગી દાના ૧

જે કહું તે જગજીવન છે રે, મારે નથી અન્યનું કામ;
 પ્રેમપયોમિ પાતળીઆ રે, (મારા) ઘેઘેઠું: ખના વિસરામ.
 માઝું કહેવું શાંતે રે, જાજો તનતાપ હરી. હાવાં ૨
 તનમન મારું તમ શું ગાંધ્યું, પ્રજી ! હાવાં શું કહું વિશેષ;
 મારા લાગ્યમાં છે તમે જૂઠરા, લખ્યો વિધાતાજો લેખ;
 હું ના દુરીજનથી રે, લગ્ન મેં તો મૂકી પરી. હાવાં ૩
 આતુરજનની આશ પૂરવી, ચતુરનું લક્ષણ એહ;
 દાસ દયાના પ્રજી !, હું છું તમારી, મેં તો તમને સોંપી દેહ;
 પૂરો કોઠ મનના રે, અમપર મહેર કરી. હાવાં ૪

પદ જોડાણ: રાગ કાફી—

પ્રજી ! નાં જાણ્યા તેં કે, અભ્યા ! પ્રાણીઆ ' શુ કયું ?
 કેરો પકથો કોકટ રે, મનુજ તનુ ધયું નાં ધયું—(૧ક)
 શો કરાર હરિ આગળ કાઘો ? આંહાં કવમ વિમુખ થયો ?
 ધણા કામ ભટક્યો આ જામા, માયામા પચ્યો રહ્યો;
 કેહેની ! ! કશું કાજ રે, અધમ ! તારું તેની શુ સયું ? હરિ...૧
 વિપય તણું સુખ સમજે છે, તુ જ્યાં જઈ જાન્યો ધરેશ;
 મનુપાદેશ પાળે, મુરખ ! હરિમરણ સુખ ક્યાંહાં લેશ ?
 જશે રત (નતુ) ઉઝી રે, પહે, હું ત્યમનુ ત્યમ હયું. હરિ...૨
 તાદારા જીવનમા ચોરી યાવ છે, તુ નવ જાણે કરયુ,
 જંતે સમજે તો જો સંભાળી, ઘણું એક દ્રવ્ય ખસ્યું;
 ગય સાચવી લે રે. પેહું ધન હયું તેં હયું. હરિ...૩
 કાપર ચઈને કૃષ્ણ નાં સમર્પા, બાવે બુકને સ્ત સાર;
 જાવું પૂગ દિશા, ચાલ્યો પશ્ચિમમાં. તેને (તિને) પછી-ક્યાંહાં પાર ?
 દ્યા ! જો વિચારી રે ! જાજન વિના કોણ તયું ? હરિ...૪

—: પદ: રાગ દાકી જોડાનું:—

ફૂલો શું ફેરે છે રે, જૂલો જુડા! બવમાં પડ્યો:
 મનુષ્યેદા પી રે, જોયો મળિ દાણે ચડ્યો. (૨૬)
 ડાળો યજ્ઞને ફુનીઆમાં દ્યો હું, તેજે શું મર્યું કાળ?
 શે' નવજાદો? જાતું પક્ષકમાં, ત્યાંદાં કવચ રહેશે લાગત;
 હાપણ તારુ રે ત્યારે રે, જ્યારે નાં જમદાય ચડ્યો. ફૂલો...૧
 પરણાગીમાં વાટ જ ઉડી, જ્યારે નરક નિગસ ક્યો;
 વનુની બારે માગી અધ્યા!, જન્મ ધ્યો નાં ધ્યો;
 માટે જોની જાગી રે, અવમજ આવી અડ્યો. ફૂલો...૨
 શું રે યજ્ઞ સંપત ધણી ગેગવે, શું યજ્ઞ માટે ગ્રેડે કાર;
 નિશ્ચિંત યજ્ઞને હરિને નાં બળ્યા, તાહારો વિક પડ્યો અવતાર;
 ધિક! તાહારું છોયું રે! ફેવે તુને યાંને ચડ્યો! ફૂલો...૩
 અમજ! માન મન! માહાગી સિખામજ, મગતા મૂકી પરી;
 હર સંમજ પુરુષોત્તમ પગલ, ગધિકૃષ્ણ હરિ;
 ત્યારે ક્યો જાણે રે, સરવથી મરમ નીવજો. ફૂલો...૪

પદ-જોડાનું: રાગ દાકી.

દુર્લભ દર્શનરે રે, શ્રીગણેશનાથનાથ;
 જોને મળી જાંખી રે, તેનું ઉમ બાવમ ધણું. દુર્લભ(૨૬)
 એ પ્રભુને ઠા, ન જે તે જાણ્યા, એ છે પૂરણ પુરુષોત્તમ,
 હર વિધિ યે રથા જોને વદે, નેનિ નેનિ પોઝારે નિગમ;
 તે તો વરણ એ છે રે, સંસય ગ્યે! રાખો અણ. દુર્લભ ૧
 માર ધામ, પુરી સમ, તીર્થ રણાં અનંત જોને ચર્મ;
 તેત્રીશ ઠાટિ ને સદસ અરવામી મદા રણા છે સર્મ;
 પવિત્ર પદારથ રે, એથી નથી દર દણું. દુર્લભ ૨

નગ વૈકુંઠ ગોસોક સરિણું, લહેને કોર મામ;
 અષ્ટમાસિદ્ધિ નવવિધિ મુખ સંપત, તેને વસવાનો એ હામ;
 મદિમા મદત છે રે, એક રસના મુંચે બણું. દુર્લભ ૦ ૩
 આનંદનો નિધિ એ અલગેસો, સમરે અતિ શુભ યાપ;
 ચિંતામણિ ચતુર્ભુજ વહાસો, મનવાંછિત દવદાપ;
 તેલ પ્રભુ કેરું રે માગે દયો દાસપાતું. દુર્લભ ૦ ૪

પદ-જોડાનું : રાગ દાકી

બટકતાં બવમાંત્ર રે, ગયા કાળ કાટિ વહી;
 હલ થઈ છે હાવાંરે, રાખો હરિ હાથ મહી. બટકતાં...(૨૬)
 આખો સરણુ ત્રિતાપનો દાધ્યો, શીતલકીને સ્વામ!
 કરગરી કહું છું કૃષ્ણ કૃપાનિધિ, રાખો ચરણ મુખધામ;
 કરુણા કટાક્ષે રે, કીમ્મીશ કોરા હલી. બટકતાં...૧
 જો માહારાં ફૂલ સામુ જોશો તો કરગે ખરાખરી;
 રત્ન ગુંગલ કપમ હોય સમતોલ, હું તો રંક ને તમે હરિ;
 માટિ મન મોડું રે. કરો, મુને રંક લહી. બટકતાં...૨
 આશા બધી આખો અવિનાશી, સમર્થ હલી તમ પાસ;
 ધર્મધુર ધર તમદારેથી, હું કપમ જાઉં નિરાશ ?
 નિજનો કરી દોરે, ના, તો, મુને કહેશો નહાં- બટકતાં...૩
 અરજ સાંજો અનાથ જનની, અવણે શ્રીરણજોડ;
 એકવાર સનમુખ જુઓ શામળા, પહેચિ મનના કોડ;
 હસીને જોલાવો રે, દયા, તું તો મારો કહી- બટકતાં...૪

પદ : જોડાનું રાગ દાકી.

કૃપાસિંધુ કલાવો રે, કૃપા મુને કપમ નાં કરો ?;
 આવડી શી અદબીરે, રંક પર રાજ, ધરો. કૃપાસિંધુ...૨૬.

અનેક જાળના પૂર્વા મનોરથ, મન-જીવના તતકાળ;
 એક મુને દાખ્યા દોમાંથી: તે નાં ઘટે ગોપાળ.
 ગરદને છે ગદી રે, નમને કરતાં પડે. કૃપામિધુ...૧
 દેવ! દયાનિધિ! કયા સગી જોગો? ગળુના નદી" આવે અનં:
 ઈશ મુકુમાર, અમિત થગો. મારે ભૂલી ગયો ભગવંત,
 મનને મુળ ધાગે રે, એજ છે ઉપાર ખગે. કૃપામિધુ...૨
 માની રે આશા પૂરણ કરતાં, નાણું નવી" એએ નાથ!
 ઈશ ઉગર અતિ અંતરજમી, હું હું દીન ગવનાથ;
 નમ્ર નવી" ખૂં રે, મિદુ એડ કરતાં વરો. કૃપામિધુ...૩
 પ્રમાણ મરી ગય પ્રમેયનું ધાગે ત્યાગે ગીતે મારાં કાગ;
 હું હું છું તેની કલાણ નિચારો, તમે સત મગને મહારાગ;
 દયાનાં દુ:ખ દાગો રે, રંગીયા! હૃદયમાં ફરો. કૃપામિધુ...૪

૫૬-જોડાનું: ગગ દાકી

ગર્ભવામ રાખ્યો રે, કૃપા તુને ગદ કરી;
 મદા મુખ આપ્યું રે, તેને કયમ મયો વિમરી?—(રિક)
 દશ પંદર મુધી પૂજણ પાળ્યો, પરખાવ્યો નબદ પેર;
 તોયે એક ઘડી પ્રધર નાં માતા મનમાં ન આળી કાંઈ મદેર;
 વિપયે વલી પૂરો રે, દેવામાં ન વાળ્યો દરિ. ગર્ભવામ...૧
 વરખાગીમાં વોકો હીરે, પગીમ થવાં પરમાણુ;
 જેનાઈમાં તું જાણી કરે છે, અલંકાર અભિમાન;
 ત્રીગે ગોજો જીતે રે, ધણા ધણા નેદ ભરી. ગર્ભવામ...૨
 નાતગતમાં નામ જ કાઢ્યું, કુચ્છિ જાત કોર;
 વનને કાળે ધૂનતો ફરે છે, જેમ લગણુ દોગ;
 આલીગે તું આવી કે, જનમાલી રણો છગી. ગર્ભવામ...૩

ઘરધંવામાં થેલો ફેરે છે, ગાથા નહીં ગોપાલ;
 પરાક્રમ તારાનો પાર નાં આવે, પૂઠે બહુ જંગલ;
 પથામે જઈ પહોંચ્યો રે, ઠેકાણે ન બેઠો ફરી.   ગર્ભવાસ...૪
 દયા દાન ને પુણ્ય ન લાગ્યો, જ્ઞાન અને ગરીબાર્થ;
 અહંકારમાં તુ ગયો અકળાનો, લોભ લાલચમાં લેવાઈ;
 'સાદે બુદ્ધિ નાહી રે', તારણ કંઈ ન આવ્યું તરી.   ગર્ભવાસ...૫
 સિત્તેર થયાં ત્યારે શુદ્ધ નાં રહી. બાગ્યો પોતાનો બાર;
 કુટુંબ કર્ણાલો કોઈ નવ માને, તોયે ન મેલે અહંકાર;
 સુમારગ નાં આશ્યો રે, ડગલું નવ મેલ્યું ડરી.   ગર્ભવાસ...૬
 એંમી થયાં ત્યારે આંખે ન સૂઝે, ચરચરે ફૂળે કાપ;
 કાયામાં કંપવાયુ પ્રકટયો, તોએ ભગ્ન નહીં થાપ;
 મૂરખ! નવ ચેત્યો રે, માયાએ તુને લીધો ઘેરી.   ગર્ભવાસ...૭
 ઘરડો થયો ત્યારે ગન જ બાગી, ગાથા નહીં પરબલ;
 દાન પુણ્યનું નામ ન જાણ્યું, સમજ્યો નહીં મર્મ (મમ);
 માતુ માતું કરતો રે, વર્ષ નેવું મયાં વહી   ગર્ભવાસ...૮
 કુકર્મનાં બહુ બંધન છૂટવા, આપ્યો મનુષ્ય અવતાર;
 એએ વર્ષે તારી અવધ જ આવી, બર્યો બુંડાઈનો ભાર;
 બૂઝ્યો બાધા ભવમાં રે, ફોકટનો ફેરો ફરી.   ગર્ભવાસ...૯
 ઈશ્વરને અંતર નવ ધાર્યાં. ગણ્યા ન જુગદાધાર;
 અંત સમે નવારે બાંધીને આણ્યો, પડવો (પડયો) કગ્ગે પોકાર;
 દારુણ કુઃખ દેખી રે, રોમે બહુ નમણું ભરી.   ગર્ભવાસ...૧૦
 કાપર થયો ત્યારે કાણાવાજા, કરવા માંડ્યા અપાર;
 હરિ! હવે ભગ્ન નવ ચૂકું, એકવાર કાઢીને બહાર;
 દાસ દયારામને રે, હરિ! હાથે જાણો ફરી.   ગર્ભવાસ...૧૧

૫૬. જોડાનું રાગ કાફી.

પ્રેમરમ તે પીએ રે, જોમા અતિ અનુજાયણુ;
 મોટાઈ ઘણી મારી રે, સમજુ ન રાખે કાલું. (૨૬)
 મુદ્દર સ્વાદ ગર્જન મધ્યે, દીરી વેયુમાં વેરાઈ;
 હમ્ની હુતા તે કાઠી ખસ્યા પાઠા, તેને ગર્ભ પિપ્પાલિકા ખાઈ,
 મોટમ રખે! રાખોરે, જે હું મોગે જણું. પ્રેમરસ...૧
 મોટા વૃક્ષને ધણુ ઝિટ જણુ, પીઠાર બહુ પેરે કરી,
 અમે દુઃખ દેખે નહીં રે, દૂર સના હરીની હરી,
 સમજુ! વિચારે રે, સુખ છે શામા ધણું? પ્રેમરસ...૨
 કમમતણો મદરદ તે મધ્યે જે જુકતે જે સમીપ હોય,
 ગુરદય દૂર, નિકટ દલ નાના, તેલ વિચારો મો કાય;
 પ્રકટ ગર્ભ પેખો રે, જે હું જુકું જાણું. પ્રેમરસ...૩
 જે સિદ્ધાંત મુમજગા માટે, કલા સર્વ દર્શાત,
 ગ્રીહરિ પણુ દીનગણુ કહાવે, નથી નથી મિત મહાત;
 માટે કયા! ધાની રે! તૂ તો નાનો આલુથી અણુ પ્રેમરસ...૪

૫૭. જોડાનું રાગ કાફી

મૂરખ! ના મમજ્યો રે, મનુષ દેહ ધરી;
 શી, ગન યાગે રે?, વદને વણા ન હરિ. (૨૭)
 કરી કૃપા કેશવે હિત જાણી, મનુષ દેહ તુને ફીરો,
 અમૂલ્ય દીરો હાથે અડ્યો, તે તે એમે નાખી દીધો,
 અધ! દૂપે પડિયો રે, દીપડ પાણુ ધરી, મૂરખ...૧
 જનની ઉઠર જે વાર હતો, ત્યા કહેતો! તો ઝોડો ને સ્વામ!
 કાણું નહીં મૂકું મુજ રસનાથી, નરહરિ તારુ નામ;
 તે દીનયાચીરે, ક્યમ તુ ગમે વિસરી? મૂરખ...૨

બાર ગમાવ્યાં બાલપણમાં, પછી પત્ની પગિવાર;
જોખન વીત્યું આવી જરા, એમ જોલે ગયો અવતાર;
મૃદ! ન મમજો રે! શું કહું ફરી ફરી.

મૂરખ...૩

આવી સુધા કરે, તે પરહરીને વિગલ દળાદળ ખીધું;
પ્રજુપદ રથાનક મૂકીને, તેં યમને નિમંત્રણ દીધું;
બલ-જલધિ ફૂગ્યો રે, તું તુજ પાણુ ફરી.

મૂરખ...૪

મધુમક્ષીની પેરે, રળો શું મોહ જોખમાં વળગી!
ગ્રીકૃષ્ણપદાંજુજ આશ કરે તો, કર માયા મનથી અળગી;
દાસ દયો કહે છે રે, જો ચિત્ત માન ખરી.

મૂરખ...૫

“આશીર્વાદ”

—: રેખતો :-

સુનિયે જુ હરિ હજરત બદેશી અગળ હૈ—એ દાળથી ગવાય છે
ચિરંજીવો મુખી રહો તુમ સકલ હરિજન,
આનંદ મંગલ અખંડ હરિમે રહો મન-(ટક)

બક્તિ પ્રેમ આસક્તિ, વ્યસન શ્રીમજેશ,
ગુરુ ભગવતીય ભાવ મદા, કુખ કદા ન લેશ. ચિરંજીવો ૧

કર્મ કાલ માયા બલ, જનમ મરન જાઓ,
શુભ મતિ રહો સતત, મૈન કુપય કણુ ન ધાઓ. ચિરંજીવો ૨.

સદગુન સંતોષ સદા રહો પૂરન કામ,
એકી આશિષ દેત સદા દાસ દયારામ. ચિરંજીવો ૩